

Кропивницький інститут державного та муніципального управління

**НАУКОВІ ПОШУКИ У III ТИСЯЧОЛІТТІ: СОЦІАЛЬНИЙ,
ПРАВОВИЙ, ЕКОНОМІЧНИЙ ТА
ГУМАНІТАРНИЙ ВИМІРИ**

Збірник тез

II Міжнародної науково-практичної конференції
(м. Кропивницький, 7–8 квітня 2017 року)

Кропивницький
«КОД»
2017

Н 34 **Наукові пошуки у III тисячолітті: соціальний, правовий, економічний та гуманітарний виміри:** збірник тез II Міжнародної науково-практичної конференції (7–8 квітня 2017 р.). Кропивницький : «КОД», 2017. – 351 с.

Видання містить матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції. Розглянуто актуальні проблеми стану наукових досліджень у галузі соціальних, правових та гуманітарно-економічних проблем у III тисячолітті в Україні та світі із залученням до обговорення провідних науковців, практиків, а також молодих вчених з усіх регіонів України та зарубіжних держав.

Матеріали конференції розраховані на наукових і науково-педагогічних працівників ВНЗ та наукових установ, докторантів та аспірантів, студентів, а також широкий читацький загал.

Матеріали конференції надруковано в авторській редакції.

ББК 67.9 (4УКР) 300

Редакційна колегія:

Литвин І. І. – директор, доктор юридичних наук, доцент

Шаркова Г. Ю. – заступник директора з навчально-методичної та наукової роботи, кандидат юридичних наук, доцент

Степанов П. Л. – завідувач кафедри адміністративного, кримінального права та процесу, кандидат юридичних наук, доцент

Зеленко І. П. – завідувач кафедри фундаментальних та приватно-правових дисциплін, кандидат юридичних наук, доцент

Ігнат'єв В. А. – завідувач кафедри філософських та гуманітарних дисциплін, кандидат філософських наук, доцент

Косенко В. Д. – завідувач кафедри соціальної роботи, кандидат філософських наук

Рекомендовано до друку Вченою радою ПВНЗ «Кропивницький інститут державного та муніципального управління» (від 31 березня 2017 року протокол № 9)

© Автори, 2017

© ПВНЗ «Кропивницький інститут державного та муніципального управління», 2017

© «Код», 2017

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ № 1. ПРОБЛЕМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЧИННОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УКРАЇНІ

Бабін І. І.

Проблеми правового регулювання податку на нерухоме майно,
відмінне від земельної ділянки 14

Вельбовець Н. М., Кузнєцов В. І.

Філософія науки та законодавство про науку 17

Вставська Т. В.

Адміністративно-правові засади соціального захисту учасників
бойових дій, які брали участь в антитерористичній операції 20

Головко Л. О.

До питання попередження і ліквідації шкоди, нанесеної
навколишньому природному середовищу в Україні та ЄС 23

Гриценко В. Г.

Основні засади формування та функціонування правоохоронної
системи України 26

Журавльова К. В.

Вдосконалення законодавчої підтримки конкурентноспроможності
малого та середнього бізнесу у відповідності до європейської
політики 29

Камінська Н. В.

Гарантії права громадян на звернення до Європейського суду з прав
людини 32

Кормош О. І.

Судова реформа: плюси і мінуси 35

Кричун Ю. А.

Проблеми відмежування катування від побоїв і мордування 38

Круглов О. М.	
Окремі проблеми практичної реалізації реформи патрульної поліції України	42
Легеца Є. О.	
Особливості притягнення до відповідальності за відмову в наданні публічних послуг в Україні	44
Лежнєва Т. М.	
Окремі особливості підстав недійсності заповіту	48
Малихіна В. В.	
Адміністративний позов, як засіб судового захисту	51
Манжула А. А.	
Нормативно-правове регулювання протидії проступкам, що посягають на громадський порядок	54
Митрофанов І. І.	
Механізм регулювання (установлення та реалізації) відповідальності у кримінальному праві	58
Овчаренко А. С.	
Щодо окремих шляхів реалізації соціальної справедливості в оподаткуванні при реформуванні податкової системи України	61
Попов Р. О.	
Особливості юридичної відповідальності за порушення законодавства у сфері безпечності та якості сільськогосподарської продукції	64
Свічкарьова Я. В.	
Договір «мінімум-максимум»: особливості оплати праці	68
Солосіч О. С., Кириченко С. О.	
Конвергенція національного і європейського законодавства у сфері адміністративного права, шляхом реформування діючих правових норм	71

Фомічов К. С.	
Спрощення державної реєстрації бізнесу та речових прав на нерухоме майно як основна причина активізації рейдерських захоплень	74
Цимбалюк В. С.	
Вплив кібер-права на перспективи удосконалення законодавства України про інформацію	79
Цуркан М. М.	
Особливості регулювання земельних відносин	82
Шпильова Г. О.	
Особливості оподаткування доходів, отриманих від спадщини	85
СЕКЦІЯ № 2. ГУМАНІТАРНО-ЕКОНОМІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ НАУКИ	
Акимова Н. В.	
О психологии современного студента	88
Блоха Я. Є.	
Уявлення про соціальну справедливість в сучасному українському суспільстві	90
Бут-Гусаім С. Ф.	
Национальная культура в зеркале именослова современной белорусской научно-популярной литературы	93
Вакулик І. І.	
Юридичний статус природно-заповідних територій м. Києва	96
Вербицька Г. Л.	
Проблеми та шляхи вирішення молодіжного безробіття в Україні ...	98
Владимирова В. І.	
Принцип професіоналізму державних службовців України	100
Войтовицька Л. П.	
Формування іміджу освітньої установи – запорука конкурентоздатності на ринку освітніх послуг	104

Волошина А. С. Діалектика любові та ненависті	107
Герасименко І. А. Сучасні проблеми реформування поліції	110
Горохова Л. В. Дисципліни соціально-гуманітарного циклу у сучасних ВНЗ: вибіркові vs нормативні	112
Гринач О. М. Місцеве самоврядування та його роль в забезпеченні сталого розвитку країни	116
Грошовенко О. П. Концептуальні основи формування світоглядно-екологічних цінностей майбутніх педагогів	119
Гуць А. О. Політична соціологія в Україні: зріз громадської думки чи метод маніпулювання?	122
Дамаскіна Д. А. Інформаційна агресія в інтернеті (на прикладі російського сайту новин «РБК»)	125
Демичева А. В. Базові права людини та стан їх дотримання в сучасній Україні	127
Діденко В. С. Посткапіталістичне суспільство: утопія чи реалії майбутнього?	130
Заверзаєв С. С. Філософія гри	132
Ігнат'єв В. А. Некласична філософія як цілісний дискурс	135
Кадигроб М. О. Види юридичних термінів	137

Казаков М. А. Оценка соизмеримости суждений как метод их верификации	139
Капітаненко Н. П. Конституційна відповідальність у сфері публічного управління	142
Ковтун Н. М. Дегуманізація і дегуманітаризація соціального простору в умовах розвитку сучасної науки	145
Ковтун Ю. В. Гуманітарний характер патріотичного виховання у контексті розвитку сучасної освіти і науки	148
Корчакова Н. В. Проблема просоціального розвитку особистості: закономірності та парадокси	151
Косенко В. Д. Інтелекція як рушійна сила якісних суспільних перетворень на засадах дійсного гуманізму	155
Костючков С. К. Специфіка дослідження людини епохи постмодерну: біофілософський аспект	157
Котова А. С. Застосування методики казкотерапії у роботі з онкологічно хворими дітьми	159
Коцюрба О. Ю. Зарубіжний досвід реформування ЖКГ та його застосування в Україні як передумова фінансової стабілізації підприємств галузі ...	161
Кошолан В. В. Особливості проведення ділової гри з дисципліни «Оптимізаційні методи і моделі»	163
Крайник Г. С. Кроки «уперед» та «назад» у запобіганні корупційним злочинам шляхом внесення змін до Кримінального кодексу України у 2014–2015 роках	166

Кузнєцов Ю. М. Аспекти розвитку сучасної науки в галузі верстатобудування-сердцевини машинобудування в Україні	169
Кулиняк І. Я. Моделювання залежності результативності наукової і науково-технічної діяльності від обсягу фінансування	173
Курилович М. А. Диалогический поход в профессиональном обучении	178
Маренко А. А. Напрямки проведення соціальної роботи з дітьми із неповних сімей	181
Мельничук В. В. Екофілософія як поліпарадигмальна галузь наукового знання	183
Невельська-Гордєєва О. П. Застосування закону тотожності у юридичній практиці	185
Нестеренко Т. С. Формування ключових компетентностей як напрям реалізації компетентнісного підходу до змісту освіти в початковій школі	188
Паршін Б. В. Сутність та види краудфандингу як перспективної форми фінансування проектів	190
Пахомова Н. Г. Інтеграція як провідна тенденція розвитку сучасної освіти	192
Печериця Т. В. В'ячеслав Чорновіл - людина і політик	195
Пивоваров В. М. Розвиток тренінгових форм з української мови та літератури при підготовці до складання ЗНО	198

Погребняк В. А.	
Соціально-гуманітарні аспекти оновлення вищої освіти в Україні: канадський досвід формування демократичної громадянськості студентської молоді	201
Подлесная В. Г.	
Экологические последствия развертывания социально-экономических циклов	204
Романов В. П.	
Значення стратегічного планування розвитку ринку дорогоцінних металів та дорогоцінного каміння в Україні	207
Рыбаключева О. З.	
О работе с кадрами в органах внутренних дел	210
Рябовол Л. Т.	
Місце і роль навчальної дисципліни «Методика викладання юридичних дисциплін у вищій школі» в освітній програмі підготовки магістра за спеціальністю «Правознавство»	213
Скорупо В. О.	
Безробіття в Україні: сучасні реалії та підходи щодо його скорочення	216
Сорочан І. В.	
Стандартизовані та індивідуальні мовні формули в текстах судових рішень	219
Тернавська Т. А.	
Професійне самовизначення майбутнього соціального працівника-волонтера	222
Уманців Г. В.	
Нематеріальні активи у системі трансфертного ціноутворення	225
Цигульський С. М.	
Концепція фронтиру Ф. Дж. Тернера та витоки демократизму українського козацтва	226

Чорноус О. В.

Способи творення в мові перекладу відповідників для пропріальної лексики 230

Шедяков В. Е.

Развитие образовательно-научно-производственных кластеров – основа конкурентоспособности в условиях усиления роли экономики, основанной на знаниях 232

Шихненко Д. В.

Місце інноваційного лідерства у кадровому омолодженні державної служби України 235

Штань М. В.

Роль держави у процесах неоіндустріалізації національної економіки 237

Шусть В. В.

Методологічні проблеми формування політичних цінностей молоді 239

СЕКЦІЯ № 3. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ НОРМ МАТЕРІАЛЬНОГО ПРАВА В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Dimitar Stoyanov

The contractual prohibition on assignment in Middle and Eastern Europe – a call for harmonization 242

Petrov Ventsislav

The acquisition of heritage in Ukrainian and Bulgarian heredity law in the context of the contemporary European legislative trends 244

Богустов А. А.

Право потребителя на отказ от договора как проявление ограничения принципа свободы договора (на примере законодательства Польши) 247

Бурлай Т. В.

Социальная повестка дня для Европейского Союза и проблемы ее реализации 250

Гурницький Є. О. Право на участь в управлінні державними справами	253
Єрмоленко Д. О. Щодо об'єкту правової свідомості	256
Зеленко І. П. Оцінні поняття у праві: дискусійні питання	258
Іскендеров І. М. Методологічні засади дослідження в договірному праві	261
Коцюрба О. Ю. Основні детермінанти фінансових злочинів в Україні	263
Литвин І. І. Сутність заходів адміністративного припинення	266
Мещанова М. В. Региональная унификация в сфере коллизийного регулювання вопросов расторжения брака	268
Мисаревич Н. В. Иностранный элемент в брачно-семейных отношениях: особенности правового регулювання в Республике Беларусь	271
Надієнко О. І. Інформаційне забезпечення та нагляд як функції державного регулювання у сфері пенсійного забезпечення	274
Ніколенко М. І. Актуальні питання щодо продовження мораторію на продаж земель в Україні	277
Окопник О. М. Адміністративно-правові аспекти визначення особливостей відповідальності посадових осіб	280
Парій Б. Б. Теоретико-методологічна проблематика застосування законодавства у сфері інвестування в євроінтеграційних умовах	284

Полторак С. І. Проблеми реалізації прав людини та громадянина в Україні	287
Пришлюк О. В. Права людини та бідність	288
Рябець К. А. Еволюція національного законодавства щодо оптимізації управління окремими частинами району річкового басейну	291
Слозанська Г. І. Нормативно-правове забезпечення роботи соціального працівника в територіальній громаді	293
Стадніченко Т. О. Конкубінат та його регулювання в сімейному праві України	296
Телятицкая Т. В. Некоторые особенности административной ответственности субъектов хозяйствования в Республике Беларусь	300
Чернега В. М. Перешкоди до укладення шлюбу (замітки до наукової дискусії)	302
Шаркова Г. Ю. Зміст зобов'язання з надання консалтингових послуг	305
Юнін О. С. Медіації як альтернативний спосіб вирішення цивільно-правових спорів	308

**СЕКЦІЯ № 4. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ
ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ПІД ЧАС
ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА**

Вереша Р. В. Значення психологічних основ суб'єктивної сторони складу злочину	311
Гусаров К. В. Деякі питання інстанційної побудови судів законом України «Про судоустрій і статус суддів»	314

Дегтярьова С. В.	
Проблемні питання інституту відводів в адміністративному судочинстві	316
Задорожня І. А.	
В котрий раз до проблеми інституту понять у кримінальному провадженні	318
Зелінський С. Е.	
Довіра населення до правоохоронних органів як складова громадської оцінки їх діяльності	320
Лимарь І. В.	
Юрисдикція цивільних судів: сучасний погляд законодавця	323
Лук'янчиков Є. Д.	
Негласні слідчі (розшукові) дії та їх унормування	325
Соболь Є. Ю.	
Аналіз матеріалів єдиного державного реєстру судових рішень України щодо розгляду справ, однією із сторін якої є особа з інвалідністю	328
Степанов П. Л.	
Перерва у допиті: погляд через призму розумності строків у кримінальному провадженні	332
Стецюк Б. Р.	
Виникнення вітчизняної науки процесуального права в період Російської імперії	334
Телійчук В. Г.	
Теоретико-правові та практичні проблеми оперативно-розшукового законодавства	338
Ткачева Н. Н.	
Некоторые аспекты института частного обжалования в России	343
Шаповал Л. І.	
Про правову природу судового збору	346
Літвінов М. С.	
Проблеми спадкування корпоративних прав	348

СЕКЦІЯ № 1. ПРОБЛЕМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЧИННОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УКРАЇНІ

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПОДАТКУ НА НЕРУХОМЕ МАЙНО, ВІДМІННЕ ВІД ЗЕМЕЛЬНОЇ ДІЛЯНКИ

Бабін Ігор Іванович

*доцент кафедри публічного права
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича,
кандидат юридичних наук*

Такі властивості нерухомості як візуальна наочність, постійність місцезнаходження, тривалість існування, необхідність державної реєстрації роблять її зручним предметом оподаткування, а введення податку стимулює власника до найбільш ефективного використання такого майна. Крім того, податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки: 1) відносно простий та прозорий в адмініструванні; 2) є фіксованим та не залежить від результатів господарської діяльності платника; 3) заохочує перерозподіл майна від менш ефективного до більш ефективного власника; 4) сприяє кращій оцінці власних активів платниками-юридичними особами; 5) дозволяє залучити до оподаткування доходи отримані в результаті тіньової діяльності; 6) забезпечує відносно стабільні та прогнозовані надходження до бюджету; 7) у разі ухилення від сплати, завжди «готовий» об'єкт податкової застави, на який можна накласти арешт, і від продажу якого можна отримати кошти необхідні для погашення податкового боргу. Зазначене робить привабливим даний податок в якості засобу задоволення потреб місцевих громад в наповненні дохідної частини місцевих бюджетів.

З часу встановлення Податковим кодексом України податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, зазнав чимало змін, ускладнив свою будову та трансформувався з податку виключно на багатство у податок на звичайну нерухомість та багатство. Однак, ряд проблем пов'язаних з правовим регулюванням окремих елементів його юридичної конструкції залишилось.

По-перше, діючий механізм обчислення податку ставить в нерівне положення платників фізичних осіб, яким об'єкт нерухомості належить на праві спільної сумісної та спільної часткової власності або спільної сумісної власності з поділом об'єкта між ними в натурі. Наприклад, власниками житлового будинку площею 240 м² є двоє: чоловік і дружина.

Хто з них чим конкретно володіє, у натурі не виділено. У цьому випадку один з них має сплатити податок за 120 м^2 . Розрахунок наступний: $240 \text{ м}^2 - 120 \text{ м}^2$ (пільгові) = 120 м^2 , за які необхідно сплатити податок. Якщо ж цей будинок перебуватиме у спільній частковій власності або спільній сумісній власності, але буде поділений між подружжям в натурі, наприклад кожен з них володітиме половиною будинку, то податок не повинен сплачувати жоден з подружжя. Розрахунок наступний: половина будинку – це 120 м^2 ; $120 \text{ м}^2 - 120 \text{ м}^2$ (пільгові, які надаються кожному власникові житлового будинку незалежно від їх кількості) = 0 м^2 , за які необхідно сплатити податок. Виникає питання – це випадковий недогляд законодавця чи «зелений коридор» для ухилення від сплати податків? Чому при наявності одного і того ж об'єкта оподаткування, але при наявності різної форми власності на нього, розмір податку буде суттєво відрізнятись?

Чимало прогалин залишається і при визначенні об'єкта оподаткування. Ці недоліки найбільш відчутні у випадку визначення права на застосування податкової пільги. П. 266.2 ст. 266 ПК України визначає, що об'єктом оподаткування є об'єкт житлової та нежитлової нерухомості, в тому числі його частка. До об'єктів житлової нерухомості, п. 14.1.129 ст. 14 ПК України, віднесено житловий будинок, прибудову до житлового будинку, квартиру, котедж, кімнати у багатосімейних (комунальних) квартирах, садовий будинок, дачний будинок. В той же час зменшення бази оподаткування об'єкта/об'єктів житлової нерухомості, в тому числі їх часток, що перебувають у власності фізичної особи застосовується виключно до квартир та житлових будинків. А як бути власникам котеджів, кімнат у комунальних квартирах, інших об'єктів житлової нерухомості? Буквальне тлумачення п. 266.4.1. ПК України позбавляє їх права на податкову пільгу. Упередженням видається збільшення розміру неоподатковуваної площі для власників різних типів об'єктів житлової нерухомості. По-перше, не зрозуміло чому власник двох об'єктів житлової нерухомості має право на більший розмір податкової пільги, ніж власник одного, і як це можна пояснити соціальною справедливістю? По-друге, чому правом на збільшення розміру неоподатковуваної площі володіє лише власник будинку та квартири, а не також власник двох квартир чи двох будинків?

Питання викликає і така норма Кодексу: “Пільги з податку, що сплачується на відповідній території з об'єктів нежитлової нерухомості, встановлюються в залежності від майна, яке є об'єктом оподаткування” (п. 266.4.2 ст. 266). Для того щоб зрозуміти, що це відкриває прямий шлях до корупції, варто звернутися лише до визначення та відкритого переліку об'єктів нежитлової нерухомості, закріпленого п. 14.1.129-1 ст. 14 Кодексу, які не можуть оцінюватися однаково в цілях оподаткування, в

тому числі і надання податкової пільги, за своїм функціональним призначенням. У багатьох випадках призначення майна важко визначити, як-от у випадку квартир, орендованих під офіси; житлових приміщень, які здаються в оренду або використовуються як міні-готелі; споруди, що поєднують бізнес з помешканням власників, тощо.

Обраний законодавцем спосіб визначення податкової бази, що передбачає розрахунок податку залежно від загальної площі, полегшує адміністрування податку, дозволяє звести до мінімуму корупційні ризики, однак не дозволяє розкрити позитивний потенціал даного податку, а скоріше його дискредитує. Причина в тому, що найвагоміший тягар зі сплати податку припадає на найбільші за розміром об'єкти нерухомості, однак це ще не свідчить про їх високу вартість. Крім того, виникає певна дискримінація платників, коли не враховується як платоспроможність платників на різних територіях, так і капіталізація таких об'єктів. Наприклад, однакоим податком може обкладатися будинок у Києві й аналогічний у невеликому селі. Для виправлення даного недоліку законодавцем було передбачено, що ставка податку на об'єкт нерухомості встановлюється органом місцевого самоврядування залежно від типів об'єктів нерухомості та місця їх розташування, останнє визначено в Кодексі терміном «зональність», але визначення даного поняття, яким мають керуватися місцеві ради, визначаючи ставку податку, законодавець не дав. Аналіз рішень органів місцевого самоврядування щодо даного податку показує, що в переважній більшості територіальних громад місце розташування нерухомості не впливає на розмір ставки податку. В якості одного з винятків є Вінниця, де міською радою затверджено зональну схему міста Вінниці для встановлення ставок податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки. Однак дана зональна схема встановлена винятково для об'єктів нежитлової нерухомості. Відповідно власники житлового будинку однакової площі, але з місцем розташування в центрі та на околиці міста сплачуватимуть однаковий розмір податку.

Місцевим радам надано право на встановлення пільг з податку для фізичних осіб, виходячи з їх майнового стану та рівня доходів. Така соціальна ініціатива хоча і важлива за своєю суттю, але небезпечна в алгоритмі реалізації органами місцевого самоврядування, оскільки вплив людського фактора на прийняття рішень стосовно того, хто буде сплачувати податки, а хто звільнитиметься від оподаткування, може не сприйнятися суспільством і стати причиною порушення законодавства. Наприклад, Херсонською міською радою серед інших осіб від сплати податку також звільнені громадяни, які набули статус біженців із Криму та зони АТО. Однак статус біженця ще не свідчить про соціальну незахищеність таких осіб. Більш продумано до встановлення пільг

підійшла Вінницька міська рада, якою звільнено від сплати податку осіб, яким призначено житлову субсидію, на період її отримання. Саме тому важливо виробити критеріальні вимоги, на які спиратиметься місцева влада при використанні на практиці цієї преференції – платники податку повинні дійсно відноситися до соціально незахищених верств населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бабін І. І. Податкове право : навч. посібник. – Вид. 2-ге, виправл. та доповн. / І. І. Бабін. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2013. – 496 с.

ФІЛОСОФІЯ НАУКИ ТА ЗАКОНОДАВСТВО ПРО НАУКУ

Вельбовець Наталія Максимівна

співробітниця Національного центру «Мала академія наук України»

Кузнєцов Володимир Іванович

*головний науковий співробітник Інституту філософії НАНУ
ім. Г. С. Сковороди, доктор філософських наук, професор*

Правове унормування будь-якого різновиду суспільно значимої діяльності може бути ефективним тільки тоді, коли відповідні нормативні акти спиратимуться на конкретні й чіткі уявлення про її характеристики: мету, акторів, природу, засоби реалізації, результати та критерії їх оцінювання. Якщо згадані акти лише побіжно торкаються цих характеристик, нехтуючи їх науковим розумінням, то про їхню ефективність годі й говорити.

Наука є формою буття модерної держави, що інтегрально визначає її економічну та військову могутність, добробут її громадян, рівень і стан культури та освіти. Водночас наука — важливий складник і необхідна передумова міжнародного авторитету держави. Деградація у цій сфері закономірно призводить до занепаду держави загалом, відкидання її на узбіччя світового процесу розвитку. Саме тому особливого значення тут набуває правове регулювання, без якого не може обійтися жодна галузь функціонування демократичного суспільства. Наука як суспільне явище не є недиференційованою субстанцією. Традиційно розрізняють гуманітарні, соціальні, природничі, математичні, інженерно-технічні, медичні, аграрні тощо науки. Всі вони мають виробляти об'єктивне та достовірне знання про відповідні предметні галузі, яке, своєю чергою, є фундаментом для перманентного отримання нового знання.

У межах кожної з цих наук та їхніх підрозділів виокремлюють фундаментальні та прикладні дослідження. Завданням перших є створення раніше невідомого знання про відповідні предметні галузі, яке після своєї апробації та визнання науковою спільнотою стає «старим» і використовується як підмурок для наступного нового знання. Завданням других є пошуки на

базі наукового методу шляхів застосування існуючого знання для задоволення духовних та матеріальних потреб людини і суспільства. Зрозуміло, що ця демаркація є лише першим наближенням, принаймні у світлі таких трьох обставин. По-перше, сучасні фундаментальні дослідження неможливі без супроводу досліджень прикладних, завданням яких є створення для них інструментальних засобів. Згадаймо про космічні телескопи та ЦЕРНівський колайдер, без яких було б неможливо отримання сучасного наукового знання про космологічний Всесвіт та мікросвіт елементарних часток. По-друге, прикладні дослідження досить часто ініціюють дослідження фундаментальні, а іноді неможливі без них. Наприклад, на межі XIX–XX сторіч суто прикладні дослідження з удосконалення ламп розжарювання мали наслідком фундаментальні дослідження спектра випромінювання абсолютно чорного тіла, що стало поштовхом до виникнення квантової механіки. По-третє, ретельний аналіз реальних ситуацій розвитку науки робить дедалі обґрунтованішим припущення про взаємодію та взаємопроникнення фундаментальних та прикладних досліджень на кожному етапі її еволюції. Яскравим прикладом цього переплетення є історія та сьогодення інформаційних технологій і сучасних конструювань та досліджень наноструктур.

Варто зауважити, що прикладні дослідження у певному сенсі є, як правило, складнішими і витратнішими, ніж фундаментальні. Проте користь від них є наочною, що створює поширену в суспільстві опінію про практичну марність, а отже, й непотрібність фундаментальних досліджень. Справді, головною метою прикладних досліджень є створення практично орієнтованого знання про те, як побудувати позиточні для людині предмети, що раніше не існували (ліки, літаки, засоби комунікації тощо). Зараз без таких інноваційних предметів та їх удосконалення неможливо уявити буття сучасного людства та його майбутнє. Але все це можливо завдяки знанням, що їх продукують фундаментальні дослідження. Таким чином, не буде перебільшенням стверджувати, що метою будь-якої наукової діяльності є продукування знання. З допомогою фундаментальних досліджень науковці отримують нове знання про конкретну предметну галузь, незалежно від її природи, а спираючись на прикладні — створюють нове знання про те, як застосувати вже існуюче знання для виробництва нових реалій, що покращують життя людини, розширюючи можливості для формування нових та реалізації існуючих людських потреб.

У зв'язку з цим виникають два питання. Перше – філософсько-наукове: що таке наукове знання? Друге – філософське-правове: чи враховані в законодавстві про науку принципові особливості наукового фундаментального та прикладного знання і видів діяльності з їх виробництва? Відповідаючи на перше запитання, філософи зазвичай кажуть, що знання – це обґрунтована віра. На жаль, така відповідь є неконструктивною, зокрема з точки зору права, бо не дає можливості взяти до уваги на законодавчому рівні

особливості видів наукового знання і його творення окремими науковцями та науковими спільнотами. Перспективною альтернативою є врахування диференціації наукового знання на особні системи наукового знання і з'ясування їхніх універсальних для будь-яких наук конструктивних компонентів. У межах структурно-номінативного напрямку в філософії науки [1; 4] особна система наукового знання реконструюється як складне динамічне полісистемне ієрархічне багаторівневе утворення, яке містить велику сукупність конструктивних компонентів, кожен з яких є конститутивним для певної підсистеми. Згідно з модифікованою версією цього напрямку [2], виокремлюють такі конститутивні компоненти систем наукового знання: назви, онтичні припущення, мови, логіки, абстрактні та репрезентативні моделі, закони як формулювання закономірностей, проблеми, операції та процедури їхнього виконання, евристики, різноманітні оцінки та зв'язки між прихованими компонентами. Пізнавальним наслідком взаємодії відповідних підсистем є отримання нової інформації про досліджуваний предмет, яка набуває статусу знання в разі її підтвердження емпіричними та експериментальними дослідженнями.

Аналіз Закону про наукову і науково-технічну діяльність та Статуту НАНУ (статуту інших державних академій є його погіршеними клонами) дає підстави для таких висновків. Крім явної невідповідності чинній Конституції та деяким кодексам [3], у цих правових актах наукове знання як визначальний продукт науки згадане без урахування його буття у формі особних систем і розрізнення його фундаментальних та прикладних видів. *Перше* робить невизначеними і неконкретними критерії оцінки знання, зокрема його новизни, яку визначають відносно вже існуючих систем наукового знання. До речі, в цих засадничих для науки документах відсутні посилання на міжнародні критерії оцінювання нового фундаментального знання, що робить це оцінювання вкрай суб'єктивним. *Друге* нівелює той факт, що результатом фундаментальних досліджень є нове знання, носієм якого є джерела інформації, тоді як результат прикладних досліджень – це створення наукових умов для матеріального втілення знання у вигляді раніше відсутніх у світі реалій. Зважаючи на викладене, є також недоцільним об'єднання в межах одного закону й однієї організації двох пов'язаних, але принципово різних видів діяльності: наукової, як втілення фундаментальних досліджень, та науково-технічної – як реалізації прикладних досліджень. У науково розвинених країнах фундаментальні дослідження фінансує держава, тоді як прикладні дослідження проводить здебільшого приватний бізнес або частково підтримані державою наукові організації, діяльність яких спрямована на розробку та впровадження технологій виробництва наукомісткої продукції, що має ринковий попит та конкурентні переваги.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бургин М. С., Кузнецов В. И. Введение в современную точную методологию науки. Структуры систем знания. – Москва : Аспект, 1994.
2. Габович О., Кузнецов В. Проблеми як внутрішні структури систем наукового знання // Філософські діалоги'2015. – К. : Інститут філософії, 2015, С. 132–154.
3. Габович О., Кузнецов В., Семенова Н. Українська фундаментальна наука і європейські цінності. – К. : КМА, Видання 2-ге, доповнене, 2016.
4. Burgin M. S., Kuznetsov V. I. Scientific Problems and Questions from a Logical Point of View // Synthese, 1994, 100, 1: 1–28.

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ, ЯКІ БРАЛИ УЧАСТЬ В АНТИТЕРОРИСТИЧНІЙ ОПЕРАЦІЇ

Вставська Тетяна Василівна

*аспірант кафедри державно-правових
дисциплін та адміністративного права
Кіровоградського державного педагогічного
університету імені Володимира Винниченка*

Право на соціальний захист – одне із найважливіших та основоположних прав людини, закріплене та гарантоване Конституцією України. Проведення антитерористичної операції, зумовило появу нової для нашої держави категорії осіб, яка підлягає соціальному захисту – учасники бойових дій, які брали участь в антитерористичній операції, надалі учасники бойових дій АТО.

Сучасний стан подій в Україні свідчить, що дослідження адміністративно-правових засад соціального захисту учасників бойових дій АТО є одним із актуальних питань сьогодення.

Різноманітні аспекти, пов'язані із аналізом загальнотеоретичних адміністративних засад соціального забезпечення та соціального захисту учасників бойових дій АТО було предметом дослідження у наукових працях вчених А. Клименко, С. Кучевської, Р. Максимовича, О. Опанасенко, Д. Сковронського, О. Соколенко, В. Сокурєнко, О. Шкуропацького та ін.

На думку Клименко А. Л. соціальний захист населення доцільно розглядати, як систему економічних, соціальних та правових відносин з управління соціальними ризиками суспільства для ліквідації їх небажаних наслідків та забезпечення належного рівня життя [2, с. 66].

Максимович Р. О. зазначає, що визнання та захист соціальних та економічних прав людини та громадянина – головна мета і найважливіший інструмент сучасної розвинутої конституційної, правової держави, що прагне забезпечити економічну свободу, добробут, гідність, здоров'я людей, позбавити їх від згубних наслідків фінансово-економічної, державно-політичної кризи та будь-яких інших нестатків у суспільстві [3, с. 80].

Загальною декларацією прав людини [1] встановлено, що кожна людина, як член суспільства, має право на соціальне забезпечення здійснення необхідних для підтримання її гідності вільного розвитку її особи прав у економічній, соціальній і культурній галузях за допомогою національних зусиль і міжнародного співробітництва та відповідно до структури і ресурсів кожної держави.

Статтею 17 Конституції України [3] проголошено, що держава забезпечує соціальний захист громадян України, які перебувають на службі у Збройних силах України та в інших військових формуваннях.

Основним нормативно-правовим актом, який визначає правові засади соціального захисту учасників бойових дій АТО є Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» [6].

Значеним законом, передбачено надання ряду пільг учасникам бойових дій АТО, зокрема у медичному забезпеченні та санаторно-курортному лікуванні, пенсійному забезпеченні та оподаткуванні, забезпеченні житлом та земельними ділянками, забезпеченні додатковими трудовими гарантіями тощо.

Досліджуючи адміністративно-правові засади соціального захисту учасників бойових дій АТО, слід звернути увагу на опубліковані 1 березня 2017 року Рекомендації парламентських слухань на тему: «Державні гарантії соціального захисту учасників антитерористичної операції, Революції Гідності та членів їхніх родин: стан і перспективи», схвалені постановою Верховної Ради України від 9 лютого 2017 року [7], надалі Рекомендації, якими визначено, що станом на 1 вересня 2016 року статус учасника бойових дій надано понад 263 тисячам учасників антитерористичної операції.

Зважаючи на значну кількість учасників бойових дій АТО, особливої актуальності набуває питання забезпечення та реалізації, встановлених законодавством соціальних пільг та гарантій учасникам бойових дій АТО, зокрема найбільшою проблематикою виокремлюється сфера забезпечення житлом та земельними ділянками.

Узагальнююча інформація у сфері забезпечення житлом та земельними ділянками, в тому числі учасників бойових дій АТО міститься в Рекомендаціях, якими визначено, що:

- Станом на 1 жовтня 2016 року в черзі на поліпшення житлових умов перебувало 14693 учасників бойових дій, у тому числі з числа учасників антитерористичної операції. У 2016 році сім'ям військовослужбовців розподілено 909 квартир (у 2015 році – 658 квартир) та 93 сім'ям (у 2015 році

–231 сім'ї) виплачена грошова компенсація за належне їм для отримання житло.

- Станом на 1 вересня 2016 року учасникам антитерористичної операції надано у власність 37393 земельні ділянки, загалом до органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади надійшло 167869 заяви учасників антитерористичної операції про отримання земельних ділянок у власність [7].

Серед встановлених законодавством соціальних гарантій учасникам бойових дій АТО, слід звернути увагу на Закон України «Про поліпшення матеріального становища учасників бойових дій та інвалідів війни» [5], яким передбачена щомісячна виплата цільової грошової допомоги учасникам бойових дій в розмірі – 40 гривень.

На наш погляд, у контексті зазначеного слушною є думка Соколенко О. Л. який наголошує, що захист прав людини і громадянина потрібно розуміти, як одну з невідмінних ознак сучасної держави, при цьому забезпечення реальності таких прав є своєрідним індикатором сталості й зрілості такої держави [8, с. 69].

Таким чином, слід констатувати, що комплексний аналіз забезпечення державних гарантій свідчить про відсутність системного підходу до формування соціальних пільг та гарантій, що призвело до фрагментарного вирішення проблем учасників бойових дій АТО та не можливості реалізації даною категорією осіб, встановлених законодавством соціальних пільг та гарантій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Загальна декларація прав людини, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН від 10 грудня 1948 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
2. Клименко А. Л. Юридичні факти визначення підстав соціального захисту / А. Л. Клименко// Право та інноваційне суспільство. – 2016. – № 1(6).– С. 65–71.
3. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
4. Максимович Р. О. Становлення і розвиток інституту захисту соціальних та економічних прав і свобод людини і громадянина. Досвід Франції, Німеччини і України/ Р. О. Максимович //Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право. – 2014. – № 29. – С. 80–85.
5. Про поліпшення матеріального становища учасників бойових дій та інвалідів війни: Закон України від 16 березня 2004 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1603-15>

6. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту: Закон України від 22 жовтня 1993 року [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3551-12/page3>.
7. Рекомендації парламентських слухань на тему: «Державні гарантії соціального захисту учасників антитерористичної операції, Революції Гідності та членів їхніх родин: стан і перспективи», схвалені постановою Верховної Ради України від 9 лютого 2017 року № 1843-VIII [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1843-19>.
8. Соколенко О. Л. Теоретичні засади захисту прав громадян у демократичній, соціальній, правовій державі /О. Л. Соколенко//Право і Безпека. – 2012. – № 3. – С. 69–74.

ДО ПИТАННЯ ПОПЕРЕДЖЕННЯ І ЛІКВІДАЦІ ШКОДИ, НАНЕСЕНОЇ НАВКОЛИШНЬОМУ ПРИРОДНОМУ СЕРЕДОВИЩУ В УКРАЇНІ ТА ЄС

***Головка Людмила Олександрівна**
доцент кафедри міжнародного права та
порівняльного правознавства Національного
університету біоресурсів і природокористування
України, кандидат юридичних наук, доцент*

В країнах ЄС найпопулярнішою формою фінансового забезпечення у випадку нанесення шкоди навколишньому природному середовищу є інститут екологічного страхування через його комплексність і набір послуг, які надаються клієнтам, у порівнянні з іншими формами фінансового забезпечення (банківськими гарантіями, цільовими фондами тощо). На все ширше використання інституту банківського страхування має вплив прийняття в окремих країнах більш жорсткого законодавства щодо встановлення відповідальності за нанесення шкоди навколишньому природному середовищу, а також зростаюче усвідомлення суспільством небезпеки потенційного забруднення.

Зобов'язання здійснювати екологічне страхування в країнах ЄС впливає з Директиви 2004/35/ЄС Європейського Парламенту та Ради «Про екологічну відповідальність за попередження та ліквідацію наслідків завданої навколишньому середовищу шкоди» від 21 квітня 2004 року [1], яка зобов'язує операторів особливо екологічно небезпечних видів діяльності гарантувати фінансове забезпечення запобігання і подолання наслідків шкоди навколишньому природному середовищу. Згідно Директиви, оператор зобов'язаний запобігти виникненню шкоди навколишньому природному середовищу і безпосередній загрозі нанесення шкоди навколишньому

природному середовищу. Директива ЄС «Про екологічну відповідальність за попередження та ліквідацію наслідків завданої навколишньому середовищу шкоди» має на меті встановити для попередження та ліквідації наслідків екологічної шкоди рамки екологічної відповідальності, що ґрунтуються на принципі «забруднювач-платник».

Певна робота в сфері нормативного регулювання обов'язкового екологічного страхування ведеться й в Україні. Зокрема, на розгляд Верховної Ради України винесено проект Закону «Про обов'язкове страхування відповідальності суб'єктів господарювання, діяльність яких становить підвищену екологічну небезпеку» від 09.07.2015 р. № 2327а [3].

Проект Закону «Про обов'язкове страхування відповідальності суб'єктів господарювання, діяльність яких становить підвищену екологічну небезпеку» від 09.07.2015 р. № 2327а встановлює єдині умови та порядок проведення обов'язкового страхування відповідальності суб'єктів господарювання, діяльність яких становить підвищену екологічну небезпеку, і спрямований на відшкодування шкоди, заподіяної майновим інтересам фізичних та юридичних осіб внаслідок аварійного забруднення довкілля. Згідно Пояснювальної записки до Проекту закону цивільно-правова відповідальність підприємств полягає в відшкодуванні шкоди, яка спричинена екологічним правопорушенням конкретними особами третім особам [2]. Натомість метою Директиви 2004/35/ЄС Європейського Парламенту та Ради «Про екологічну відповідальність за попередження та ліквідацію наслідків завданої навколишньому середовищу шкоди» від 21 квітня 2004 року є встановити для попередження та ліквідації наслідків екологічної шкоди рамки екологічної відповідальності, що ґрунтуються на принципі «забруднювач-платник». Директива не застосовується ні до тілесних ушкоджень та шкоди, завданої приватному майну, ні до економічних втрат, а також не впливає на права, що походять з таких категорій шкоди. Таким чином, основною метою Директиви 2004/35/ЄС Європейського Парламенту та Ради є захист навколишнього природного середовища, а Проекту закону України «Про обов'язкове страхування відповідальності суб'єктів господарювання, діяльність яких становить підвищену екологічну небезпеку» – захист майнових прав фізичних та юридичних осіб.

На нашу думку, положення Проекту Закону «Про обов'язкове страхування відповідальності суб'єктів господарювання, діяльність яких становить підвищену екологічну небезпеку» від 09.07.2015 р. № 2327а є недостатніми для забезпечення попередження і ліквідації шкоди, нанесеної навколишньому природному середовищу. З метою адаптації вітчизняного законодавства до вимог європейського законодавства щодо охорони навколишнього середовища пропонуємо прийняти Закон «Про попередження і ліквідацію шкоди, нанесеної навколишньому природному середовищу», який має містити положення Директиви 2004/35/ЄС Європейського Парламенту та Ради про запобіжні заходи і відновлювальні заходи.

На нашу думку, до Закону України «Про попередження і ліквідацію шкоди, нанесеної навколишньому природному середовищу» також необхідно включити положення про можливість громадськості впливати на прийняття рішень про необхідні запобіжні заходи в наступній редакції: «Недержавні організації, що працюють на захист навколишнього середовища, та особи, що зазнали несприятливого впливу або здатні зазнати останній від екологічної шкоди, мають право вимагати від компетентного органу вжити необхідні запобіжні заходи». Вищезазначене положення є необхідним, оскільки в Україні фактично відсутній реальний вплив громадськості на прийняття екологічно значущих рішень.

На нашу думку, Закон України «Про попередження і ліквідацію шкоди, нанесеної навколишньому природному середовищу» має також передбачити створення загальнодержавної автоматизованої інформаційної системи попередження та ліквідації наслідків завданої навколишньому середовищу шкоди. Інформаційна система попередження та ліквідації наслідків завданої навколишньому середовищу шкоди має містити наступну інформацію: а) тип шкоди, завданої навколишньому середовищу або її безпосередньої загрози, місце і дату виникнення цієї шкоди або загрози, її обсягу, дати початку і закінчення провадження у випадку виявлення правопорушення; б) назву або ім'я і прізвище, адресу суб'єкта господарювання; в) прийняті і здійснені превентивні і відновлювальні заходи, у тому числі заходи щодо пом'якшення наслідків нанесення шкоди навколишньому середовищу, результати відновлювальних заходів, г) розмір видатків на превентивні заходи і розмір видатків на відновлювальні заходи.

Висновки. Пропонуємо в Україні прийняти Закон «Про попередження і ліквідацію шкоди, нанесеної навколишньому природному середовищу» і запровадити обов'язкове екологічне страхування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Directive 2004/35/CE of the European Parliament and of the Council of 21 April 2004 on environmental liability with regard to the prevention and remedying of environmental damage // OJ L 143, 30.4.2004, p. 56–75
2. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про обов'язкове страхування відповідальності суб'єктів господарювання, діяльність яких становить підвищену екологічну небезпеку» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/GH1SN68A.html
3. Проект Закону «Про обов'язкове страхування відповідальності суб'єктів господарювання, діяльність яких становить підвищену екологічну небезпеку» від 09.07.2015 р. № 2327а [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/JH1SN68A.html

ОСНОВНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРАВООХОРОННОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Гриценко Володимир Григорович

завідувач кафедри галузевого права

*Кіровоградського державного педагогічного
університету імені Володимира Винниченка*

доктор юридичних наук, професор,

Заслужений юрист України

Розвиток України в майбутньому, як незалежної, демократичної, стабільної, правової держави, потребує реформування всього державного механізму з метою підвищення рівня ефективного функціонування, відповідності потребам суспільства та вимогам сьогодення. Це вимагає як структурних перетворень, так і нових підходів до відокремлення й нормативного закріплення функцій та компетенцій між усіма органами державної влади та місцевого самоврядування [6, с. 12]. За таких умов особливої актуальності набуває проблема формування та функціонування правоохоронної системи України, що забезпечує виконання законодавства на території держави.

Правоохоронна діяльність держави є гарантом правопорядку та законності, що втілюється через систему державних органів та організацій. Робота всіх державних органів здійснюється у рамках закону і сприяє утвердженню основ законності та укріпленню правопорядку, але існує цілий ряд державних установ та громадських організацій, які займаються виключно виконанням правоохоронної функції. Ці органи і іменуються правоохоронними [1, с. 23]. На сьогодні, серед усього розмаїття позицій найбільш часто виділяються дві, які розглядають принципово різні підходи до визначення правоохоронної системи України.

При першому підході правоохоронна функція держави спрямована на виконання завдань і забезпечення законності та правопорядку, на боротьбу зі злочинністю та іншими правопорушеннями. Тобто за таким підходом, до правоохоронної системи слід відносити такі органи, що займаються забезпеченням законності, безпеки та громадського порядку. Правоохоронна функція при цьому виконується засобом виявлення, припинення злочинів, викриття та встановлення винних, запобігання та профілактики правопорушень, безпосередньо впливаючи на криміногенні фактори. маючи на меті їх усунення або послаблення [7, с. 10].

Другий підхід включає в перелік правоохоронних органів, що складають правоохоронну систему, усі органи, діяльність, яких стосується забезпечення правопорядку, охорони посадових осіб, підтримання громадського порядку та контролю за його дотриманням у період проведення масових заходів тощо [9, с. 76].

Обидва підходи не слід вважати науково обгрутованими, бо перший підхід обмежує правоохоронну діяльність тільки боротьбою зі злочинністю та не враховує інші елементи правоохоронної системи, а другий застосовується для дуже широкого кола органів. Саме другий підхід отримав своє нормативне закріплення в Законі України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» [8] – єдиному нормативному акті, де міститься перелік правоохоронних органів, що на сьогодні не є вичерпаним.

Законодавчу базу правоохоронної системи України складає Конституція України, яка не тільки окреслює права і свободи людини і громадянина (розділ II) [4], але і надає чільне місце положенням правозабезпечувальної та правоохоронної функції держави.

А. П. Гель дає таке визначення правоохоронної системи як сукупності державно-правових засобів, методів, гарантій, що забезпечують захищеність особи від протиправних порушень. Метою правоохоронної системи він вважає охорону прав, свобод та інтересів особи [9, с. 12]. А. М. Куліш визначає правоохоронну систему як багаторівневу соціальну систему, яку складають правові засоби, методи та гарантії, що забезпечують охорону суспільних відносин від протиправних посягань, та державні органи, які виконують правоохоронні функції. Вона має наступні властивості: цілісність, структурність, взаємозалежність системи і середовища, ієрархічність, емерджентність [5, с. 9]. Ю. О. Загуменна визначає систему правоохоронних органів як цілісну сукупність, системоутворюючим чинником якої є не структурний, а функціональний критерій – безпосередньо правоохоронна діяльність, що визначено їх спільним функціональним призначенням, яке полягає, перш за все, в охороні й захисті права [3, с. 150].

Тому можна зробити висновок, що система правоохоронних органів, на відміну від інших систем державної влади, не має традиційної організаційної побудови як, наприклад, система органів виконавчої влади, а побудована на функціональному критерії. Схоже визначення пропонує О. В. Тюріна: система правоохоронних органів – цілісна сукупність спеціалізованих органів держави, до основного призначення яких відноситься охорона і захист основних прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина, а також інших суб'єктів права [10, с. 19]. О. Г. Бартко визначає правоохоронну систему як сукупність державно-правових засобів, методів та гарантій (охоронна функція правової системи, правоохоронна діяльність, охоронні юридичні норми та правовідносини, охоронні елементи правосвідомості та правової культури, правоохоронні органи, законність та правопорядок, який складається в результаті реалізації охоронних норм), тих, що забезпечують захищеність людини від протиправних порушень [2, с. 7].

Системі правоохоронних органів притаманна певна ієрархічність, що обумовлена функціональним характером співвідлеглості правоохоронних органів та системоутворенням. Організаційний параметр передбачає побудову окремих видів правоохоронних органів, що становлять складові

правоохоронної системи, які являють собою певні підсистеми, що характеризуються цілісністю, якісною своєрідністю та відносною самостійністю. Елементи цих підсистем зв'язані між собою субординаційними зв'язками, що зумовлює їх ієрархічний порядок побудови. Це значить, що правоохоронні органи в межах однієї підсистеми побудовані за організаційним критерієм [10, с. 25].

Як підсумок, треба зазначити, що для ефективного функціонування правоохоронних органів, виконання правоохоронних функцій, що покладені на них законом, виконання та дотримання посадовими особами цих органів законності, сприяння реалізації прав, свобод та законних інтересів людини та громадянина, обов'язковою умовою є узгоджена, чітка правова регламентація їх діяльності.

Законодавча невизначеність щодо діяльності системи правоохоронних органів України тягне за собою негативні наслідки, що спричиняють неузгодженість: у відсутності злагодженого механізму втілення нормативно-правових гарантій правової захищеності правоохоронних органів: нечітке формулювання функціональних обов'язків, результатом чого є неефективне використання професійних навиків; заплутана система завдань та принципів діяльності правоохоронних відомств. Все це свідчить, що вітчизняна правоохоронна система потребує реорганізації, яку слід робити на підставі розпочатої реформи правоохоронної системи.

Розглянувши існуючі позиції щодо визначення поняття «правоохоронна система», доцільним буде запропонувати таке визначення: правоохоронна система України – це упорядкована побудова державно-правових органів державної влади, засобів, методів та гарантій, які спрямовані на забезпечення охорони суспільних відносин, захист прав, свободи та законних інтересів людини від протиправних дій, та сукупність спеціалізованих органів держави, що виконують правоохоронні функції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бараннік Р. В. Судові, правоохоронні та правозахисні органи України : навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К.: КНТ, 2011. – 352 с.
2. Бартко А. Г. Правоохранительная система: автореф. дис. д-ра юрид. наук: 12.00.01 / А. Г. Бартко. – М., 1992. – 35 с.
3. Загуменна Ю. О. Правоохоронні органи: поняття, ознаки, функції, особливості діяльності / Ю. О. Загуменна // Право і безпека. – №3 (35). – 2010. – С. 145–150.
4. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

5. Куліш А. М. Правоохоронна система України: адміністративно-правові засади організації та функціонування: автореф. дис. д-ра юрид. наук: 12.00.07 / Куліш Анатолій Миколайович. – Х., 2009. – 31 с.
6. Мужикова Н. М. Органи виконавчої влади в Україні: правовий статус / Сіверський інститут регіональних досліджень; Ред. Код. В.М. Бойко та ін. – Чернігів: Сіверський центр післядипломної освіти, 2013. – 100 с.
7. Організація судових та правоохоронних органів: підручник для студентів юрид. спеціальностей вищих навч. закладів / І. С. Марочкін, Н. В. Сібільова, В. П. Тихий та ін. / За ред. І. Є. Марочкіна, Н. В. Сібільової. – Х. : ГОВ «Одісеєй», 2007. – 528 с.
8. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів: Закон України від 23.12.1993 № 3781-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/3781-12>
9. Судові та правоохоронні органи України: Навч. посіб. для студ. виш. навч. закл. / А. П. Гель, Г. С. Семаков, С. П. Кондракова. – К. : МАУП, 2004. – 272 с.
10. Тюріна О. В. Сучасні системи правоохоронних органів (порівняльно-правове дослідження): дис. канд. юрид. наук: 12.00.01 / Тюріна Оксана Володимирівна. – К., 2001. – 184 с.

ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВЧОЇ ПІДТРИМКИ КОНКУРЕНТНОСПРОМОЖНОСТІ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ У ВІДПОВІДНОСТІ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПОЛІТИКИ

*Журавльова Катерина Володимирівна
студентка V курсу господарсько-правового
факультету Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого*

Сучасні економічні реалії ставлять нові орієнтири для розвитку вітчизняного законодавства, враховуючи стратегічну мету України інтегруватися до світової економічної та політичної спільноти. Дуже актуальним є питання переосмислення базових принципів ведення бізнесу та ролі держави у цьому процесі.

Проблеми удосконалення правової підтримки зовнішньоекономічної діяльності малого та середнього бізнесу, а також сучасного підходу до державної підтримки у розвитку економічних процесів, досліджувались у роботах провідних українських і зарубіжних учених, таких як С. Зеленський, І. Михасюк, Т. Никифоров, М. Фрідман, С. Чистов та ін.

На сучасному етапі розвитку України проблема державної підтримки конкурентоспроможності малого та середнього бізнесу стоїть досить гостро. Її вирішення передбачає, насамперед, виконання взятих на себе зобов'язань передбачених в Указі Президента України Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» та використання тих можливостей, які нам для цього надаються. [6]

У цьому контексті доцільно буде згадати, що Верховна Рада ратифікувала 22 лютого 2016 року угоду між урядом України та Європейським Союзом про участь України в програмі «Конкурентоспроможність підприємств малого і середнього бізнесу» Competitiveness of Small and Medium Enterprises (далі COSME).[3]

COSME – це набір тематичних проектів та програм на період з 2014 по 2020 роки із загальним бюджетом 2,3 млрд євро. Перелік програм, що визначаються Європейською комісією, щороку змінюється та викладається в окремому документі – Робочій програмі.

Серед доступних для України можливостей, - існує Робоча програма на 2017-й рік, яка складається із 22 підпрограм та класифіковано їх за трьома напрямками:

- полегшення виходу на зовнішні ринки;
- поліпшення умов для конкурентоспроможності;
- формування культури ведення бізнесу.

У відповідних розділах Робочої програми міститься перелік із детальним описом підпрограм, їх цілями та завданнями, що фінансуються коштом COSME, а також очікуваними результатами, виділеним бюджетом та строками подачі проектів. [5, с. 1].

Варто зазначити, що поки що для вітчизняних малих і середніх підприємств фінансовий інструмент програми є недоступний. Це обумовлюється тим, що користування ним є досить складним процесом, що вимагає високого рівня розвитку українського законодавства та відповідного рівня знань. Проте, схожі фінансові інструменти працюють в рамках інших міжнародних програм. Наприклад, EU4Business, HORIZON-2020. [4, с. 259].

Тож ми бачимо, що основною метою цієї програми є встановлення початкових детермінант для вітчизняної нормотворчості та виховання бізнес культури.

Це пов'язано з тими тенденціями, які почали проявлятися у регуляторній політиці багатьох держав – членів ЄС. Так останнім часом прослідковуються спроби відходити від безпосередньої підтримки підприємств у формі позик і дотацій, вдаватися до більш гнучких форм сприяння, наприклад надання консультаційної підтримки, що передбачає вдосконалення нормативно-правових засад, організаційних умов, посилення конкурентоспроможності малих і середніх підприємств.

Європейський Союз є великим економічним співтовариством. Малі й середні підприємства у країнах ЄС становлять більшу частку в таких галузях,

як оптова й роздрібна торгівля, харчова промисловість, будівництво (від 4/5 до 9/10 загальної кількості підприємств у цих галузях), забезпечуючи 2/3 загальної кількості зайнятих. [2, с. 112].

Під час класифікації малих і середніх підприємств у країнах ЄС беруться до уваги рекомендації Комісії ЄС, за якими до аналізованих підприємств належать ті, у яких працює менше 250-ти осіб. Мале підприємство визначається як таке, де працює менше 50-ти осіб, мікропідприємство – до 10 осіб. Якщо мале (середнє) підприємство протягом двох років перевищує встановлений критерій чисельності зайнятих працівників, воно втрачає свій статус. [4, с. 12].

У країнах ЄС сформовано розгалужену мережу організацій, що займаються регулюванням і підтримкою розвитку малого й середнього підприємництва. Деякі з них мають державну форму власності, а незначна їх кількість є приватними установами. Водночас у всіх країнах ЄС відповідальність за розвиток малого та середнього підприємництва розподілено між кількома міністерствами або між спеціальними відділами з питань малого і середнього підприємництва. Така система розподілу відповідальності потребує скоординованої діяльності цих країн. [1, с. 16].

Узагальнюючи викладене, можна сказати, що політика державного регулювання у сфері підприємництва ЄС до розв'язання проблем створення та функціонування підприємств базується на двох підходах: вертикальному й горизонтальному. Вертикальний підхід – це застосування адміністративних засобів регулювання, спрямованих безпосередньо на малі та середні підприємства. Горизонтальний підхід ґрунтується на захисті інтересів малих і середніх підприємств у інших сферах діяльності (наприклад, політика у галузі досліджень і технічних розробок, регіональна політика, міжнародні відносини тощо), а також зміцненні позицій цих груп підприємств у їх сфері діяльності.

Для України на сьогоднішній день необхідним є визначення оптимального ступеня державного втручання у підприємницьку діяльність, щоб, з одного боку, забезпечити ефективне функціонування приватного сектору економіки та отримання ним високих прибутків, а з іншого, – створити передумови для збалансованого зростання економіки країни у цілому та підвищення рівня добробуту громадян. Роль, яку мале підприємництво відіграватиме в Україні, значно залежатиме від її економічної моделі. Індивідуалістичним цінностям українців більше відповідають багатопартійна система політичного правління та ринкове господарство з обмеженим втручанням держави. Українська економічна модель повинна формуватись комплексно, враховуючи політичні, економічні, юридичні, історичні, культурні особливості розвитку країни, при цьому не копіюючи інші моделі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Геєць В. М. Досвід країн ЄС у сфері державного регулювання розвитку інфраструктури підтримки малого і середнього підприємництва [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.academia.org.ua/?p=976>
2. Кондратюк Т. В. Державна політика підтримки малого бізнесу: зміст і механізми реалізації / Т. В. Кондратюк // Вісник Української Академії державного управління при Президенті України. – 2015. – № 4. — С. 112–115.
3. Офіційний сайт Євро комісії [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://ec.europa.eu/growth/smes/cosme_en
4. Павлішенко І. Б. Державне регулювання підприємництва в Україні: напрямки і пріоритети / І. Б. Павлішенко, О. В. Босик // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – 2007. – Вип. 17.1. – С. 258–263.
5. Угода між Урядом України і Європейським Союзом про участь України в програмі ЄС «Конкурентоспроможність підприємств малого і середнього бізнесу (COSME) (2014-2020)» [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_025-16
6. Указ Президента України Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>

ГАРАНТІЇ ПРАВА ГРОМАДЯН НА ЗВЕРНЕННЯ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Камінська Наталія Василівна
професор кафедри гуманітарних та
загальноправових дисциплін Національної
академії внутрішніх справ, доктор
юридичних наук, професор

Забезпечення захисту прав людини відбувається шляхом створення відповідних умов для їх реалізації, охорони та захисту як на внутрішньодержавному, так і на міжнародному рівні. Ступінь гарантованості прав людини і засоби, які при цьому використовуються, неоднакові в різних країнах. Водночас, загальновизнано, що найбільш ефективні процедури захисту прав людини вироблені у межах європейського правового простору.

Основи загальноєвропейських стандартів прав людини були закладені Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. (прийнята Радою Європи), яка стала «європейським білем про права»,

«конституційним документом європейського публічного порядку». В європейському праві під гарантіями прав і свобод людини розуміють засоби захисту прав від порушень, процедури поновлення порушених прав і порядок відшкодування завданої шкоди. Гарантії зазвичай поділяють на загальні, які поширюються на будь-які права і свободи і спеціальні, які стосуються окремих прав і свобод. Система загальних гарантій, як відомо, включає:

– інституційні гарантії, що пов'язані з органами, діяльність яких спрямована на охорону і захист порушених прав. Так, основними інститутами європейської системи захисту прав людини виступають Європейський суд з прав людини, Суд Європейського Союзу, Європейський Омбудсмен, Комітет міністрів Ради Європи, Комісар Ради Європи з прав людини, Парламентська асамблея Ради Європи, Європейський комітет з соціальних прав, Європейський комітет запобігання катуванням та інші;

– процесуальні гарантії, які реалізуються при здійсненні правосуддя, передусім у межах кримінального процесу. Йдеться про розгляд справ у судах за умов виникнення для особи загрози позбавлення її фундаментальних прав або суттєвого їх обмеження. Такі закріплені в Конвенції гарантії передбачають, що: кожна особа має право на справедливий та відкритий розгляд її справи протягом розумного строку незалежним та неупередженим судом; правова допомога надається тим, кому бракує коштів, тією мірою, якою ця допомога є необхідною для забезпечення ефективного доступу до правосуддя; обмеження принципу гласності судового розгляду допускається з моральних міркувань, заради захисту суспільного порядку або державної безпеки, в інтересах неповнолітніх або захисту приватного життя сторін, а також, якщо суд прийме рішення, що з урахуванням особливих обставин «гласність здатна порушити інтереси правосуддя» (п. 1 ст. 6 Європейської конвенції). Для підозрюваних, обвинувачених і підсудних встановлені певні гарантії: презумпція невинуватості (ст. 6 Європейської конвенції), право на захист, у тому числі на негайне і докладне повідомлення про характер і підстави висунутого обвинувачення; право мати достатньо часу для підготовки свого захисту; захищати себе особисто або через захисника, обраного самим обвинуваченим; право на допит свідків обвинувачення, на виклик і допит свідків захисту; право користуватися безоплатною допомогою перекладача; заборона зворотної сили закону; розмірність покарання характеру і тяжкості вчиненого злочину (ст. 7 конвенції); неприпустимість повторного притягнення до кримінальної відповідальності, якщо особа вже була засуджена чи виправдана; заборона позбавлення свободи за борги, тобто з причини невиконання особою контрактного зобов'язання; право на апеляцію по кримінальних справах.

– матеріальні гарантії у вигляді права особи на компенсацію збитків, спричинених порушенням її прав. Майнова відповідальність фізичних та юридичних осіб приватного права в межах ЄС, так і як в рамках Ради Європи, регулюється законодавством держав-членів. Держава буде нести відповідальність не тільки у разі, коли особа постраждала внаслідок дій її

органів чи посадових осіб, а й у випадку, коли влада не забезпечила точне і повне дотримання вказаних приписів (наприклад, якщо парламенти держави-члени не включили у національне законодавство норми конвенцій, рекомендацій і директив, яка наділяє людину додатковими правами). Позиви до держав-членів розглядають національні суди, які зобов'язані керуватися рішеннями Суду, а стосовно розміру компенсації — законодавством своєї країни. Європейською конвенцією передбачені компенсації жертвам незаконного арешту (або затримання) і компенсації особам, які засуджені за вчинення злочину внаслідок судової помилки.

Саме Європейський суд з прав людини відіграє особливу роль у гарантуванні прав людини. Практика Європейського суду з прав людини — приклад юридично обґрунтованого і цілком виправданого втручання світового співтовариства у внутрішні справи держав, де такі права порушуються. Найважливішою категорією справ, які розглядає Європейський суд з прав людини, є індивідуальні скарги, з якими до нього безпосередньо звертається будь-яка фізична особа, неурядова організація або група приватних осіб, які вважають себе жертвою порушення прав, гарантованих Європейською конвенцією. Індивідуальні скарги подаються тільки проти держав-учасниць Конвенції. Предметом скарги виступають основні права людини, закріплені в Європейській конвенції і протоколах до неї. Умовою звернення до Європейського суду з прав людини є вичерпаність усіх внутрішніх засобів правового захисту, включно із зверненнями до апеляційних, касаційних та інших інстанцій національних судових систем.

Задоволення Судом скарги приватної особи тягне за собою такі правові наслідки: 1) відбувається констатація факту порушення державою-відповідачем конкретних норм Європейської конвенції. З моменту набуття чинності постанови Суду для держави-порушниці виникає зобов'язання скасувати або внести зміни до внутрішньодержавних актів (до індивідуальних і нормативних), здійснити інші дії на користь особи, визнаної Судом «потерпілою стороною»; 2) постановою Європейського суду з прав людини присуджується виплата «справедливої компенсації» потерпілій стороні за рахунок бюджету держави-порушниці у строк, визначений Судом (зазвичай 3 місяці з дня набуття чинності постанови Суду). Суд має право присуджувати компенсацію тільки у разі необхідності і за умови, що національне право держави-порушниці «допускає можливість лише часткового відшкодування наслідків такого порушення» (ст. 41 конвенції). 3) з моменту набуття чинності постанови Суду стають джерелом судової практики Європейського суду з прав людини. Ця судова практика визнається *de facto* джерелом загальноєвропейських стандартів прав людини.

Не дивлячись на проведення судової реформи в Україні, що супроводжується змінами до законодавства і кадровими ротаціями, суттєвих позитивних здобутків у процесі виконання Європейського Суду з прав людини не спостерігається. Україна гарантує виконання рішень, де боржниками є державні органи, підприємства, юридична особа, примусова реалізація майна

якої забороняється відповідно до законодавства, навіть у разі їх неплатоспроможності. При цьому держава виконує рішення суду за рахунок коштів Державного бюджету України, але в умовах нестабільної воєнно-політичної та економічної ситуації в державі, зазвичай не вистачає фінансових ресурсів. Отже, сьогодні питання нормативних та організаційних гарантій прав громадян України на звернення до Європейського Суду з прав людини є однією з численних проблем, адже забезпечення прав і свобод особи, їх практична реалізація, гарантії та виконання є тим критерієм, за яким оцінюється рівень демократичного розвитку суспільства і держави в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Пастухова Л. В. Європейський механізм забезпечення прав людини : навч. посіб. – Сімферополь : Таврія, 2009. – 224 с.
2. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23 лютого 2006 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 30. – Ст. 260.
3. Про гарантії держави щодо виконання судових рішень : Закон України від 5 червня 2012 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 17. – Ст. 158.
4. Про ратифікацію Конвенції про захист прав і основних свобод людини 1950 року, Першого протоколу та Протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції: Закон України № 475/97 від 17 липня 1997 р.// Відомості Верховної Ради України. – 1997. – №29.

СУДОВА РЕФОРМА: ПЛЮСИ І МІНУСИ

Кормош Оксана Іванівна

*викладач юридичних дисциплін відділення
«Правознавство» ВНЗ «Кіровоградський
технікум механізації сільського господарства»*

Ледь не кожен українець знає, що наша країна нині переживає час змін та реформ. При чому реформи відбуваються майже у всіх сферах нашого життя – соціальній, економічній, професійній. І, одночасно зі змінами в сфері комунальних послуг, дедалі частіше люди обговорюють судову реформу. Тим паче, що зміни в судовій системі запроваджують мало не кожного разу після обрання нового складу парламенту чи президента.

Зміни до Конституції України та Закони України «Про судоустрій і статус суддів» і Закон України «Про Вищу раду правосуддя» передбачають не лише підвищення заробітної плати, а й багато інших аспектів. Законом, зокрема, підсилюється відповідальність суддів, обмежується їх імунітет виключно функцією здійснення правосуддя, ліквідовуються Вищі

спеціалізовані суди, створюється новий Верховний суд, передбачається створення Вищого антикорупційного суду та Вищого суду з питань інтелектуальної власності.

Україна повертається від чотирирівневої до тривірневої системи судів. Перша інстанція – місцеві суди. Друга – апеляційні, а третя – касація у Верховному суді. Так, у складі нового Верховного Суду будуть діяти такі інституції: Велика Палата Верховного Суду; Касаційний адміністративний суд; Касаційний господарський суд; Касаційний кримінальний суд; Касаційний цивільний суд [3].

Усі районні, міжрайонні, міські суди замінять на окружні суди. Апеляційні суди, які утворюються в апеляційних округах, розглядатимуть цивільні та кримінальні справи. Відповідно до закону, у складі апеляційного суду можуть утворюватися судові палати з розгляду окремих категорій справ [1, с. 26].

Перехід до тривірневої судової системи фахівці пояснюють тим, що це давня рекомендація Венеціанської комісії і пов'язана вона з тим, що чотирирівнева система, яка існує в Україні зараз, забирає значно більше часу для остаточного вирішення тієї чи іншої справи. Між цими інстанціями справи можуть гуляти багато років. Відповідно, це порушує розумні терміни розгляду проваджень, а також це доволі дорого як для самої особи, яка судиться, так і для держави, яка змушена утримувати ці чотири рівні судів. Тому такі зміни мають сприяти прискоренню розгляду справ й економії державних ресурсів.

Крім того, парламент втрачає право призначати та звільняти суддів. Формально це робитиме Президент, але тільки за поданням нового органу – Вищої ради правосуддя. Також депутати змінили вимоги до суддів. Тепер суддею може стати громадянин не молодший 30-ти років, який має диплом юриста і стаж роботи в галузі не менше 5 років. При цьому суддівський досвід не обов'язковий.

Крім плюсів є й так звані мінуси.

Серед мінусів – це по-перше довготривале формування Верховного суду, а по-друге це його структура. Раніше Верховний суд поділявся на палати: господарська, цивільна, адміністративна, цивільна та кримінальна. Зараз же, це будуть такі собі суди в одному суді, адже замість палат сформуєть повноцінні суди. Голови цих судів будуть наділені автономними правами, зможуть самостійно видавати розпорядження та самостійно вирішувати певні питання. І здавалося б забрали спеціалізовані суди, проте на їхньому місці планують створити нові – Вищий антикорупційний суд та Вищий суд з питань інтелектуальної власності [2, с. 43].

На думку деяких науковців, їх запровадження та функціонування не відповідатимуть духу триланкової системи, оскільки створюється певна окрема ланочка [5, с. 4].

Ще один цікавий фактор – декларація добросовісності. Чи це буде позитивно, чи негативно покаже практика, але однозначно це потрібно, і це є нормально в країнах Європи. Ніхто не проти їх подавати. Але разом з тим, якщо в нашій країні три рівних гілки влади – судова, виконавча та законодавча, то доцільно було б внести ці обмеження для всіх одразу, і для депутатів, і для держслужбовців вищого рангу. Принаймні це виглядало б логічно.

Новий закон відчують на собі не стільки громадяни, як передусім судді. Наразі ж люди на собі зможуть відчути лише три моменти — це можливість відеозапису судового процесу, не запитуючи дозволу судді, якщо це відкрите судове засідання. Другий чинник — у реєстр судових рішень, які є в Інтернеті, мають включатися всі судові рішення. Третій — можливість громадськості оцінювати суддю — це анкета, яка заповнюється під час судового засідання, передається до Вищої кваліфікаційної комісії суддів і включається в суддівське досьє. Однак, таку анкету ще має затвердити ця комісія.

Реформи – це завжди люди. А судова реформа напряму пов’язана з новими кадрами, адже від суддів нового Верховного суду та інших судів чекають, що вони не лише будуть застосувати норми законів, але й активно користуватися принципом верховенства права, судити за справедливістю. Крім того, вони повинні мати неймовірну працездатність і швидко реагувати на події.

Завдяки судовій реформі кожна людина в нашій державі повинна одержати простий, зрозумілий, доступний суд, який забезпечує ефективне і справедливе правосуддя у розумні строки відповідно до кращих європейських зразків [4, с. 6].

Чи стане судова реформа, ініційована Президентом, успішною, а правосуддя справедливим та ефективним, – стане відомо уже в цьому році. Шанси на успіх є. І досить великі. Хоч і ризики теж серйозні.

Що було – бачили, а що буде – побачимо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кучерук Н. [http://www.library.kr.ua:8088/cgi-bin/irbis64r_72/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=OUNBP&P21DBN=OUNBP&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullw&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=M=&S21COLORTERMS=0](http://www.library.kr.ua:8088/cgi-bin/irbis64r_72/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=OUNBP&P21DBN=OUNBP&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullw&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=M=&S21COLORTERMS=0&S21STR=Судова реформа в дії / Ніга Кучерук // Юридична Газета. – 2016. – № 23 (7 червня). – С. 26-27.2. Колюх В. <a href=)

- &S21STR=Проблеми судової реформи в контексті Конституційних змін в Україні / Валерій Колюх // Віче. – 2016. – № 6. – С. 42–46.
3. Про судоустрій і статус суддів [Електронний ресурс]: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII – Режим доступу: URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>.
 4. Судова реформа в Україні: Європейський вектор // Вісник Верховного Суду України. – 2015. – № 4 (176). – С. 3–13.
 5. Штогун С. [## **ПРОБЛЕМИ ВІДМЕЖУВАННЯ КАТУВАННЯ ВІД ПОБОЇВ І МОРДУВАННЯ**](http://www.library.kr.ua:8088/cgi-bin/irbis64r_72/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=OUNBP&P21DBN=OUNBP&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullw&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=M=&S21COLORTERMS=0&S21STR=Судова реформа чи косметичний ремонт системи судової влади / Сергій Штогун // Юридичний Вісник України. – 2016. – № 36 (9-15 вересня). – С. 4–5.</div><div data-bbox=)

***Кричун Юрій Анатолійович**
професор кафедри адміністративного,
кримінального права та процесу
ПВНЗ «Кропивницький інститут
державного та муніципального управління»,
кандидат юридичних наук, доцент*

Основний Закон України закріпив положення про те, що людина, її життя і здоров'я, честь і особиста гідність, недоторканність і безпека є найвищою соціальною цінністю для держави [1, ст. 3]. Це надає підвищену значимість проблемам захисту особи від катування та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання.

На сьогоднішній день проблемі запобігання та боротьби з катуванням приділяється значна увага на міжнародному рівні, оскільки понад 150 держав світу застосовують катування. Неприпустимість застосування катування регламентується такими міжнародними нормативно-правовими актами, як Загальна декларація прав людини та Міжнародний Пакт про громадянські і політичні права, які визначають, що ніхто не повинен зазнавати тортур або жорстокого, нелюдського, або такого, що принижує його гідність, поводження і покарання [2, 3]. Кожен факт катування – це brutальне порушення невід'ємних прав людини і громадянина на життя, здоров'я, недоторканність та повагу до гідності, пряма загроза демократії в суспільстві, приниження авторитету державних органів, недовіра до держави в цілому. Забезпечення

притягнення до відповідальності за кожний акт катування є обов'язком будь-якої держави, яка дотримується міжнародно-правових норм.

Конституція України врахувала міжнародні стандарти прав людини і закріпила норму про те, що ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню [1, ст. 28]. Крім того, Україна ратифікувала Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання 1984 року, положення якої розвивають і уточнюють міжнародні стандарти в цій галузі [4].

Кримінальне законодавство України до 2001 року не містило визначення катування та жорстокого або принижуючого гідність поводження. Катування, як самостійний склад злочину, визнано із прийняттям чинного Кримінального кодексу, однак слід відзначити, що у своїй початковій редакції відповідна кримінально-правова норма (стаття 127 КК України) не в повній мірі відповідала вимогам Конвенції проти катувань. На сьогоднішній день дана норма претерпіла ряд змін (2005, 2007 та 2009 р.р.), враховуючи міжнародні вимоги та національні особливості викладена в новій редакції, проте, на нашу думку, потребує подальшого дослідження та вдосконалення.

Дослідження проблем кримінальної відповідальності за катування, а також відмежування катування від суміжних складів злочинів є недостатнім на науковому рівні. Окремі аспекти відповідальності за злочин, передбачений статтею 127 Кримінального кодексу України «Катування» висвітлювались у роботах таких науковців, як І. Богатирьова, Г. Гладких, Л. Дорош, І. Дворянськова, О. Ігнатова, В. Ільницького, К. Катеринчука, Л. Левицької, О. Мартиненко, Л. Попової, А. Савченка, Г. Телесницького, С. Яценка, М. Хавронюка, М. Мельника та інших.

Стаття 127 КК України міститься в розділі другому Особливої частини КК України «Злочини проти життя та здоров'я особи» та передбачає відповідальність за умисне заподіяння сильного фізичного болю або фізичного чи морального страждання шляхом нанесення побоїв, мучення або інших насильницьких дій з метою примусити потерпілого чи іншу особу вчинити дії, що суперечать їх волі, у тому числі отримати від нього або іншої особи відомості чи визнання, або з метою покарати його чи іншу особу за дії, скоєні ним або іншою особою чи у скоєнні яких він або інша особа підозрюється, а також з метою залякування чи дискримінації його або інших осіб [5].

Основним безпосереднім об'єктом катування є здоров'я людини, в якості обов'язкового додаткового об'єкту виступають честь, гідність та воля особи. Об'єктивна сторона злочину характеризується наявністю трьох обов'язкових ознак: діяння, наслідку та причинного зв'язку між ними. Суспільно небезпечне діяння полягає у активних діях, які виражаються в нанесенні побоїв, мученні, інших насильницьких діях. Однак, слід відзначити, що даний

злочин може вчинятися і у формі бездіяльності. Суспільно небезпечний наслідок представлений у вигляді заподіяння потерпілому сильного фізичного болю або фізичного чи морального страждання. Причинний зв'язок між вказаними діями та наслідками – необхідний: сильний фізичний біль, фізичне чи моральне страждання при катуванні виникають в результаті нанесення особі побоїв, мучення або інших насильницьких дій. Суб'єкт злочину, передбаченого ст. 127 КК України, є загальним (фізична осудна особа, яка досягла 16 років). З суб'єктивної сторони катування характеризується умисною формою вини. Умисел може бути як прямим, так і непрямым. Обов'язковою ознакою катування є наявність у винної особи спеціальної мети – спонукати потерпілого або іншу особу вчинити дії, що суперечать їх волі, в тому числі отримати від нього або іншої особи інформацію, свідчення або визнання, покарати за його дії, які він скоїв або у скоєнні яких підозрюється, або залякування його або інших осіб.

Слід відзначити, що диспозиція статті 127 КК України в якості спеціальної мети не передбачає спонукання особи утриматись від виконання дій. Судам при розгляді справ про катування необхідно враховувати вказану обставину як таку, що охоплюється складом злочину. На нашу думку, для усунення суперечностей, що можуть виникнути з цього приводу, законодавцю доцільно було б передбачити дану спеціальну мету в тексті диспозиції статті 127 КК України.

Розділ другий «Злочини проти життя та здоров'я» Особливої частини КК України містить також статтю 126, яка встановлює відповідальність за побої і мордування. На практиці часто виникають труднощі при розмежуванні катування від побоїв та мордування.

Ч. 1 ст. 126 і ч. 1 ст. 127 КК України мають деякі спільні елементи складу злочину, а саме: дії, які полягають у нанесенні побоїв або вчиненні інших насильницьких дій; наслідок у вигляді заподіяння сильного фізичного болю (причому диспозиція статті 126 не вказує, повинен бути фізичний біль сильним чи ні); загальний суб'єкт злочину; умисна форма вини. Для відмежування вказаних складів злочину необхідно встановити наявність або відсутність у винного спеціальної мети, яка передбачена в диспозиції ч. 1 ст. 127 КК України – спонукати потерпілого або іншу особу вчинити дії, що суперечать їх волі, в тому числі отримати від нього або іншої особи інформацію, свідчення або визнання, покарати за його дії, які він скоїв або у скоєнні яких підозрюється, або залякування його або інших осіб.

Ч. 2 ст. 126 КК України передбачає додаткові спільні елементи складів злочину: мордування, яке охоплюється поняттям «мучення»; спеціальну мету – залякування потерпілого або його близьких (стаття 127 передбачає залякування потерпілого або інших осіб). Отже, склади катування і побоїв та мордування будуть тотожними в тому випадку, якщо винна особа з метою залякування потерпілого (або його близьких) спричинить останньому сильний фізичний біль шляхом нанесення побоїв, мордування або інших

насильницьких дій. Вказана обставина неприпустима, особливо, якщо врахувати, що санкції ч. 1 ст. 127 і ч. 2 ст. 126 КК України відрізняються за видами і обсягом покарання. Вирішення даної проблеми можливе лише на законодавчому рівні шляхом виключення спеціальної мети «заликування» із диспозиції ч. 2 ст. 126 КК України (виключення даної спеціальної мети з диспозиції статті 127 спричинило б невідповідність вимогам Конвенції ООН проти катувань).

В Кримінальному кодексі України існує певна кількість статей, які передбачають склади злочину, суміжні, а в деяких випадках аналогічні катуванню (статті 126, 121, 122, 125, 206, 355, ч. 3 ст. 189 КК України та ін.), що зумовлює певні труднощі у правозастосовній практиці та відкриває нові дискусійні питання у науковій діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 р. // Офіційний вісник України. – 2008. – № 93. – ст. 3103.
3. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права від 16.12.1966 р. // Права людини: міжнар. договори України, декларації, документи / упоряд. Ю. К. Качуренко. – К. : наук. думка, 1996. – С. 36-58.
4. Конвенція ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведження і покарання: Резолюція 39/46 Генеральної Асамблеї, прийнята 10 грудня 1984 року // Проти катувань. Міжнародні механізми запобігання катуванням та жорстокому поведженню/ Харківська правозахисна група. – Харків: Фоліо, 2004. – С. 3-17.
5. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25-26. – ст. 131.
6. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України (друге вид., перероб. та доп.) / За заг. ред. П. П. Андрушка, В. Г. Гончаренка, С. В. Фесенка. – К. : Дакор, 2008. – 1428 с.
7. Кримінальний кодекс України : Науково-практичний коментар : у 2 т. / за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. – 5-те вид., допов. – Т. 2 : Особлива частина / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. – Х. : Право, 2013. – 1040 с.

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ПРАКТИЧНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ РЕФОРМИ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Круглов Олег Миколайович
голова циклової комісії «Правознавства та
гуманітарних дисциплін» Запорізького
гуманітарного коледжу Запорізького
національного технічного університету,
кандидат юридичних наук, доцент

На сучасному етапі розвитку українського суспільства на особу увагу заслуговує ціла низка реформ, як організаційного (Національна поліція України) так і юридичного (Закон України «Про Національну поліцію») характеру [1]. Зважаючи на обраний предмет дослідження, у рамках даної роботи нас буде цікавити саме юридична складова відповідної реформи, а саме: аналіз окремих проблем, які виникають на рівні її (реформи) практичної реалізації з точки зору діяльності такої складової Національної поліції України як Патрульна поліція України.

Так, офіційна політика чинного керівництва України, яка знайшла своє відображення на законодавчому рівні (ст. 130 КпАП України) [2], визначає істотне підсилення відповідальності за керування транспортними засобами або суднами особами, які перебувають у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції. Загалом відзначаючи виключну позитивність вказаної позиції, необхідно також відзначити ряд її вразливих частин.

Для доведення факту керування транспортним засобом у вказаному вище стані необхідно піддати водія об'єктивному медичному дослідженню, яке може бути здійснено як на місці зупинки (за допомогою сертифікованих, своєчасно відкаліброваних спеціальних засобів Патрульної поліції України) так і у спеціалізованих медичних установах. Залишаючи поза увагою технічний стан проблеми (так звані «драгери» можуть бути просто неправильно налаштовані), необхідно зазначити, що відмова особи, яка керує транспортним засобом, від проходження відповідно до встановленого порядку огляду на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, фактично є добровільним актом визнанням факту наявності у водія такого стану.

Як співвідносяться категорії «дослід» і «огляд»? На нашу думку як ціле і частина відповідно: одним із способів, за допомогою якого здійснюється дослідження, є огляд. Це, відповідно, наводить нас на думку про те, що огляд особи на предмет перебування у вказаному вище стані

однозначно є одним із можливих способів здійснення медичного дослідження над людиною.

У ч. 2 ст. 28 Конституції України зазначається, що жодна людина без її вільної згоди не може бути піддана медичним, науковим чи іншим дослідженням. Таким чином Основний закон цієї країни дає можливість кожній людині без наслідків у вигляді юридичної відповідальності відмовитися від проходження огляду на вказаний вище стан, адже юридична сила норм Конституції України є більшою ніж юридична сила норм КпАП України.

Відповідне положення Конституції України фактично дублюється у п. 22. Гельсінської декларації Всесвітньої медичної асоціації "Етичні принципи медичних досліджень за участю людини у якості об'єкта дослідження" [3]: участь компетентних осіб у якості об'єкта дослідження в медичному дослідженні має бути **добровільним**. Не дивлячись на те, що консультація членів родини чи голів спільнот може бути доцільною, жодна компетентна особа не може бути зареєстрована для участі і дослідженні **без його чи її вільної згоди**.

Необхідно також зазначити, що у п. 16 вказаного вище міжнародного документу зазначається, що медичні дослідження за участю людини у якості об'єкта дослідження мають проводитися тільки особами з відповідною науковою підготовкою та кваліфікацією. Дослідження на пацієнтах чи здорових добровольцях потребують контролю з боку компетентного лікаря чи іншого медичного працівника, що мають відповідну кваліфікацію. Відповідальність за захист об'єктів дослідження мусить нести лікар чи інший медичний працівник, і ніколи - об'єкт дослідження, навіть за умови, що він дав згоду. Очевидним виступає той факт, що, м'яко кажучи, не усі патрульні поліцейські мають відповідну компетенцію.

Крім того чинні на момент написання цієї роботи Правила дорожнього руху [4] передбачають для водіїв обов'язок на вимогу **працівника міліції** пройти в установленому порядку медичний огляд для визначення стану алкогольного сп'яніння, впливу наркотичних чи токсичних речовин (п. 2.5.). Хоча, очевидно, зараз такого роду посадових осіб (працівників міліції) взагалі не існує. Продовжуючи думку про юридичну силу нормативно-правових актів, необхідно відзначити, що навіть якщо у ПДР будуть внесені термінологічні зміни, їх юридична сила (вони затверджуються на рівні КМУ) буде нижчою ніж міжнародний документ та Основний закон України.

На підтвердження ідеї про фактичну неможливість притягнення водія до юридичної відповідальності законними засобами (тема для окремого дослідження, адже апеляційні суди, приймаючи рішення по факту порушення вимог ст. 130 КпАП України, керуються радше політичними, а не юридичними міркуваннями) необхідно також процитувати думку відомого практикуючого юриста Вадима Володарського: «... на будь-яку постанову, винесену патрульним поліцейським, якщо вона не підкріплена відеодоказами

порушення, і / або якщо в постанові не вказані дані того приладу, яким порушення зафіксовано, можна оскаржити в судовому порядку з формальних міркувань» [5].

Такий стан речей дає можливість пиякам, які управляють транспортними засобами, уникнути адміністративної відповідальності за подібного роду правопорушення. Ми вважаємо, що для вирішення вказаних вище проблем і, відповідно, підвищення ефективності діяльності нової Патрульної поліції України, необхідно комплексно переглянути чинне законодавство у цій сфері у напрямку приведення їх у відповідність до положень Закону України «Про Національну поліцію України» та КпАП України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення: [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.
3. Гельсінська декларація Всесвітньої медичної асоціації "Етичні принципи медичних досліджень за участю людини у якості об'єкта дослідження". [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/990_005.
4. Про Правила дорожнього руху: Постанова КМУ від 10.10.2001 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-п>.
5. Ответственность за нарушения ПДД: критическая уязвимость. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://jurliga.ligazakon.ua/blogs_article/726.htm.

ОСОБЛИВОСТІ ПРИТЯГНЕННЯ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВІДМОВУ В НАДАННІ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Легеца Євген Олександрович
доцент кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

Адміністративні правопорушення у сфері надання публічних послуг суб'єктами публічної адміністрації характеризуються рядом ознак, які прийнято поділяти на матеріальні і формально-юридичні. Адміністративний

проступок з надання публічних послуг – це, насамперед, діяння, поведінка, вчинок людини (посадової особи, громадянина тощо), дія або бездіяльність, що відбиває ставлення суб'єкта до реальної дійсності, інших суб'єктів, держави (суспільства).

О. І. Остапенко в монографії «Адміністративна деліктологія» висловлює міркування, що законодавче визначення адміністративного делікту виділяє одну ознаку – протиправність; суспільну небезпеку і шкідливість він відносить до додаткових ознак [1, с. 169].

Ю. П. Битяк і В. В. Зуй визнають підставою адміністративного проступку наявність у нього трьох ознак: протиправності, винності, адміністративної караності, де остання не завжди має значення застосування покарання. Реалізація адміністративного стягнення є лише його властивістю [2].

Адміністративним правопорушенням у сфері надання дозвільних послуг може бути тільки винне діяння, тобто свідомий, вольовий акт протиправної поведінки, вчинений умисно або необережно. Дані види вини притаманні адміністративним правопорушенням з матеріальними складами. Що ж до адміністративних правопорушень з формальним складом, то цікавою, на наш погляд, видається думка Д. М. Лук'яця, який стверджує, що видом вини даних порушень є намір та необачність. І визначає їх таким чином: намір має місце тоді, коли особа усвідомлювала характер (або зміст) вчинюваного протиправного діяння і бажала його вчинення. Необачність має місце, коли особа не бажала вчинення протиправного діяння, але вчинила його за умов, коли могла і повинна була уникнути його вчинення [3, с. 6].

Отже, адміністративним правопорушенням за відмову в наданні публічних послуг визнається протиправне, винне діяння (бездіяльність), яке завдає шкоди суспільним відносинам і за яке законодавством передбачено особливий вид державного примусу – адміністративну відповідальність.

Суб'єктом адміністративного правопорушення, яке полягає в порушенні правил надання публічних послуг, може бути тільки посадова особа. Посадові особи підлягають адміністративній відповідальності не стільки за порушення певних правил власними діями, скільки за нерозпорядливість, незабезпечення виконання цих правил іншими особами, зокрема підлеглими. У зв'язку із цим в літературі пропонувалось внести зміни до законодавства, виключивши адміністративну відповідальність посадових осіб у разі прямого наказу (розпорядження) безпосереднього або вищестоящего керівника без ознак суперечності закону і якщо посадовою особою були вжиті всі можливі заходи до недопущення порушення встановлених правил [4, с. 133]), хоча в таких випадках можна говорити про відсутність вини посадової особи. Адміністративне правопорушення, вчинене посадовою особою, одночасно є й дисциплінарним проступком, оскільки при цьому порушуються правила, забезпечення виконання яких належить до її службових обов'язків. Наявність ідеальної сукупності в цьому разі визнається

більшістю вчених-адміністративістів.

Сьогодні йде дискусія щодо притягнення до адміністративної відповідальності юридичних осіб за відмову в наданні публічних послуг, що, на жаль, не вирішено на законодавчому рівні.

С. В. Лихачов, розглядаючи питання адміністративної відповідальності за порушення правил дозвільної діяльності, вважає, що настає адміністративна відповідальність як у разі вчинення адміністративного проступку фізичною особою, так і відповідальність в адміністративному порядку, якщо має місце застосування фінансових санкцій до юридичних осіб або обмеження легітимності окремого виду діяльності (наприклад, призупинення дії документа дозвільного характеру) [5, с. 134].

В. І. Сіверін у дослідженні «Адміністративно-правові засади надання дозвільних послуг суб'єктами публічної адміністрації» пропонує удосконалення законодавства щодо адміністративної відповідальності юридичних осіб у сфері надання дозвільних послуг здійснити трьома шляхами. Перший – прийняти загальний закон про адміністративну відповідальність підприємств, установ, організацій у сфері дозвільної діяльності незалежно від форм власності, у якому визначити обов'язкові ознаки складу адміністративного правопорушення, види стягнень, порядок їх застосування й виконання, відшкодування шкоди, вчиненої правопорушенням. Другий шлях – кодифікувати всі склади правопорушень, де передбачена відповідальність юридичних осіб, в єдиному Кодексі України про адміністративні правопорушення, який регулював би відповідальність фізичних і юридичних осіб. При цьому в нормах його Загальної частини й у розділі про провадження у справах про адміністративні правопорушення врахувати специфічні правові особливості юридичної особи як суб'єкта адміністративної відповідальності у тому числі й у сфері дозвільної діяльності. Третій шлях – розробити і прийняти Кодекс про адміністративну відповідальність (адміністративні правопорушення) юридичних осіб як самостійний кодифікований акт [6, с. 169].

Об'єктивну сторону адміністративного правопорушення за відмову в наданні публічних послуг можна визначити як сукупність зовнішніх ознак проступку, які визначають акт зовнішньої поведінки правопорушника. Об'єктивна сторона дає характеристику суспільної шкідливості проступку, його спрямованості. Вона містить ряд ознак, які прийнято поділяти на головні та факультативні. До головних належить протиправне діяння двох видів – дія та бездіяльність. Діяння (дія чи бездіяльність) є обов'язковою ознакою складу правопорушення, і дуже важливо, щоб воно відбувалося в умовах свободи волі людини. Всяке насильство (фізичне, психічне), стихійні лиха, техногенні катастрофи й інші подібні юридичні факти, що позбавляють фізичну особу можливості діяти відповідно до своєї волі або спонукають вчиняти всупереч своїй волі, є обставинами, що повинні розцінюватися як такі, що виключають

антигромадську спрямованість і протиправність діяння, а отже, і його караність.

Т. О. Коломоєць та Г. Ю. Гулевська зазначають, що адміністративно-правова дія – це протиправна, активна, свідома і вольова поведінка особи, яка завдає і може створити реальну можливість завдання шкоди об'єкту, що охороняється нормами адміністративного права [7, с. 85]. Дія – це сукупність усвідомлених, вольових рухів тіла з метою завдання або погрози завдання шкоди юридичним відносинам, які охороняються нормами адміністративного права та передбачають адміністративну відповідальність [8, с. 135]. Більшість адміністративних проступків, пов'язаних з наданням публічних послуг, можуть бути вчинені шляхом як дії, так і бездіяльності. Деякі з них можуть бути вчинені тільки шляхом дії (провадження господарської діяльності без відповідних дозвільних документів – стаття 164 Кодексу України про адміністративні правопорушення), інші – тільки шляхом бездіяльності (несвоєчасне повідомлення дозвільним органом суб'єкта господарювання про прийняття рішення – стаття 166-10 Кодексу України про адміністративні правопорушення).

Суб'єктивна сторона адміністративного правопорушення за відмову в наданні публічних послуг характеризується внутрішнім психічним ставленням осудного дієздатного суб'єкта до вчиненого ним адміністративного правопорушення. Адміністративна відповідальність без встановлення вини не є властивістю сучасного адміністративного права.

Отже, адміністративна відповідальність за відмову в наданні публічних послуг – це застосування до осіб, які порушили не тільки процедуру надання та отримання певного адміністративно-правового акта, а й порядок поведіння з об'єктом підвищеної небезпеки тощо, адміністративних стягнень, що тягнуть за собою негативні наслідки для цих осіб і накладаються уповноваженими на те органами чи посадовими особами на підставах, встановлених нормами адміністративного законодавства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Остапенко О. І. Адміністративна деліктологія / О. І. Остапенко. – Львів : Львівський інститут внутрішніх справ при Укр. акад. внутр. справ, 1995. – 312 с.
2. Битяк Ю. П. Адміністративне право України : конспект лекцій / Б. Ю. Битяк, В. В. Зуй. – Х. : Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого, 1996. – 160 с.
3. Лук'янець Д. М. Вина як суб'єктивна підстава адміністративної відповідальності та проблеми її визначення / Д. М. Лук'янець// Адвокат. – 2004. – № 7. – С. 3–6.
4. Забалуева М. Ф. Административная ответственность должностных лиц аппарата государственного управления : дис... канд. юрид. наук : 12.00.02 / Забалуева М. Ф. – М., 1987. – 184 с.

5. Лихачов С. В. Дозвільне провадження в адміністративному процесі : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Лихачов Сергій Васильович. – Х., 2001. – 177 с.
6. Сіверін В. І. Адміністративно-правові засади надання дозвільних послуг суб'єктами публічної адміністрації. : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / В. І. Сіверін ; ХНУВС. – Х., 2010. – 18 с.
7. Адміністративне право України : навч. посібник / за заг. ред. Т. О. Коломoeць, Г. Ю. Гулевської. – К. : Істина, 2007. – 231 с.
8. Коваль Л. В. Адміністративне право : курс лекцій / Л. В. Коваль. – К. : Вентурі, 1996. – 208 с.

ОКРЕМІ ОСОБЛИВОСТІ ПІДСТАВ НЕДІЙСНОСТІ ЗАПОВІТУ

Лежнєва Тетяна Миколаївна

доцент кафедри теоретичної та прикладної економіки Українського державного хіміко-технологічного університету, кандидат юридичних наук, доцент

В найзагальнішому вигляді недійсність правочину можна визначити як нездатність правочину створювати правовий ефект [4, с. 10] (крім тих юридичних наслідків, що пов'язані з його недійсністю) у передбачених законом випадках порушення вимог дійсності [1, с. 44] відповідних правочинів.

ЦК України містить спеціальні норми щодо недійсності заповіту (ст. 1257 ЦК України). Частина перша статті передбачає підстави нікчемності заповіту: нікчемним є заповіт, а) «складений особою, яка не мала на це права»; б) «складений з порушенням вимог щодо його форми та посвідчення». Частина друга передбачає підстави недійсності оспорюваного заповіту: «За позовом заінтересованої особи суд визнає заповіт недейсним, якщо буде встановлено, що волевиявлення заповідача не було вільним і не відповідало його волі». Слід зазначити, що право на пред'явлення позову про недійсність заповіту виникає лише після смерті заповідача (п. 17 постанови ПВСУ[6]).

Крім того, ще одну підставу нікчемності заповіту передбачено у ч. 2 ст. 1307 ЦК, відповідно до якої нікчемним є заповіт, який відчужував за спадковим договором склав щодо майна, вказаного у спадковому договорі.

Отже, спеціальні норми Книги 6 ЦК України передбачають випадки як оспорюваності, так і нікчемності заповіту. Це має не лише теоретичне, але і прикладне значення, яке вдало проілюстрував О. П. Печений: «Щодо питання про наслідки недійсності заповіту, то слід зауважити, що в цьому сенсі важливо розрізняти нікчемні й оспорювані заповіді. Згідно з ч. 4 ст. 1254 ЦК України якщо новий заповіт, складений заповідачем, був визнаний недейсним,

чинність попереднього заповіту не відновлюється, крім випадків, установлених статтями 225, 231 ЦК України. Використовуючи вислів «визнання правочину недійсним», законодавець мав на увазі визнання його недійсним судом, тобто йдеться про оспорювані заповіти (ч. 2 ст. 215, ч. 2 ст. 1257 ЦК України). Відповідно це правило не стосується нікчемних заповітів. Тому у випадку, коли новий заповіт, складений заповідачем, є нікчемним, відновлюється чинність попереднього заповіту» [4, с. 37].

Крім того, різними є процесуальні аспекти оспорюваності та нікчемності. Так, ПВСУ зазначив, що «Вимога про встановлення нікчемності правочину підлягає розгляду в разі наявності відповідного спору. Такий позов може пред'являтися окремо, без застосування наслідків недійсності нікчемного правочину. У цьому разі в резолютивній частині судового рішення суд вказує про нікчемність правочину або відмову в цьому. Вимога про застосування наслідків недійсності правочину може бути заявлена як одночасно з вимогою про визнання оспорюваного правочину недійсним, так і у вигляді самостійної вимоги в разі нікчемності правочину та наявності рішення суду про визнання правочину недійсним. ... Якщо позивач посилається на нікчемність правочину для обґрунтування іншої заявленої вимоги, суд не вправі посилатися на відсутність судового рішення про встановлення нікчемності правочину, а повинен дати оцінку таким доводам позивача» (п. 5 постанови ПВСУ [5]).

Передбачається як недійсність заповіту в цілому, так і недійсність окремих його частин. Недійсність окремого розпорядження, що міститься у заповіті, не має наслідком недійсності іншої його частини (ч. 3 ст. 1257 ЦК).

Норми ст. 1257 ЦК та Параграфу 2 Глави 16 ЦК співвідносяться як спеціальні та загальні. Слід пам'ятати, що далеко не всі норми, які стосуються недійсності правочинів загалом, можуть бути застосовані до заповітів.

Щодо обману (ст. 230 ЦК) слід зазначити, що ця підстава недійсності правочину не може застосовуватися до заповітів. Це зумовлено тим, що заповіт – односторонній правочин; а ч. 1 ст. 230 ЦК як обман кваліфікує ситуацію, коли «одна із сторін правочину навмисно ввела другу сторону в оману щодо обставин, які мають істотне значення». Це положення слід тлумачити таким чином, що суб'єктом обману для визнання правочину недійсним за ст. 230 ЦК є лише одна із сторін правочину [2, с. 223].

ПВСУ надав чітке роз'яснення: «Норми статті 230 ЦК не застосовуються щодо односторонніх правочинів» (п. 20 Постанови ПВСУ [5]). На жаль, суди першої інстанції не завжди враховують це. Так, скасовуючи рішення суду першої інстанції, Апеляційний суд Харківської області зазначив, що «суд першої інстанції дійшов висновку про недійсність заповіту на підставі ст. 230 ЦК з порушенням норм матеріального права, оскільки застосував закон, який не поширюється на спірні правовідносини» [7].

Односторонність та особистий характер заповіту як правочину унеможлиблює і застосування ст. 232 ЦК України «Правові наслідки

правочину, який вчинено у результаті зловмисної домовленості представника однієї сторони з другою стороною»

Так само незастосовуваними до заповіту є норми про фіктивність правочину (ст. 234 ЦК). Сама правова природа заповіту як правочину, правові наслідки якого виникають у зв'язку із смертю заповідача, виключає можливість вчинення спадкодавцем заповіту «без наміру створення правових наслідків».

Односторонність та, відповідно, безоплатність заповіту як правочину унеможливають застосування до заповіту норм про вчинення правочинів під впливом тяжкої обставини (ст. 233 ЦК). У судовій практиці мають місце випадки неввірного застосування судами, зокрема апеляційними, ст. 223 ЦК до заповітів [8].

Нікчемним є заповіт, складений особою, яка не мала на це права або складений з порушенням вимог щодо його форми та посвідчення. Слід зазначити, що право на заповіт має фізична особа з повною цивільною дієздатністю; і при цьому право на заповіт здійснюється особисто, а вчинення заповіту через представника не допускається (ст. 1234 ЦК.). Вважаємо, що будь-яке порушення приписів ст. 1234 ЦК України слід вважати складенням заповіту особою, яка не мала на це права. Вчиненням заповіту особою, яка не мала на це права, Пленум Верховного Суду України називає вчинення заповіту, «зокрема, недієздатною, малолітньою, неповнолітньою особою (крім осіб, які в установленому порядку набули повну цивільну дієздатність), особою з обмеженою цивільною дієздатністю, представником від імені заповідача» (п. 17 Постанови ПВСУ [6]). Ні в якому разі не слід розуміти вживаний вислів «особою, яка не мала на це права» таким чином, що особа склала заповіт щодо неналежного їй майна. Відповідно до ч. 1 ст. 1236 ЦК, заповідач має право охопити заповітом права та обов'язки, які йому належать на момент складення заповіту, а також ті права та обов'язки, які можуть йому належати у майбутньому.

Таким чином, своєрідна та де в чому складна правова природа заповіту, особливості породжуваних ним правових наслідків зумовлюють специфіку підстав недійсності правочину. Остання має віднаходити усебічне врахування у правотворчості та правозастосуванні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гостюк В. І. Правова природа недійсних угод / В. І. Гостюк // Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. – 2003. – Вип. 172: Правознавство. – С. 39–45.
2. Давидова І. В. Поняття та ознаки обману як підстави недійсності правочину / І. В. Давидова // Актуальні проблеми держави і права. – 2011. – Вип. 59. – С. 218–225.

3. Перова О. В. Недійсність правочину, який порушує публічний порядок: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Харк. нац. ун-т внутр. справ. – Х., 2010. – 18 с.
4. Печений О. П. Спори про спадщину: аналіз типових помилок у справах про спадкування за заповітом / О. П. Печений // Вісник Верховного Суду України. – 2010. – № 9. – С. 33–38.
5. Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 06.11.2009 N 9 // <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-09>
6. Про судову практику у справах про спадкування: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30.05.2008 № 7 // Вісник Верховного суду України. – 2008. – № 6. – стор. 17.
7. Рішення Апеляційного суду Харківської області від 03.03.2010 у справі № 22-ц-64/2010 // <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/9865691>
8. Ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 06.03.2013 у справі № 6-46621св12 // <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/29973449>

АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПОЗОВ, ЯК ЗАСІБ СУДОВОГО ЗАХИСТУ

Малихіна Влада Володимирівна

*аспірант Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ*

Фактичною підставою звернення до суду є адміністративно-правовий спір, слід визнати, що процесуальною підставою порушення справи в адміністративному суді має бути адміністративний позов. Відповідно до цього сторонами адміністративного процесу є позивач і відповідач.

Поняття адміністративного позову слід визначати через наявність матеріально-правової і процесуальної сторін позову.

Матеріально-правовою стороною виступають: вимога позивача про визнання незаконним адміністративного акта; визнання за громадянином прав та законних інтересів, які були порушені цим актом; усунення неправомірних наслідків, спричинених таким актом [2, с. 69]. При визначенні матеріальної сторони слід враховувати наявність предмета адміністративного спору, тобто коло питань, віднесених до підвідомчості адміністративного суду, оскільки їх відсутність не дозволяє розглянути справу в порядку адміністративного судочинства і спонукає до пошуку інших способів захисту порушених прав.

Обов'язковим елементом адміністративного позову є також його процесуальна сторона. Процесуальна сторона є формою виразу матеріально-правової сторони. До змісту процесуальної сторони позову входять такі основні елементи: процесуальна право- та дієздатність позивача; дотримання

встановленої процесуальної форми позовної вимоги; дотримання процесуальних строків подання позову до суду [3, с. 54].

Реалізовувати право на звернення до адміністративного суду мають особи, наділені адміністративно-процесуальною правоздатністю, яка визначається відповідно до законодавства. За загальним правом у повному обсязі здатність реалізувати свої процесуальні права громадяни можуть з досягненням повноліття. Проте законодавством визначено ряд випадків, коли такі права виникають значно раніше (наприклад, з моменту одруження).

Враховуючи матеріальну і процесуальну сторони адміністративного позову, можна сформулювати визначення адміністративного позову, за яким: адміністративний позов — це виражена у процесуальній формі вимога позивача до відповідача, з метою вирішення адміністративно-правового спору, звернена через адміністративний суд, яка виникає у зв'язку з необхідністю визнання неправомірним рішення, дій чи бездіяльності органів державної влади і місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб. Таким чином, саме адміністративний позов є процесуальною підставою початку провадження у справі в адміністративному суді.

Ми приєднуємося до наданої Янюком Н.В. дефініції, але, на наш погляд, вона не враховує те, що позивач на стадії звернення до адміністративного суду може помилятися щодо неправомірності оскаржуваних дій або бездіяльності [5, с. 148]. З урахуванням даної обставини та вищесказаного, під адміністративним позовом ми пропонуємо розуміти — письмове звернення до адміністративного суду, яким ініціюється розгляд і вирішення адміністративно-правового спору, змістом якого є реальне або уявне порушення прав і законних інтересів невідладних суб'єктів публічно-правових відносин з боку органів або їх посадових осіб, які наділені державно-владними повноваженнями.

В цьому контексті, також слід зазначити ознаки адміністративного позову. До цих ознак належать:

1) адміністративний позов є універсальним засобом захисту прав, свобод та інтересів або реалізації повноважень у сфері публічно-правових відносин, що регулюється нормами не лише адміністративного, а й фінансового, конституційного та інших галузей публічного права;

2) адміністративний позов є гарантією реалізації права на судовий захист прав і свобод людини й громадянина в адміністративному судочинстві;

3) є засобом забезпечення ініціювання позовного провадження та захисту порушеного права в адміністративному судочинстві;

4) розгляд адміністративного позову та вирішення відповідного публічно-правового спору відбувається на засадах змагальності й рівності сторін перед законом і судом;

5) адміністративний позов забезпечує захист публічних інтересів, що покладені в основу визначення компетенції (функцій, повноважень) органів

виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та інших суб'єктів публічно-владних повноважень [5, с. 140].

Отже, захищаючи публічний інтерес, адміністративний суд забезпечує насамперед правомірність реалізації публічно-владних повноважень відповідних суб'єктів публічно-правових відносин у взаємовідносинах із невладними суб'єктами.

У адміністративному позові мають бути чітко сформульовані вимоги особи, яка її подає, тобто підставою адміністративного позову є юридичні факти, якими позивач обґрунтовує свої вимоги. Ці факти свідчать про виникнення між сторонами певних правовідносин та про спірний характер останніх, порушення прав тієї зі сторін цих відносин, яка пред'явила позов.

В судовій практиці нерідко трапляються ситуації, коли одним з варіантів вирішення того чи іншого адміністративного спору є написання заяви про відмову від позову. Ця процедура має свої певні процесуальні наслідки.

Процедура відмови від адмінпозову може мати місце протягом усього періоду розгляду справи в суді. При цьому, відмовитися можна як від усіх позовних вимог, так і їх частини.

Такий спосіб врегулювання спору має певні процесуальні наслідки, про які варто пам'ятати перш за все позивачу у справі, тобто особі, що подала такий позов.

Зокрема, якщо суд прийняв заяву позивача про відмову від позову (може бути як усною, так і письмовою), то виноситься ухвала про закриття провадження у справі. Усна заява фіксується під час засідання за допомогою звукозапису, а письмова - приєднується до матеріалів справи.

Саме закриття провадження у справі унеможливорює, як позивачу, що відмовився від позову, у майбутньому знову звертатися до суду з таким самим позовом.

Не варто плутати «відмову від позову» з «відкликанням позовної заяви», адже останнє не позбавляє у майбутньому знову звертатися до суду з аналогічними позовними вимогами.

Що стосується забезпечення адміністративного позову, то він здійснюється в два порядки: 1) спрощений — коли у разі обґрунтованості та терміновості клопотання про забезпечення позову вирішується ухвалою негай- но, без повідомлення відповідача та інших осіб, які беруть участь у справі; 2) звичайний — коли питання про забезпечення адміністра- тивного позову, про заміну одного способу забезпечення іншим або про скасування заходів забезпечення позову вирішується в судовому засіданні з повідомленням осіб, які беруть участь у справі, наголошуючи при цьому, що неприбуття у судово засідан- ня осіб, які були належним чином повідомлені, не перешкоджає розглядові цього питання. Клопотання про забезпе- чення адміністративного позову розглядається не пізніше наступ- ного дня після його одержання [3, с. 70].

Отже, викладене дає можливість зробити висновок, що інститут забезпечення адміністративного позову — це механізм який оперативно і ефективно сприяє виконанню завдань адміністративного судочинства, оскільки застосування забезпечувальних заходів дає реальну можливість здійснити судовий захист прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин шляхом практичного виконання прийнятих судом рішень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 № 2747-IV / Офіційний вісник України. – 2005. – № 32. – Ст. 1918.
2. Бринцева Л. В. Адміністративно-правові спори: загальна характеристика та адміністративний порядок їх вирішення : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «» / Л. В. Бринцева; Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». – Х., 2012. – 20 с.
3. Зеленцов А. Б. Адміністративно-правовий спор (теоретико-методологические подходы к исследованию) / А. Б. Зеленцов // Правоведение. – 2000. – № 1. – С. 68–79.
4. Бринцева Л. В. До питання про межі поняття «адміністративно-правовий спір» / Л. В. Бринцева // Право України. – 2007. – № 8. – С. 53–56.
5. Беляневич О. А. До питання про адміністративний позов / О. А. Беляневич // Вісник Академії правових наук України. – 2012. – № 1(68). – С. 138–147.
6. Татьков В. І. Публічно-правовий спір і адміністративно-правовий спір : їх співвідношення / В. І. Татьков // Право України. – 2014. – № 2. – С. 211–219.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОТИДІЇ ПРОСТУПКАМ, ЩО ПОСЯГАЮТЬ НА ГРОМАДСЬКИЙ ПОРЯДОК

Манжула Андрій Анатолійович
професор кафедри адміністративного
права, процесу та адміністративної
діяльності Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ, доктор юридичних наук, доцент

Основним нормативним актом щодо регулювання відповідальності за проступки проти громадського порядку є Кодекс України про адміністративні правопорушення (КУпАП), який було прийнято ще 7 грудня 1984 р. (почав діяти з 1 червня 1985 р.) [1].

У правових нормах, які згруповані у Кодексі України про адміністративні правопорушення, законодавець сформулював види правопорушень, що посягають громадський порядок та громадську безпеку. і установив санкції на випадок їх недодержання (гл. 14 КпАП) [1]. Таких проступків всього два – дрібне хуліганство (ст. 173 КпАП) та розпивання спиртних напоїв в громадських місцях і поява в громадських місцях в п'яному вигляді (чч. 1 і 2 ст. 178 КпАП). До інших протиправних дій, що порушують громадський порядок і спокій громадян, можна віднести такі дії, як грубе порушення черг, що супроводжується образою громадян; голосне розспівування непристойних пісень, у т.ч. таких, що супроводжуються нецензурними словами; відправлення природних потреб у невідведених для цього місцях; бешкетництво в комунальних квартирах або гуртожитках; вчинення непристойних написів або зображень на стінах громадських приміщень; умисне розбризкування грязі на пішоходів водіями автомобілотранспорту та ін.

Але, загальновідомим є і те, що близькими за змістом до громадського порядку є: громадська безпека, правопорядок, громадський благоустрій, внутрішній розпорядок на підприємствах, в установах та організаціях, охорона власності, безпека держави. Так, наприклад, недопущення масових безладь створює умови, які перешкоджають можливим порушенням правил дорожнього руху, протипожежних правил, поширення неправдивих чуток, вчинення насильства в сім'ї, невиконання захисного припису або непроходження корекційної програми, стрільба з вогнепальної, холодної металевий чи пневматичної зброї в населених пунктах і в невідведених для цього місцях або з порушенням встановленого порядку, порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки, куріння тютюнових виробів у заборонених місцях, виготовлення, зберігання самогону та апаратів для його вироблення, придбання самогону та інших міцних спиртних напоїв домашнього вироблення, виготовлення, придбання, зберігання або реалізація фальсифікованих алкогольних напоїв або тютюнових виробів, розпивання спиртних напоїв у громадських місцях і поява в громадських місцях у п'яному вигляді, розпивання спиртних напоїв на виробництві, доведення неповнолітнього до стану сп'яніння, азартні ігри, ворожіння в громадських місцях, заняття проституцією, порушення вимог законодавчих та інших нормативно-правових актів щодо захисту населення від шкідливого впливу шуму чи правил додержання тиші в населених пунктах і громадських місцях, завідомо неправдивий виклик спеціальних служб, невиконання батьками або особами, що їх замінюють, обов'язків щодо виховання дітей (ст.ст. 173-184 КпАП [1]). У той же час неухильне виконання правил, які сприяють забезпеченню громадської безпеки, гарантує надійне забезпечення громадського порядку. Наприклад, заборона розпивання спиртних напоїв, гра в азартні ігри на борту літака попереджують можливі хуліганські проступки в особливих умовах.

Приводами для порушення справи про громадський проступок можуть бути заяви та скарги громадян, рішення відповідних державних органів, їх посадових осіб тощо. Якщо аналізувати зміст ст. 173 КУпАП, то можна стверджувати, що приводом для порушення провадження у справі про здійснення дрібного хуліганства є заява потерпілого, або протокол [3, с. 221].

Можна стверджувати, що нормативною підставою відповідальності є визнання відповідного вчиненого (вчинюваного – якщо проступок є триваючим у часі) діяння протиправним і передбачення юридичної можливості притягнення правопорушника до відповідальності.

Фактичною підставою відповідальності є факт вчинення визначеного протиправного діяння (наприклад, розповсюдження неправдивих чуток) чи їх певної сукупності (вчинення насильства в сім'ї та невиконання батьками або особами, які їх замінують, обов'язків щодо виховання дітей), тобто факт вчинення проступку. Адже особа може бути притягнута до відповідальності за умови, якщо в її діях містяться всі ознаки складу конкретного правопорушення та відсутні підстави, передбачені статтями 17-20 КУпАП, які виключають відповідальність (необхідна оборона, крайня необхідність, неосудність) [4, с. 97].

Що стосується процесуального критерію відмежування проступку проти громадського порядку від злочинів, то він пов'язаний лише з процесуальним порядком розгляд справ. Перші розглядаються за правилами адміністративного процесу, а інші – за правилами кримінального судочинства. Також слід врахувати й те, що кримінальні проступки повинні мати судову юрисдикцію й бути предметом регулювання кримінального законодавства (наприклад, дрібне хуліганство, вчинення насильства в сім'ї або невиконання захисного припису тощо). Схожим є поділ злочинних діянь на злочини та кримінальні проступки за КК Литовської Республіки. Згідно зі ст. 12 кримінальним проступком вважається небезпечне й заборонене цим Кодексом діяння, за вчинення якого передбачене покарання, не пов'язане з позбавленням волі, за винятком арешту [10, с. 112]. Але і такі підходи до регулювання деліктних відносин є спірним.

З окремих питань рішення, за порушення яких передбачається відповідальність, можуть приймати органи місцевого самоврядування. Закріплення за органами місцевого самоврядування повноважень щодо прийняття рішень з санкцією обумовлено тим, що на місцях виникає необхідність врегулювання загальнообов'язковими правилами певних відносин, які мають тимчасовий або місцевий характер, із застосуванням до їх порушників заходів адміністративного впливу. Крім цього, сільські, селищні та міські ради мають право встановлювати правила забезпечення тиші в громадських місцях, за порушення яких відповідальність передбачено відповідно ст. 182 КпАП (ст. 26 Закону України 'Про місцеве самоврядування в Україні'). Зазначені правила можна було б уніфікувати в межах всієї України. Наприклад, чи потрібно в кожному місті, селищі або селі визначати

свій час, протягом якого забороняється порушувати тишу в громадських місцях? Важливо слід визначити цей час централізовано наприклад нічний час з 24.00 до 6.00. Отже, проступок і правопорушення – правові категорії, зміст і адекватність застосування яких у національному законодавстві має обґрунтовуватись правовими аспектами. Використання зазначених понять у сучасному праві обумовлено колишнім радянським законодавством, а відтак їх зміст і поняття потребують перегляду й оновлення.

Висловлюючи власне бачення розв'язання проблеми співвідношення термінів правопорушення та проступок, вважаємо, що при цьому мають враховуватись такі обставини: 1) проступок проти громадського порядку – категорія похідна від правопорушення; 2) визначальним фактором щодо розмежування й формулювання цих понять мають стати відповідні положення Конституції України. “Проступок” та “правопорушення” слід розглядати як окреме та загальне, диференційовано закріплюючи у законодавстві систему відповідних адміністративних стягнень, порядок їх накладення та виконання юрисдикційними органами.

Класифікація проступків – це їх розподіл згідно з конкретно визначеними ознаками, притаманними окремим проступкам та їх групам, і навпаки, відсутнім у інших проступків. Вчення про склад проступку займає одне з центральних місць в правовій науці і має велике практичне значення. По-перше, воно сприяє виявленню найбільш істотних ознак антигромадських діянь, їхньому розмежуванню й установленню справедливих санкцій; по-друге, допомагає правовим органам правильно кваліфікувати проступки й обирати адекватні їм заходи впливу; по-третє, дозволяє зрозуміти закон, допомагає навчанню юристів і правовому вихованню громадян. При характеристиці особи порушника, в тому числі тих, що вчиняють проступки проти громадського порядку, які посягають на громадський порядок та громадську безпеку, треба максимально враховувати індивідуальні психологічні особливості та біологічно зумовлені якості, які відіграють важливу роль в механізмі протиправного діяння, а також соціальні фактори впливу на особу правопорушника.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення // ВВР УРСР. – 1984. – Додаток до № 51. – Ст. 1122.
2. Ключев О. М. Взаємодія підрозділів органів внутрішніх справ на регіональному рівні : Монографія. – Харків: Основа, 2005. – 380 с.
3. Адміністративне право України: Підручник / Ю. П. Битяк, В. М. Парашук, О. В. Дяченко та ін. За ред. Ю. П. Битяка. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 544 с.
4. Щербина Є.М. Класифікація складів адміністративних правопорушень правил благоустрою територій населених пунктів // Право і суспільство. – 2010. – № 2. – С. 94–100.

5. Битяк Ю. П., Зуй В. В. Административное право Украины (Общая часть). Учебное пособие. – Х. : ООО “Одиссей”, 1999. – 224 с.
6. Миколенко А. И. Административный процесс и административная ответственность в Украине : учеб. пособ. / А. И. Миколенко. – Х. : Одиссей, 2004. – 272 с.
7. Лук’янець Д. М. Інститут адміністративної відповідальності: проблеми розвитку. Монографія. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2001. – 220 с.
8. Хорошак Н. В. Адміністративні стягнення за законодавством України. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2004. – 171 с.
9. Васильев Э. А. Общие черты административного правонарушения и преступления // Административное право и процесс. – 2007. – № 1. – С. 2–9.
10. Хавронюк М. Поняття злочинного діяння за законодавством Європейських країн // Підприємництво, господарство і право. – 2004. – № 9. – С. 112–117.

МЕХАНІЗМ РЕГУЛЮВАННЯ (УСТАНОВЛЕННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ) ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ

***Митрофанов Ігор Іванович**
доцент кафедри галузевих юридичних наук
Кременчуцького національного університету
імені Михайла Остроградського,
кандидат юридичних наук, доцент*

Регулювання відповідальності у кримінальному праві відбувається шляхом закріплення в нормах кримінального права правових засобів. Різні поєднання цих засобів утворюють певні механізми правового регулювання. Найбільшим з них у кримінальному праві є механізм кримінально-правового впливу. За ним розташовується механізм кримінально-правового регулювання. Як частина останнього нами розглядається механізм регулювання відповідальності у кримінальному. На індивідуальному ж рівні останній трансформується у механізм реалізації кримінальної відповідальності, який ускладнюється наявністю процесуальних і виконавчих правовідносин, блоком індивідуального правового регулювання (основним елементом якого нами визнається акт застосування норм кримінального права (далі – норм КПП).

Основою механізму регулювання відповідальності у кримінальному праві є норма КПП, якою встановлюється обов’язок не вчиняти суспільно-небезпечне діяння, передбачене статтею (частиною статті) Особливої частини

Кримінального кодексу України (далі – КК). Цей обов'язок може бути реалізований тільки у межах запобіжних кримінально-правових відносин. Хоча існують думки щодо виконання вказаного обов'язку можливо поза межами правовідносин. Проте жодні суб'єктивні права й юридичні обов'язки не можуть втілюватися в поведінку суб'єктів регульованих правом актуальних суспільних відносин за рамками виниклих правовідносин. Навіть жодна правова матерія не може існувати осторонь від них.

На регулювання поведінки осіб, які вступають в певний вид правовідносин, спрямований їх об'єкт, а суб'єктивні права й юридичні обов'язки (у тому числі щодо невчинення суспільно-небезпечного діяння, передбаченого статтею (частиною статті) Особливої частини КК України) складають їхній зміст. Ці права й обов'язки закладаються в нормах правах. Норма КПП є складним багатоаспектним правовим явищем, оскільки крім правила поведінки щодо виконання обов'язку не вчиняти суспільно-небезпечне діяння, передбачене статтею (частиною статті) Особливої частини КК України, вона передбачає низку велінь, які нами були віднесені до гіпотезних, диспозиційних або санкційних залежно від того, зміст якого структурного елемента норми вони доповнюють [1, с. 172–179].

Для регулювання відповідальності у кримінальному праві норма КПП моделює ознаки суспільно небезпечного діяння, вчиняти яке вона забороняє, та встановлює вид і розмір (строк) покарання за його вчинення. Але для механізму реалізації кримінальної відповідальності цього недостатньо, тому крім покарання до норм КПП приєднуються санкційні веління, що встановлюють систему кримінально-правових засобів впливу та порядок і умови їхнього застосування. Не може розгорнутися кримінальна відповідальність і без юридичного факту – вчинення суспільно небезпечного діяння, що описується відповідною нормою КПП.

Разом з тим юридичний факт, сконструйований відповідною нормою потребує певного уточнення за рахунок гіпотезних велінь, у тому числі стосовно загальних засад закону про кримінальну відповідальність (далі – ЗУпКВ), що визначають джерела норм кримінального права (ст. 3 КК України), дії норми у часі та просторі, особливих проявів самого діяння (стадіальність, вчинення діяння у співучасті з іншими суб'єктами (не виконавцями)), суб'єкта (суб'єктного складу) кримінально-протиправного діяння і його вини при вчиненні такого діяння, давність вчинення такого діяння, специфічних його ознак (винність, суспільна небезпека, протиправність та караність (ст.ст. 11–17, 32–35 КК України)).

З диспозицією норми кримінального права пов'язуються певні веління. Такі веління залежно від різновиду диспозиції норми кримінального права (бланкетна чи відсилочна) містяться або в інших, не кримінально-правових, нормативних актах, або інших статтях ЗУпКВ. Тут слід звернути увагу на веління, що містяться в примітках до статей Особливої частини КК України. В примітках, в яких розкриваються зміст термінів, що містяться в

диспозиції, тобто, дефініції слід відносити до диспозиції норми кримінального права, а критерії застосування правила поведінки – до її гіпотези [1, с. 172–179].

Отже, норма КПК визначає правові засоби для регулювання (встановлення) відповідальності у кримінальному праві, а для подальшого регулювання (реалізації) такої відповідальності необхідно підключити блок індивідуального правового регулювання у разі, якщо вимагається: 1) встановлення юридичного факту – вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад кримінального правопорушення, передбаченого ЗУпКВ, що породжує кримінально-правові відносини, котрі виникають на підставі норм, які встановлюють покарання; 2) конкретизація змісту обмежень особистого, майнового й іншого характеру (первинна чи повторна) або визначення юридичних фактів, за яких особа може не перетерплювати взагалі таких обмежень; 3) примусове виконання обмежень особистого, майнового й іншого характеру, що складають зміст кримінальної відповідальності; 4) закріплення прийнятих рішень щодо руху матеріалів кримінального провадження, встановлення наявності юридичного факту, конкретизації (індивідуалізації) засобів кримінальної відповідальності тощо в акті застосування норм КПК, що встановлюють покарання [2, с. 173–179].

Діяльність щодо встановлення наявності юридичного факту здійснюється в межах процесуальних кримінально-правових відносин, що фіксується остаточним рішенням суду. Останнє обвинувального характеру для реалізації кримінальної відповідальності «підключає» до механізму реалізації такої відповідальності виконавчі кримінально-правові відносини. Ці два види правовідносин є невід’ємним атрибутом механізму реалізації кримінальної відповідальності, що нерозривно пов’язані з відновлювальними матеріальними кримінально-правовими відносинами. Вони носять допоміжний характер і для розглядуваного механізму є забезпечувальними (забезпечують реалізацію).

Реалізація кримінальної відповідальності за вчинення кримінально-протиправного діяння, розглядається як процедура реалізації норми КПК, що передбачає покарання за його вчинення, тобто втілення в поведінку суб’єктів регульованих актуальних суспільних відносин все того, в ній (нормі КПК) змодельовано (сукупність прав і обов’язків. При цьому реалізація норм Особливої частини ЗУпКВ відбувається винятково в межах блоку правовідносин через кримінально-правові засоби впливу на осіб, які визнані винними у вчиненні кримінально-протиправного діяння [2, с. 173–179].

З усього вищезгаданого можна зробити висновок, що механізм регулювання відповідальності у кримінальному праві включає механізм встановлення та механізм реалізації кримінальної відповідальності, й є певним набором своєрідних елементів, що закономірно беруть участь у створенні, введенні в дію норми кримінального права та впровадженні її приписів в конкретні правовідносини для досягнення вказаного в цій нормі

результату, а також у застосуванні кримінально-правового засобу впливу, через який реалізується відповідальність у кримінальному праві для досягнення її мети та завдань ЗУпКВ, до особи, яка визнана винною у вчиненні кримінального правопорушення. Механізм регулювання відповідальності у кримінальному праві складається з блоку, що забезпечує встановлення та реалізацію кримінальної відповідальності (нормативне регулювання кримінальної відповідальності), блоку правовідносин, блоку кримінально-правових засобів впливу, та блоку індивідуального правового регулювання (індивідуальне регулювання кримінальної відповідальності).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Митрофанов І. І. Кримінально-правова норма та пов'язані з нею веління / І. І. Митрофанов // Публічне право. – 2016. – № 1 (21). – С. 172–179.
2. Митрофанов І. І. Необхідність розробки механізму реалізації відповідальності наукою кримінального права [текст] / І. І. Митрофанов // Право і суспільство. – 2010. – № 4. – С. 173–179.

ЩОДО ОКРЕМИХ ШЛЯХІВ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ В ОПОДАТКУВАННІ ПРИ РЕФОРМУВАННІ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

*Овчаренко Анастасія Сергіївна
асистент кафедри фінансового права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого,
кандидат юридичних наук*

Однією з основних засад податкового законодавства України є соціальна справедливість. Так, соціальна справедливість згідно зі ст.4.1.6 Податкового кодексу України передбачає установа податків та зборів відповідно до платоспроможності платників податків [1].

Принципи оподаткування – це базові ідеї, які складають основний зміст податкового права і визначають загальну спрямованість правового регулювання суспільних відносин, пов'язаних з оподаткуванням. Соціальна справедливість виступає основою для всіх сучасних принципів оподаткування та дозволяє забезпечити баланс між фіскальною та стимулюючою функціями податків. Всі інші принципи оподаткування покликані формувати податкову систему, що відповідає вимозі соціальної справедливості.

Соціальна справедливість виступає як окремий прояв справедливості в оподаткуванні. З огляду на історію оподаткування соціальну справедливість податку слід вважати поштовхом до формування системи оподаткування та

ефективних взаємовідносин між платниками податків та державою. На кожному етапі соціально-економічного розвитку держави принципи оподаткування модифікувалися залежно від цілей і функцій, які покладалися на податкову систему.

Тривалий час справедливість та рівність в оподаткуванні залишаються складними проблемами на рівні сприймання податків платниками. Основні інструменти реалізації справедливості в оподаткуванні вбачаються в застосуванні диференційованих податкових ставок, у встановленні податкових пільг, у правовому механізмі окремих майнових податків. Серед останніх виділяють «податки на розкіш» або «соціально-орієнтовані податки».

Дійсно, забезпечення дохідної частини місцевих бюджетів в світовій практиці оподаткування забезпечується за рахунок оподаткування товарів немасового попиту, зареєстрованих на території певної адміністративно-територіальної одиниці – літаків, вертольотів, яхт, автомобілів, нерухомості тощо. Оподаткування «предметів розкоші» може бути забезпечене як при оподаткування споживання таких речей (непрямі податки: акцизи, податок з продажу, ПДВ), так і при оподаткуванні володіння такими об'єктами (майнові податки: транспортний податок, податок на майно, земельний податок, податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки).

Податкова політика держави повинна бути спрямована на побудову стабільної податкової системи, збалансованого співвідношення фіскальної та стимулюючої функції податків, а запровадження нових податків та визначення їх правового механізму має відповідати закріпленому принципу соціальної справедливості. Система майнових податків у своєму правовому механізмі містять досить ефективні елементи для реалізації принципу соціальної справедливості та регулюючої функції податків, серед яких: вибір в якості об'єктів оподаткування певних видів майна, що можна віднести до «предметів розкоші» та запровадження підвищених ставок податку; звільнення від оподаткування певних категорій платників, виключення з числа об'єктів оподаткування окремих видів або частини майна; застосування диференційованих ставок податку тощо. Традиційно у податкових системах країн світу такими видами майнових податків виступають податки на нерухоме майно та транспортні податки.

У 2014 році відбулося посилення майнового оподаткування, було введено в дію податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, поряд з чинним земельним податком, запроваджено підвищену ставку 25 000 грн. для нерухомості, що перевищує певну площу. З 2015 року в Україні було запроваджено новий місцевий податок у складі податку на майно: транспортний податок. Його правовий механізм визначено у статті 267 Податкового кодексу України [1].

Наприкінці 2015 та 2016 років у правовий механізм цього податку було внесено докорінних змін та змінено базу оподаткування. Так, з 2017 року

об'єктом оподаткування визначено легкові автомобілі, з року випуску яких минуло не більше п'яти років (включно) та середньоринкова вартість яких становить понад 375 розмірів мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня податкового (звітного) року [2]. Тобто фізичний вираз об'єкта оподаткування – автомобіля (обсяг циліндрів двигуна) змінено на вартісний. Такий спосіб визначення бази більш притаманний майновим податкам, а саме оподаткування предметів розкошу.

Проте виділення як об'єкта оподаткування лише вищезазначених легкових автомобілів в повній мірі не втілюють принцип соціальної справедливості при оподаткуванні майна. Адже у Податковому кодексі визначено абсолютну ставку транспортного податку, що становить 25 000 грн. за кожний легковий автомобіль, що є об'єктом оподаткування. Такий спрощений підхід нівелює відмінності при оподаткуванні автомобілів різної вартості та виключає з кола об'єктів інші транспортні засоби, окрім легкового автомобіля.

Крім того назва платежу «транспортний податок» не відображає його суті, адже до кола об'єктів не входять ніякі транспортні засоби, окрім легкових автомобілів, середньоринкова вартість яких становить понад 375 розмірів мінімальної заробітної плати та з року випуску яких минуло не більше 5 років. Вважаємо такий спрощений підхід до оподаткування транспортних засобів та звуження об'єкту цього податку лише до певного кола легкових автомобілів, а бази-до самого автомобіля таким, що порушує основні засади податкового законодавства України та не відповідає загальноєвропейським тенденціям оподаткування транспортних засобів. Втілення принципу справедливості у оподаткуванні майна слід реалізовувати за рахунок розширення переліку видів об'єктів оподаткування транспортного податку та відповідним визначенням ставок податку залежно від виду транспортного засобу та його вартості. Таким чином реалізація принципу соціальної справедливості при оподаткуванні стає однією з вирішальних умов успішності проведених в даний час в Україні податкових реформ, а система податків на майно у своєму правовому механізмі містить досить ефективні елементи для реалізації зазначеного принципу у випадку обґрунтованого вибору об'єктів оподаткування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Податковий кодекс України// Відом. Верхов. Ради України. – 2011. – № 13–17. – Ст. 112.
2. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо покращення інвестиційного клімату в Україні: Закон України від 21.12.2016р.// Відом. Верхов. Ради України. – 2017. – № 5-6. – Ст. 48.

ОСОБЛИВОСТІ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ БЕЗПЕЧНОСТІ ТА ЯКОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

Попов Роман Олегович
старший викладач кафедри
фундаментальних та приватно-правових
дисциплін ПВНЗ «Кропивницький інститут
державного та муніципального управління»

Негативним явищем сьогодення є поширення фальсифікації харчових продуктів шляхом їх підроблення за допомогою харчових і нехарчових добавок, які імітують покращення органолептичних характеристик, заміни продукту вищого гатунку більш низьким тощо.

Підраховано, що середній житель Європи щорічно з їжею споживає більш як 2,5 кг різних хімічних речовин, які надають харчовим продуктам свіжого вигляду, приємного запаху і продовжують строки їх зберігання [1]. За таких умов важливе значення має забезпечення права кожного на якісні та безпечні продукти харчування шляхом встановлення заходів юридичної відповідальності за невиконання чи неналежне виконання вимог чинних нормативно-правових актів.

Зокрема, відповідно до ст. 59 Закону України «Про безпечність та якість харчових продуктів» за порушення вимог цього Закону винні особи несуть цивільно-правову, адміністративну та кримінальну відповідальність, передбачену законом. Перелік видів юридичної відповідальності, перелічені в статті, не є вичерпним, оскільки відповідно до приписів Кодексу законів про працю України та Господарського кодексу України, особи, винні у порушенні законодавчих вимог щодо безпеки продовольства, можуть бути притягнуті також до матеріальної, дисциплінарної та господарської відповідальності у порядку, визначеному вказаними кодексами.

Метою дослідження є структуризація видів правопорушень у сфері правового регулювання безпечності та якості сільськогосподарської продукції та, зокрема, продуктів харчування, а також аналіз видів відповідальності та покарань за такі правопорушення.

Щодо *цивільно-правової відповідальності*, то за порушення законодавчих вимог щодо безпечності та якості харчових продуктів полягає у обов'язку винної особи відшкодувати матеріальну та/чи моральну шкоду, заподіяну виробництвом, переробкою, пакуванням, реалізацією непридатних («едалтерованих») харчових продуктів. Відповідно до Закону України «Про безпечність та якість харчових продуктів» харчовий продукт вважається непридатним до споживання людиною («едалтерованим»), якщо він: містить отруйну або шкідливу речовину, яка робить його небезпечним для здоров'я людини; містить додані отруйні або шкідливі речовини; не відповідає

обов'язковим мінімальним специфікаціям якості; підготовлений, запакований чи у будь-який інший спосіб вироблений або знаходиться в обігу у такий спосіб чи за таких умов, що може спричинити його забруднення та небезпеку для здоров'я людини; повністю або частково отриманий з хворої тварини або тварини, що була забитою у будь-який інший спосіб, ніж на скотобійні, яка знаходиться під наглядом; знаходиться у контейнері або упаковці, які частково або повністю складаються з отруйних або шкідливих речовин, що можуть зробити харчовий продукт небезпечним для здоров'я людини; цілеспрямовано підданий іррадіації, за винятком використання іррадіаційної технології для прийнятних технічних цілей і відповідно до встановлених міжнародних вимог безпечного використання та застосування радіаційної іонізуючої технології.

Крім переліченого вище, харчовий продукт вважається едалтерованим, якщо він містить харчову добавку, яка не затверджена для використання в Україні, або харчову добавку, яка не дозволена для використання у певному харчовому продукті, або харчову добавку, яка затверджена для використання у певному харчовому продукті, але була включена в обсязі, що перевищує рівень включень, встановлений санітарними заходами або технічними регламентами; містить пестициди або ветеринарні препарати чи їх залишки, які не дозволені у харчовому продукті, або залишки пестицидів чи ветеринарних препаратів у харчовому продукті перевищують максимальні межі залишку, встановлені санітарними заходами; якщо будь-який корисний інгредієнт був частково або повністю виключений з харчового продукту, якщо будь-яка речовина була частково або повністю замінена в харчовому продукті, якщо пошкодження або недоброякісність харчового продукту була прихована у будь-який спосіб або для збільшення обсягу чи ваги, або для зменшення його якості чи властивостей, або необґрунтовано робить його більш привабливим чи таким, що має більшу цінність; іншим чином не відповідає відповідним санітарним заходам або технічним регламентам.

Відшкодування майнової та моральної шкоди, завданої життю, здоров'ю чи майну особи порушенням законодавчих вимог щодо безпечності та якості харчових продуктів, здійснюється відповідно до приписів глави 82 «Відшкодування шкоди» ЦК України, а також положень законів України «Про відповідальність за шкоду, завдану внаслідок дефекту в продукції» [2], «Про захист прав споживачів» в редакції від 1 грудня 2005 р. [3], «Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції». Відповідно до цих нормативно-правових актів шкода, завдана непридатним до споживання людиною харчовим продуктом, підлягає відшкодуванню виробником продукції. У разі, коли виробник продукції не може бути встановлений, кожний її постачальник (продавець) несе відповідальність як виробник, якщо

він протягом 30 днів не повідомить потерпілому найменування та місцезнаходження виробника або особи, яка поставила йому цю продукцію.

Неякісна та небезпечна продукція підлягає обов'язковому вилученню з обігу власником цієї продукції за його рішенням або за рішенням спеціально уповноважених органів виконавчої влади.

Відшкодування майнової та/або моральної шкоди не виключає можливості притягнення винної особи до адміністративної чи кримінальної відповідальності у випадку наявності у її діяннях складу адміністративного правопорушення або злочину. Відповідно до Кодексу України про адміністративні правопорушення *адміністративній відповідальності* у вигляді штрафу та конфіскації продукції підлягають особи, винні у порушенні санітарно-гігієнічних і санітарно-протиепідемічних правил і норм (ст. 42); виробництві, заготівлі, реалізації сільськогосподарської продукції, що містить засоби захисту рослин, стимулятори їх росту, мінеральні добрива та інші хімічні препарати понад гранично допустимі рівні концентрації (ст. 42-1); заготівлі, переробці з метою збуту або збуту продуктів харчування чи іншої продукції, радіоактивно забруднених понад рівні, що допускаються, за відсутності ознак діяння, передбаченого Кримінальним кодексом України (ст. 42-2); виробництві, зберіганні, транспортуванні або реалізації продуктів харчування чи продовольчої сировини, забруднених мікроорганізмами, іншими біологічними агентами, біологічно активними речовинами та продуктами біотехнологій понад гранично допустимі рівні (ст. 42-3); введенні в обіг або реалізації продукції, яка не відповідає вимогам стандартів, сертифікатів відповідності, норм, правил і зразків (еталонів) щодо безпечності, якості, комплектності та упаковки (за винятком випадків, передбачених законодавством України) (ст. 167); недодержанні стандартів і технічних умов при транспортуванні, зберіганні і використанні (експлуатації) продукції, якщо це спричинило зниження якості, псування або наднормативні втрати продукції (ст. 170); введенні виробником чи постачальником в обіг продукції, яка підлягає обов'язковому підтвердженню відповідності, але щодо якої немає сертифіката відповідності або свідоцтва про визнання відповідності чи складеної відповідно до вимог технічного регламенту з підтвердження відповідності декларації про відповідність, а також неправомірне застосування національного знака відповідності (ст. 170-1).

Варто звернути увагу, що з вересня 2015 р. стаття 42-3 Кодексу України про адміністративні правопорушення втрачає чинність, а зі сфери дії статей 167, 169, 170, 170-1 зазначеного Кодексу вилучаються харчові продукти відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо харчових продуктів» [4]. Натомість глава Кодексу України про адміністративні правопорушення доповнюється новою статтею 166-22 «Порушення вимог законодавства про безпечність та окремі показники якості харчових продуктів», відповідно до якої встановлюється адміністративна відповідальність у вигляді штрафу за такі діяння: реалізація

неzareєстрованих об'єктів санітарних заходів, передбачених Законом України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів»; обіг непридатних харчових продуктів; порушення значень параметрів безпечності об'єктів санітарних заходів, встановлених законодавством про безпечність та окремі показники якості харчових продуктів.

Кримінальній відповідальності підлягає особа, у діях якої виявлені ознаки злочину, зокрема умисного введення в обіг (випуск на ринок України) небезпечної продукції, тобто такої продукції, що не відповідає вимогам щодо безпечності продукції, встановленим нормативно-правовими актами, якщо такі дії вчинені у великих розмірах (тобто загальна вартість продукції перевищує п'ятсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян) (ст. 227 КК України); заготівлі, переробленні з метою збуту або збуті продуктів харчування чи іншої продукції, радіоактивно забруднених понад допустимі рівні, якщо вони створили загрозу загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків або заподіяли шкоду здоров'ю потерпілого (ст. 327 КК України). Визнана винною у вчиненні вказаних злочинів особа підлягає кримінальній відповідальності у вигляді штрафу, арешту, обмеження волі, позбавлення волі чи позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Смоляр В. І. Сучасні проблеми ідентифікації та фальсифікації харчових продуктів [Електронний ресурс] / В. І. Смоляр // Проблеми харчування. – 2007. – № 2. – Режим доступу : http://www.medved.kiev.ua/arh_nutr/nt2_2007.htm.
2. Про відповідальність за шкоду, завдану внаслідок дефекту в продукції : Закон України від 19 трав. 2011 р. № 3390-VI // Відом. Верховної Ради України. – 2011. – № 47. – Ст. 531.
3. Про захист прав споживачів : Закон України від 12 трав. 1991 р. в редакції від 1 груд. 2005 р. № 3161-IV // Відом. Верховної Ради України. – 2006. – № 7. – Ст. 84.
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо харчових продуктів : Закон України від 22 липня 2014 р. № 1602-VII // Офіційний вісник України. – 2014. – № 75. – Т. 1. – Ст. 2122.

ДОГОВІР «МІНІМУМ-МАКСИМУМ»: ОСОБЛИВОСТІ ОПЛАТИ ПРАЦІ

Свічкарьова Ярослава Віталіївна

*доцент кафедри трудового права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого,
кандидат юридичних наук, доцент*

У зв'язку зі стрімким поширенням інформаційних та комунікаційних технологій роботодавці намагаються знаходити нові шляхи організації трудового процесу та розподілу робочого часу. Тому спостерігаються зміни й на ринку праці: постійна зайнятість змінюється на тимчасову, робота безпосередньо у виробничих приміщеннях – роботою за гнучким графіком або вдома тощо, а це, в свою чергу, призводить до появи нових «нетипових» видів зайнятості. Для багатьох підприємств застосування «нетипових» трудових договорів стає важливим елементом виробничої стратегії, яка дозволяє регулювати чисельність працівників в періоди коливання економічної кон'юнктури.

Як слушно зазначає Є. Браун: «...для національного ринку праці застосування нетипової зайнятості є певним організаційно-правовим засобом пом'якшення безробіття за рахунок залучення до праці «уразливих» категорій населення: жінок, інвалідів, пенсіонерів та студентів. За думкою експертів МОП – надати людям можливість повернутися до трудової діяльності – це одне із завдань подолання критичного становища на ринку праці, що пов'язане з кризою» [1].

Питанням правової регламентації нетипової зайнятості приділяти увагу такі вчені-правознавці, як: С. Головіна, І. Кисельов, А. Лушніков, М. Лушнікова, Д. Морозов, О. Моцна, Н. Нікітіна, О. Процевський, О. Римкевич, В. Сойфер, О. Ярошенко. Робота за викликом була предметом дисертаційних досліджень зарубіжних фахівців М. Шабанової та О. Коркіна. Нещодавно з'явилося перше в Україні комплексне дослідження О. Прилипка, присвячене проблемам нестандартних трудових договорів. Водночас існує низка проблем, які не мають достатнього висвітлення, а саме питання щодо сутності роботи за викликом та особливостей відносин, що виникають при укладанні договорів «мінімум-максимум».

Слід зазначити, що робота за викликом на сьогодні залишається майже однією з малодосліджених форм нетипової зайнятості, як у вітчизняній та й у зарубіжній науковій літературі. В жодній країні пострадянського простору робота за викликом законодавчо не регламентована.

Сутність роботи за викликом полягає в тому, що «...передбачається можливість наймача притягувати працівника за викликом у випадку

необхідності із вказівкою або без вказівки тривалості робочого дня» [2, с. 198].

Одним із різновидів роботи за викликом є договір «мінімум-максимум» (min-max contract). На думку О. Коркіна «в такому договорі встановлюється нижча межа робочого часу, відпрацювання якої повинен забезпечити роботодавець, а також верхня межа робочих годин, яку зобов'язаний відпрацювати працівник за наявності виклику. У разі, якщо роботодавець залучає працівника до роботи, яка є меншою ніж мінімальна межа, працівникові повинна бути виплачена така винагорода, яка була б виплачена, якщо працівник відпрацював би встановлений мінімум часу» [3, с. 68]. М. Шабанова вважає, що «...в таких договорах закріплюється умова щодо приблизної кількості робочих годин за обліковий період (наприклад, мінімально 20 та максимально 30 на тиждень)» [8, с. 121].

Із вказаного вище можна зробити висновок про те, що недостатня визначеність робочого часу та своєрідний «режим очікування роботи» викликає особливості й в оплаті праці. На думку О. Прилипко «...трудовим договором про роботу за викликом має бути передбачена оплата праці у зв'язку зі зміною майнового критерію» [6, с. 164].

Отже, нетипові ознаки відносин, що виникають у разі укладання договору «мінімум-максимум», на нашу думку, слід проаналізувати у співвідношенні з ознаками трудових відносин, що виникають на підставі «класичного» трудового договору. В основі поділу зайнятості на стандартну і нестандартну покладена специфіка організації трудового процесу. У науковій літературі нестандартна зайнятість визначається як «...діяльність громадян, заснована на таких правовідносинах, в яких відсутня або видозмінена одна з істотних ознак традиційних трудових правовідносин: особистісна, організаційна або майнова» [5, с. 10], «...трудова діяльність працівників певної класифікаційної групи, що передбачена або не заборонена чинним законодавством України, однак за особливістю організації режиму робочого часу, робочого місця і умов праці не відповідає стандартним правилам та потребує спеціального механізму правового регулювання та організаційно-економічного забезпечення» [4, с. 131].

На протязі історії науки трудового права та трудового законодавства утвердились основні ознаки трудових правовідносин, що виникають на підставі трудового договору. Відомий фахівець – засновник галузі трудового права Л. Таль до таких ознак відносив: особа, яка наймається за трудовим договором, зобов'язується надавати свою робочу силу в користь чужого господарства; від цієї особи вимагається особисте виконання роботи; з трудового договору випливає обов'язок найманої особи – погоджувати свою поведінку з порядком, встановленим роботодавцем (господарем), і в свою чергу, наймач повинен створити належні умови праці; наймана особа має право на винагороду за свою працю, і ця винагорода не залежить від того чи скористався господар плодами цієї праці, чи ні [7, с. 84–116]. У теорії

трудового права ці критерії узагальнені і отримали найменування «особистісний», «організаційний» і «майновий».

Майновий елемент трудових правовідносин виявляється у виплаті працівникові заробітної плати у певному розмірі у визначені строки. Він забезпечує регулювання відплатної функції найманої праці.

Зарубіжна дослідниця М. Шабанова зазначає, що «...доцільно працю працівників за викликом оплачувати пропорційно відпрацьованого часу. Однак, якщо тривалість роботи у випадку виклику була меншою визначеного сторонами мінімуму, роботодавець в будь-якому випадку повинен оплатити цей мінімум. Крім цього, необхідно закріпити право працівника на гарантовану щомісячну винагороду, яка повинна виплачуватися в тому випадку, якщо працівник жодного разу не був викликаний роботодавцем. Мінімальний розмір такої винагороди повинен дорівнювати оплаті визначеної кількості робочих годин за обліковий період. Вказана вимога пояснюється тим, що винагороді за працю притаманний аліментарний характер, роботодавець повинен оплачувати періоди «очікування», готовності працівника вийти на роботу, навіть якщо в дійсності не скористався працею останнього» [8, с. 132].

Безумовно, договір «мінімум-максимум» носить відплатний характер, працівник отримує заробітну плату за фактично виконану роботу, однак особливістю такого договору, як зазначалося вище, є те, що у разі невідпрацювання працівником встановленого мінімуму годин, останньому повинна бути виплачена така заробітна плата, яку б він отримав при відпрацюванні встановленого мінімуму годин. Така винагорода, на нашу думку, пояснює оплатний характер трудових відносин і являє собою гарантію працівникові за «очікування», готовність приступити до виконання трудової функції.

Таким чином, особливістю договору «мінімум-максимум» є те, що обов'язку надати роботу у роботодавця немає, а обов'язок працівника виконувати роботу компенсується мінімальним рівнем винагороди (як правило, шляхом визначення мінімальної кількості робочих годин за обліковий період), яка повинна бути виплачена працівникові незалежно від того чи відпрацював працівник ці години, чи ні. Крім того, за таким договором можливо додатково передбачити виплату компенсації за той час, коли працівник не працював, але перебував у «режимі очікування». Розмір такої компенсації може встановлюватися в залежності від жорсткості умов перебування у «режимі очікування» (постійне перебування у певній місцевості, миттєва готовність виконувати роботу, цілодобовий мобільний зв'язок (мережа Інтернет), невживання спиртних напоїв тощо).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Браун Е. А. Понятие нетипичной занятости и классификация ее видов // Предпринимательство и право. Информационно-аналитический портал [Электронный ресурс] – Режим доступа: [http:// lexandbusiness.ru](http://lexandbusiness.ru)
2. Киселев И. Я. Сравнительное трудовое право: учебник для ВУЗов [Текст] / И. Я. Киселев. – М, Велби : Проспект, 2005. – 360 с.
3. Коркин А. Е. Нетипичные трудовые отношения: заемный труд, телеработа и работа по вызову: правовая природа, зарубежное законодательство и российские перспективы: [Текст] / А. Е. Коркин. – М. : Инфотропик Медиа, 2013. – 208 с.
4. Котова Л. В. Поняття та юридична природа альтернативних форм зайнятості у сучасних умовах / Л. В. Котова // Актуальні проблеми права: теорія і практика. – 2012. – № 25. – С. 131.
5. Моцная О. В. Нетипичная трудовая занятость: некоторые проблемы теории и практики [Текст]: Диссертация на соискание ученой степени канд. юрид. наук: 12.00.05 / О. В. Моцная – М., 2009. – 207 с.
6. Прилипко О. С. Юридична природа і зміст нестандартних трудових договорів [Текст]: Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук: 12.00.05 / О. С. Прилипко. – Харків, 2014. – 215 с.
7. Таль Л. С. Трудовой договор: цивилистическое исследование / Л. С. Таль. – М. : Статут, 2006. – 374 с.
8. Шабанова М. А. http://library.gpntb.ru/cgi/irbis64r_simplesite/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=IBIS &P21DBN=IBIS&S21STN=1&S21REF=10S21CNR=&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=M=&S21STR= Особенности правового регулирования нетипичных трудовых договоров [Текст]: Диссертация на соискание ученой степени канд. юрид. наук:12.00.05 / М. А. Шабанова. – Ярославль, 2008. – 221 с.

КОНВЕРГЕНЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОГО І ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА, ШЛЯХОМ РЕФОРМУВАННЯ ДІЮЧИХ ПРАВОВИХ НОРМ

Солосіч Олександр Сергійович

*студент гр. УЕ-61 Національного технічного
університету України «Київський політехнічний
інститут ім. І. Сікорського»*

Кириченко Сергій Олександрович

*доцент кафедри економіки і підприємництва
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут ім. І. Сікорського»,
кандидат економічних наук, доцент*

На даний час в Україні визначено власний геополітичний вектор розвитку, а саме інтеграція в Європейське співтовариство, з метою покращення економічних зв'язків, підвищення рівня життя, розвитку науково-технічної кооперації між державами. Однак, на цьому шляху, перед Україною постає ряд питань у сфері приведення існуючих нормативних актів національної правової системи у відповідності до об'єктів правотворчості вповноважених органів Європейського Союзу. Даний процес не повинен зводитися до уніфікації правових норм, а лише усунення можливих суперечностей між суб'єктами права різних систем законодавства, які можуть виникнути у процесі інтеграції України до співтовариства.

У процесі розгляду питання правової інтеграції та адаптації законодавства, науковцям притаманно використання різних за лексичним значенням термінів, а саме «конвергенція», «транспозиція», «апроксимація» та інші. На нашу думку, термін «конвергенція» є найбільш доречним (означаючи інтеграцію певних елементів однієї правової системи в іншу), з огляду на те що, «апроксимація» передбачає закріплення певних норм та джерел європейського права у національному задля повної відповідності *acquis communautaire* (сукупність правових принципів, норм, стандартів в системі європейського права), а «транспозиція» – повну дослівну ідентичність правових норм.

Адміністративне право – це сукупність правових норм, які регулюють суспільні відносини, що формуються під час забезпечення органами виконавчої влади і органами місцевого самоврядування реалізації та захисту прав, свобод і законних інтересів фізичних і юридичних осіб, а також в процесі публічного адміністрування в сферах соціально-економічного й адміністративно-політичного розвитку та охорони громадського порядку [1, с. 83]. Українська система адміністративного права має низку принципових відмінностей від європейського відповідника, який представляє собою комплексну та багаторівневу систему законодавства, що складається з нормативно-правових актів різних галузей права. Тобто, в процесі впровадження адміністративних реформ варто враховувати наскільки європеїзація національних правових норм сприятиме підвищенню ефективності правової системи цілому.

Європейська система адміністративного права складається з двох рівнів: первинного і вторинного. До первинного належать різного роду міжнародні правові договори, внутрішні конвенції між країнами-членами. Джерелами права вторинного рівня є нормативно-правові акти та інші правові документи, ухвалені компетентними органами Європейського Союзу.

Звичайно, велика кількість джерел адміністративного права ЄС визнаються національним законодавством, утім необхідно організувати ґрунтовний процес гармонізації задля майбутньої ефективної взаємодії між суб'єктами права України та європейського співтовариства на всіх рівнях.

В даному контексті доцільно застосовувати поняття «Європейського адміністративного простору» як процесу наближення адміністративних норм національних законодавств до європейських зразків, з метою дотримання прав та свобод людини, вільного підприємництва та підвищення якості та ефективності наданих адміністративних послуг. З даним поняттям на пряму пов'язані назви двох міжнародних організацій, які кооперуючись з національними урядами країн, працюють у напрямі конвергенції адміністративних законодавств – OECD (The Organisation for Economic Co-operation and Development) та SIGMA (Support for Improvement in Governance and Management). Вищезгадані організації будують свою діяльність на засадах демократизму, транспарентності діяльності державних органів, соціальної справедливості, контролю та звітності. Ступінь адаптованості та узгодженості національних норм встановлюється шляхом оцінки дотримання цих принципів на загальнодержавному рівні, що проявляється як і у їх законодавчому закріпленню, так і в дієздатності цих принципів де-факто.

З питань адаптації законодавств різних країн, у теорії міжнародного права виділяють дві моделі правової інтеграції, а саме повну і мінімальну. Перша передбачає зближення законодавчих систем, шляхом прийняття відповідних директив. На практиці, це означає фактичне введення споживчих та технічних нормативів і стандартів, встановлених даними директивами. Мінімальна ж модель означає встановлення та визнання сторонами мінімальних нормативів, з можливістю їх подальшої зміни, внаслідок науково-технічних та інших зрушень.

Відповідно до звіту SIGMA/OECD 2006 року, основними рекомендаціями для України, у сфері державного управління є:

- прийняття закону про державну службу, який відповідав би Конституції та європейським принципам, був здатен забезпечити високі стандарти професіоналізму в державній службі;
- уточнення інституційного розподілу повноважень і спроможності нести загальну відповідальність за реформу та організацію державного управління, державної служби;
- реформування системи посадових окладів, для підвищення прозорості, зовнішньої, стосовно інших секторів, конкурентоспроможності та внутрішньої справедливості заробітної плати;
- розроблення нової державної політики підготовки кадрів, на основі чітких ролей, реальних потреб і пріоритетів [4].

Адаптація національного адміністративного законодавства для України є фундаментальним питанням державотворчого характеру. Конвергенція правових норм дозволить дати старт хвилі реформування базових правових аспектів адміністративного права держави та інших галузей права держави, паралельно з підвищенням загального рівня життя населення.

Задля досягнення вищезгаданих цілей, державою створено відповідні структури, які займаються розробкою необхідних законодавчих змін.

Контролем та координацією цієї діяльності займається Координаційна рада з питань адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, розроблено відповідну програму [3,5], а власне прийняттям цих змін займається Верховна Рада України.

Отже, підсумувавши все, можна зробити висновок, що конвергенція української і європейської систем адміністративного права є актуальним і важливим питанням реформування чинного законодавства, яке вимагає детальної професійної розробки, яка у подальшому стане фундаментом адміністративно-правової реформи в Україні. Варто зазначити, що державний процес адаптації має втратити формальний характер і набути статусу ефективної і методичної частини законотворчого процесу. Успішна адаптація правових норм дасть змогу державі втілювати позитивні зміни на основі потужної інтегрованої законодавчої бази задля подальшого вступу України до Європейського Союзу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Правознавство : навч. посіб. / І. І. Килимник, Т. А. Коляда, А. В. Науменко; Харк. нац. ун-т. міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Х. : ХНУМГ, 2014. – С. 83.
2. Закон України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» №1629-15 від 18.03.04 р. (остання редакція від 01.10.2011, на підставі 3668-17).
3. Постанова Кабінету Міністрів України від 15.10.04 р. «Деякі питання адаптації законодавства України до законодавства Європейського союзу» (остання редакція від 16.03.13, на підставі 156-2013-п).
4. І. С. Жданова. Європейський адміністративний простір та його вплив на національні системи державної служби. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2009-4/doc/5/05.pdf>.

СПРОЩЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ БІЗНЕСУ ТА РЕЧОВИХ ПРАВ НА НЕРУХОМЕ МАЙНО, ЯК ОСНОВНА ПРИЧИНА АКТИВІЗАЦІЇ РЕЙДЕРСЬКИХ ЗАХОПЛЕНЬ

Фомічов Костянтин Сергійович

доцент кафедри адміністративного, кримінального права та процесу ПВНЗ «Кропивницький інститут державного та муніципального управління», кандидат юридичних наук, доцент

Україна, в силу недосконалості законодавства, високого показника корумпованості і тим більш відсутності будь-якої усталеної етики у вітчизняному бізнесі переживає реальний розвиток рейдерства серед впливових власників великих грошових ресурсів, що є загрозою для держави.

За даними експертів в Україні нараховується до 50 професійних рейдерських груп, що об'єднують досвідчених економістів, юристів, психологів, IT-технологів та ін. Розповсюджуючи в засобах масової інформації неправдиву негативну інформацію про підприємство; ініціюючи перевірки контролюючими органами; використовуючи підкуп менеджерів та силових структур, підробку документів, психологічний тиск, шантаж підприємства чи його співробітників, вони формують умови рейдерських атак, захоплення і перерозподіл власності, спираючись на законодавство, яке не може миттєво реагувати на виклики багато в чому непередбачуваних трансформаційних процесів. Відтак, щорічний обсяг рейдерського перерозподілу власності в Україні сягає в середньому від 2 до 3 млрд. дол. США [2, с. 2].

У 2015 році в Україні було проведено реформу системи державних реєстрів, внаслідок якої припинила існування централізована державна реєстраційна служба. Її повноваження було делеговано так званим незалежним реєстраторам (реєстраторам органів місцевої влади, державних та комунальних підприємств та нотаріусам). Доступ до державного реєстру речових прав став публічним, а правовстановлюючі документи на нерухомість у паперовому вигляді перестали бути обов'язковими. Нові процедури державної реєстрації почали діяти з 1 січня 2016 року і призвели до спрощення можливостей шахрайства, внаслідок чого значно збільшилася кількість випадків рейдерського захоплення підприємств та нерухомості.

Узагальнивши практику, Міністерство юстиції України оголосило про необхідність термінового удосконалення законодавства у сфері державної реєстрації. 23 серпня 2016 року уряд України затвердив нову редакцію Порядку державної реєстрації нерухомого майна, яка була розроблена Міністерством юстиції України. 6 жовтня 2016 року Верховна Рада ухвалила законопроект № 5067 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення державної реєстрації прав на нерухоме майно та захисту прав власності», яким було внесено істотні зміни в регулювання реєстраційних процедур.

Більшістю фахівців та науковців визнано позитивний ефект реформи, розпочатої 2015 року. Водночас дехто ставить під сумнів можливості реформованої системи державної реєстрації ефективно протидіяти шахрайствам та рейдерству. Фахівці вважають, що ініційовані зміни до законодавства хоч частково і покращують ситуацію, але не усувають усіх наявних передумов для рейдерства та шахрайства у сфері використання державних реєстрів.

Сучасне цивільне законодавство складалося тисячоліттями. Існує усталена судова практика його застосування. Натомість законодавство, яке регулює процедури державної реєстрації прав, є значно молодшим і містить безліч прогалин і колізій. Таким чином, виникла системна колізія: можливість набуття права власності та реалізації повноважень власника почала залежати не лише від його волевиявлення, але й від рішень та дій органів державної реєстрації, що і обумовило поширення рейдерства. Узагальнено рейдерське захоплення об'єкта здійснюється таким чином:

1) на підставі підроблених документів або неправосудного судового рішення до державного реєстру вносяться відомості про належність майна (прав) підставній особі, а відомості про справжнього власника видаляються;

2) відбувається фізичне насильницьке захоплення об'єкта під виглядом реалізації власником своїх законних повноважень;

3) захоплений об'єкт формально перепродається новому «добросовісному» набувачу чи цілому ланцюгу таких «добросовісних» набувачів [1].

Тобто під рейдерством розуміється спосіб заволодіння чужим майном, який одночасно містить ознаки шахрайства, грабежу (розбою), легалізації майна, здобутого злочинним шляхом, а іноді й постановлення завідомо неправосудного судового рішення.

Окремо слід наголосити на тому, що 12 вересня 2016 року було підписано меморандум про співпрацю між Мін'юстом і Національною поліцією, який покликаний удосконалити порядок обміну інформацією про вчинення рейдерських дій, а також залучити до співпраці Національне антикорупційне бюро України. Загалом такі дії оцінюються як позитивні, особливо що стосується зобов'язання перевіряти наявність судових рішень у єдиному реєстрі, адже це має усунути проблему використання підроблених судових рішень для вчинення рейдерських дій.

1 січня 2013 року боротьба держави з рейдерством закінчилася перемогою Мін'юсту. Міністерству було підпорядковано новостворену Державну реєстраційну службу, яка централізовано контролювала всі реєстраційні дії в країні. Одночасно в Україні почав діяти новий Державний реєстр речових прав на нерухомість та їх обтяжень. Така система державної реєстрації дозволила взяти ситуацію під контроль влади: без неофіційної згоди керівників реєстраційної служби не лише рейдери і шахраї, а й законні власники часто не могли внести зміни до державного реєстру. Таким чином, без узгодження з владою рейдерські захоплення стали фактично неможливими. Проте нажаль така централізована система призвела до тотальної корумпованості органів Державної реєстраційної служби.

Але нажаль не призвело до зникнення шахрайства та рейдерства. Навпаки, з початком роботи нового реєстру прав на нерухомість пов'язана третя хвиля рейдерства в країні. Відомості із старого реєстру не переносилися до нового реєстру автоматично, а лише за заявою власника і за певною - не

зовсім досконалою - процедурою. Таким чином, власником об'єкта ставав той, хто першим встигав внести запис до нового реєстру.

У 2015 році з метою усунення корупції у сфері державної реєстрації була проведена ще одна реформа системи державних реєстрів. В січні 2015 року було відкрито публічний доступ до державного реєстру речових прав на нерухомість. 25 листопада 2015 року Верховна Рада ухвалила нові редакції законів, які регулювали порядок державної реєстрації юридичних осіб та порядок державної реєстрації речових прав на нерухомість (набрали чинності з 1 січня 2016 року), а 25 грудня 2015 року Кабінет міністрів затвердив новий порядок державної реєстрації речових прав на нерухоме майно.

Суть проведеної реформи полягала в повній децентралізації реєстраційних процедур - повноваження щодо державної реєстрації були делеговані максимально широкому колу суб'єктів. На додаток до двох тисяч державних реєстраторів право вчиняти реєстраційні дії отримали декілька тисяч нотаріусів. При цьому Мін'юст залишився лише держателем відповідних реєстрів, адміністрування яких здійснює підпорядковане йому ДП «Національні інформаційні системи».

Передача нотаріусам повноважень щодо здійснення реєстрації ліквідувала передумови для корупції, однак одночасно з цим створила передумови для збільшення кількості випадків шахрайства та рейдерства. І проблема полягає не лише у значному збільшенні кількості осіб, які мають право проводити реєстраційні дії.

На відміну від колишніх державних реєстраторів, теперішні реєстратори та прирівняні до них приватні нотаріуси є незалежними від Міністерства юстиції. Саме вони перевіряють документи, які подаються для державної реєстрації, і можливість виявлення ними фактів використання підроблених документів залежить тільки від їхньої власної добросовісності. Ані Міністерство юстиції України, ані ДП «Національні інформаційні системи» не можуть напряму впливати на цей процес. Безумовно, Мін'юст має право проводити перевірки діяльності нотаріусів, але порядок проведення таких перевірок доволі жорстко регламентований, і офіційні можливості для впливу на недобросовісних нотаріусів з боку міністерства є досить обмеженими.

Наслідком вказаних реформ і стала четверта, поки що остання, хвиля рейдерства, головна ознака якої - масове використання підроблених документів. Як вже було вказано, внаслідок реформи 2015 року повноваження щодо вчинення реєстраційних дій були делеговані широкому колу реєстраторів (нотаріусів), які є адміністративно незалежними від Міністерства юстиції України. Для здійснення контролю над діяльністю незалежних реєстраторів Мін'юст було наділено повноваженнями з розгляду скарг на дії реєстраторів, за результатами яких міністерство мало право ухвалювати рішення про тимчасове блокування чи анулювання доступу реєстраторів до

державних реєстрів. Однак, на жаль, процедура проведення перевірок законодавчо не була врегульована.

Одночасно із цим Мін'юст з 1 січня 2016 року було наділено правом скасовувати оскаржені рішення про державну реєстрацію прав та вносити зміни до відповідних реєстраційних записів у державних реєстрах. Для реалізації цих повноважень Мін'юстом було створено комісію з розгляду скарг у сфері державної реєстрації.

Позитивні наслідки від надання міністерству можливості скасовувати реєстраційні дії є очевидними - судовий захист прав потребує дуже багато часу та зусиль, в той час як звернення зі скаргою до міністерства дозволяє потерпілим швидко та ефективно поновити свої порушені права. Однак цей підхід має і негативні сторони:

По-перше, діяльність комісії є непрозорою. Її засідання не є публічними. Ані її висновки, ані рішення, ухвалені на їх підставі, не оприлюднюються. Така непрозорість створює передумови для корупції.

По-друге, наявність у міністерства можливості самостійно на власний розсуд скасовувати реєстраційні записи в державних реєстрах фактично наділяє його можливістю вирішувати спори про власність в позасудовому порядку, що не узгоджується ані з Конституцією України, ані з Європейською конвенцією з захисту прав людини та основних свобод і може бути підставою для виникнення нових судових спорів.

По-третє, для ефективної роботи подібної комісії необхідно встановлення прозорих та логічних процедур, якими має бути детально передбачено підстави та порядок ухвалення рішень. Запровадження відповідальності реєстраторів без встановлення таких правил матиме наслідком лише посилення впливу на них з боку Мін'юсту та виникнення штучного поділу на «своїх» реєстраторів, які будуть символічно каратися за серйозні правопорушення, та інших - до яких застосовуватимуться максимальні санкції за будь-яку дрібну помилку [1].

Законопроект № 5067, ухвалення якого активно підтримувалося Мін'юстом, передбачає додаткове розширення повноважень міністерства у частині проведення перевірок (шляхом моніторингу та камеральних перевірок) та посилення відповідальності реєстраторів. Однак, на жаль, прийнятий законопроект не усуває вищевказані недоліки існуючої системи, тому такий підхід викликає певне занепокоєння.

Як бачимо, з боку держави зроблені кроки на перешкоду рейдерським захопленням, але вони є не надто ефективними та дієвим для протидії рейдерству в Україні. Разом з цим протидії рейдерським атакам здебільшого є малоефективними і затратними, що пояснюється значеною корумпованістю державних службовців та недосконалістю законодавства України. Це і пояснює статистику успішності рейдерства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ярош С. Рейдерство в Україні – хто винен / С. Ярош // Бібліотека адвокатського об'єднання Яр.ВАЛ. Режим доступу: <http://www.yarval.kiev.ua/news/257-novost-60.html>.
2. Бабич Т. Рейдерство в Україні - загроза національній безпеці / Т. Бабич // Віче. – 2010. – № 14. – С. 2–5.

ВПЛИВ КІБЕР-ПРАВА НА ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ПРО ІНФОРМАЦІЮ

*Цимбалюк Віталій Степанович,
завідувач кафедри галузевих юридичних наук
факультету права, гуманітарних і соціальних наук
Кременчуцького національного університету
імені Михайла Остроградського,
доктор юридичних наук, старший науковий співробітник*

Нині перед Україною, в умовах формування, так званого умовно, Глобального Кібернетичного Суспільства (ГКС), постало завдання зміни парадигм того, що називають «ефективні інституційні реформи» в інформаційній сфері функціонування державі. У перспективі, на зміну вже проведених і тих, що передбачаються для проведення ближчим часом реформ законодавства про інформацію в Україні має прийти політика за стратегією модернізації, що буде спрямована на утвердження економічної, політичної, культурної, цивілізаційної суб'єктності України: як суб'єкта, а не об'єкта міжнародної геополітики.

Для модернізації законодавства України про інформацію має бути закладено науковий базис переходу від чинної парадигми національної політики реформ з ознаками національної меншовартості, залежності від економічного, політичного, культурного іноземного впливу, до нової парадигми – національної стратегічної політики модернізації, спрямованої на утвердження державної самостійності: створення сприятливих умов для життя громадян на засадах принципу співвідношення потреб та інтересів особи, суспільства, держави міжнародного співтовариства.

Для цілей зазначених у назві тез пропонується звернути увагу на порівняння історичного досвіду розвитку сучасного європейського права. З точки зору синергетики, аттракторами (точками рівноваги) для європейського права завжди були точки біфуркації (збудження) у національному праві окремих держав, що зумовлювало їх історичну цивілізаційну велич. Досить пригадати, що Кодекс Юстиніана зумовив історичні перспективи домінування римського права у культурі європейського права, а у подальшому і у системі глобального права. Кодекси Наполеона визначили юридично алгоритми

подальшого промислового розвитку Європи, кодифікації національного законодавства в багатьох країнах. При цьому були відкинута, як суспільно несприйнятливі, закиди окремих груп осіб, що реформи чи модернізації права через кодифікацію не відповідають традиції, чи є не притаманними для досвіду в інших країнах. Прикладів впливу національного права на структуру права в країнах ЄС можна наводити багато. Екстраполуючи зазначені та інші історичні постулати взаємовпливу права і держави на сучасність і майбутнє України, пропонується звернути увагу на цивілізаційні трансформації європейського інформаційного права у аспекті його розуміння як сегменту права Глобального Інформаційного Суспільства (ГІС). У кращих традиціях європейського права, воно активно відгукувалося на потреби практики щодо формування та розвитку різних складових Європейського Інформаційного Суспільства. При цьому визначалася тенденція, що у правотворчості країн Європейського Союзу (ЄС) домінували принципи ліберальності та фрагментарності (ситуативності) правового визначення та регулювання окремих видів суспільних відносин щодо інформаційної сфери. Тобто, приймалися окремі конвенції, директиви, резолюції, рекомендації тощо. При цьому, на національному рівні, в окремих державах ЄС, положення зазначених міждержавних нормативно-правових актів (МНПА) імплементувалися не автоматично – через калькування їх положень у формі національних законодавчих актів. Для того, щоб кількістю національних нормативно-правових актів (ННПА) не породити якісно правовий хаос у національній правовій системі, норми МНПА легально інкорпоровалися, консолідувалися, а в окремих випадках і кодифікувалися у чинні ННПА. Виняток робився лише у випадках коли парадигми МНПА не вкладалися у парадигми вже існуючих галузевих ННПА. Так, в окремих країнах було засновано нові галузі національного законодавства і, відповідно нові галузі права, у розумінні прояву його триєдиної сутностей: як умовно автономних сфер суспільних відносин, напрямків наукових досліджень та відповідних ним освітніх програм (зокрема, у навчальних дисциплінах). Прикладом формування нових галузей національного права, що синхронно сформувалося у ході спеціалізації та стандартизації з відповідними галузями європейського права можна назвати – інформаційне право в окремих державах ЄС. У політико-правовому аспекті слід відзначити, що інформаційне право ЄС формувалося на принципі синергетики – переважання самоорганізації, саморегуляції, у приватному праві, чому сприяли правові установки членів спільнот, у тому числі різних соціальних електронних мереж дистанційної комунікації, які склали, так зване умовно, електронне (віртуальне) Глобальне інформаційне співтовариство. Міждержавні та наддержавні формування обмежувалися лише регулюванням для сприяння розвитку ГІС. Будь-які спроби держав ЄС, для цілей національної і міжнародної кібербезпеки, здійснювати заходи міждержавного чи наддержавного обмеження прояву свободи у електронному сегменті телекомунікації неминуче зустрічали

активний суспільний спротив під гаслами протидії посяганням на право поширювати, отримувати, шукати інформацію кожним, будь-якими засобами, незалежно від кордонів держав.

Однак, починаючи з кінця ХХ століття, через нові прояви тероризму (кібертероризму), організованої злочинності (організованої кіберзлочинності), ведення інформаційних війн із застосуванням електронних засобів масової інформації (кібервійн) тощо, у міжнародній практиці, у тому числі в ЄС, спостерігається тенденція до активного адміністративного втручання держав у правове регулювання суспільних відносин у транскордонному кіберпросторі: введення певних обмежень та юридичної відповідальності за їх порушення. При цьому робиться апелювання до потреб підтримання не тільки національної безпеки, але і до підтримання міжнародної безпеки в ГІС. Зазначені заходи останнім часом сприймаються громадянським суспільством вже не так радикально негативно, а деякі – сприймаються з розумінням як необхідні для реалізації базових інформаційних прав людини. Ця тенденція набула умовної назви: формування нового етапу ГІС – Глобального Кібернетичного Суспільства (Глобального кіберсуспільства).

Зазначене зумовлює відповідного правового відображення, що пропонується інституційно формалізувати у категорії – «кібер-право». Окремі доктринальні, методологічні, методичні та концептуальні положення щодо формування кібер-права, як міжгалузевого комплексного інституту, у складі інформаційного права, біль об'ємно і детально обґрунтовані та формалізовані у ряді окремих публікацій, у тому числі в джерелах, що зазначені нижче.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Цимбалюк В.С. Інформаційне право: концептуальні положення до кодифікації інформаційного законодавства. – К. : «Освіта України», 2011. – 426 с.
2. Цимбалюк В. С. Інформаційне право (основи теорії і практики). К. : «Освіта України», 2010. –388 с.
3. Цимбалюк В. Інформаційна безпека підприємницької діяльності: визначення сутності та змісту поняття за умов входження України до інформаційного суспільства (глобальної кіберцивілізації) // Підприємництво, господарство, право. 2004. № 3. – С. 88–91.
4. Цымбалюк В. С. Институционализация кибербезопасности для кодификации информационного законодательства Украины // Информационные технологии и безопасность. Проблемы научного и правового обеспечения кибербезопасности в современном мире. Материалы международной конференции ИТБ-2011, 26.05.2011р. К. : ИПРИ НАН Украины, 2011. С. 144-147.
5. Цимбалюк В. С. Науково-доктринальні положення щодо методологічних установок систематизації законодавства про інформацію // Інформація і право. – 2015. № 2(14). – С. 76–83.

6. Цимбалюк В. С. Організація та координація боротьби з організованою транскордонною кіберзлочинністю. / Право України. 2003. № 2. – С. 26–30.
7. Цимбалюк В. Сутність інформаційної безпеки в умовах входження України до глобальної кіберцивілізації. // Науковий вісник Національної академії державної податкової служби України. 2004. № 4(26). С. 135–141.

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН

Цуркан Марина Миколаївна

студентка III курсу гр. ДП-114

*ПВНЗ «Кропивницький інститут державного та
муніципального управління»*

Аналізуючи норми нормативної та наукової бази у галузі земельного права, ми можемо зробити висновок про те, що земельні відносини – це відносини між громадянами, юридичними особами як приватного так і публічного права, з приводу володіння, користування і розпорядження земельними ресурсами (ділянками землі).

Земельні відносини – це не що інше як результат тривалого суспільного розвитку, практики використання і охорони земель, форм власності і господарювання, пріоритетних способів устрою території.

Земельні правовідносини як інституційний елемент національної правової системи перебуває у тривалій затяжній фазі державного реформування. Україна не може поставити крапку у питанні земельного реформування уже більше 20 років. Ми вважаємо, що без вирішення питання щодо державного регулювання обороту землі вирішувати проблему оздоровлення і збереження головного ресурсу України – землі – неможливо. Питання обігу землі, удосконалення її кадастрового обліку досліджуються в роботах багатьох вітчизняних науковців: Ю. Білика, П. Гайдуцького, О. Кашенко, П. Макаренка, Л. Мельника, А. Стельмащука, А. Юрченка та ін. Проте проблеми економічного механізму регулювання ефективності використання земель та збереження їх родючості у вітчизняній науковій літературі досліджені недостатньо.

Мета даного дослідження – визначити місце та роль державного регулювання земельних відносин в Україні, розробити заходи щодо вдосконалення механізму державного управління земельних відносин відносно забезпечення ефективного використання сільськогосподарських земель і збереження їх родючості. Завдання регулювання ефективного господарювання на землі є одним з найбільш складних, що вимагає

застосування цілого спектра регуляторів[2, с. 44]. Розглянемо їх у процесах землекористування і обороту земель.

Земельний податок є основним інструментом у державному економічному регулюванні ефективності використання земель. Щоб стимулююча роль цього податку розкрилася повною мірою, необхідно вирішити протиріччя, які виникли зараз у політиці оподаткування сільськогосподарських товаровиробників.

Податок на землю, кошти від оренди землі, податок на операції із земельними ділянками сьогодні мізерні. Низький розмір земельної орендної плати не стимулює ефективного використання не тільки землі, але й її надр, веде до непомірного розширення територій міст і підприємств, промислових зон, зон розробки корисних копалин.

Рентні платежі за землю можуть існувати незалежно від того, яка система прав власності прийнята. Рента як особливість земельних відносин існує об'єктивно. У ринковій економіці вона одержує певний грошовий вираз, викликаючи потребу в новій системі ціноутворення, що дає можливість визначати внесок земельного чинника у виробництво кінцевого продукту.

Плата за землю – головний елемент управління земельними ресурсами ефективного розвитку економіки. Система платежів повинна орієнтувати землекористувачів на зниження землеємності виробництва шляхом інтенсивнішого використання земель, запобігати незаконним оборотом із землею, сприяти посиленню захисту прав власників шляхом стабілізації економічних відносин у сфері землекористування, обмежувати вилучення продуктивних ділянок для несільськогосподарських потреб [7, с. 11].

Інша група регуляторів відноситься до стадії земельного обороту, роль якого (тобто регульованого ринку землі) у вирішенні завдання ефективного господарювання вельми істотна. Оборот земель, що включає операції купівлі-продажу, необхідний.

Одночасно з розробкою і затвердженням цільових нормативів необхідно формувати перелік державних програм, спрямованих на досягнення цих нормативів, обсягів і джерел фінансування. Цільові нормативи охорони землі повинні затверджуватися Верховною Радою безпосередньо в законодавчих актах, що регулюють сільське господарство.

У межах розробки і реалізації заходів щодо попередження негативних процесів передбачається таке: – штрафи за зниження родючості і забруднення ґрунтів у розмірах компенсації витрати на їх відновлення до нормального рівня; – фінансова і кредитна підтримка землекористувачів, що інвестують власні кошти в підвищення родючості землі і (або) в поліпшення її екологічного стану – у формі податкових пільг і прямих субсидій; – фінансування і пільгове кредитування державних і регіональних програм підвищення родючості сільськогосподарських угідь і поліпшення їх екологічного стану – у формі прямих субсидій (на пайових засадах) і

податкових пільг; – систематична оцінка земельної власності залежно від зміни її родючості і екологічного стану і відповідне коректування вартості капіталу, цінних паперів, паїв [9, с. 57].

На жаль, під час проведення земельної реформи, не обійшлося без помилок, результатом яких стали такі негативні наслідки: – відбувається розпад великих високотоварних господарств на безліч дрібнотоварних, що створює необхідність значних додаткових капіталовкладень на створення в них власної виробничої і невиробничої інфраструктури; – невеликі земельні наділи особистих селянських, фермерських господарств не дозволяють вести виробництво за передовою технологією, викликають зростання витрат ручної праці; – посилюється відчуження основної частини тих, що працюють на землі не лише від права володіння і розпорядження нею, але і від права розпорядження одержаним доходом, а також від участі в управлінні діяльністю підприємства; – погіршується система ведення галузей сільського господарства: зруйнована система сівозмін агротехніки, меліорації, а також база великих тваринницьких ферм і комплексів; – погіршується якість земель, знижується їх родючість при одночасному виведенні земель з сільськогосподарського обороту; Безумовно, для виконання цих завдань будуть потрібні значні кошти і підтримка держави[6, с. 40]. Таким чином, завдання формування раціонального землекористування в сучасних умовах набуває загальнодержавного значення. Лише за допомогою держави можливо усунути суперечність між зрівняльним принципом розподілу земельних паїв і необхідністю створення ефективного землекористування. Тому для товаровиробників, що потребують розширення земельної площі, потрібна державна підтримка. Наприклад, це може бути підтримка при покупці землі. Форми підтримки такі: – пільговий іпотечний кредит довгострокового характеру під заставу ділянки, що купується з гарантією держави; – звільнення від земельного податку в розмірі витрат, пов'язаних з покупкою землі; – бюджетні субсидії на придбання додаткової земельної площі в розмірі до 50 % її вартості.

Повинна бути жорстка відповідальність за неефективне використання землі. Потрібно вживати таких заходів, які б не створювали умов для соціальної напруги в суспільстві.

У сфері землекористування і земельного обороту важлива роль повинна бути відведена оренді землі [1; 2]. При умілому регулюванні оренди, при оснащенні системи оренди в протигагу хижацькому використанню землі вона може виявитися вельми ефективним інструментом землеупорядкування. Отже, для поглиблення земельної реформи і підвищення її результативності має бути прийнята низка законодавчих актів, завершено повне юридичне оформлення прав власності на землю й інші форми землеволодіння і землекористування. Для ефективного перерозподілу земель доцільно поступово вводити контрольований земельний ринок, що враховує регіональні особливості можливого земельного обороту. За умов підвищення

ліквідності земельних ділянок як предметів застави відкриваються можливості для іпотечного кредитування товаровиробників. Це збільшить притоку коштів для інвестиційних вкладень. У застосуванні земельного податку має відбутися ретельніше відпрацювати диференціації ставок залежно від якості і місцеположення ділянок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Білик Ю. Д. Формування ринку сільськогосподарських земель і підвищення ефективності їх використання // Землевпорядний вісник – 2002. – № 2. – С. 24–28.
2. Головатюк М. С. Формування системи земельних відносин в Україні на сучасному етапі // Економіка АПК. – 2003. – № 1. – С. 43–48.
3. Горлачук В., Сохнич А. Роль держави в реалізації земельної реформи // Землевпорядкування і земельний кадастр: Вісник Львівського державного аграрного університету. – 2004. – № 3. – С. 11–18.
4. Кашенко О. Л. Земля як аграрний капітал // Економіка АПК. – 2003. – № 6. – С. 57–62.
5. Кресникова Н. Роль государства в управлении земельными ресурсами // Экономика сельского хозяйства России. – 2006. – №5. – С. 21.
6. Кулинич П. Ф. Правові засади врегулювання майнових та земельних питань у реформованих сільськогосподарських підприємствах // Економічні реформи сьогодні. – 2005. – № 31. – С. 39–43.
7. Мельник Л. Ю., Макаренко П. М. Соціально-економічна оцінка землеволодіння та землекористування в аграрній сфері економіки // Економіка АПК. – 2003. – № 12. – С. 118–122.
8. Невмержицька О. А. Організаційно-економічні та правові аспекти земельної реформи в Україні // Землевпорядний вісник. – 2005. – № 1. – С. 53–55.
9. Осадчий С. О. Механізм державного регулювання розвитку аграрного сектора економіки // Економіка АПК. – 2002. – № 12. – С. 66 – 70.
10. Юрченко А. Д. Сучасні перспективи обороту земельних ділянок в аграрній сфері // Землевпорядний вісник. – 2004. – № 4. – С. 62.

ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ, ОТРИМАНИХ ВІД СПАДЩИНИ

Шпильова Ганна Олександрівна

викладач юридичних дисциплін

ВНЗ «Кіровоградський технікум механізації

сільського господарства»

Усе в житті має свій початок та кінець, усі життєві процеси є невідворотними – як тривіально б це не звучало. Питання «спадщини», «спадкового права» завжди було, існує і залишатиметься актуальним як для громадянина, суспільства, так і держави в цілому, оскільки воно, так чи інакше зачіпає інтереси кожного.

Саме явище, як «спадкування», що проникло у все наше сучасне спадкове право, бере початок з римського права, яке надало йому визначення. Українське спадкове право, щоб стати таким, яким воно є на даний час, пройшло тривалий процес історичного розвитку, про те основні риси залишилися від римського спадкового права.

Українське законодавство у своєму розвитку з питань спадкового права, крок за кроком стає більш досконалим, справедливим та ефективним, хоча містить прогалини та колізії над якими потрібно ще працювати. [5, с. 1].

Однією з важливих змін в спадковому законодавстві 2017 року стало спрощення оформлення спадщини для найближчих родичів спадкодавця.

25.03.2017 набрав чинності Закон України від 23 лютого 2017 року № 1910-VIII «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування спадщини», який опубліковано 24.03.2017 в газеті «Голос України» № 54. [2, с. 1].

З 1 січня 2017 року об'єкти спадщини, які успадковуються не тільки членами сім'ї спадкодавця першого ступеня споріднення, але й об'єкти спадщини, що успадковуються членами сім'ї другого ступеня споріднення оподатковуються за нульовою ставкою податку на доходи фізичних осіб.

Відповідно до пп.14.1.263 ПКУ членами сім'ї фізичної особи першого ступеня споріднення вважаються її батьки, чоловік або дружина, діти, у тому числі, усиновлені. До другого ступеня споріднення відносяться, зокрема, дід, баба, дядько або тітка. Також, Законом встановлено, що у разі спадкування будь-яких об'єктів спадщини, які оподатковуються за нульовою ставкою, оціночна вартість таких об'єктів з метою оподаткування не визначається. Не сплачують спадкоємці в таких випадках й військовий збір. Натомість, громадянам, які у 2016 році отримували доходи в результаті прийняття ними у спадщину чи дарунок коштів, майна, майнових чи немайнових прав, необхідно подати до органу фіскальної служби за місцем реєстрації декларацію про майновий стан і доходи. [4, с. 10].

Відповідно до ст. 174 Податкового кодексу України при оподаткуванні спадщини чи подарунку застосовуються такі ставки податку на доходи фізичних осіб: нульова ставка, 5%, а також 18%.

Громадяни, які одержали дохід у вигляді спадщини чи подарунку, котрий оподатковується за нульовою ставкою податку, не зобов'язані подавати річну податкову декларацію про майновий стан і доходи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України. Основний Закон від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]
2. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування спадщини» від 23 лютого 2017 року № 1910-VIII.
3. Сімейний Кодекс України від 10.01.2002 р. № 2947-III [Електронний ресурс] – Режим доступу: URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2947-14> – Законодавство України. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України.
4. Податковий Кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI.
5. Лист-роз'яснення Міністерства юстиції України «Окремі питання спадкування» від 11.10.2011 № 0064323-11.

СЕКЦІЯ № 2. ГУМАНІТАРНО-ЕКОНОМІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ НАУКИ

О ПСИХОЛОГИИ СОВРЕМЕННОГО СТУДЕНТА

Акимова Наталья Владимировна

*доцент кафедры социальной работы ЧВУЗ «Кропивницкий институт государственного и муниципального управления»,
кандидат филологических наук*

Все, что нас окружает, меняет нас. Технологический прорыв XX и XXI ст. существенно повлиял на мировоззрение и поведение человека. Гаджеты стали частью не только нашего окружения, но и сознания. Распространение компьютеров и интернета создало новое поколения человечества. Они – другие. В американской и европейской литературе их называют «цифровыми от рождения» [3; 4]. Цифровая техника, как показывают зарубежные исследования, влияет на образ мысли, заставляет испытывать чувство иначе, иначе себя вести, а, следовательно, мозгу приходится работать иначе. Для эволюции такого рода достаточно и одного поколения. Нейрофизиологические механизмы меняются под влиянием деятельности в Сети: просмотр почты и интернет-поиск стимулируют выброс дофамина, активизирует нервную систему, подавляет чувство голода, усталости, боли и т. Общение в социальных сетях, на форумах и в чатах провоцирует выделение окситоцина, из-за чего незнакомые люди начинают казаться близкими, их проблемы становятся общими, а некоторые даже забывает при этом о собственных нуждах. Все это моделирует картину мира в сознании личности, изменяя мировоззрение. Сеть обеспечивает читателя интенсивными, интерактивными, повторяющимися когнитивными и сенсорными стимулами, которые могут быстро привести к изменениям в нейронных цепочках и топонимике мозга. Также в интернете создается эффективная система положительного подкрепления: каждая новая гиперссылка предлагает новый объект для внимания и оценки [3, с. 124], то есть активизирует сознание, создавая иллюзию самовыражения.

Цель доклада – рассмотреть, какие они, «цифровые от рождения», те новые люди, что живут среди нас; какими будут наши дети?

Первое поколение «цифровых» закончило школу в нашей стране где-то в 2010 году (рассчет основан на том, что активное распространение интернета в Украине началось с 1994 года [2, с. 3]). И они пришли в вузы...

Современный студент подобен смартфону: после школы мы получаем базовую версию с набором стандартных приложений (читать, писать не слишком грамотно, считать несложные математические операции, знать название своей модели по-английски и еще несколько слов и т.п.).

Из этого смартфона за четыре года, к ГОСам нужно сделать профессиональную модель, чтоб и погоду показывала, и дорогу подсказывала, знала по-английски профессиональные термины, фото, видео и прочую полезную информацию хранила.

И мы начинаем грузить студентов разными полезными приложениями: психология, право, история, английский язык и прочее. Вот здесь и начинаются проблемы: сами знаете, что бывает, когда качаешь много приложений. Память заканчивается. Оперативки не зватает. И всякие «глюки» начинаются. Вот я прихожу на лекцию и начинаю грузить обновление психологии по теме «Методы психологии», а тут оказывается, что предыдущее обновление криво стало и не воспроизводится, и новое тоже начинает глючить...

В общем, надеюсь, ситуация Вам понятная. Может у Вас, опытных пользователей, есть какие-то замечания или предложения, как решить мои проблемы.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Бернерс-Лі Т. Заснування Павутини: З чого починалася ідо чого прийде Всесвітня мережа / Т. Бернерс-Лі, М. Фічетті; пер.з англ. А. Іщенко. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – 207 с.
2. Горошко О. І. Гендерні аспекти інтернет-комунікації : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора. соціологічних наук : спец. 22.00.04 – «Спеціальні та галузеві соціології» / О. І. Горошко. – Харків, 2010. – 35 с.
3. Карр Н. Пустышка. Что Интернет делает с нашими мозгами / Николас Карр; пер. с англ. П. Миронова. – СПб: BestBusinessBooks, – 2013. – 253 с
4. Смолл Г. Мозг онлайн. Человек в эпоху интернета / Г. Смолл, Г. Ворган; пер. с английского Б. Козловского. – М. : Колибри, Азбука-Атикус, 2011. – 352 с.
5. Тоффлер Э. Информационная цивилизация / Э. Тоффлер // FUTURENET [информационный сайт] [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www/aquarun.ru/futurenet/kbr1.html>.
6. Шпитцер М. Антимозг: цифровые технологии и мозг / Манфред Шпитцер; пер. с немецкого А. Г. Гришина. – М. : АСТ, 2014. – 288 с.

УЯВЛЕННЯ ПРО СОЦІАЛЬНУ СПРАВЕДЛИВІСТЬ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Блоха Ярослав Євгенійович

*доцент кафедри філософії, заступник декана
історичного факультету Полтавського
національного педагогічного університету імені
В. Г. Короленка, кандидат філософських наук*

Увага до соціальної справедливості завжди загострювалася на переломних етапах розвитку суспільства, особливо тоді, коли соціум супроводжували соціальні катаклізми. У відносно спокійні часи про неї забувають, і не тому, що вона не існує, а, навпаки, тому що вона реально діє, зберігаючи суспільну злагоду.

У останні кілька десятиліть проблеми справедливості, в першу чергу справедливості соціальної, займають значне місце у політичній і моральній філософії. Зростаючий інтерес до даної теми викликаний багатьма причинами, зокрема пошуком оптимальної моделі соціальної держави, що відповідає вимогам часу, а також інтеграційними процесами в Європі, що висувують на порядок денний питання про знаходження нової ідентичності.

Основи філософсько-теоретичного вивчення справедливості були закладені ще Аристотелем. Саме йому належить поділ справедливості на загальну і приватну: перша розглядається як загальна моральна підстава суспільного устрою (або хранителя соціетальної спільноти за Т. Парсонсом), друга – як «морально санкціонована співрозмірність» у розподілі благ та негараздів, у обміні та відплаті за прояв суб'єктами в соціумі певних властивостей. Саме він зацентрував увагу на тому, що справедливість може набувати форми як справедливої рівності (зрівнююча), так і справедливої нерівності (розподільча) [2, с.182].

«Справедливість, очевидно, є рівність, і так воно і є, але тільки не для всіх, а для рівних; і нерівність також є справедливістю, і так воно є насправді, але знову-таки не для всіх, а лише для нерівних» [1, с. 128]. Іншими словами, з формальної точки зору справа забезпечення справедливості є справою досягнення належної рівності або належної нерівності.

Що стосується соціальної справедливості, то в своєму сучасному значенні цей термін був вперше використаний у 1840 р в роботі католицького філософа Л.Т. д'Адзельо. Однак насправді широкого поширення даний термін набув після розробки даного поняття британським філософом-утилітаристом Дж.Ст. Міллем, який трактував таку справедливість як «вищий абстрактний принцип ... до здійснення якого повинні всіма силами прагнути усі інститути і усі дії хороших громадян». Серед сучасних авторів до проблем соціальної справедливості зверталися Б. Беррі, Ю. Габермас, В. Галстон, Дж. Гелбрейт,

Р. Дарендорф, Р. Нозік, Дж. Роулс, Р. Рорті, У. Ліппман, Ф. Хайек, Г. Харт та багато інших [2, с.182].

А.А. Гусейнов пропонує класифікувати концепції справедливості з точки зору їх підходу до особистості і суспільства, підрозділяючи ці концепції на кооперативно-холістські (Платон, Арістотель, Г.В.Ф. Гегель, К. Маркс) та конфліктно-індивідуалістичні (Т. Гоббс, Дж. Локк, Д. Юм, І. Бентам, сучасні ліберали). Теорії першої групи відштовхуються від ідеї єдиного загального блага цілого, що не зводиться до суми індивідуальних благ, другий – від ідеї атомарного індивіда, цілям якого і служить суспільство [3, с.457-458].

Дослідники виокремлюють три парадигми справедливості – відплатуючу, розподільну та менову [4, с.24-36]. Перша з них – найбільш давня – трактує справедливість як суб'єктивну міру відплати за добро і зло (платонівська формула «кожному своє»). Відповідно до даної парадигми, справедливість полягає не в тому, щоб порівнювати кожного з кожним, а в тому, щоб оцінювати кожного за його особистою гідністю відповідно до певних об'єктивних стандартів. Останнім часом цієї парадигми дотримуються філософи, близькі до постмодернізму. Так, Н. Фрейзер і А. Янг передбачають неминучість переходу від справедливого розподілу до справедливого «визнання», гідної відплати всім членам суспільства, безвідносно до їх вкладу або участі в обмінах. У свою чергу, М. Уолцер, вказуючи на відмінності в умовах справедливості в окремих підсистемах суспільства модерну, підкреслює, що ці критерії є похідними від соціальних благ, що представляють собою центральний елемент в інституційній конструкції «сфер справедливості».

Хоча ідея справедливого розподілу йде корінням в глибоку старовину, розподільна парадигма справедливості складається в епоху модерну. Найбільш послідовний розвиток вона отримала в працях Дж.Ст. Мілля, який бачив в розподільній справедливості раціональну і етичну основу суспільних відносин (філософський утилітаризм). Справедливість перестала бути об'єктивною реальністю іншого світу – її слід було визначати шляхом раціонального суб'єктивного зусилля; досягнення справедливості було оголошено метою соціальної теорії і практики, при цьому розподільна і соціальна справедливість перетворилися в синоніми. Прихильники такого підходу до справедливості вважали розподіл матеріальних благ ключем до досягнення загального щастя; цієї точки зору дотримувалися як ліберальні мислителі, так і соціалісти. Активний розвиток теорії справедливості в ліберальній політичній філософії останній третині ХХ ст. пов'язане саме з розподільною парадигмою [2, с. 183].

Менова парадигма за походженням найбільш пізня. Її основний сенс полягає в тому, що суспільна справедливість – це вільний обмін на основі взаємної вигоди і добровільності; суспільство є механізмом універсального обміну, а державне втручання допустиме виключно для протидії обману і насильству. Дані установки характерні для класичного лібералізму,

лібертаризму і анархізму. Одним з найбільш рішучих прихильників менової парадигми виступав Ф. фон Хайек, який оголошував парадигми. Раціоналістичний егалітаризм утвердився в європейських країнах в Новий час, але лише в середині XIX ст., поряд з цивільним і політичним компонентами рівності, на передній план почав виходити і його соціальний компонент. У XX ст. роль даного компонента ще більше зростає. На думку Т. Парсонса, саме він є «найбільш фундаментальним», оскільки «члени суспільства повинні мати не просто формальні, але реальні можливості конкурувати з іншими членами, причому з достатніми шансами на успіх» [5, с. 113].

Безперервна полеміка навколо соціального компонента рівності і справедливого розподілу свідчить про те, що спостерігається сьогодні в розвинених країнах відступ деонтологічного лібералізму перед лібертаризмом є тимчасовим, і, очевидно, допоки зарано вести мову про занепад соціальної держави. Йдеться лише про перебудову соціальної політики, її модернізацію. Громадянська зрілість переважної більшості населення країн «старої демократії», а також зростання значення соціального діалогу в прийнятті державних рішень дозволяють з оптимізмом дивитися на майбутнє соціальної держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Аристотель Никомахова етика / Аристотель // Аристотель. Сочинения: в 4-х т. / [пер. с древнегреч.]; общ. ред. А. И. Доватура. – М. : Мысль, 1983. – Т. 4 С. 53–294.
2. Гаврилова И. Н. Современные теории социальной справедливости // Полития. – 2009. – №1. – С.182-189.
3. Гусейнов А. А. Справедливость / А. А. Гусейнов // Этика. Энциклопедический словарь [Апресян Р. Г., Гусейнов А. А. (ред.)] – М. : Гардарики, 2001. – С.457–458.
4. Кашников Б. Н. Либеральные теории справедливости и политическая практика России / НовГУ имени Ярослава Мудрого. – Великий Новгород, 2004. – 260 с. (Серия «Монографии»; Вып. 3.).
5. Парсонс Т. Система современных обществ / Т. Парсонс; [пер. с англ. Л. А. Седова и А. Д. Ковалева; под ред. М. С. Ковалевой]. – М. : Аспект Пресс, 1998. – 270 с.

НАЦИОНАЛЬНАЯ КУЛЬТУРА В ЗЕРКАЛЕ ИМЕНОСЛОВА СОВРЕМЕННОЙ БЕЛОРУССКОЙ НАУЧНО-ПОПУЛЯРНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

Бут-Гусаим Светлана Феодосьевна
доцент кафедры белорусского языкознания
Брестского государственного
университета имени А. С. Пушкина,
кандидат филологических наук, доцент
(г. Брест, Республика Беларусь)

Современные белорусские авторы плодотворно работают в русле научно-популярной литературы. Воссоздавая события славной белорусской истории, писатели умело используют образно-изобразительные возможности имен собственных, которые являются ценным памятником материальной и духовной культуры белорусов. В ономастических исследованиях не раз отмечалась, что имена имеют важное значение не только как материал языка, но и как воплощение культуры нации. Алексей Федорович Лосев писал: «Именем и именами пронизана вся культура и все человеческое бытие. В слове и в особенности в имени – все наше культурное богатство, накопленное в течение столетий» [5, с. 28]. Имя собственное – факт культуры, который в многом определяется духовным опытом народа, историческими условиями формирования этноса. В контексте научно-популярных произведений, посвященных истории Беларуси, раскрывается богатая национально-культурная информация собственных имен разных разрядов.

В центре авторского повествования – образы наших предков и современников. Потому ядро ономастического пространства научно-популярной литературы составляют антропонимы. Нередко в контексте научно-популярного произведения раскрывается этимология антропонимов. Один из разделов книги Владимира Орлова “Тайны полоцкой истории” посвящен Всеславу Брячиславичу – известнейшему полоцкому князю, который вошел в историю под прозвищем Чародей. Владимир Орлов в контексте произведения актуализирует этимологическую семантику прозвания князя, стремясь при толковании не отойти от исторической реальности, сохранить точность фактов, отраженных в исторических источниках, и в то же время умело оттенить названные именем и прозвищем детали в созданном образе: «*Усяслаў Брячыславіч празваны Чарадзеём, заўважым, нездарма. Таямніца ахутвае ўжо яго прыход на свет. Як занатавана ў летапісе, маці нарадзіла Усяслава «от волхвования», гэта значыць, пры ўдзеле паганскіх чараўнікоў. Сучаснікі і нашчадкі верылі, што гэтага князя нябесныя сілы надзялілі вешчаю душою, што ён умеў перакінуцца не толькі ў шэрага ваўка, але і ў яснага сокала ці ў тура з*

залатымі рагамі. Ужо пры жыцці пра яго складалі паданні. Захоплена пісаў пра **Усяслава Брачыславіча** праз сто гадоў яго гераічных дзеяў аўтар «Слова пра паход Ігаравы». У полацкім князі, удачлівым суперніку самога бога Хорса, ён бачыў дзяржаўнага мужа, якога так не ставала славянскім землям перад пагрозай наішэця з Усходу» [1, с. 59–60]. Повествование о событиях жизни знаменитого полочанина, которое опирается на исторические источники, в том числе и написанные в Киеве (рассказы киевских летописей «Об утрашениях и мечтах бесовских в Полотску при князе Всеславе» и др.), наполняет значимой семантикой имени и прозвище славного, мудрого воина и правителя Всеслава **Чародея**, которомусовременники и потомки приписывали сверхъестественную силу.

Средством воплощения пространственно-временных отношений в научно-популярных произведениях являются топонимы: многочисленные названия городов: (**Мір, Пінск, Жабінка, Камянец, Ружаны, Пружаны, Баранавічы, Іванава, Ганцавічы, Столін**), деревень (**Легаты, Дымнікі, Шчарцова, Якаўчыцы, Мухалоўкі, Давячоркавічы, Свішчы, Азяты, Старое Сяло, Збірагі, Ляхчыцы, Архшава, Збураж, Сяхновічы**), рек і озёр (**Прыпяць, Піна, Ясельда, Бобрык, Гарынню, Цна, Лань, Князь-возера, Чырвонае возера**) Беларусі [2]. Несомненный интерес у читателя вызовут “скрытые” в топонимах сведения об истории поселений: “Доўга **обры** (ваяўнічае племя, якое прыйшло з усходу) ваявалі са славянамі, але аднойчы згінулі, быццам ніколі іх не было. Зсталіся ў памяці пра **обраў** толькі назвы вёсак: **Абрына** паблізу Целяханаў, **Абровы** на Іванаўшчыне, **Аброўская вулька** ў Івацэвіцкім раёне» [2, с.30]; “**Валынка** – былое прадмесце Берасця, увайшла ў гарадскую рысу яшчэ ў XIX стагоддзі. Гэта было рамесна-гандлёвае пасяленне на гандлёвым шляху з **Валыні** (адсюль паходзіць яго назва). **Валынка** – адно з найстаражытнейшых пасяленняў. Яе заснаванне датуецца XIII стагоддзем, калі Берасце ўваходзіла ў склад Галіцка-Валынскага княства. **Валынь**, суседні з Берасцейшчынай рэгіён Украіны, сваёй назвай абавязана надзейнаму памочніку палешука – **валу**” [4, с. 130].

Колорит прошлого создают устаревшие собственные имена, которые по соотношению с современными именованьями подразделяются на **археонимы** и **историонимы**. Часть устаревших онимов целиком отличается от современных названий своим фоно-морфологическим составом. Это собственно-лексические **археонимы**. Многие авторы через короткие вставные конструкции подают читателю соотносительные с **археонимами** современные именованья: “Цэнтральныя вуліцы горада Брэста ў першым дзесяцігоддзі XX стагоддзя былі ўжо забудаваны дыхтоўнымі каменным дамамі на некалькі кватэр і асабнякамі. Заможныя мяшчане жылі на **Пятроўскай** (цяперашняя вуліца **Карбышава**), **Дваранскай** (**Міцкевіча**), **Мядовай** (**К. Маркса**), **Беластоцкай** (**Савецкіх пагранічнікаў**), **Топалевай** (**17 верасня**), **Мільённай-Паліцэйскай** (**Савецкая**)” [6, с. 110]. Некоторые устаревшие именованья, употребленные в контексте научно-популярной литературы,

отличаются от современных названий особенностями звучания и словообразовательными аффиксами. Это фонетические и фонетико-словообразовательные **археонимы**: Менск, Брест, Гродно, Вильно, Ковно [2].

Историонимы являются наименованиями понятий, которые исчезли из жизни социума и из языка. Например, в контексте произведений В. Купцовой и А. Суворова, посвященных истории Бреста, используются названия административных единиц (*Кобрынскае прадмесце горада Брэст-Літоўска, Косіцкая воласць Брэсцкага ўезда*), органов власти, политических партий Бреста (*гарадская Дума, “Працоўная інтэлігенцыя”, “Паалей-Сіён”, “Ісцінныя артадоксы”, “Дэмакратычны камітэт самакіравання”, “Каталіцкі выбарчы камітэт”, “Нацыянальнае аб’яднанне праваслаўных”, “Бунд”*), названия газет (*“Заходні Буг”, “Наш Край”, “Дзённік Брэсці”*), развлекательных заведений (кинотеатр *“Адрыя”*, ресторан *“Малка”*), наименования брестских гостиниц (*“Рымская”, “Асторыя”, “Познанская”, “Морское око”*), названия храмов и монастырей (синагога *“Брыск дэ Літа”*, униатские церкви *Спаская, Святога Міхаіла і Святой Тройцы, Петрапаўлаўская царква*) [4; 6].

В сознании наших предков и современников, сложным образом переплетались христианская вера и язычество. Поэтому в рассказах об истории Беларуси широко используются теонимы – имена языческих божеств. так, раскрывая тайны древней веры, Зинаида Дудюк ищет ключ к пониманию мотивации прозваний людей (**антропонимов**) и названий населенных пунктов (**топонимов**), в которых сохранилась вера древних славян: *“Зрэшты, на Берасцейшчыне даволі пашыраныя прозвішчы Вялясевіч, Валасевіч, Волас, Валаско, Власюк, Волах, Валашанюк, Валошка, Валошчык, Валашчук, Волх, што паказвае на магчымую прыналежнасць уласнікаў гэтых прозвішчаў да племя, якое пакланялася Вялесу. Акрамя гэтага, на ўсёй Беларусі раскіданы назвы паселішчаў, якія таксама паходзяць ад імя бога Вялеса (Воласа): Воласаўцы, Воласава, Валасовічы, Вялясніца і іншыя”* [3, с. 28].

Итак, важнейшими чертами ономастического пространства научно-популярных произведений белорусских писателей является широкое использование имен реальных исторических лиц. Употребляя антропонимы, авторы актуализируют их этимологическую семантику через краткие или развернутые исторические комментарии. Значительное место в ономастическом пространстве произведений занимают “фоновые” **онимы**. При этом писатели успешно презентуют читателям национально-культурную информацию собственных имен разных разрядов.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Арлоў, У. А. Таямніцы полацкай гісторыі / У. А. Арлоў. – Мінск : Папуры, 2008. – 608 с.

2. Бензярук, А. Свята для сэрца : невялікія гісторыі для юных беларусаў / А. Бензярук. – Мінск : Літаратура і Мастацтва, 2009. – 150 с.
3. Дудзюк, З. І. Вяртанне забытага міфа / З. І. Дудзюк. – Мінск : Беларусь, 2013. – 144 с.
4. Купцова, В. Г. Я іду по гораду, по знамайму вуліцэ... : паезданні па вуліцэ доваеннага і сучаснага Брэста / В. Г. Купцова. – Брэст : Альтэрнатыва, 2008. – 236 с.
5. Лосев, А. Ф. Логос – Імя – Космос / А. Ф. Лосев. – М. : Мысль, 1997. – 790 с.
6. Суворов, А. Брэст. На перакрыжжы дарог і эпох: 1019–2009 / А. М. Суворов. – Брэст : Поліграфіка, 2009. – 240 с.

ЮРИДИЧНИЙ СТАТУС ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНИХ ТЕРИТОРІЙ М. КИЄВА

Вакулик Ірина Іванівна

*доцент кафедри української та класичних мов Національного
університету біоресурсів і природокористування України,
кандидат філологічних наук, доцент*

Київ здавна вважали найзеленішим містом. У нинішньому Генеральному плані міста до 2020 р. зазначено, що зелених насаджень загального користування на одного мешканця припадає 20,3 м² [1; 3]. Для порівняння, у Парижі і Москві ця цифра становить 14 м², в Лондоні – 12 м², у Берліні – 10 м², а у буремному 1917-му загальна площа парків сягала 116,5 га. Однак колишня «зелена столиця» Європи дедалі частіше втрачає так звані зелені зони, що пов'язано із тотальною забудовою і розширенням будівельних майданчиків за рахунок парків та скверів [5; 6].

На території сучасного мегаполісу знаходиться близько 120 парків, які мають загальнодержавне і місцеве значення. До парків загальнодержавного значення належать Сирецький дендропарк, Заказник «Лісники», ботанічна пам'ятка природи «Романівське болото», Київський зоопарк, 3 ботанічні сади – Ботанічний сад ім. академіка Фоміна, Національний ботанічний сад ім. М. М. Гришка НАН України, Ботанічний сад Національного університету біоресурсів і природокористування України, а також парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва (Феофанія, Сирецький гай, Володимирська гірка, Святошинський лісопарк, Нивки (його східна частина), Голосіївський ліс, Маріїнський парк, Пуща-Водицький лісопарк, Голосіївський парк ім. Рильського). Регіональні ландшафтні парки Партизанської слави, Голосіївський та Лиса гора є природоохоронними установами багатофункціонального призначення. Десять об'єктів природно-заповідного фонду м. Києва (Березовий гай, Біла діброва, Дачне, Жуків

острів, Заказник на лівому березі оз. Конча, Межигірське, Озеро Вербне, острови Ольжин та Козачий, Рибне, Урочище Бобровня) мають неоціненне значення як лісові, загальнозоологічні та ландшафтні заказники. Найбільше у місті створено пам'яток природи. Їх налічено сорок п'ять. І хоча вони невеликі за площею, призначені для зберігання окремих цікавих і цінних природних утворень – унікальних дерев або груп дерев. Це, переважно, ботанічні пам'ятки: вікові дерева дуба звичайного, «Бай-Бая», Крістера, дуба-красеня, дуба-довгожителю та інших груп дубів; вікові дерева акації, груші, клена-явора, туї західної, ясеня, каштану, сосни, софори японської, липи, ясеня, береки, тополі білої; група дерев бука лісового, ялини звичайної; велетенський екземпляр тополі чорної, ялиці Крістера; група екзотичних дерев платана, ялини, смереки. Одинадцять об'єктів садово-паркового мистецтва, котрі знаходяться у віданні різних районів міста, підприємств, організацій, господарств, закладів, рішенням Київської міськради оголошено парками-пам'ятками. Це парк «Хрещатий», парк Політехнічного інституту, Березовий гай, Миський сад, парк по вул. Кобзарській, парк ім. Т.Шевченка, парк ім. Пушкіна, парк «Аскольдова могила», парк «Слава», парк «Нивки» (західна частина), Кирилівський гай. Тут збереглися досить цікаві і рідкісні форми: гінго дволопатево, кавказька лапина, бундук або кентукське кавове дерево, клен сріблястий (цукристий), бук, колекція хвойних, серед яких модрина та кілька видів сосни. Тут зростають також старі осики, липи, гірकोкаштан звичайний, робінія звичайна, липа серцелиста, клен гостролистий, сосна звичайна, тополі китайські, в'яз гладкий, ялівець козацький, туя західна, катальпа, ясени плакучої форми, магнолія кобус, птелея трилаптова, горіх чорний, ялина колюча, верба плакучої форми тощо.

Таким чином, природно-заповідні території м. Києва мають не лише різні статуси [4], різняться масштабами територій та колекціями таксономічних одиниць, але й цікаві власною історією [2].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Голуб А. Чи залишився Київ «зеленим»? [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://tyzhden.ua/Society/176107>
2. Киев: энциклопедический справочник / Под ред. А. В. Кудрицкого. – 3-е изд., доп. – К. : Гл. ред. Украинской Советской Энциклопедии, 1986. – 768 с., ил.
3. Київ: як помер міф про зелену столицю Європи [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://h.ua/story/18933/#ixzz4ceA1yNr3>
4. Природно-заповідний фонд м. Києва. Довідник (ред. М. М. Мовчан та ін.). – К. : «Арктур-А», 2001. – 64 с.
5. Сабецька О. Київ на межі. Колись найкраще місто для життя [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://glavcom.ua/publications/kijiv-na-mezhi-kolis-naykrashche-misto-dlya-zhittya-387078.html>

6. Шафаренко Ж. Зелений Київ чи кам'яні джунгли? [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://kiev.prawda.com.ua/columns/4ffd48fe8886c/>

ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ МОЛОДІЖНОГО БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ

Вербицька Галина Любомирівна

*доцент кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва
Національного університету «Львівська політехніка»,
кандидат економічних наук, доцент*

Проблема молодіжного безробіття є актуальною для всіх країн. івень безробіття в країні напряму залежить від стану економіки країни. Згідно даних Міжнародної організації праці у 2016 р. в її країнах-членах 197 млн. ос. були безробітними, серед них молодіжне безробіття склало 71 млн. ос. Найвищий рівень молодіжного безробіття в Північній Африці (26,6 %), на Близькому Сході (24,0 %), і в пострадянських країнах (22,6%) [2].

Молодіжне безробіття — соціально-економічне явище, при якому особи у віці 15-29 років перебувають у пошуку роботи і готові приступити до неї, але не можуть реалізувати своє право на працю, тим самим втрачають основні засоби до існування. Даний вид маргінального безробіття є своєрідним індикатором соціального стану молоді, показує ступінь адаптації молоді на ринку праці, її конкурентоспроможність [1].

На жаль, в Україні проблема молодіжного безробіття є надзвичайно болючою. Причому значну частину безробітної молоді становить контингент молодих людей – випускників професійно-технічних і вищих навчальних закладів, які здобули професію і вперше виходять на ринок праці. Як результат, молоді спеціалісти поповнюють лави безробітних, працюють не за фахом, уходять в тіньову сферу; серед інших, не менш негативних наслідків – зростання зовнішньої трудової міграції, втрата мотивації до легальної зайнятості, нарешті, поширення деструктивних та навіть кримінальних моделей поведінки.

Сьогодні значна частина молоді подає документи до вищих навчальних закладів та намагається продовжити своє навчання. Відповідно до оприлюдненого Всесвітнім економічним форумом рейтингу країн світу за оцінкою розвитку людського капіталу Україна у 2016 р. посіла 26 місце серед 130 країн світу. Відповідно до даних досліджень за рівнем охоплення вищою освітою населення Україна зайняла 12 місце [3], що є досить високим показником. Щороку українські навчальні заклади випускають понад 500 тис. молодих спеціалістів, які не знаходять відповідного попиту на отриману

спеціальність або не мають можливості задовольнити свої вимоги щодо рівня оплати праці.

Серед причин молодіжного безробіття в Україні можна виділити такі: небажання роботодавців приймати на роботу недосвідчену та некваліфіковану молодь, особливо це стосується молодих жінок, оскільки існує висока ймовірність, що вони братимуть відпустки по догляду за дитиною та лікарняні; відсутність дієвих стимулів для роботодавців при працевлаштуванні молоді; застарілі навчальні програми і матеріальна база закладів освіти не сприяють підготовці висококваліфікованих спеціалістів для роботи на сучасному обладнанні за інноваційними технологіями; низький рівень заробітної плати для молодих працівників, які пропонуються на робочих вакансіях, і, відповідно, небажання молоді їх заповнювати. Разом з тим існує певний дисбаланс між характеристиками бажаної і дійсної роботи. Так, більшість випускників навчальних закладів, які перебувають на обліку як безробітні, мають економічні, бухгалтерські та юридичні спеціальності. У той час як найбільш затребуваними є кваліфіковані робітники за такими професіями: токарі, фрезерувальники, верстатники, наладчики устаткування, слюсарі різних видів виробництв, арматурники, бетонщики, муляри, будівельники, монтажники, теслі, електромонтери, водії різних категорій, швачки.

Вважаємо, що для вирішення проблеми молодіжного безробіття держава має подбати про створення атмосфери соціальної стабільності і захищеності для розглянутої категорії населення, а саме: знайти можливості додаткового фінансування державних програм та заходів у напрямку зайнятості; розробити систему заохочень та пільгового оподаткування, підприємств, що надають роботу молодим спеціалістам тощо; сприяти створенню необхідної кількості державних і комерційних спеціалізованих інститутів, що займаються працевлаштуванням, професійним консультуванням, психологічною підтримкою (зокрема, спеціалізованих агентств для молоді, кадрових агентств, центрів соціально-психологічної допомоги молоді, бірж праці тощо); формувати державне замовлення для вузів на такі спеціальності, які відповідають вимогам часу і умов сформованого ринку праці; стимулювати підприємства і приватних підприємців у збільшенні кількості молодих фахівців при формуванні кадрового потенціалу фірм (проводити на базі бірж праці та кадрових агентств консультаційно-роз'яснювальні семінари з роботодавцями; виділяти необхідні фінансові кошти на початковому етапі апробації молодого фахівця, ввести квотування чисельності молодих спеціалістів на підприємствах, організувати курси з планування кадрової політики для приватних підприємців).

Реалізація усіх перерахованих заходів, а також орієнтування на досвід провідних держав світу сприятимуть остаточному подоланню наслідків

економічної кризи, зростанню суспільного добробуту та покращить умови для розвитку молоді України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Іваницька С. Б. Проблема безробіття молоді України / С. Б. Іваницька, І. О. Мороховець // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка» [Електронний ресурс]. 2015. – № 9. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4325>.
2. Офіційний сайт Міжнародної організації праці [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---relconf/documents/meetingdocument/wcms_543586.pdf.
3. Рейтингові оцінки розвитку людського капіталу 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://edclub.com.ua/analitika/rejtingovio-cinky-rozvytku-lyudskogo-kapitalu-2016>.

ПРИНЦИП ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ УКРАЇНИ

*Владимирова Валентина Іванівна
доцент кафедри державно-правових
дисциплін та адміністративного права
Кіровоградського державного педагогічного
університету імені Володимира Винниченка,
кандидат педагогічних наук, доцент*

Структурні перетворення у всіх сферах суспільно-політичного і соціально-економічного життя українського суспільства зумовлюють трансформацію органів державної служби згідно з європейськими стандартами. Одним із пріоритетних напрямків Концепції адаптації інституту державної служби до стандартів Європейського Союзу є професіоналізм державних службовців. Основна вимога, яка визначає формування і практичну діяльність персоналу, є принцип професіоналізму державних службовців. Тому розкриття принципу професіоналізму, як умови ефективної діяльності органів державної влади, є актуальним.

Проблеми державної служби України, її основоположні засади були предметом дослідження широкого кола науковців, зокрема: В. Авер'янова, Ю. Битяка, Т. Коломєць, В. Колпакова, О. Єфремової, В. Малиновського, С. Стеценка. Окремі аспекти діяльності державних службовців розкрито у наукових розвідках Н. Нижник, І. Нинюк, С. Дубенко, В. Олуйко, Р. Рачинського, А. Мельник, О. Оболенського та інших.

У руслі нашої проблеми вважаємо за доцільне розкрити розуміння принципу професіоналізму державних службовців у змістовному аспекті та контексті оновленого законодавства про державну службу.

Державна служба, як механізм державного управління, займає особливе місце в інституційній системі суспільства, оскільки завдяки цьому правовому і організаційному інституту забезпечується ефективна діяльність державних органів.

Кадрове забезпечення державної служби є важливою складовою в процесі діяльності державного органу тому, що на законодавчому рівні на державну службу покладено відповідальність за збереження стабільності та принципів правової держави.

За підтримки Світового банку та представництва ЄС в Україні розпочато розробку інтегрованої інформаційної системи управління людськими ресурсами і забезпечено співпрацю з міжнародними експертами в рамках впровадження закону України «Про державну службу».

Варто зазначити, що процес становлення професії державного службовця розпочався з прийняттям Закону України «Про державну службу» (від 16 грудня 1993 року) та статус державного службовця був законодавчо визначеним.

Закон України «Про державну службу» від 10 грудня 2015 року, який набув чинності з 1 травня 2016 року започаткував новий етап розвитку державної служби, визначивши правові основи регулювання відносин, що виникають у зв'язку зі вступом на державну службу, її проходженням та припиненням.

Нова парадигма державної служби як професійної діяльності апарату державної влади полягає у забезпеченні надання управлінських послуг населенню, які відповідають стандартам Європейського рівня. Зазначимо, що Стандарти державної служби європейського зразка ґрунтовані на принципах верховенства права, законності, патріотизму, доброчинності, професіоналізму, політичної нейтральності, лояльності, публічності, прозорості, стабільності, відповідальності, ефективності, результативності, рівного доступу до державної служби [6].

Відповідно до ст. 4 Закону України «Про державну службу» (2015 р) державна служба здійснюється з дотриманням таких принципів:

1) верховенства права - забезпечення пріоритету прав і свобод людини і громадянина відповідно до Конституції України, що визначають зміст та спрямованість діяльності державного службовця під час виконання завдань і функцій держави;

2) законності - обов'язок державного службовця діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України;

3) професіоналізму - компетентне, об'єктивне і неупереджене виконання посадових обов'язків, постійне підвищення державним

службовцем рівня професійної компетентності, вільне володіння державною мовою, і, за потреби регіональною мовою або мовою національних меншин, визначеною відповідно до закону і;

4) патріотизму – відданість та вірне служіння Українському народові;

5) доброчесності – спрямованість дій державного службовця на захист публічних інтересів та відмова державного службовця від превалювання приватного інтересу під час здійснення наданих йому повноважень;

6) ефективності - раціональне і результативне використання ресурсів для досягнення цілей державної політики;

7) забезпечення рівного доступу до державної служби – заборона всіх форм та проявів дискримінації, відсутність необґрунтованих обмежень або надання необґрунтованих переваг певним категоріям громадян під час вступу на державну службу та її проходження;

8) політичної неупередженості – недопущення впливу політичних поглядів на дії та рішення державного службовця, а також утримання від демонстрації свого ставлення до політичних партій, демонстрації власних політичних поглядів під час виконання посадових обов'язків;

9) прозорості - відкритість інформації про діяльність державного службовця, крім випадків, визначених Конституцією та законами України;

10) стабільності – призначення державних службовців безстроково, крім випадків визначених законом, незалежність персонального складу державної служби від змін політичного керівництва держави та державних органів [1].

Ці законодавчо визначені принципи розкривають зміст і значення державної служби, де принцип професіоналізму є основоположним. Зупинимось на сутності поняття «принцип». У наукових джерелах зазначається, що принципи державної служби визначають вихідні положення та теоретичні ідеї, які відображають об'єктивні закономірності розвитку суспільства та держави, найбільш характерні риси організації та функціонування не тільки самої держави, а й усієї системи державного апарату. Доцільним є визначення поняття «принцип». Термін «принцип» походить від латинського слова «*principium*», що означає початок, основу. Водночас принцип – це те, що лежить в основі певної теорії науки. Принцип – це загальні, керівні (основні, головні, відправні, вихідні теоретичні, загальні нормативно-керівні, спрямовуючі) положення [5].

Основоположник наукового менеджменту Ф. Тейлор акцентував увагу на таких принципах діяльності працівників:

1) науковий підхід до виконання кожного елементу діяльності;

2) науковий підхід до підбору, навчання персоналу;

3) розподіл відповідальності за результатами діяльності персоналу [3].

У низці наукових праць зазначається, що одним з основоположних принципів державної служби є принцип професіоналізму. На думку вчених

зміст професіоналізму особи розкривається в двох аспектах: мотиваційному та операційному, тому розкриємо їх сутність.

Мотиваційний аспект полягає у мотивах, які спонукають особу до професійної діяльності, де в основі досягнення високого рівня професіоналізму є духовність.

Операційна аспект - це ті засоби та прийоми, якими особа досягає поставленої мети, які технології використовує при цьому.

Доречно зазначити, що в понятті «професіоналізм» відображається міра оволодіння державним службовцем психологічною структурою професійної діяльності, яка відповідає існуючим у суспільстві стандартам і об'єктивним вимогам. Професіоналізм державного службовця – це не тільки досягнення ним високих виробничих показників, але й особливості його професійної мотивації, система ціннісних орієнтацій, сенс праці для нього [2].

На думку І. Нинюк, поняття «професіоналізм державних службовців» як якісно-ціннісний комплекс, є поєднанням глибоких різносторонніх знань, умінь, професійних управлінських навичок, практичного досвіду, загальнолюдської культури, що відображає ступінь самоорганізації особи, рівень її професійної діяльності, забезпечує ефективність державної служби та сприяє зростанню її авторитету [4].

Аналіз наукових джерел дає можливість стверджувати, що критеріями професійних та ділових якостей державних службовців є

- особистісний - активність, комунікативність, мотивація;
- інтелектуальний - компетентність та креативність;
- діловий – працездатність, вимогливість, врівноваженість.

На основі цих критеріїв формується професійний кадровий потенціал державних службовців, здатних ефективно працювати у всіх сферах діяльності держави.

Варто наголосити на тому, що професіоналізм державних службовців, як принцип державної служби є важливим чинником конкурсного відбору.

Таким чином, можна зробити висновок, що особливе значення для становлення і функціонування державної служби має принцип професіоналізму, а професіонал державної служби – це людина внутрішньої самодисципліни, яка добре володіє своєю професією, має ґрунтовні теоретичні знання і практичні навички та володіє глибокими аналітичними здібностями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про державну службу» Верховна Рада України; Закон від 10.12.2015 № 889-VIII Документ 889-19, чинний, поточна редакція – Редакція від 05.01.2017, підстава 1798-19
2. Дружилов С. А. Психология профессионализма. Инженерно-психологический подход. – Харьков : Изд-во «Гуманитарный центр», 2011. – 296 с.

3. Державне управління: підручник / А. Ф. Мельник, О. Ю. Оболенський, А. Ю. Васіна; за ред. А. Ф. Мельник. – К.: Знання, 2009. – 582 с.
4. І. Нинюк. Професіоналізм державних службовців: сутність, стан та особливості формування: автореф. дис. ... на здобуття наук. ступ. канд. н. держ. упр. / Нинюк І. І. – К., 2005. – 20 с.
5. Словник іншомовних слів / О. С. Мельничук. За ред. О. С. Мельничук. – К., 1974. – 547 с.
6. Публічна служба. Зарубіжний досвід та пропозиції для України / За заг. ред. Тимошука В. П., Школика А. М. - К.: Конус – Ю, 2007. – 200 с.
7. Скібіцька Л. І. Менеджмент: Навчальний посібник для вищих навч. закладів/ Л. І. Скібіцька, О. М. Скібіцький; Мін-во освіти і науки України. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 415 с.

ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ ОСВІТНЬОЇ УСТАНОВИ – ЗАПОРУКА КОНКУРЕНТОЗДАТНОСТІ НА РИНКУ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ

*Войтовичка Людмила Петрівна
старший викладач кафедри обліку та оподаткування
ПВНЗ «Кропивницький інститут
державного та муніципального управління»*

Імідж освітнього закладу багато в чому визначає позитивну орієнтацію молоді на отримання високоякісної професійної освіти в конкретному закладі. Для формування позитивного іміджу на сучасному ринку освітніх послуг навчальному закладу необхідно виявити свої слабкі та сильні позиції для визначення пріоритетів та стратегії подальшої роботи.

Соціалізація сучасної молоді відбувається під впливом факторів різного спрямування: політичних та соціальних змін в країні, трансформації системи моральних цінностей, нової соціальної диференціації в суспільстві, зміни шкали престижності професій. В якості основного фактора оновлення професійної освіти виступають запити розвитку економіки і соціальної сфери, науки, техніки, технологій ринку праці та перспективи їх розвитку.

Для успішного ведення освітнього процесу навчальні заклади повинні своєчасно і адекватно реагувати на вимоги часу. Це може проявлятися в змінах змісту освіти, в пропозиції якихось додаткових послуг, курсів, тренінгів, в оновленні матеріально-технічної бази у відповідності до сучасних умов, формуванню нових, більш конструктивних стосунків з потенційними роботодавцями, створення регіональних центрів, високий рівень кваліфікації педагогічних працівників, грамотне управління освітньою

установою та ін. Від цього в значній мірі залежить імідж освітньої установи та її майбутнє [7].

В сучасній соціально-економічній ситуації не тільки зміст, але і форми, технології підвищення якості освіти, її доступності, ефективності, безперервний та інноваційний характер, ріст соціальної мобільності навчання важливі для створення позитивної орієнтації молоді на отримання професійної освіти в конкретному навчальному закладі.

Сучасний словник трактує термін «Імідж» як цілеспрямовано сформований образ, який має діяти емоційно і психологічно на потенційних абітурієнтів з метою впізнання, популяризації, реклами і т. д.

Імідж асоціюється, перш за все, із публік рілейшнз (ПР, зв'язки з громадськістю). Паблік рілейшнз — це самостійна функція менеджменту з встановлення та підтримки комунікацій між компанією та її групами громадськості. Крім цього, формування іміджу вважають своїм повноваженням рекламісти, маркетологи, фахівці з корпоративних комунікацій, менеджери з персоналу, журналісти.

Імідж може бути дещо відмінним для різних груп громадськості, оскільки їх бажана поведінка стосовно компанії може бути різною. Інакше кажучи, одна й та ж компанія може сприйматися по-різному інвесторами, держструктурами, дилерами, міжнародною та місцевою громадськістю тощо.

При створенні іміджу враховуються головні принципи маркетингової комунікації з метою зробити підприємство не тільки відомим, а й привабливим. Імідж є найефективнішою формою подання повідомлення, здатною сформуванню саме таке сприйняття у цільовій аудиторії, яке необхідно для досягнення конкретних цілей підприємства [2].

Головною умовою формування іміджу і його основою є, звичайно, сама фірма, її активність на ринку. Але дуже важлива і її соціальна спрямованість. Тому в процесі рекламної кампанії варто підкреслювати, що хоча головна мета організації - це збільшення обсягів діяльності й отримання прибутку, їй властиво і прагнення вносити свій посильний внесок в розвиток суспільства.

Створення позитивного іміджу – складна і багатостороння діяльність, всі частини якої взаємозв'язані та взаємозалежні.

Необхідність формування іміджу освітніх установ визначається:

- демографічною ситуацією в країні;
- складністю професійного самовизначення учнів загальноосвітніх шкіл;
- відсутністю розуміння мети, змісту, педагогічних інновацій з боку батьків;
- становленням і розвитком різних типів і видів освітніх установ;
- соціально-економічним замовленням.
- Найважливіші принципи формування позитивного іміджу освітньої установи:

- імідж освітньої установи має відповідати її стратегії розвитку ;
- імідж освітньої установи має відповідати етапу розвитку установи
- імідж освітньої установи має відповідати сучасному етапу розвитку суспільства, в якому вона існує;
- внутрішній імідж освітньої установи має відповідати зовнішньому іміджу установи.

Для формування позитивного іміджу на сучасному ринку освітніх послуг навчальному закладу необхідно виявити слабкі та сильні позиції для чіткого визначення пріоритетів та стратегії подальшої діяльності.

Безсумнівно, сильними позиціями є:

- мобільний професійний кадровий склад, що має відповідні категорії, здібний до інноваційного розвитку;
- наявність згуртованого педагогічного колективу та адміністративної команди управління освітньої установи;
- міцна матеріально-технічна база;
- інтеграція освіти і науково-практичної діяльності;
- інтеграція з роботодавцями;
- комфортне соціальне середовище;
- успішно поставлена виховна робота;
- наявність безперервної траєкторії безперервної освіти;
- сприятливий морально-психологічний клімат в колективі;
- впровадження елементів корпоративної культури.

До проблемних позицій можна віднести:

- Слабкий контингент вступників;
- Недостатня якість підготовки тих, хто навчається;
- Низька активність педагогічних працівників в інноваційній діяльності;
- Відсутність престижності та достойної оплати професій;
- Слабкі адаптаційні програми;
- Недостатня профорієнтаційна діяльність;
- Низька фінансова забезпеченість рекламної діяльності і т.і.
- Об'єктивна картина дозволяє виробити план послідовних, найбільш значущих заходів для вирівнювання знижених позицій.

Сформований позитивний імідж освітньої установи дозволяє в кінцевому результаті вирішити ряд задач:

- підвищення привабливості навчального закладу як для студентів та їх батьків, так і для педагогічного колективу;
- розширення спектру освітніх послуг;
- покращення якості освітніх послуг;
- підвищення рівня організаційної та управлінської культури;
- розширення сфери взаємодії з потенційними працедавцями;
- покращення якості підготовки студентів та професійної адаптації;

- підвищення конкурентоздатності освітньої установи на ринку освітніх послуг.

Турбота про репутацію, імідж фірми повинні займати в діяльності керівника та всього підвладного йому колективу особливе місце. Від правильності сприйняття фірми громадськістю залежить перетворення потенційних клієнтів у реальних і її успіх на ринку [6].

Вдало сформований імідж запам'ятовується і закріплюється у свідомості цільової аудиторії, він є своєрідним сигналом до позитивного сприйняття людини, організації, подій і через це – найефективнішим видом повідомлення, спроможним подолати фільтри недовіри і неуваги, характерні для масової свідомості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бурстін Д. Імідж. – СПб.: Пітер, 2000. – 216 с.
2. Іміджологія: Навч.-метод. матеріали до курсу / Харківська держ. академія культури. Кафедра книгознавства та фондознавства / Ю. Є. Петрухно (уклад.). – Х. : ХДАК, 2003. – 23 с.
3. Королька В. Г. Паблік рілейшнз. Наукові основи, методика, практика. – К: Скарби, 2001. – 400 с.
4. Маценко В. Технологія іміджу. – К. : Главник, 2005. – 96 с.
5. Мойсєєв В. А. Паблік Рілейшнз: Навч. посіб. – К. : «Академвидав». – 2007. – 224 с.
6. Палеха Ю. І. Іміджологія: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Європейський ун-т. – К. : Видавництво Європейського університету, 2004. – 323 с.
7. Почепцов Р. Р. Имиджелогия. – М–К. : Рефл-бук. Ваклер, 2001. – 699 с.
8. Смирнова Т. В. Моделювання рекламного іміджу: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл., які навчаються за напрямом «Журналістика» / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Інститут журналістики. – К., 2005. – 166 с.

ДІАЛЕКТИКА ЛЮБОВІ ТА НЕНАВИСТІ

Волошина Анна Сергіївна
студентка I курсу групи ДП-116
ПВНЗ «Кропивницький інститут державного та
муніципального управління»

«Від любові до ненависті один крок». В цьому відомому вислові закладена складна діалектична взаємозалежність цих суперечливих почуттів. Чи не тому найближчі нам люди в одну мить стають найлютішими ворогами?

Досліджуючи дане питання, ми спираємось на дослідження Ю. Мирошниченко, О. Новаковської, М. Морозової, що і обґрунтовували те, що любов і ненависть як дві сторони однієї медалі. Їх розділяє одне від одного тонка межа. Вони завжди знаходяться поруч. Про любов існує безліч наукових і поза наукових досліджень. Любов має різні форми прояву, у всіх своя і кожен дає їй свій сенс. Щодо ненависті ми стверджуємо, що у всіх вона має спільні форми прояву її складових елементів. Складається вона, з двох суперечливих почуттів – любові і образи. Всім відомо, що, перебуваючи в стані ненависті, підвищується енергія і немов кипить кров. Хочеться щось зламати, вдарити, штовхнути, вкусити... Немов зсередини нас намагається вийти назовні наша злість .

Тим не менше, любов і ненависть – найбільші за силою прояву почуття. При цьому любов не містить місця ненависті, агресії, ворожого ставлення. Основою ненависті є злість, що руйнує почуття. Основа ж любові – радість, яка виступає творчим елементом почуття. Завдяки любові створюються духовні і матеріальні цінності. Завдяки ненависті вони руйнуються.

Але чи можуть любов та ненависть існувати одночасно? У психології є поняття амбівалентності почуття, що вказує на можливість людини одночасно відчувати суперечливі почуття любові та ненависті одночасно. Це подвійні переживання по відношенню до когось, коли страх і жалість, любов і ненависть, відроз'яз і тяжіння поєднуються в один складний «коктейль емоцій».

Але їх особливість полягає в тому, що подвійні почуття можуть бути лише тимчасовим явищем, коли людина не може вирішити внутрішні проблеми. Цей стан змушує людину немов «застрягати» у своєму виборі навіть при дрібницях.

Але якщо амбівалентність почуття любов та ненависть перетворюються в хронічний стан і стають домінуючими у відносинах навіть при зміні партнерів, то в такому випадку можна припустити, що у людини є суперечливі уявлення про ідеальну другу половинку. Деяких людей суміш любові і ненависті бадьорить, тому вони люблять, наприклад, знаходити «поганих хлопців» і намагатися переробити їх в хороших. Складні взаємодії, конфлікти і примирення надають особливого сенсу такої незвичайної любові. Крім приводів для приємних емоцій, провокуються і причини для ненависті.

Суперечливість ідеалів коханої людини може призводити до хронічного поєднання любові і ненависті до другої половинки. Зигмунд Фрейд поділяв ідеали на первинну і вторинну фіксації. Фіксацією він називав «список обов'язкових якостей ідеального коханого». Він зумів довести, що у людини є дві стадії розвитку, коли вона стає особливо чутливою до формування ідеалів. Перша стадія охоплює вік від 3 до 5 років, коли зазвичай еталоном коханого в такий період стає батько або матір протилежної статі. Список якостей цієї людини формує «первинну фіксацію». Друга стадія, коли створюється вторинна фіксація, протікає в підлітковому віці. Зазвичай

людиною, з якого «ліпиться» образ ідеалу номер два, це перше кохання. Найчастіше обидва ідеали дублюють один одного і зовні, і за психологічними якостями. Якщо такого не відбувається і виникає подвійність ідеалів, вона вважається нормальним проявом психіки, але веде до того, що любов без якоїсь частки ненависті в житті людини майже ніколи не виникає.

А чи існує зворотний шлях, тобто від ненависті до любові? Зворотній шлях цілком можливий, проте дуже складний і багато людей на цьому етапі, як правило, вже не хочуть вкладати сили і енергію в поліпшення відносин.

Адже любов – це своєрідний вогонь, багаття. І щоб почуття «горіло», його потрібно постійно підживлювати, немов підкидати в нього дрова. Як правило більшість вважає, що це вогонь почуття горітиме сам по собі. І тоді, рано чи пізно, це багаття починає погаснути. Підтримувати цей вогонь нелегко. Важливо постійно вкладатися в стосунки. А вже для того, щоб розпалити його знову, буде прикласти сил в кілька разів більше.

Для того ж, щоб розпалити погасле багаття, важливо спробувати зрозуміти іншу людину, почати цінувати її, показати, що ти цінуєш і розумієш. Це важко зробити, тому що люди, які від любові приходять до ненависті, як правило, саме цього робити не вміють. Інакше б вони і не опинилися на цьому етапі.

В творі Асадова Е. «Балада о любви и ненависти» сказано:

И, полузамерзший, полуживой,

Он стал вдруг счастливейшим на планете.

Ненависть, как ни сильна порой,

Не самая сильная вещь на свете! [1, с. 1]

Як висновок можна сказати, що попри складне відношення любові і ненависті, що кожен сприймає і розуміє по-своєму, необхідно зазначити їх діалектичний взаємозв'язок між собою. Їх динаміка має різні форми прояву, але саме їх складна форма вказує на процес розвитку внутрішнього світу особистості з самим собою у взаємозв'язку з іншими людьми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Асадов Е. Балада о любви и ненависти [Електронний ресурс] // Режим доступу до ресурсу: <http://www.stihi-rus.ru/love/181.htm>
2. Как можно любить и ненавидеть одновременно [Електронний ресурс] // - Психология. Эмоции – 2010 – Режим доступу до ресурсу: <http://www.kakprosto.ru/kak-878344-kak-mozhno-lyubit-i-nenavidet-odnovremenno>
3. Мирошниченко Ю. От любви к ненависти один шаг [Електронний ресурс] // – Психология – 2015 – Режим доступу до ресурсу: <https://upsihologa.com.ua/lubov-i-nenavist-chuvstva.html>
4. Морозова М. От любви до ненависти и обратно [Електронний ресурс] // - Психология - Режим доступу до ресурсу: <http://www.5da.ru/love3.html>

5. Новаковская Е. Любить и ненавидеть [Електронний ресурс] // - Без риска быть...– 2012 – Режим доступу до ресурсу: http://www.ndolya.ru/articles/lubit_i_nenavidet.html

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ ПОЛІЦІЇ

Герасименко Ігор Андрійович

студент II курсу групи ДП-115

ПВНЗ «Кропивницький інститут державного та муніципального управління»

Основною причиною реформування міліції в 2015 році була корумпованість на всіх її рівнях. Громадяни України чекали з оптимістичними прогнозами цю реформу. Важко посперечатись з тим фактом, що рівень корумпованості в правоохоронній системі був суттєво знижений, але, що це коштувало для держави? По-перше державі ця реформа обійшлась близько 300 млн дол. – Х. Деканоїдзе [8]. Міністр внутрішніх справ України Арсен Аваков озвучив суму, необхідну для навчання і підготовки одного нового поліцейського – 128 тис. грн.[6]. По-друге рівень злочинності зріс на 23 відсотки. Цей факт болісно сприйняло суспільство, на фоні тривожної ситуації на Сході країни. Водночас, статистика ДТП трохи зменшилась: за 2010 р. в Києві зареєстровано 53080 ДТП, а 2016 р. – 43098 ДТП [7].

Звісно ця реформа необхідна була Україні, ми впевнені, що показники поліпшаться через деякий час, але для цього потрібно удосконалити цю систему. Необхідно починати з відбору до поліції, а саме у встановленні чітких та високих критеріїв відбору для учасників. Часто люди інших професій, не пов'язаних із силовими органами у бажанні змінити країну, йдуть до поліції, однак одного бажання мало. Тому, слід наголосити, що термін навчання та підготовки цих осіб досить короткий та недостатній, щоб стояти на сторожі закону. В ЗМІ керівники МВС обіцяли, що патрульні поліцейські вдосконаляться на практиці, тобто вони будуть вчитись на серйозних справах, з реальними людьми, де особа притягується до відповідальності. Багато постанов поліцейських скасовується у судах, адже наявні елементарні помилки, наприклад номер не той статті в постанові; не ознайомлення з всіма правами правопорушника [4].

Другим важливим фактором є відсутність координації та взаємодії в роботі правоохоронних органів. Мабуть усім чітко зрозуміло, що для того, щоб домогтися бажаного результату у боротьбі із злочинністю, необхідно об'єднати зусилля всіх правоохоронних органів із залученням органів державної влади та місцевого самоврядування для розробки спільних координаційних заходів. Коли мова йде про боротьбу зі злочинністю та протидію їй – ці чинники повинні бути на першому місці. Але, сьогодні

чомусь вони втратили свою актуальність не тільки для нинішніх керівників правоохоронних органів, а і для керівництва держави, в т.ч. і для Верховної Ради України. Більше того, органи поліції та прокуратури сьогодні настільки дезорганізовані, що навіть у рамках своїх відомств у них відсутня єдність та відповідна координація [1].

Усі структурні підрозділи, які входять до складу Національної поліції України, діють незалежно один від одного, не говорячи вже про взаємодію з іншими правоохоронними органами. Наглядним та трагічним прикладом цього можуть слугувати події на Київщині в с. Княжичі минулого року, коли різні підрозділи Нацполіції (поліція охорони, кримінальний розшук та спецпідрозділ КОРД поліції Київської області) помилково відкрили вогонь один по одному саме внаслідок відсутності «координаційного штабу» та підпорядкованості цих підрозділів тому ж територіальному начальнику Нацполіції.

Третім фактором зростання злочинності є відсутність загальнодержавної Стратегії її боротьби в країні. Злочинність – це глобальна проблема, з якою необхідно боротись як на місцевому, так і на загальнодержавному рівні. Хочемо звернути Вашу увагу на те, що останнім загальнодержавним документом, який хоча б передбачав профілактику правопорушень, була «Концепція реалізації державної політики у сфері профілактики правопорушень на період до 2015 року», строк дії якої закінчився ще 2 роки тому, а натомість нового подібного документу до цих пір не розроблено і не прийнято. Треба розуміти, що, виходячи із складності і різноманітності чинників, що впливають на стан та динаміку злочинності, суттєве поліпшення криміногенної ситуації в кожному окремому місті, районі чи області може бути досягнуто лише завдяки об'єднанню зусиль та спільній скоординованій роботі правоохоронних органів, виконавчої влади та місцевого самоврядування, в першу чергу на центральному рівні, широкому залученню до роботи в цьому напрямі недержавних структур, громадських об'єднань і навіть окремих громадян. Наразі така взаємодія відсутня та не підкріплена жодним документом на рівні держави [1].

Отже, можна зробити висновки, що на сьогодні реформа правоохоронних органів тільки набирає обертів, але ми стаємо свідками як вона відхиляється від свого основного курсу. Своє головне призначення вона поборолала – рівень корупції в багато разів знизився, але при цьому підвищилась злочинність. На нашу думку вищеназвані фактори є «підводними каменями» національної поліції, котрі заважають їй розвиватись далі. Ми вважаємо, що при вирішенні цих проблем ефективність діяльності поліції зросте в рази. Задля побудови демократичного суспільства фахова та чесна поліція – важливий фактор.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Баганець О. В. Причини, які перешкоджають ефективній роботі правоохоронних органів по боротьбі зі злочинністю [Електронний ресурс] / Олексій Васильович Баганець. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: http://protokol.com.ua/ua/prichini_yaki_pereshkodgayut_efektivniy_roboti_prav_oohoronnih_organiv_po_borotbi_zi_zlochinnistyu/.
2. Деканоїдзе заявила про проблеми із забезпеченням поліції [Електронний ресурс]. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.slovoidilo.ua/2016/04/22/novyna/bezpeka/dekanoyidze-zayavyala-pro-problemy-iz-zabezpechennyam-policziyi>.
3. Ільченко О. Патрульній поліції виповнилося 100 днів: перші підсумки [Електронний ресурс] / Олександр Ільченко // Сьогодні. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <http://ukr.segodnya.ua/life/stories/patrujnoy-policii-ispolnilos-100-dney-pervye-itogi-663389.html>.
4. Крапка А. Судді скасовують постанови, бо вважають нас зацікавленими, — поліцейський [Електронний ресурс] / Аріна Крапка // Громадське радіо. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://hromadskeradio.org/programs/prava-lyudyny/suddi-skasovuyut-nashi-postanovy-bo-vvazhayut-nas-zacikavlenymu-policeyskuu>.
5. Малишев Б. Перший рік поліції: проблеми законодавчого регулювання [Електронний ресурс] / Борис Малишев. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: http://police-experts.info/2016/11/18/legislation_year/.
6. Підготовка одного поліцейського в Україні коштує 128 тисяч гривень [Електронний ресурс] // Інтерфакс-Україна. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: http://dt.ua/UKRAINE/pidgotovka-odnogo-policeyskogo-v-ukrayini-koshtuye-128-tisyach-griven-180392_.html.
7. Стастика аварійності в Україні [Електронний ресурс]. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.sai.gov.ua/ua/ua/static/21.htm>.
8. У МВС сказали скільки коштує реформа Нацполіції [Електронний ресурс]. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.slovoidilo.ua/2016/05/14/novyna/bezpeka/u-mvs-skazaly-skilky-koshtuye-reforma-naczpolicziyi>.

ДИСЦИПЛІНИ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНОГО ЦИКЛУ У СУЧАСНИХ ВНЗ: ВИБІРКОВІ VS НОРМАТИВНІ

Горохова Людмила Вікторівна
доцент кафедри філософії
Житомирського державного
університету імені Івана Франка,
кандидат філософських наук

Однією з актуальних проблем відродження і розвитку української культури у сучасному глобалізованому світі постає питання формування

свідомості підростаючого покоління, передусім через освіту. Саме освіта є вагомим інструментом ефективного розвитку країни, важливою основою фахового, морального, політичного рівня та процесу духовного формування молодшої людини, її світогляду. Остання ж вимагає змістовної освіченості та компетентності не зважаючи на галузь знань. Зокрема в статті 1 Закону України "Про вищу освіту" зазначено, що вища освіта – сукупність систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, інших компетентностей, здобутих у вищому навчальному закладі [1]. Відповідно, важливим на цьому етапі є реформування вищої школи, результатом якого буде підготовка незакомплексованої генерації фахівців, нової української еліти. А відтак, не втрачають актуальності й слова С. Квіта, який ще в 2015 році зазначав: «Сьогодні Україна потребує комплексної стратегії гуманітарної політики в усіх сферах» [2]. Саме освіта є вагомим інструментом ефективного розвитку країни, важливою основою фахового, морального, політичного рівня та процесу духовного формування молодшої людини, її світогляду.

У цьому контексті особливої актуальності набуває проблема збереження і переосмислення традиційних, смисложиттєвих цінностей культури. Філософія ж як культурний феномен, символічно репрезентує онтологічні основи культури та буття людини у світі. До питань важливості філософії і її значення у житті людини звертались ще в найдавніші часи. Зокрема Цицерон вважав, що наукою про зцілення душі є філософія, але допомога їй не приходить ззовні, як допомога проти тілесних хвороб, – ні, ми самі повинні залучити у справу всі сили і кошти, аби зцілити себе самим [4]. Актуальність проблеми та її багатоаспектність підтверджує значна кількість публікацій та обговорень й відповідні реакції з боку МОН України та ЗМІ. Окреслена проблематика були висвітлені у працях сучасних дослідників Л. Губерського, С. Дацюка, В. Деревинського, П. Кралоюка, М. Кругляка, М. Поповича, П. Сауха та інших.

Ігнорування необхідності максимального використання потенціалу гуманітарної освіти й історичної спадщини, небажання формувати в суспільній свідомості позитивний образ національної історії вже призвели до підризу основ національної безпеки України. Підтвердженням безвідповідальної, непродуманої та непослідовної гуманітарної політики впродовж років незалежності, стало вторгнення і захоплення російським агресором частини наших земель. Ворогуюча сторона готувалася до нападу, агресивно вела інформаційну війну за цінності, пропагувала свої світоглядні орієнтири та історичні міфи. У результаті таких дій значна частина українського населення (особливо на Сході та Півдні) опинилася під впливом «русского міра» і як наслідок – анексія Криму, АТО на Сході і тисячі загиблих і знівечених.

Дійсно, як підтверджує історичний досвід, держави, де свідомо чи несвідомо руйнувалася і занепадала гуманітарна політика, суспільні дисципліни

ставали непотрібними, а особливо непотрібною – філософія. Для нашої « нової еліти » це взагалі щось « зарозумне » й до того непрагматичне. Як результат: « Ми ризикуємо втратити гуманітарну складову в навчальному й виховному процесі студентів. І це в умовах гібридної війни, де велику роль відіграє інформаційна, власне гуманітарна, складова, коли ворог свідомо нав'язує нам через пропаганду своє бачення світу, культурні та суспільні цінності. ... Невже наші високопоставлені не розуміють, що нинішня війна з Росією – це не тільки результат розвалу нашої армії, силових структур, а й результат недолугої гуманітарної політики? Тепер ми, схоже, ризикуємо отримати Іловайськ на гуманітарному фронті » [8]. Слід наголосити, що нівелювання статусу соціально-гуманітарних дисциплін у навчальних планах ВНЗ, як один із кроків « удосконалення вітчизняної системи вищої освіти », яке розпочалося у 2014 році ще раз підтвердило актуальність окресленої проблеми і необхідність її обговорення. Дискусія набула публічного виміру, тому в Уряді було прийняте рішення провести нараду, аби напрацювати спільні шляхи виходу із ситуації. За підсумками останньої В. Кириленко повідомив: « Ми усвідомлюємо необхідність збереження викладання філософських, історичних і загалом українознавчих дисциплін у вищій освіті. Кількість години буде не зменшуватися, а збільшуватися » [7]. Доцільність такого рішення підтверджує й те, що не зважаючи на науково-технологічний прогрес та розвиток інформаційних технологій майбутній фахівець з вищою освітою житиме і працюватиме не в технічному середовищі, серед технологічних ліній, новітніх пристроїв, машин, а у світі соціальному, у нескінченій мережі людських стосунків, вчинків, дій.

Легковажне ставлення до суспільно-гуманітарних предметів як до баласту навчального процесу викликало також занепокоєння громадськості. Переміщення з блоку нормативних історичних, політологічних, соціологічних, філософських дисциплін призведе до випуску вузькопрофільних фахівців, непридатних оцінювати тенденції суспільного розвитку та соціальне значення власної діяльності. Не викликає жодного сумніву що нині в Україні існує гостра необхідність переглянути й « відформатувати » базові освітні програми, які допоможуть підготувати інтелектуально активного, поінформованого й енергійного громадянина, фахівця і лідера своєї справи. А на зауваження « прихильників » філософії про те, що не завжди легко оцінити той чи інший процес з точки зору категорій введених Платоном, Сократом, Г. Гегелем, Р. Декартом, Дж. Локком, С. К'єркегором, Б. Спінозою та інших хочемо зазначити, що оскільки філософія допомагає осмислити смисложиттєві питання чи проблеми в певний історичний час, у конкретному місці й культурній ситуації, це робить її « виявом духу епохи », етносу, нації, « квінтесенцією культури ». Тобто філософія та її галузі відображають культурне життя конкретної спільноти у визначений час, даючи свою відповідь-« істину » на « одвічні » питання. Філософія сьогодні не претендує на пошук абсолютної істини, оскільки саме

поняття абсолютної істини у певному сенсі перестало бути вживаним. Втрачаючи старі метафізичні амбіції, філософія не здрибніла, а навпаки, розвивається, стає більш багатобарвною і багатогранною.

У той же час, філософія не була б соціокультурною цінністю, якби не розвивалася і водночас не володіла внутрішньою стійкістю. Можливо, окремі із зазначених аргументів, і зробили крок на її користь у ситуації, коли особливо гостро постало питання викладання філософсько-українознавчих дисциплін і уряд, зваживши на це, все ж таки пообіцяв залишити їх у блоці предметів для обов'язкового викладання у вищих навчальних закладах, хоча фактично в окремих вузах це і нині залишається у вигляді «нормативні vs вибіркові». Своєрідним узагальненням вищезазначеного є висловлювання Л. Губерського про те, що «без гуманітарного знання неможливе осмислення соціальної реальності і розробка стратегії поступу, оскільки саме воно найбільш адекватно моделює цілісну картину і динаміку світу, дозволяє вийти на метарівень аналізу соціальних проблем. Носіями такого знання мають стати всебічно підготовлені спеціалісти, які відчувають себе спадкоємцями світової і вітчизняної культури і адекватно відповідають сучасним вимогам професійної та світоглядної компетенції», яке ще раз підтверджує необхідність» [3]. Оскільки випускник не тільки займатиметься професійною діяльністю, а й братиме участь у функціонуванні й відтворенні економічних, політичних та інших соціальних інститутів, а тому повинен бути підготовленим до врахування людського фактору та використання гуманістичних цінностей. Сприяти зазначеному спектру соціальної творчості й покликани соціогуманітарні науки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про вищу освіту» / Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 37-38, ст.2004. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
2. Гуманітарні виклики для освіти й міністерства / Тиждень.ua. 5 лютого 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела : <http://tyzhden.ua/Society/129181>
3. Гуманітарний простір освіти: сучасні виміри та пріоритети / Л. В. Губерський / Філософські проблеми гуманітарних наук. Збірник праць. – Київ, 2009. – 500 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела : <http://www.info-library.com.ua/books-text-11392.html>
4. Марк Туллий Цицерон. Избранные сочинения. – М.: Художественная литература, 1975. – 456 с.
5. Міносвіти погодилося залишити у вишах філософсько-гуманітарний блок і збільшить години на ці дисципліни / Рідна країна. Світоглядний портал. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела : <http://ridna.ua/2015/02/pislya-shyroko-ho-rezonansu-ministerstvo-osvity-taky->

pohodylosya-ne-tilky-zalyshyty-u-vyshah-filosofsko-humanitarnyj-blok-a-j-zbilshyty-hodyny-na-tsi-dystrypliny/

6. Навіщо потрібні гуманітарні знання? / Innovations.com.ua. Інтелект-проект для kmbc. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела : <http://innovations.com.ua/ua/articles/op-manage/19374/navisho-potribni-gumanitarni-znannya>
7. Українознавчі дисципліни у вузах збережуть / В. Кириленко // День. Київ.ua. 3 лютого 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела : <http://www.day.kyiv.ua/uk/news/040215-ukrayinoznavchi-dyscypliny-u-vuzah-zberezhut-kyrylenko>
8. Чи потрібна нам філософія? / Петро Кралюк / День. Київ.ua. 5 липня 2005 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела : <https://day.kyiv.ua/uk/article/poshta-dnya/chi-potribna-ukrayini-filosofiya>
9. Чи потрібна філософія в Україні / Сергій Дацюк // Незалежний культурологічний часопис «І». Число 80 / 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела : http://www.ji.lviv.ua/n80texts/Chy_potribna_filisofia.htm

МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ ТА ЙОГО РОЛЬ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Гринач Оксана Михайлівна
старший викладач кафедри соціальної роботи
ПВНЗ «Кропивницький інститут
державного та муніципального управління»

Сталий розвиток є об'єктивним, стратегічним баченням, реальною і необхідною передумовою для всіх країн світу, оскільки перед державами, урядами, світовими лідерами гостро постають нові виклики: економічна криза, поглиблення тенденції до зuboжіння та нерівності, виснаження природних ресурсів та екологічних катастроф. Питання сталого розвитку є актуальними і для України, яка нині переживає екологічні та економічні труднощі. Це викликано домінуванням принципу одержання максимальної вигоди за мінімальних затрат, неузгодженістю темпів економічного розвитку і вимог екологічної безпеки, упровадженням новітніх технологій, що підчас призводить до наростання глобальних екологічних проблем, інтенсивного знищення природних умов та ресурсів, антропогенного навантаження на природу. Нині воно наближається до межі, за якою починаються кризові та катастрофічні зміни в природі, невідворотність яких становить загрозу для життєдіяльності суспільства. Тому забезпечення сталого розвитку має відбуватися на всіх рівнях управління як державного, так і на рівні

територіальної громади як інституту, найбільш наближеного до потреб людини.

Серед основних чинників, що забезпечують сталий розвиток, більшість науковців виділяють такі:

– екологічний – визначає умови й межі відновлення екологічних систем унаслідок їх експлуатації;

– економічний – передбачає формування економічної системи, гармонізованої з екологічним чинником розвитку;

– соціальний – утверджує право людини на високий життєвий рівень в умовах екологічної безпеки й благополуччя.

Ці три складові сталого розвитку суспільства мають бути узгоджені між собою. Звідси випливає, що таке складне явище, як сталий розвиток потрібно розглядати не як суму окремих вищеперерахованих елементів сфер діяльності людини, а як систему, що являє собою множину елементів, які перебувають у взаємодії, взаємовідносинах, взаємозв'язках і завдяки цьому становить цілісність [1].

Практична реалізація в Україні принципів сталого, збалансованого розвитку перебуває на початковому етапі й здійснюється в досить складних політико-суспільних, соціально-економічних та екологічних умовах. Майже весь період після Конференції ООН у Ріо-де-Жанейро (1992 р.) наша країна була охоплена системною соціально-економічною кризою, а процес розбудови держави й становлення демократичного громадянського суспільства поєднувався з ринковими трансформаціями в усіх галузях і сферах економіки. У цьому полягають національні особливості, проблеми й труднощі переходу України до моделі сталого – економічно, соціально й екологічно збалансованого – розвитку.

У “Концепції переходу України до сталого розвитку” (2006 р.) [3] визначено, що перехід до сталого розвитку можливий за дотримання різних умов, серед яких є зацікавлення виконання на національному, регіональному і місцевому рівнях усіх основних умов цього розвитку.

Сталий місцевий розвиток є керованим органами публічної влади процесом, спрямованим на розвиток територіальної громади з метою стабільного покращення умов та рівня життя мешканців, який забезпечує безперервний темп зростання можливостей за узгодження та збалансування інтересів, здійснюється за науково обґрунтованими планами та із урахуванням потреб нинішнього і майбутніх поколінь. Сутність сталого розвитку проявляється в якісних змінах тих територій, які розвиваються на засадах (принципах) ефективного демократичного управління на місцевому рівні, що надає змогу переходити на новий, якісний рівень.

Для того щоб можна було вивести територіальну громаду на траєкторію сталого розвитку, слід не тільки визначити ресурсну забезпеченість території, збалансувати економічні, соціальні та екологічні інтереси суб'єктів політики місцевого розвитку, а й детально проаналізувати ситуацію, що

склалася в провідних секторах економіки певної території. Адже сталий розвиток визначається традиційними факторами економічного зростання, які його забезпечують, тобто факторами пропозиції, факторами попиту і розподілу, але при цьому він охоплює значно ширше їх коло: розвиток науки, технологій, інформаційних послуг, політичні і соціально-економічні фактори, а також і екологічні фактори, які в комплексі є джерелами сталого розвитку.

Виникнення ідеї сталого розвитку дає змогу поєднати економічний розвиток не лише з екологічним, а і з людським, в основі якого – людина з її інтересами, бажаннями, потенціалом та зовнішніми можливостями сприяння розкриттю цього потенціалу для теперішніх і майбутніх поколінь. Сталий розвиток є об'єктивним, оскільки підпорядкований загальній меті – запобіганню глобальній екологічній катастрофі, яка загрожує всьому людству. Це означає, що хоч би яким ефективним було економічне зростання, відсутність людини як суб'єкта отримання результату робить його безглуздим. Тобто зв'язок економічного і соціального розвитку з проблемами навколишнього середовища є безпосереднім.

Відповідно ключовою ідеєю концепції сталого розвитку є забезпечення високого рівня життя населення, що включає три принципові складові: економічне зростання, соціальний прогрес та захист навколишнього середовища. І, у свою чергу, передбачає гармонійний розвиток економічної, екологічної та соціальної сфер. І саме такий підхід надає можливість під сталістю розуміти “можливість ефективно використовувати, автономно видозмінювати ресурси свого розвитку, безперервно нарощувати показники своєї позитивної зміни, не збільшуючи або мінімізуючи витрати базових, невідновлюваних ресурсів” [2].

Сталий розвиток включає стратегії та програми, здійснення яких дає змогу громаді пристосовуватися до економічних змін для поліпшення свого конкурентного становища з огляду на вирішальні фактори: людські ресурси; інформацію і технології; капітал та інфраструктуру. Інструментами місцевого розвитку є стратегічне планування, формування місцевих бюджетів, муніципальне управління, використання фінансових інструментів розвитку приватного сектору, маркетинг території, залучення інвестицій, підтримка бізнесу, створення сприятливого бізнес-клімату, раціональне використання комунальної власності та ін.[4, с. 5].

Відтак підтримка місцевого розвитку з боку органів місцевого самоврядування передбачає здійснення комплексу заходів, що стосуються реалізації програмних документів, налагодження роботи публічної влади щодо створення сприятливих умов для стимулювання розвитку малого і середнього бізнесу, стимулювання і зміцнення партнерства між місцевою владою, бізнес-спільнотою, громадою, формування сприятливого середовища для досягнення збалансованого соціально-економічного, інфраструктурного, екологічного та інституційного розвитку громади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Брижань І. А. Умови та чинники переходу України до моделі сталого розвитку / І. А. Брижань // Вісн. Полтав. держ. аграр. акад. – 2013. – № 1. – С. 128–133.
2. Есекина Б. К. К вопросу об оценке устойчивости социально-экономических систем [Электронный ресурс] / Б. К. Есекина, Ш. Сапаргали. – Режим доступа : <http://pozdnyakov.tut.su/Seminar/a0102/a020.htm>
3. Концепція переходу України до сталого розвитку від 25 жовт. 2006 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.greenparty.ua/news/.development/development-news_13880.html
4. Стимулювання економічного зростання на місцевому рівні / С. О. Біла, О. В. Шевченко, М. О. Кушнір та ін. – К. : НІСД, 2013. – 54 с.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ СВИТОГЛЯДНО-ЕКОЛОГІЧНИХ ЦІННОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

*Грошовенко Ольга Петрівна
старший викладач кафедри дошкільної
та початкової освіти Вінницького
державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського,
кандидат педагогічних наук, доцент*

Серед глобальних проблем сучасності, що виникли в результаті технократичного підходу до світу - природи, суспільства, людини, - найважливіше значення набувають екологічні проблеми, пов'язані з забрудненням навколишнього середовища, порушенням рівноваги в природі, виснаженням енергетичних і сировинних ресурсів. Глобальна екологічна криза актуалізує необхідність зміни системи фахової освіти та посилення екологічної її складової. Вказані процеси мають здійснюватися в системі особистісно-ціннісних впливів, метою яких є виховання екологічного світогляду в контексті розвитку гуманітарного мислення і гуманістичних поведінкових програм стосовно ставлення до природи.

Усвідомлення наслідків екологічної кризи збудило імпульс для розгляду філософських проблем екології, поглиблення формування світогляду, основою якого має бути ставлення людини до природи, розробки альтернативних “стилів” життя людини та нових концепцій розвитку суспільства. Необхідні докорінні зміни у формуванні екологічних знань людства, в системі ставлення людини до природи. Вихід з екологічної кризи цілком залежить від формування нових екологічних знань, які забезпечать

гармонійне ставлення до природи та здатність передбачити і усунути загрозу екологічної катастрофи.

Актуальність екологічної кризи зумовлює необхідність її філософського переосмислення та докорінної зміни пріоритетів у ставленні людини до природи. Філософські аспекти розвитку екологічної освіти і виховання знайшли своє відображення у працях Н.Александрова, В.Борейка, В.Бровдій, В.Вернадського, Е.Гірусова, М.Кисельова, В.Крисаченка, В.Липицького, В.Лося, Н.Маньковської, Н.Нетребко, Г.Платонова, О.Салтовського та ін. Загальною тенденцією, яка характерна для праць вказаних авторів, є пошук нових засад існування людства, яке має відмовитись від технократичних ілюзій і перейти на якісно новий рівень взаємодії з природою. Тобто, на їх думку, сучасна людина має відмовитись від панування, підкорення, бездушної експлуатації природи. Відтак, основним мотивом її життя і діяльності індивіда має стати бажання усвідомити незаперечну цінність природи та будувати свою діяльність екологічно доцільно.

У контексті вирішення проблеми пошуку ефективних екологічно-доцільних шляхів взаємодії людини з навколишнім середовищем, генези становлення екологічного світогляду як наукового феномена, нами було виокремлено три концепції, які репрезентують його еволюцію залежно від соціально-економічних умов, рівня розвитку науки, поглядів на взаємодію людини й природи. Перша з них розкриває та характеризує сутність такої взаємодії як пряму залежність людини від природи на основі незаперечного визнання її могутності. Світогляд відображався в міфах і виступав первинною світоглядною формою тогочасного суспільства. Світоглядні уявлення тогочасної людини дозволяли реалізовувати гармонійно-орієнтовану модель поведінки, не вступати у протиріччя зі сформованими політеїстичними уявленнями про довкілля і місце у ньому людини.

Друга концепція розкриває прагматичний тип діяльності людини у довкіллі та характеризується науково-пізнавальним ставленням, зародженням світогляду підкорення, господарювання. Для цієї концепції на початковому етапі характерним є значний вплив релігії, як методологічної основи у взаємодії людини і природи. Пізніше, з розвитком капіталізму, пріоритетною стає ідея розвитку науки як рушійного чинника у досягненні “перемоги над природою”. Саме ця ідея, склавши методологічну основу антропоцентричного шляху розвитку цивілізації, залишилась провідною до середини ХХ століття. Поява праць В.І.Вернадського докорінно трансформує світоглядні уявлення про антропоцентричний шлях розвитку суспільства та актуалізує необхідність взаємопов’язаного розвитку цивілізації і природи, що в результаті мало забезпечити ефективне функціонування ноосфери як сфери розуму, коли за обмежених природних багатств планети для забезпечення поступального розвитку людство має будувати свою діяльність на науково обґрунтованих

принципах обмежено-раціонального споживання природних ресурсів [2, с.18-19].

Третя концепція взаємодії людини з навколишнім середовищем, ґрунтуючись на поєднанні природного і соціогуманітарного знання про довкілля, дозволяє створити найбільш універсальну модель соціоприродного середовища, у межах якого еволюційні процеси розвитку цивілізації і природи тісно взаємопов'язані між собою. Ідея коеволюції створює умови і є методологічною основою формування екологічного світогляду людини (М. М. Мойсеев, С. М. Родін, Р. Флейвел та ін.).

Історичне висвітлення генези формування екологічного світогляду засвідчило існування двох точок зору на взаємодію людини й природи: антропоцентричної та природовідповідної. Ми можемо констатувати, що тільки екологічний світогляд екоцентричного типу здатен дати відповіді на складні питання взаємодії людини й природи та шляхи розв'язання екологічних проблем.

У науковій літературі також виділяються культурологічний, етичний і педагогічний рівні дослідження екологічної культури особистості. На культурологічному рівні екологічна культура як специфічна частина загальної культури, що виражає характер і якісний рівень відносин між людиною, суспільством і природою, вписана в світ духовних цінностей, в систему соціальних інститутів всіх видів і результатів людської діяльності, безпосередньо пов'язаних з пізнанням, освоєнням і перетворенням природи в рамках певної соціальної спільності. У дослідженнях екологічної етики розкривається думка, що екологічна культура включає в себе екологічну свідомість, безпечну і навіть сприятливу для природної рівноваги технологію діяльності, а також етичні норми і цінності, навички поведінки, моральні погляди і почуття людей; стверджується, що ядром екологічної культури є заломлення в моральні критерії екологічної свідомості, яка відображає ціннісно-світоглядне ставлення людей до природи [3].

Поступальний рух людства підтверджує, що прогресивна зміна світоглядних підходів до проблеми взаємодії людини й природи в історичному минулому створила якісно нове підґрунтя для формування екологічного світогляду. Надмірне використання природних ресурсів та інші негативні процеси, які мають глобальні наслідки, та необхідність їх подолання, розуміння педагогами закономірної залежності між рівнем соціально-економічного розвитку суспільства, екологічною ситуацією, світоглядними позиціями та станом виховання й освіти спричиняють нагальну потребу у формуванні екологічного світогляду майбутніх учителів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кисельов М. М., Крисаченко В. С., Гардашук Т. В. Методологія екологічного синтезу / М. М. Кисельов, В. С. Крисаченко., Т. В. Гардашук. – К. : Наукова думка, 1995. – 158 с.

2. Пустовіт Г. П. Теоретико-методичні основи екологічної освіти і виховання учнів 1-9 класів у позашкільних навчальних закладах / Г. П. Пустовіт. – Київ-Луганськ : Альма-матер, 2004. – 540 с.
3. Сафронов П. А. Сообщества, справедливость, активизм: экологическая перспектива в социальном познании // Знание. Понимание. Умение. – 2011. – № 1. – С. 81–86.
4. Тарасенко Г. С. Взаємозв'язок естетичної та екологічної підготовки вчителя в системі професійної освіти / Г. С. Тарасенко. – Черкаси : Вертикаль, 2006. – 308 с.

ПОЛІТИЧНА СОЦІОЛОГІЯ В УКРАЇНІ: ЗРІЗ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ ЧИ МЕТОД МАНІПУЛЮВАННЯ?

Гуць Аліна Олегівна

студентка II курсу групи ДСР-115

*ПВНЗ «Кропивницький інститут державного
та муніципального управління»*

В нашому дослідженні ми хочемо зосередити увагу на проблематиці становлення політичної соціології в Україні. З метою вивчення громадської думки у сфері політики в Україні успішно функціонують декілька десятків різноманітних соціологічних центрів. Найбільш відомими соціологічними агентствами є соціологічна служба Центру «Демократичні ініціативи»; Український центр економічних і політичних досліджень ім. О. Разумкова; Український інститут соціальних досліджень ім. О. Яременка; Київський міжнародний інститут соціології (КМІС) тощо.

Починаючи від проголошення незалежності України суспільно-політичний розвиток знаходиться у фазі переходу до демократичного устрою і зародження свідомого громадянського суспільства. А. Ручка зазначає, що специфіка суспільних трансформацій в Україні була пов'язана з необхідністю одночасного вирішення чотирьох стратегічних завдань: державотворення (побудова правової соціальної держави), націєтворення (формування політичної нації), маркетизації (побудови ринкової економіки), демократизації (створення демократичних інститутів і просування до зрілої демократії) [4]. Країни підходили до вирішення подібних завдань поступово, але в Україні намагалися вирішити усе разом, а саме тому громадська думка та громадські настрої є дуже розшарованим, вбачається амбівалентність, суперечливість.

З точки зору соціології, вельми плідним є аналіз подій, які датуються осінньо-зимовим періодом 2004 року та отримали назву Помаранчева революція. Київський соціолог А. Горбачик, проводячи аналіз соціологічної інформації, отриманої стосовно оцінки змін в Україні після даних подій,

здійсненої за семибальною шкалою (де 1- дуже добре, а 7 – дуже погано), відзначає наступне: загальний адитивний індекс ставлення до подій Помаранчевої революції становить 3,4 бала, що є дещо меншим за нейтральне значення. Якщо розглянути конкретні оцінки, то можна побачити що найвищими балами оцінені наступні твердження: «Свободи слова стало більше», «Позиція України на міжнародній арені стала кращою», «Україна стала більш демократичною державою». У той же час найменшу кількість балів отримали: «Рівень життя зростає» та «Економіка почала краще функціонувати». Тобто виходячи з цього ми отримуємо такий результат, що найбільші здобутки Помаранчевої революції громадяни країни пов'язують із досягненнями саме у політичній сфері. При цьому, якщо говорити про економічні наслідки Помаранчевої революції, то респонденти достатньо рідко відзначали позитивний ефект [2].

«Помаранчеву революцію» кінця 2004 року можна порівняти з «Революцією гідності», яка тривала з 21 листопада 2013 р. до лютого 2014 р. Соціально-політичні зміни у державі були викликані передусім відходом керівництва України від курсу євроінтеграції та наступної протидії цьому з боку населення. Хоча, можна стверджувати, що основною причиною протесту стало зловживання Віктора Януковича владою [3].

«Помаранчева революція» стала наслідком політичних подій: народний спротив викликали маніпуляції з результатами президентських виборів 2004 року. «Революція гідності» мала наступні передумови: відмова від проголошеного курсу на євроінтеграцію; стрімке падіння рейтингів тодішньої влади; не бажання верховної влади до невідкладних політичних змін.

Підходячи до питання, що являє собою, політична соціологія в Україні, – дійсне відображення громадської думки чи метод маніпулювання, – ми схилиємося до думки, що швидше саме другим. З намаганням отримати вигоду і користь від маніпуляції громадською свідомістю здійснюється колосальна кількість досліджень, що мають на меті нав'язати ту чи іншу стратегію електоральної поведінки.

В нашому дослідженні ми хочемо навести декілька прикладів соціологічних установ з «Бази псевдосоціологів» [1]. Даний ресурс зібрав та узагальнив в єдину базу практично всі публічно оголошені результати соціологічних опитувань за останні 15 років та публікує досє на десятки відверто фіктивних або сумнівних «соціологічних» служб, які хоча б одного разу оприлюднювали підозрілі результати. Приклад одного з таких соціологічних центрів, – Всеукраїнська незалежна соціологічна служба, – яка є віртуальною службою без жодних представників. Свою діяльність вона почала ще з виборів 2006 року – нібито проводили опитування у лютому та екзит-пол у день голосування 26 березня; Агентство моделювання ситуацій пропонує наступні види послуг: «Стратегічне планування піар-діяльності структури Замовника», «Написання і організація розміщення інформаційних матеріалів в ЗМІ на платній основі», «Розробка стратегії піар-кампанії в

Internet», «Організація контрпропагандистської роботи». З липня 2002 року очолює Агентство моделювання ситуацій Віталій Бала, який регулярно коментує рейтинги на користь деяких політичних партій чи кандидатів. Бала та Голобуцький переважно коментують результати інших організацій, але іноді Агентство замовляло експертні опитування, а також соціології опитування (наприклад, екзит-пол у Луганській області у 2010-му році та опитування на місцевих виборах у Харкові у 2015-му). Приклад навіть цих двох організацій свідчить про те широкі можливості маніпулювати суспільством за допомогою результатів соціологічних досліджень.

З постаналітики можемо зробити висновок, що результати соціальних досліджень, начебто проведених даними організаціями не відповідали реальному волевиявленню виборців. Щоб запобігти фальсифікаціям, Фонд «Демократичні ініціативи» закликає соціологів організувати аудит – перевірку того, в який спосіб і наскільки професійно проводяться різні соціологічні опитування громадської думки, а Інститут масової інформації пропонує шляхом журналістських розслідувань відстежувати організацію та проведення соціологічних досліджень у регіонах. Показовим є приклад з оприлюдненням анкет, за якою проводив своє опитування КМІС на початку осені 2004-го року, яке зафіксувало зближення рейтингів В. А. Ющенко та В. Ф. Януковича. За даними Інституту, дана анкета була розроблена в Адміністрації Президента України та містила інформацію про доплату до пенсій, наголошувала на безальтернативності проросійського зовнішньополітичного курсу, підводила респондента до думки, що опозиція в Україні занадто радикальна, та лише наприкінці містила питання про те, за кого має намір проголосувати виборець.

Перспективи дослідження даної теми полягають в тому, що достатньо болюча для професійних соціологів тема як використання соціологічного інструментарію для маніпуляції громадською думкою є одним з наріжних каменів розуміння тих соціально-політичних процесів, що протікають в нашому суспільстві. Адже, громадськість має визначний вплив на політичну ситуацію і це довели, як мінімум, події 2004 р. та листопада 2013 – лютого 2014 рр. Загалом, основним критерієм довіри до результатів соціологічних опитувань мають стати діяльність конкретної соціологічної організації та репутація соціологів, чие ім'я зазначається в організаторах дослідження, їх попередньою діяльністю та суспільним авторитетом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. База псевдосоціологів [електронний ресурс]. / Режим доступу: texty.org.ua/d/socio/
2. Студопедія Ваша школопедія [електронний ресурс]. / Режим доступу: http://studopedia.com.ua/1_62559_sotsiologichni-doslidzhennya-politichnih-protses-iv-v-ukraini.html
3. Навчальні матеріали онлайн [електронний ресурс]. / Режим доступу: http://pidruchniki.com/75348/pravo/revolyutsiya_gidnosti_listopad_2013_

lyuty_2014_prichini_naslidki

4. Навчальні матеріали онлайн [електронний ресурс]. / Режим доступу: http://pidruchniki.com/1299101058156/sotsiologiya/sotsiologichni_doslid_zhennya_politichnih_protseviv_ukrayini

ІНФОРМАЦІЙНА АГРЕСІЯ В ІНТЕРНЕТІ (НА ПРИКЛАДІ РОСІЙСЬКОГО САЙТУ НОВИН «РБК»)

*Дамаскіна Дар'я Андріївна
студентка I курсу гр. ДЗО-116/5 Коледжу
Класичного приватного університету*

Більшість людей хвилюють питання «Чи маніпулюють автори повинних сайтів суспільною свідомістю? На чию користь? На скільки це поширене?».

Ми спробуємо розглянути ці питання та проаналізуємо специфіку маніпулювання суспільною свідомістю на прикладі російського сайту новин «РБК».

Особливості маніпулювання суспільною свідомістю засобами ЗМІ досліджував С. Г. Кара-Мурза. Він визначив такі типові прийоми маніпулювання [2]:

- встановлення контакту з аудиторією і, таким чином, створення каналу, по якому може пройти повідомлення;
- заява, що відправник повідомлення входить з аудиторією в якусь спільність (по соціальному, національному, культурному критерію і т. д.);
- зацікавлення аудиторії загальнолюдськими цінностями, наприклад: грошима;
- різка зміна подій;
- залякування аудиторії певними чинниками тощо...

С. Г. Кара-Мурза хотів донести до читачів те, що є чіткі межі маніпуляції людьми з боку фахівців, які знаються на психології. Та аудиторія цього помітити не зможе.

Більшість людей схильні вірити авторитетним друкованим та онлайн джерелам, думаючи, що це насправді, перебуваючи під впливом ілюзії.

Наприклад: *«Медведев назвал три меры для ускорения экономического роста. Премьер Дмитрий Медведев обрисовал контуры плана по ускорению экономики. Он выделил три основные меры плана: создание «устойчивой среды», повышение эффективности труда и создание инфраструктуры для цифровой экономики»[3].*

На сайті РБК теж використовують такі новини, які часто змінюють позитивний характер суспільних подій та негативний, таким чином людина не

зважає на важливу інформацію, яку продуценти хотіли залишити без уваги аудиторії. Наприклад: *«Рогозин пообіцяв запустити «Ангару» з космодрома Восточный к 2021 году. Запуск ракеты-носителя «Ангара» с космодрома Восточный произойдет не позднее 2021 года. Об этом заявил вице-премьер Дмитрий Рогозин, передает «РИА Новости»»*[3]. Ця новина подана у контексті негативних новин як, зокрема *«Дворкович допустил налоговые преференции операторам из-за «пакета Яровой»»* [3].

Інший приклад *«Пентагон отправил администрации Трампа предложения по борьбе с ИГИЛ»*. Для Росії це негативна новина, тому, що ИГИЛ – це мусульманська терористична армія. Росії це зовсім не потрібно, так як їхні міста поруч з російською федерацією, мабуть, росіяни бояться, щоб їх не зачепило черговою війною.

На сайтах новин засоби маніпулювання свідомістю зазнали специфічних змін. Зокрема, досліджуючи випуск новин від 27.02.17 на сайті РБК ми визначили, що найбільш поширеним є маніпулювання за допомогою девіантних мовленевих одиниць. Девіантна мовленева одиниця – це мовленнєва одиниця, що здатна провокувати різні інтерпретації одного й того ж висловлювання. Механізм девіантності розкривається у суттєвій невідповідності сенсів та значень мовленнєвих одиниць у поданому контексті. При цьому значення відображає усталене розуміння зазначеної лексеми та, як правило, кодифіковане у словнику, тоді як сенс є специфічно авторським трактуванням з відповідними емоційними конотаціями. «Сенсом», на відміну від «значення», називаємо індивідуальні й оригінальні варіанти тлумачень, що виникають у мовній свідомості інтерпретатора у реальній ситуації спілкування. Розрізняють такі девіантні мовленнєві одиниці:

- надлишкова, тобто у контексті реалізується кілька значень і сенсів певної лексичної одиниці. До одиниць цієї групи частіше можна віднести контекстуально багатозначні лексеми та фразеологічні одиниці, інтертекстуальні оніми, тавтології, гру слів, метафори, лозунги, вивіски тощо. У цьому випадку реципієнт матиме справу з кількома значеннями, що одночасно узгоджуються з контекстом;
- недостатня, тобто мовленнєва одиниця, що містить недостатньо інформації, через безліч лакун, що виникають унаслідок відсутності лексико-граматичних або лексичних значень у одній або декількох лексем в її складі. До такої групи можна зарахувати більшість скорочень; іншомовні запозичення, особливо латинізовані; маловідому історично та соціально обмежену лексику, інвективи; «дитяче мовлення» та мовлення у змінених станах свідомості; висловлювання малознайомаю іноземною мовою, неологізми та под. У цьому випадку реципієнт, необізнаний щодо значення девіантної лексеми, змушений створювати сенси, керуючись переважно психолінгвістичними механізмами ймовірнісного прогнозування та аперцепції (зокрема анологіями);

- несполучувана девіантна мовленнєва одиниця виникає у разі, якщо у деякому контексті реалізується одне або кілька значень, які суперечать асоційованим ними сенсам. Такі мовленнєві одиниці представлені суперечностями; псевдореченнями; алогізмами; експресивами; метафоричними конструкціями; порушенням очікуваної манери викладу інформації, еліптичними конструкціями розмовного мовлення; нарисами і т.д. Вирази з несполучуваними девіантними мовленнєвими одиницями трактуються переважно за допомогою психолінгвістичного механізму еквівалентних заміन на основі попереднього досвіду реципієнта [1].

Серед проаналізованих 32 новинних анонсів більшість девіацій недостатні (18 прикладів, 60%), зокрема «Малайзія заявила о желании Saudi Aramco вложить \$7 млрд в создание НПЗ» [3].

Також ми зафіксували 7 несполучуваних девіацій (22%), наприклад «Гормост» объяснил зачистку мемориала Немцова от цветов» [3].

Найменш поширені надлишкові девіації – 5 прикладів (16%), на кшталт «Иванов предложил ввести сбор с производителей пластиковых пакетов» [3].

Отже, багато людей дивляться новини як в інтернеті, так і по телебаченню, але новини все ж таки мають поганий вплив на аудиторію через маніпулятивний тиск на свідомість. Людям треба детальніше аналізувати кожну новину, щоб не попастися на гачок маніпулятора.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Акимова Н. В. Интернет-коммуникация: психолінгвістический анализ: Монография / Н. В. Акимова. – Саарбрюккен, Германия: LAP LAMBERT Academic Publishing, 2014. – 142 с.
2. Кара-Мурза С. Г. Манипуляция сознанием / С. Г. Кара-Мурза. – К. : Орианы, 2000. – 448 с.
3. РосБизнесКонсалтинг - новости, акции, курсы валют, погода, доллар, евро [Электронный ресурс] – Режим доступа : <http://www.rbc.ru/>

БАЗОВІ ПРАВА ЛЮДИНИ ТА СТАН ЇХ ДОТРИМАННЯ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Демичева Алла Валерійвна
доцент кафедри соціології Дніпровського
національного університету імені Олеся
Гончара, кандидат соціологічних наук

Права людини – це природні можливості індивіда, що забезпечують його життя, людську гідність і свободу діяльності у всіх сферах суспільного життя. Сучасне розуміння прав людини склалося після Другої світової війни

та знайшло втілення у ряді міжнародних документів, в першу чергу в «Загальній декларації прав людини», прийнятою Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 р. Виокремлюють так звані абсолютні (базові) права, забезпечення яких є основною ознакою демократичності суспільства, їх обмеження чи припинення не допускається за жодних обставин. До них належать наступні: право на життя, тілесну недоторканість, повагу людської гідності, недоторканість приватного життя, особисту та сімейну таємницю, захист честі та доброго імені, свободу совісті, свободу віросповідання, а також правовий, судовий захист, правосуддя і пов'язані з ним важливі процесуальні правила.

В Україні існує кілька документів, які визначають та захищають права людини. Серед них Конституція України, «Національна стратегія у сфері прав людини» (Указ Президента України від 25 серпня 2015 р. № 501/2015), спрямована на об'єднання суспільства довкола розуміння цінності прав і свобод людини, які захищаються на основі принципу рівності та без дискримінації; «Про затвердження плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 р.» (Розпорядження КМУ від 23.11.2015р.) та ін. Однак, реальна ситуація з реалізацією цих нормативних актів є незадовільною, а дотримання прав людини в Україні дуже проблемним.

Загальнонаціональне соціологічне дослідження «Права людини в Україні», що було проведене у листопаді 2016 р. Фондом «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва та «Юкрейніан соціолоджі сервіс» на замовлення Програми розвитку ООН в Україні та у співпраці з Офісом Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (опитано 2002 респондентів за квотною загальнонаціональною вибіркою) зафіксувало громадську думку щодо прав людини та їх реалізацію в Україні [1]. За даними опитування, оцінка дотримання базових прав склала 2,9 балів з п'яти можливих (найвищі бали – на Заході України, найменші – у Центрі). Найбільш важливими для населення України є права, пов'язані, в першу чергу, із забезпеченням матеріальних потреб: право на життя – 78%, право на соціальне забезпечення – 63%, право на житло – 58%, право на освіту – 57%, право на працю – 55%, право на достатній життєвий рівень – 51%. Зазначимо, що право на справедливий суд (право на доступ до суду, процесуальні права, право на адвоката і правову допомогу, право на ведення процесу своєю рідною мовою, право на виконання рішення суду) відзначили 56 % опитаних, а право на захист від свавільного затримання чи арешту – 52,6 %. На цьому фоні право на вільні вибори (23,9 %), на свободу зібрань (18,7 %) та ряд інших не актуалізовані як основні у свідомості людей. При цьому, готовність поступитися певними правами в обмін на добробут поділив населення України практично на три рівні групи: третина (30%) готова в обмін на власний добробут поступитися державі часткою своїх прав та громадянських свобод, 35%, навпаки, заради особистої свободи та гарантій дотримання всіх

громадянських прав готові терпіти певні матеріальні труднощі, і ще 35% не змогли зробити певного вибору. Цікавим є регіональний розподіл, який був зафіксований соціологами: на Заході України готові поступитися правами 48,6 %, в Центрі – 15,6 % громадян.

Показовим стало питання про джерела інформації щодо прав людини, яке засвідчило, що формальна освіта фактично не є авторитетним та значущим джерелом: лише 14,7 % назвали ВНЗ та школу у цій якості. Найавторитетнішим громадяни вважають ЗМІ, до них же в першу чергу планують звернутися, якщо порушені права.

На тривожній ситуації щодо системних порушень прав людини наголошують українські правозахисні організації, в першу чергу Українська Гельсінська спілка з прав людини, Amnesty International в Україні, Харківська правозахисна група, які або самостійно, або із залученням аналітичних компаній здійснюють моніторинг прав людини. Так, за підсумками 2016 р. були видані наступні звіти: «Гендерна рівність і розвиток: погляд у контексті європейської стратегії України», в якому міститься аналіз порушення прав жінок в Україні (Центр Разумкова), звіт «Діти, які не відвідують школу в Україні: Дослідження масштабів та виміру проблеми з рекомендаціями для подальших дій» (GFK) про порушення прав дитини, узагальнюючий звіт Української Гельсінської спілки з прав людини «Права людини в Україні – 2016 р.», Альтернативну доповідь про виконання Україною європейської соціальної хартії (переглянутої), тематична група «охорона здоров'я, соціальне забезпечення, соціальний захист», наданою УГСПЛ. Оpubлікована «Доповідь щодо ситуації з правами людини в Україні 16 листопада 2016 р. - 15 лютого 2017 р.» Управління Верховного комісара ООН з прав людини [2]. До речі, це вже сімнадцята доповідь Управління Верховного комісара ООН з прав людини щодо ситуації з правами людини в Україні, підготовлена за результатами роботи Моніторингової місії ООН з прав людини в Україні. Є регіональні дослідження щодо порушення прав людини, наприклад, Харківська правозахисна група, Центр правових та політичних досліджень «ДУМА» і Чугуївська правозахисна група оголосили «лауреатів» антипремії «Порушник прав людини на Харківщині – 2016». Всі названі звіти констатують величезну проблему з дотриманням прав людини в нашій державі. Особливо гостро ця проблема постає на невідконтрольних територіях на сході України та по відношенню до переселенців, проте залишаються вже звичними неефективність розслідування злочинів, неналежні умови утримання у закладах позбавлення волі, нерівний доступ до правосуддя, гендерна нерівність тощо.

Міжнародною організацією World Justice Project опубліковано рейтингову оцінку дотримання принципів верховенства права в країнах світу, яка проводиться із застосуванням комбінованого показника – Індексу верховенства права - 2016 (The Rule of Law Index 2016). У минулому році Україна в рейтингу посіла 78 позицію з-поміж 113 країн світу і все ще

перебуває на нижніх його щаблях. Індекс та місце країни в рейтингу визначається за вісьмома критеріями, серед яких і захист основних прав (оцінка відсутності дискримінацій та дотримання прав людини на життя і безпеку, належний правовий захист, свободу думки, віросповідання, зібрань, невтручання в особисте життя і захисту прав працівників). За цією позицією «захист основних прав», Україна у 2014 р. мала рейтингову оцінку 55, у 2015 р. – 44, у 2016 р. – 47 [3].

Отже, базові права людини мають природну сутність і є невід'ємними від індивіда, вони позатериторіальні і позанаціональні, існують незалежно від закріплення в законодавчих актах держави, є об'єктом міжнародно-правового регулювання та захисту. Правозахисні організації фіксують значний рівень порушень прав людини в Україні, причому, поряд з порушеннями, що спровоковані військовим конфліктом, є ряд стійких порушень, які властиві всьому періоду незалежності держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Громадська думка про права людини в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dif.org.ua/article/gromadska-dumka-pro-prava-lyudini-v-ukraini>
2. Доповідь щодо ситуації з правами людини в Україні 16 листопада 2016 р. – 15 лютого 2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.un.org.ua / images/documents/4080/17th%20HRMMU%20Report%20UKR.pdf](http://www.un.org.ua/images/documents/4080/17th%20HRMMU%20Report%20UKR.pdf)
3. Індекс верховенства права 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://edclub.com.ua/analityka/indeks-verhovenstva-prava-2016>

ПОСТКАПІТАЛІСТИЧНЕ СУСПІЛЬСТВО: УТОПІЯ ЧИ РЕАЛІЇ МАЙБУТНЬОГО?

*Діденко Вікторія Сергіївна
студентка II курсу групи ДСР-116
ПВНЗ «Кропивницький інститут
державного та муніципального управління»*

В нашому дослідженні ми хочемо сфокусувати увагу на капіталізмі, який зародився в надрах феодалізму в період розпаду його економічної структури, а в деяких країнах – на початку XIV–XV ст. В рамках даного дослідження плануємо дослідити майбутній розвиток суспільства та окреслити посткапіталістичні перспективи людства.

Сучасний дослідник У. О. Ройт підкреслює, що «антикапіталістичні ідеї багатьом видаються смішними. Зрештою, подивіться, яка кількість інноваційних товарів та послуг з'явилася в останні роки завдяки

капіталістичним підприємствам: смартфони та цифрове телебачення; самокеровані автомобілі та соціальні медіа; відеоігри. І нехай розподіл доходів у рамках капіталістичної економіки залишається несправедливим, правда й те, що останнім часом практично повсюдно суттєво розширився асортимент товарів широкого вжитку, котрі – як фізично, так і фінансово – може дозволити собі середньостатистична людина, навіть бідна» [3, с. 3].

Найхарактерніша риса капіталізму – бідність за умов достатку. Це не єдина вада капіталізму, проте особливо кричущим є таке явище, як дитяча бідність. Звичайно, мають місце економічне зростання, технологічні інновації, підвищення продуктивності праці тощо, проте за умов капіталізму поряд з економічним зростанням відбувається зубожіння тих, хто опинився на дні ринку праці, а для більшості членів соціуму характерними стають відчуження виснажлива праця.

Історія знає чотири типи опору капіталізові, кожен з яких має свою особливу логіку. Це – повалення капіталізму, приборкування капіталізму, втеча від капіталізму і руйнування капіталізму зсередини [3, с. 5].

Зупинимося на деяких із них докладніше. Навіть попри те, що ідея повалення капіталізму не співзвучна стратегії будь-якої впливової політичної сили, вона виражає почуття, зумовлені життям у світі гострої соціальної нерівності та нереалізованого прагнення гуманістичного процвітання, в умовах політичної системи що видається, дедалі більш недемократичною та байдужою. Але якщо насправді необхідно трансформувати капіталістичний лад, такого бачення, безумовно, недостатньо. Потрібна логічна стратегія, що має шанси бути втіленою на практиці.

Головною альтернативою поваленню капіталізму у ХХ ст. була ідея його приборкування. Вона виступала центральною ідеєю антикапіталістичних течій у лівих і соціал-демократичних партіях. Приборкування капіталізму не впливає на властиву йому схильність завдавати шкоди суспільству – ідея полягає в тому, щоб зменшувати шкоду від нього.

Капіталізм занадто могутня система, яку на даний час неможливо знищити. Втеча від капіталізму найчастіше означає уникнення політичної залученості та, звісно, колективних зусиль зі зміни світу загалом. Нехай ми не можемо змінити світ загалом, але ми можемо вирватися з його тенет, уникнути придушення і створити свою мікроальтернативу, в якій зможемо жити і процвітати.

Однією з провідних ідей в даному напрямку нині є впровадження безумовного базового доходу – законодавчо зафіксованого мінімуму, гарантованого кожному громадянину. Дослідник О. Р. Ерик зазначає наступне: «Безумовний базовий дохід означає, що кожна людина безумовно отримує певний дохід, що покриває базові людські потреби. Він допоможе вможливити скромне, культурно прийнятне життя надлишків. Він також може розв'язати проблему голоду серед малозабезпечених, причому таким чином, щоб закласти фундамент емансипативної альтернативи. Безумовний базовий

дохід безпосередньо елімінує один із негараздів капіталізму – бідність за умов достатку. Але, крім того, він може бути внеском у потенційний успіх руйнування капіталізму зсередини в довгостроковій перспективі» [2, с. 16–17].

На нашу думку, безумовний базовий дохід сприятиме покращенню життя громадян, особливо б це допомогло малозабезпеченим сім'ям, для яких він являв би собою впевненість в майбутньому, щомісячний гарантований прибуток, який забезпечуватиме достатній рівень життя. Але, в Україні така перспектива поки що доволі примарна – через перманентну кризову ситуацію.

Отже, для сучасної стадії розвитку людського співтовариства, характерної для періоду початку ХХІ ст., посткапіталістичні перспективи полягають у тому, що в першу чергу, необхідно відмовитися від утопічних мрій скинути капіталізм. Капіталізм скинути неможливо – принаймні якщо основною метою вважати побудову гуманістичного суспільства. Виходячи з цього, на даний момент найбільш плідною видається робота у напрямку досягнення такої стадії суспільного розвитку, за умов якої капіталізм стане стримуючим фактором для подальшого економічного, соціального, культурного поступу, а отже: об'єктивні умови розвитку суспільства та виробничих відносин дозволять перейти до наступної формації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Економічна енциклопедія: у трьох томах / Ред. кол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – Т. 1. – К. : Видавничий центр «Академія», 2000. – 864 с.
2. Кудря І. Г. Сучасні концепції посткапіталістичного суспільства: соціально-філософський аналіз / І. Г. Кудря [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://avtoreferat.net/content/view/6215/32/>
3. Ройт У. О. Як стати антикапіталістом у ХХІ столітті / У. О. Ройт. // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – № 4. – 2016. – с. 3–18.

ФІЛОСОФІЯ ГРИ

Заверзаєв Сергій Сергійович
студент I курсу групи ДП-116
ПВНЗ «Кропивницький інститут державного та
муніципального управління»

ХІХ століття визначається тим, що суспільством оволодів дух споживацтва та користі. Отримує визнання ідея, що лише економічні сили і економічний інтерес визначають хід історії. Дух раціоналізму і утилітаризму вбивають спроби людей вийти за рамки власної, обмеженої природи. Праця і

виробництво стають ідеалом, а незабаром ідолом. Культура починає носити менш творчий характер.

«Homo ludens» – фундаментальна робота філософа і культуролога Й. Гейзинга, що є своєрідним викликом цінності праці в якості фактора, що утворює і визначає культуру. При цьому доводиться, що гра, як особливість людської поведінки старіша за культуру, гра передбачає культуру, гра творить культуру. Ось лейтмотив його праці.

Гра в концепції Й. Гейзинга – це культурно-історична універсалія. Як громадський імпульс, вона є давнішим ніж сама культура, вона справдана заповнювала життя і примушувала до зростання різних форм архаїчної культури. Дух, що формує мову, завжди немов граючи перестрибував з рівня матеріального на рівень думки. Культ переріс у священну гру. Поезія народилася в грі і стала жити завдяки ігровим формам. Музика і танець були суцільно грою. Мудрість і знання знаходили своє вираження в освячених змаганнях. Право виділилося із звичаїв соціальної гри. На ігрових формах базувалося залагоджування суперечок за допомогою зброї і умовності аристократичного життя. Й. Гейзинга переконаний, що культура в її прадавніх формах «грається».

Які ж такі особливості властивості має гра? Й. Гейзинга стверджує, що гра – це функція, яка не обумовлена біологією, логікою або мораллю. При всьому різноманітті форм, будь яка гра має низку факторів: правила, просторово-часові умови і задоволення. Важливо відзначити змагальний інтерес (який формує зазначені властивості в єдиний процес) і об'єднуючий аспект, що формує команди та спільноти.

Звичне протиставлення ігрового та серйозного існує лише в якості абстракції. В той час, як семантичний зміст серйозного визначається і вичерпується запереченням гри. Сенса гри, навпаки, не описується через поняття несерйозного і ним не вичерпується. Серйозність намагається виключити гру, гра ж з легкістю включає в себе серйозне.

В своїй роботі Й. Гейзинга аналізує основні ознаки гри.

1. Всяка гра, насамперед, самовільна діяльність. Гра за примусом стає нав'язливою, втрачає головний сенс і призначення. Для гри необхідний вільний час, вона не диктується зобов'язанням, а визначається бажанням і особистим настроєм.

2. Цілі гри напряму не пов'язані з користю, вигодою або матеріальним інтересом. Вона набуває сенсу і значення завдяки власній цінності. Людина дорожить цим станом, згадуючи почуття пережиті під час гри, бажаючи їх поновити.

3. Гра відмежовується від буденного життя місцем дії і тривалістю. Вона розігрується в певних рамках простору.

4. Гра не може тривати нескінченно, у неї є свої рамки початку і кінця. Вона має замкнутий цикл, усередині якого відбувається підйом і спад, зав'язка і фініш. Тому в гру вступають, але її і закінчують.

5. Стійкість і повторюваність ігрових форм визначають їх місце в культурі. Будучи одного разу зіграною, вона залишається в пам'яті як деяке духовне творіння або цінність, передається далі як традиція і може бути повторена у будь-який час.

6. Будь-яка гра протікає усередині певного простору, який має бути позначений. Сцена, храм, судне місце – усе це особливі території, «відчужені» землі, призначені для здійснення ігрового дійства. Усередині простору панує власний безумовний порядок. Він має непорушний характер, що забороняє порушувати правила гри.

7. Всяке відхилення від встановленого порядку в грі сприймається гравцями як віроломство, обман. Правила гри обов'язкові для усіх без виключення, вони не підлягають сумніву, перегляду або оцінці. Якщо їх порушують, гра стає неможливою. Порушники правил виганяються з гри з ганьбою і покаранням. Гра – це святе, і грати потрібно «чесно і порядно» – такі її внутрішні закони.

8. Гра завжди вимагає співтовариства, партнерства. Угрупування, корпорації, асоціації мають здатність до самозбереження, відособлюючись від іншого світу, використовуючи ігрові форми для зміцнення своєї згуртованості.

9. Щоб посилити приналежність до гри, використовуються ритуали і церемонії, таємні знаки, маскування, естетичне оформлення у вигляді особливого костюма, символіки. Участь в грі має свій сценарій, драматичну дію. Будь-яка гра розігрується як спектакль із зав'язкою, кульмінацією і розв'язкою. Культура виникає у формі гри, спочатку вона розігрується і тим самим закріплюється в житті суспільства, передається від покоління до покоління. Так було в усіх архаїчних, традиційних суспільствах. Але у міру розвитку культури ігровий елемент може витіснитися на задній план розчинятися в сакральній сфері, кристалізуватися в науці, поезії, праві, політиці.

10. Гра завжди орієнтована на удачу, виграш, перемогу, радість і захоплення. У цьому проявляється її змагальний характер. У грі насолоджуються взятю перевагою, урочистістю, тріумфом. Люди змагаються в грі, змагавшись в спритності, майстерності, але при цьому дотримуючись певних правил.

Висновок. Виходячи з озвученого не слід розуміти справу таким чином, що гра мало-помалу переросте або раптом перетвориться в культуру, але швидше так, що культурі в її початкових фазах властиве щось ігрове, що представляється у формі і атмосферах гри. У поєднанні культури і гри, гра є первинним, об'єктивно сприйманим, конкретно визначуваним фактом, тоді як культура є усього лише характеристика, яку наше історичне судження прив'язує до даного випадку. У поступальній ході культури гіпотетичне початкове співвідношення гри і негри не залишається незмінним. За словами Й. Гейзинги, ігровий момент в цілому у міру розвитку культури відступає на

задній план. Він в основному розчиняється, асимілюється сакральною сферою, кристалізується в знанні і в поезії, в правосвідомості, у формах політичного життя. Проте, у всі часи і усюди, в тому числі і у формах високорозвиненої культури, ігровий інстинкт може знову проявлятися на повну силу, залучаючи окрему особу або масу людей у вихор велетенської гри.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гейзинга Й. Homo Ludens. Досвід визначення ігрового елемента культури / Пер. з англ. О. Мокровольського. – Київ: «Основи», 1994. — 250 с.
2. Левит С. Я. Антология исследования культуры. Т.1, СПб. : Университетская книга, 1997. – 728 с.
3. Устименко В. Ф., Место и роль игрового феномена в культуре // Философские науки, 1980, № 2, стр. 69–77.

НЕКЛАСИЧНА ФІЛОСОФІЯ ЯК ЦІЛІСНИЙ ДИСКУРС

Ігнат'єв Віталій Аркадійович

завідувач кафедри філософських та

гуманітарних дисциплін

ПВНЗ «Кропивницький інститут державного

та муніципального управління»,

кандидат філософських наук, доцент

Криза класичної парадигми філософствування, що охопила філософію з кінця XIX століття призвела до формування некласичних методологій XX століття. Але поняття «некласичної філософії» ми пропонуємо розглядати ширше ніж воно утвердилося в сучасній філософській літературі. Як правило, поняття «некласичності» використовується в сенсі методологій. Тому в методологічному аспекті виділяють класичні, некласичні і постнекласичні методології. Але методологічна криза, що охопила класичну фундаментальну філософію XIX – XX століття не є єдиною.

Протягом історії філософії такі біфуркаційні кризи відбувались неодноразово в різних сферах фундаментальної філософії. А саме, перша криза фундаментальної філософії була пов'язана з кризою класичної метафізики ще в епоху античного еллінізму. У відповідь на це раннє християнство формувалося як свідомо онтологічна опозиція античній метафізиці, в результаті чого була сформована некласична онтологія. Якщо класична або антична філософія формувалась як абстрактно-ідеалістична метафізика, то християнська формувалась як персонологічно-трансцендентна метафізика. Та на жаль з різних причин візантійська філософія, яку можна

розглядати як джерело неklasичної метафізики, і по сьогодні залишається не достатньо вивченим і філософські нерозкритим феноменом (ісихазм).

Західноєвропейська традиція формувалася на принципах античної метафізики аристотелівської логіки. Тому криза класичної абстрактної метафізики в епоху пізнього Середньовіччя знайшла своє продовження в різних формах логоцентризму (реалізм на номіналізм). Пізніше наукові революції Нового часу сформували гносеологічну проблематику, що стала центром філософських досліджень і, в решті решт, призвело до абсолютизації пізнавальних функцій філософії у формах сцієнтизму, який ототожнив філософію з наукою. Як наслідок, новонароджена наука, що вийшла із надр філософії з часом почала підмінювати, а пізніше і витіснити собою філософію. Але XX століття стало не тільки вершиною сцієнтизму, але і його крахом.

В цілому криза класичного підходу онтологічної і методологічної проблематики особливо проявилась в соціальній філософії, що сформувалась в цілісну систему епохою Просвітництва. Та катастрофи світових війн XX століття змусили почати переосмислювати класичні концепції філософії суспільства, засновки яких були сформовані модерною філософією Нового часу. Результатом останнього з середини XIX і протягом XX століття стало формування різних форм неklasичної соціальної філософії. Починаючи від формаційної теорії К. Маркса, цивілізаційних теорій О. Шпенглера і А. Тойнбі і закінчуючи теоріями суспільства як соціального організму.

Концентрованим проявом криза класичної філософської парадигми позначилась в сфері філософській антропології. На фоні абстрактної антропоцентричності філософських систем модерну, соціальні проекти науково-технічних цивілізацій XX століття призвели людину до статусу незначного «гвинтика» у великому соціальному механізмі, де роль техніки займає кращу аксіологічну нішу ніж реальна і конкретна особистість. Кінець XX і початок XXI ст. – це криза класичного філософського антропологізму, який започаткував процес формування різних форм неklasичної антропології (постнеklasика, синергетична антропологія С. Хоружого).

В XX столітті вся класична наука, що сформувалась на засадах класичної філософської парадигми прийшла до необхідності формування неklasичних підходів. Некласичні теорії фізики, що почались з теорій А. Ейнштейна, Н. Бора на початку XX ст. в його кінці закінчились формуванням теорії синергетики І. Пригожина. В результаті синергетичні методології запустили механізм формування системи неklasичної наукової парадигми.

Та особливість неklasичної філософії полягає не в тому, що вона має механічно, або діалектично замінити класичну. На думку автора, вона є парадоксально відкритою системою філософствування, що, осмислює сильні риси «класичності», але, в той же час, містить евристичні можливості для рефлексійної осмисленості граничних меж останньої. При цьому неklasичне філософствування може розвиватися як негомодельна і плюральна система.

Хоча з іншого боку вона не дозволяє релятивізувати філософію до її тотальної деконструкції, тому, що неklasична онтологія формується на трансцендентальному персонологізмі.

Це призводить до того, що неklasичне філософствування знаходить важливе місце і для релігії, яку вона, філософія, не поглинає, і навіть не намагається це зробити. Релігія стає тим потаємним початком і кінцем будь-якого філософствування, що ніяк не може допустити за собою класична філософська парадигма з її претензією на духовну тотальність. Так в гегелівській системі релігія займала місце початкової форми свідомості. На вершині «Абсолютного Духу» релігія діалектично поглинається філософією. Філософія неklasичної парадигми самообмежує себе як граничний стан людської діяльності. Це дозволяє філософії не ототожнюватись з іншими способами людського буття:

В свою чергу релігійний і етико-естетичний елемент в неklasичній філософії стає визначальною частиною когнітивної функції науки. Такий підхід ускладнює структуру наукового світогляду, але не ототожнює науку з релігійним та моральним життям особистості. На основі трансцендентальної персонологічності філософія неklasичної парадигми формує відношення не тільки до класичної науки, але й примушує кардинальне переосмислення науки як такої. Некласична філософія вбирає в себе науку, але при цьому не ототожнюється і з нею, зберігаючи свою світоглядно-утворюючу когнітивно-евристичну унікальність і дистанційність по відношенню до науки.

Як висновок необхідно зазначити, що неklasичні форми філософії, що сформувались в різних сферах сучасної філософії, **до цих пір не розглядалися як цілісна і систематична парадигма**. Необхідність узагальнення і концептуалізації неklasичних підходів як в філософії зокрема так і в науках взагалі призводить **до необхідності формування складної, але цілісної системи неklasичного філософствування**. На думку автора, це дозволить нарешті подолати не тільки кризу класичної філософії і подолати «Смерть Філософії», але й намітити стратегічні напрямки розвитку сучасної і майбутньої філософії.

ВИДИ ЮРИДИЧНИХ ТЕРМІНІВ

*Кадигроб Марина Олександрівна
студентка I курсу гр. ДП-116
ПВНЗ «Кропивницький інститут
державного та муніципального управління»*

Вивчення теоретичних аспектів юридичної термінології, а також особливостей її використання в юридичній практиці є важливим компонентом на сучасному етапі розвитку правової держави. На сьогодні термінологія

права широко використовується не лише в професійному середовищі, але й посідає чільне місце в лексиконі багатьох теперішніх українців у зв'язку з глибокими соціальними змінами, що супроводжуються стрімкими темпами правотворчої діяльності. З огляду на це, вважаємо актуальним вивчення загальних питань виникнення, функціонування та розвитку правничої термінології, її класифікацій, терміносистем окремих галузей права. Метою пропонованої роботи є дослідження особливостей вживання загальноновживаних, спеціальних та суто юридичних термінів у чинному законодавстві та науковій літературі. Реалізація мети передбачає виконання таких завдань: 1) описати основні критерії поділу юридичних термінів на загальноновживані, спеціальні та суто юридичні; 2) виявити специфіку тлумачення деяких з них.

Загалом класифікація термінів розроблена для чіткого опису юридичної термінології. Водночас, як зауважує М. Ключко, до цього часу немає чітких, науково відпрацьованих критеріїв класифікацію правничих термінів, зважаючи на їх практичну значущість, а тому будь-яка класифікація має неповний характер [2, с. 18]. Одним із найбільш відомих є поділ юридичних термінів на такі групи: 1) загальноновживані терміни; 2) спеціальні терміни; 3) суто юридичні терміни.

До загальноновживаних у законодавстві зараховують такі терміни, вживання яких не викликає в мовців сумнівів, оскільки їхнє значення є очевидним, зрозумілим. До того ж, тлумачаться вони завжди однаково незалежно від сфери застосування – художня література, діловодство, науковий текст тощо. З огляду на це, такі неюридичні терміни не потребують визначень, оскільки використовуються в їхньому прямому значенні: **звичай, поведінка, забезпечувати, вплив, виконання, обов'язок, дисципліна** тощо. Проте трапляються випадки, коли в них вкладається інший зміст. У такому разі їх обов'язково треба пояснити. У науковій літературі наводиться приклад такого терміна, як «вагітна жінка», яке, незважаючи на очевидність значення, у деяких випадках вимагає конкретизації [1]. Здебільшого аналізований термін тлумачать у контексті фізіологічного стану, проте коли призначаються певні соціальні виплати, то обов'язковою є вимога щодо кількості тижнів вагітності.

Спеціальними називають терміни, запозичені законодавцем із неюридичних сфер різних знань. Їх специфіка полягає в тому, що вони здатні точно й лаконічно позначати поняття юридичної науки, але у зв'язку з тим, що їх використовують зазвичай в документах, які мають вузьку сферу застосування, це спричиняє їх обмежене функціонування. З цієї самої причини кожен спеціальний термін слід обов'язково роз'яснювати в самому законі. Прикладом можуть слугувати терміни в бюджетному, податковому законах **міжбюджетні відносини, платіжна вимога, декларація податкова, амортизаційні відрахування** тощо. Існує також інший підхід, за яким до спеціальних зараховують терміни, які були спеціально створені

законодавцем для позначення суто юридичних понять, причому в літературній мові на момент їх творення було відсутнє слово, яке можна було б для цього використати. Згодом такі суто правничі терміни активно входили у мовний вжиток українців і почали використовуватися за межами юриспруденції. Ідеться про такі терміни, як *злочин, законність, кодифікація, суверенітет* тощо.

Суто юридичні терміни мають чітко визначений зміст та обсяг, а також широко використовуються законодавцем. Прикладами таких термінів є *підзаконний нормативно-правовий акт, санкція, деліктоздатність, казуальне тлумачення, доктрина*. Але інколи під час застосування таких термінів виникає проблема перекладу з російської мови. Навіть сьогодні в законодавстві українською мовою досі трапляються терміни-кальки з російської мови.

Отже, сучасна правнича термінологія репрезентована такими групами, як загальноживані, спеціальні та суто юридичні терміни, кожна з яких відображає особливості творення та застосування належних до неї одиниць.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Види термінів [електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.csi.org.ua/terminologiya-3/> – Назва з екрана.
2. Клочко М. І. Види юридичних термінів / М. І. Клочко // Університетські наукові записки. – 2010. – № 2 (34). – С. 18–22.
3. Чулінда Л. І. Українська правнича термінологія : навч. посібник / Л. І. Чулінда ; Академія адвокатури України. – К. : Магістр XXI сторіччя, 2005. – 112 с.

ОЦЕНКА СОИЗМЕРИМОСТИ СУЖДЕНИЙ КАК МЕТОД ИХ ВЕРИФИКАЦИИ

*Казаків Мстислав Андреевич
преподаватель кафедры философии
Национального технического
университета Украины «Киевский
политехнический институт имени Игоря
Сикорского», кандидат философских наук*

Одной из самых актуальных проблем современности в наши дни является проблема демаркации науки и псевдонауки. Из этой проблемы следует еще одна проблема – поиск способов верификации суждений, которые претендуют на статус научного знания, однако, относительно которых невозможно заключить, являются ли они научным, ошибочным

суждением, принятым за научное, или представляют собой псевдонауку – интенционально сконструированный текст, не являющийся научным знанием изначально, претендующий на него, фактически – представляющий собой превращенную форму научного знания. Поиск путей верификации в методологии науки продолжается и по сей день.

По мнению автора, одним из новых способов верификации таких суждений является оценка переводимости-соизмеримости суждений, претендующих на статус науки, на язык научной парадигмы. Если я имею дело с формой жизни, сходной с моей, которая при этом выступает в качестве когнитивного агента, равно как и с носителем другого языка или культуры, независимо от того, признает ли он научно-теоретическое познание мира, моим базовым допущением будет вывод по аналогии: если некое другое существо (или человек-носитель другой культуры) подобно мне физически, сходным образом взаимодействует со внешним миром, следует предположить, что его основания для категоризации мира, «членения» мира на уровне онтологии, семантики, эпистемологии, являются сходными с моими. Если обозначить мое мировоззрение (научно-теоретическое) как T , а его – как T' (пусть речь и не идет о научно-теоретическом понимании мира в привычном для нас значении этого словосочетания), мой и его язык и наше видение можно представить в виде пропорции: $L : L' = T : T'$, где между L и L' (языками выражения) и T и T' будет присутствовать определенная степень соизмеримости.

Эта соизмеримость обеспечивается объективными свойствами внешнего мира, который мы с этим когнитивным агентом воспринимаем. Языковая же соизмеримость обеспечивается: (1) полным тождеством или как минимум подобием (если мы имеем дело с другим видом) перцептивной системы; (2) полным тождеством или как минимум подобием (если мы имеем дело с другим видом) вторичной сигнальной системы; (3) наличием в языках выражения феномена синонимии; (4) наличием в процессе коммуникации потенции тех или иных форм остензии, углубления процесса понимания за счет диалога и так далее; (5) как минимум частичным совпадением «поля смыслов» и референтов в наших языках. Благодаря условиям (1)-(5), становятся возможными перекрестные отношения: $((T \Rightarrow L') \& (T' \Rightarrow L))$: теория T переводима на язык L' , а T' – на язык L . В данном случае, подразумевается не только и не столько «непосредственный» перевод (как, к примеру, с английского на русский), но и перевод как интерпретация в терминах языка теории или «теории» (как способа иного видения когнитивным агентом того же мира, который воспринимаю и я).

Возможность подобной переводимости обеспечивает: (а) процесс коммуникации между когнитивными агентами; (б) обмен полезной информацией между ними, ведущий к дополнению T и T' истинным знанием или элиминации элементов ложного знания; (в) выявление различий между мной и другим когнитивным агентом – как на физиологическом уровне (от

перцептивных гипотез и особенностей органов восприятия), так и на уровне онтологического «членения» окружающего мира; (г) как минимум приблизительное выявление различий между моими и когнитивного агента «личностными смыслами» и «значениями», которые я и другой когнитивный агент придаем объектам внешнего мира. Сюда можно включить категоризацию, именование, каузацию, объект-гипотезы, единицы языка, пропозициональные установки, средства выражения и так далее. Исходя из всего сказанного, возможны три эпистемические ситуации:

(i) Субъект, предлагающий T' и требующий признать ее легитимность в качестве научной теории утверждает о принципиальной непереводаемости L' и, следовательно, о невозможности представить T в терминах L' . Это, как он утверждает, обусловлено «сакральностью», «субъективностью», «высшим уровнем», «эзотерическим характером» того, что преподносится в качестве теоретического знания. Так, К. Лассвиц, к примеру, предлагает свою концепцию «древней истории», основанной на «колонизации Земли инопланетянами и войне между ними». Может ли ученый перевести данную теорию и ее «специальный язык», которым, безусловно, богат язык Лассвица (см. [1, с. 514-517]), на язык науки? В языке ученого (L) попросту нет и не может быть даже приблизительных эквивалентов подобных теорий на концептуальном и содержательном уровнях.

В ситуации (i) в целом, можно говорить о том, что ученый и псевдоученый «смотрят» на один и тот же мир, однако псевдоученый видит в этом мире некие дополнительные «объекты», которых ученый не воспринимает и которых наука не постулирует. T непереводаема на L' в связи с тем, что T не подразумевает существования тех объектов, категорий, каузаций, которые постулируются в L' (и, соответственно, в T').

(ii) В L' представлены такие описания свойств и отношений объекта, фиксируемого ученым и описываемого в L , которые непереводаемы в T по той простой причине, что они никоим образом не фиксируются в T , и данные T' , отличные от данных T , не фиксируются нигде кроме L' . В данном случае, речь может идти о неадекватных описаниях, странных терминах, ошибочных репрезентациях объекта и так далее. Реально существующему объекту в L' (и, соответственно, в T') приписываются несуществующие описания. Этот случай типичен для множества псевдонаучных текстов. Здесь основанием для выводов в пользу оценки теории как псевдонаучной выступают слова-индикаторы, представленные, в первую очередь, вымышленными терминами, понятиями и концепциями, непереводаемыми в L и T (при учете того, что последние действительно являются языком и теорией, согласованными с научной картиной мира).

(iii) Данная ситуация будет основана на непосредственных, «частных» определениях, относящихся к концепту и его описаниям. В общем виде, ситуация может быть изложена следующим образом. Пускай 'p' – определенный концепт, а 'a₁', 'a₂' и 'a₃' – его определения; S – система,

необходимо включающая в себя данный концепт и все три его определения. Тогда, имеем возможность заключить: «Если a_1 , то p »; «Если a_2 , то p »; «Если a_3 , то p » и « a_1, a_2, a_3 и p входят в S ». Пускай ' a_4 ' – описание, предлагаемое в определенный момент времени t для ' p ', причем такое, что ' a_4 ' не входит в S , то есть без определения ' a_4 ' система не будет неполной. При этом, ' a_4 ' претендует на включение в S (причем, в момент предложения t неизвестно, чем является ' a_4 ': научным утверждением, ненаучным высказыванием или псевдонаучной пропозицией). Пускай, в ходе исследования и верификации определения, мы, в момент t' , следующий за t , приходим к выводу, что a_4 невыразимо в наших L и T , которым принадлежит S , и не является определением p . Однако, его можно рассматривать как определение некоего q , о котором доподлинно неизвестно, существует q или нет (для науки).

В ходе попыток выяснить это, мы даже можем столкнуться с рядом определений (b_1, b_2, \dots, b_n), для которых базовым концептом будет уже ' a_4 ', на котором нам необходимо будет основываться, переводя (или не переводя) дополнительные относительно q определения или, как минимум, пытаясь перевести их на L . В данной эпистемической ситуации, вопрос о переводимости является классическим вопросом, затрагивающим умножение / не-умножение сущностей на основании новых определений, изначально реферировавших к объекту, чье существование мы *гарантированно признаем*. Может ли перевод нового описания концепта p в нашу теорию постулировать существование нового концепта или объекта q ? На первый взгляд, это выглядит сомнительным, однако, внутри системы теоретического знания, это вполне возможно. Впрочем, теоретические объекты требуют определенных правил обоснования и построения (последние зависят от эпистемической области).

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. The skeptic encyclopedia of pseudoscience / ed. by M. Shermer, Vol. 1. – Skeptics Society, 2002. – 921 p.

КОНСТИТУЦІЙНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Капітаненко Наталія Петрівна
доцент кафедри менеджменту
організацій та управління проектами
Запорізької державної інженерної академії,
кандидат юридичних наук, доцент

Особливість сучасного етапу перетворень в Україні полягає в тому, що він має перехідний характер. В процесі демонтажу реліктових залишків

тоталітарної системи закладаються нові цивілізаційні основи для якісних перетворень суспільства [1, с.3]. Істотні зміни в економічній, політичній, соціальній, правовій сферах українського суспільства передбачають розбудову сучасної системи публічного управління шляхом упровадження новітніх принципів та цінностей публічного менеджменту в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, посадових осіб, зростання результативності їх роботи в контексті євроінтеграційних стандартів.

Становлення демократичної, правової, соціальної держави відбудеться тоді, коли основним обов'язком держави стане гарантія прав і свобод людини та громадянина, а в разі порушення цього обов'язку – невідворотність відповідальності органів публічної влади і посадових осіб [2, с.183–184]. Громадянське суспільство для ефективного розвитку, закономірно, повинно мати механізм запровадження відповідальності та здійснення контролю суб'єктів державно-владних повноважень. Важливо це з тих причин, що окрім влади, фінансових ресурсів, публічно-владні інституції наділені повноваженнями використання державного примусу. В контексті зазначеного питання відповідальності, зокрема конституційної, у сфері публічного управління є актуальним та важливим для українського суспільства.

Згідно ч.2 ст.19 Конституції України органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Визначаючи людину найвищою соціальною цінністю (ч.1 ст.3), Основний закон України закріплює широке коло прав і свобод, гарантує і забезпечує їх захист, в тому числі від порушення державою, її органами та посадовими особами.

Конституційна відповідальність як один із видів юридичної відповідальності застосовується до органів публічної влади і посадових осіб та все більше набуває актуальності в суспільстві, оскільки є ефективною гарантією реалізації положень Конституції України [3, с.118].

Опрацювання різноманітних джерел свідчить, що окрім загальних теоретичних розбіжностей щодо поняття і змісту конституційної відповідальності [4], серед науковців існує дискусія щодо самостійності конституційної відповідальності та співвідношення її з політичною відповідальністю [5].

На наш погляд, варто погодитися з правниками, які обґрунтовують самостійність існування конституційної відповідальності, і визнати, що сутність цього виду юридичної відповідальності полягає в тому, що підставою її настання є конституційний делікт, об'єктивна сторона якого полягає в невиконанні приписів Конституції України, як політико-правового акта, інших конституційних актів держави шляхом застосування конституційних санкцій для захисту Конституції [6, с.380].

У будь-якому разі, вирішуючи зазначені питання, слід опиратися на рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України щодо офіційного тлумачення положень частин другої, третьої статті 124 Конституції України (справа щодо підвідомчості актів про призначення або звільнення посадових осіб) від 7 травня 2002 р. № 8-рп/2002 щодо принципової відмінності між конституційною та політичною відповідальністю – для конституційної відповідальності характерним є порушення юридичних норм, без чого неможлива реалізація санкції правової норми. Крім того, вказане Рішення Конституційного Суду України визнає наявність політичної відповідальності, закріпленої приписами Конституції України, та можливості виникнення правовідносини, що мають похідний від політичної відповідальності характер, з факту припинення повноважень посадових осіб [7, с.32].

Юридичною підставою конституційної відповідальності є положення Конституції України або інших конституційних актів держави, фактичною – конституційний делікт.

Суб'єктами конституційної відповідальності у сфері публічного управління можуть бути Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, Конституційний Суд України, органи місцевого самоврядування, посадові особи, судді.

До суб'єктів конституційних деліктів можуть бути застосовані конституційно-правові санкції, передбачені Конституцією України. Так, наприклад, Верховна Рада України може усунути з поста Президента України в порядку імпічменту (ч.1 ст.111) (до прийняття відповідного закону про це можна лише вести мову), Президент України має право достроково припинити повноваження Верховної Ради України (ст. 90), Верховна Рада України може прийняти резолюцію недовіри Кабінету Міністрів України (ч.1 ст.87), Конституційний Суд України визнає неконституційними повністю чи в окремі частині закони та інші правові акти (ч.1 ст.152) тощо.

Правозастосовними актами в процесі застосування конституційно-правових санкцій є постанова, указ, рішення.

Таким чином, питання конституційної відповідальності як окремого виду юридичної відповідальності у сфері публічного управління в контексті динаміки розвитку ситуації в Україні зберігає актуальність з причин відсутності чіткого механізму притягнення до такого виду відповідальності. Доцільно трансформувати різноманітні наукові теорії у площину чинного законодавства та забезпечити його реалізацію. Громадськість також має використовувати правові регулятори для забезпечення законності у сфері публічного управління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бачинін В. А., Панов М. І. Філософія права: Підручник для юрид. спец-тей вищих навч. закладів освіти. – К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2002. – 472 с.
2. Авер'янов В. Б. Необхідність врахування євроінтеграційних вимог на становлення нової української адміністративно-правової доктрини / В. Б. Авер'янов // Правова держава: Щорічник наукових праць. – 2010. – Вип. 21. – С. 183–91.
3. Погорілко В. Конституційно-правова відповідальність / В. Погорілко // Правова держава: щорічник наук.пр. Ін-ту держави і прва ім. В. М. Корецького НАН України. – К., 2002. – Вип.13. – 584 с.
4. Тодька Ю. Н. Конституция Украины: Проблемы теории и практики: Монография. – Х.:Факт, 2000. – 608 с. – с. 188-189; Батанова Н. М. Конституційно-правова відповідальність як вид конституційно-правових відносин / Н. М. Батанова // Часопис Київського університету права. – 2009. – № 2. – с.60 – 63. – с. 60.
5. Мелашенко В. Ф. Конституційно-правова відповідальність / Конституційне право України / За ред. В. Ф. Погорілка. – 2-ге доопрац. вид. – К.: Наукова думка, 2000. – с. 22; Мельниченко В. Політична відповідальність публічно-владних інституцій у системі соціальної відповідальності / В. Мельниченко // Політологія і право. – 2011. – №1. – С. 175–183.
6. Загальна теорія держави і права: [Підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів] / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін.; За ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України М. В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України О. В. Петришина. – Харків: Право, 2009. – 584 с.
7. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України щодо офіційного тлумачення положень частин другої, третьої статті 124 Конституції України (справа щодо підвідомчості актів про призначення або звільнення посадових осіб) від 7 травня 2002 р. № 8-рп/2002 // Вісник Конституційного Суду України. – 2002. – № 2. – С. 29–34.

ДЕГУМАНІЗАЦІЯ І ДЕГУМАНІТАРИЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНОГО ПРОСТОРУ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ НАУКИ

Ковтун Наталія Михайлівна
доцент кафедри філософії Житомирського
державного університету імені Івана Франка,
доктор філософських наук, доцент

Глобальні кризові явища в сучасному світі, які втілилися у наростанні військових конфліктів, поширенні тероризму й екстремізму, «ісламській весні» у країнах Північної Африки і Близького Сходу, агресії Росії в Грузії, Україні й Сирії, «сланцевій революції» у видобуванні газу та в «четвертій технологічній революції» засвідчують перехід цивілізації до тривалого стану турбулентності. У зв'язку з цим значної актуальності набуває аналіз проблеми дегуманізації модерного соціального простору. Вказані кризові явища базуються не тільки на низькому рівні суспільно-політичної самосвідомості значної частини громадян, а й на протистоянні просвітницьких ідей рівності і братерства засадничому положенню ринкової економіки – досягненню прибутків і надприбутків.

У постіндустріальному соціумі зруйнувалася й просвітницька ілюзія, що саме соціально активна людина, беручи участь у капіталістичних відносинах, може самореалізуватись як особистість. Однак в умовах постіндустріалізму на фоні активної експлуатації просвітницьких ідей особистісного вдосконалення навіть найбільш соціально активні й освічені верстви населення не просто не можуть самореалізуватись, а й втрачають будь-яку надію на постійну роботу.

У соціально-економічному житті постіндустріального суспільства зайвою виявилася не лише індустрія застарілих фабрик, заводів і цілих міст (Детройт, Клермонт, Ордос, Сан Жі, Фамагуста, Хуейчжоу), а й цілі соціальні верстви прекаріотів. Внаслідок «четвертої технологічної революції» прекаріотами стали не тільки звільнені робітники заводів і фабрик, а й значна частина представників сфер освіти і культури. Ці тенденції уповні простежуються і в українському суспільстві. В умовах жорсткого ідеологічного й інформаційного протистояння з Росією новітні українські «реформатори» не тільки вихолостили зміст, а й скоротили у вищій школі до мінімуму обсяг викладання дисциплін гуманітарного циклу – історії України, філософії, політології, соціології, релігієзнавства, культурології та ін. Фактично сфера освіти і науки виявилася чи не єдиним в Україні джерелом, за рахунок якого провладні еліти вирішили проводити модернізацію. При цьому якщо за останні десятиліття громадяни України неодноразово (2001, 2004-2005, 2013-2017 рр.) виявляли високий ступінь соціальної активності у боротьбі за розбудову суспільства соціальної справедливості, то провладні еліти ні в економічній, ні в інтелектуальній, ні в морально-етичній площині не спромоглися на адекватну відповідь на жорсткі внутрішні та зовнішні запити, які постали перед Україною.

Процес дегуманізації соціального простору на сьогодні став вже загальносвітовою тенденцією. Слушними з цього приводу є міркування С. Дацюка. Процес дегуманізації, на його думку, має цілеспрямований характер, він підтримується державами і корпораціями, олігархами і корумпованими політиками. Натомість гуманітарні інтелектуали неспроможні самотужки

опиратися йому [2]. Безпосереднім наслідком дегуманізації світу стало наростання насильства й агресії в ньому, що прямо пов'язується філософом з країнами, які впадають в архаїзацію, використовуючи механізм ресентименту (перекладання на інших своїх невдач, недоліків та проблем) у формі свідомого поширення агресії й конструювання образу "ворога" як носія й ініціатора цих проблем. Така політика у підсумку поставила сучасний світ перед реальною загрозою Великої Війни [1]. У неї вже є безпосередні ініціатори – країни, які програли технологічну конкуренцію у процесі глобалізації.

Чи не єдиним способом уникнення війни цілком слушно С. Дацюк вважає розвиток гуманітаристики, в якій можуть сформуватися новітні теорії та моделі виходу з нинішньої світової кризи в ситуації поглиблення нерівномірності наукового та інженерно-технологічного розвитку різних цивілізацій. У цьому випадку хоча й залишається ймовірність локальних конфліктів, утім з'являється можливість уникнення Великої Війни [1]. Ця стратегія може стати успішною через створення центрів гуманітарних інновацій, стимулювання позадержавних (корпоративних і громадських) гуманітарних процесів. Має відбутись і консолідація зусиль інтелектуалів різних країнах, маргіналізованих на сучасному етапі розвитку державними інституціями і корпораціями.

За останні роки в інтелектуальному дискурсі на зміну розчаруванню «від стагнації науки та технологій впродовж останніх двадцяти років прийшла стурбованість тим, що процеси наукових та технолого-інженерних проривів не супроводжуються соціальними інноваціями. Гуманітарна деградація відбувається у всьому світі. Десь це дійшло до архаїзації (як-от, в Росії чи Ісламському світі), десь це перебуває у стані нестійкого балансу (як-от, в Європі та Китаї, а десь деградація помітна лише на фоні науково-технічних успіхів (як-от, в США)» [1]. Майже в усіх країнах світу означена деградація супроводжується скороченням викладання гуманітарних дисциплін. Все це робиться з утилітарною метою скорочення видатків на начебто «непотрібні» предмети, не здатні у короткій перспективі допомогти досягнути ще вищого рівня доданої вартості.

Якщо суспільство не генерує морально-ціннісні орієнтації, спрямовані на повагу до свободи і гідності іншої людини, толерантність до її релігійних переконань, пошану до батьків і наставників, права, закону і державних інституцій, воно потенційно руйнує соціальну базу для споживання, яке визначається діалектичним зв'язком між економікою як базисом і надбудовою (різними сферами соціокультурної дійсності). Не тільки економічні відносини з необхідністю визначають суспільний розвиток, а й правові, релігійні, моральні, естетичні цінності уповні визначають вектор розвитку економіки. Орієнтація лише на продукування нових технологій без виховання людини як суб'єкта творення і використання інновацій у найближчому майбутньому призведе до того, що з біля кнопки з «ядерним

кейсом» буде сидіти релігійний фанатик або людина не обтяжена жодними моральними цінностями.

Поглиблення процесів дегуманізації і дегуманітаризації сучасного світу зумовлюється різними типами чинників. До найголовніших з них С. Дацюк відносить наступні: по-перше, науково-технологічні інновації значно більш корпоративізовані, віддалені від держави і від громади, а відтак більш ресурсно забезпечені; по-друге науково-технологічні інновації продукуються стараннями вузького кола вчених та інженерів і мають швидкі очевидні результати у формі технологій, що підвищують якість життя, натомість соціальні технології мають віддалені результати, які важко сприймаються в суспільстві через неочевидну корисність; по-третє, більшість гуманітаріїв зазвичай заангажовані через пропаганду та участь у політичних проектах; по-четверте, громада погано розуміється в науці й технологіях, а щодо гуманітарних питань завжди існує стійка суспільна думка, набір соціальних шаблонів, упереджень і міфів; по-п'яте, гуманітарії-новатори завжди маргінальні – їм не дають лабораторій та інвестицій, як представникам природничих дисциплін чи інженерам-технологам; по-шосте, у нових концепціях гуманітаріїв-новаторів правлячі класи бачать потенційну загрозу існуючому соціальному режиму [2]. Хоча насправді реальну загрозу в умовах постіндустріалізму становлять наукові відкриття у сфері технічних і природничих дисциплін, які без відповідного гуманітарного супроводу здатні за хвилини знищити людство.

Однак існують і більш фундаментальні причини деградації гуманітарної сфери у загальноцивілізаційному контексті. Будь-які гуманітарні інновації можуть дати результат лише у перспективі. Відтак, безпідставними є надії на розвиток цього сектору через приватний капітал, зорієнтований на отримання швидкого прибутку. Натомість джерелом і рушійною силою розвитку гуманітарної складової освіти і науки має бути громадянське суспільство, яке має спонукати державу і наддержавні загальноцивілізаційні інституції до тяглої цілеспрямованої гуманітарної політики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Дацюк С. Проблемні ситуації людського розвитку. – Електронний ресурс. Режим доступу: <http://uainfo.org/blognews/1485860321-datsyuk-problemni-situatsiyi-lyudskogo-rozvitku.html>

ГУМАНІТАРНИЙ ХАРАКТЕР ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ І НАУКИ

Ковтун Юрій Васильович
старший викладач кафедри суспільних наук
Житомирського національного
агроєкологічного університету,
кандидат філософських наук

Два останні десятиліття українське суспільство намагається подолати наслідки перебування в складі інших держав, насамперед Російської імперії та СРСР. На різних рівнях існування українського соціуму відбувається активний пошук перспективних моделей розвитку. Це стосується і сфери освіти і виховання. Особливої актуальності проблема патріотичного виховання в українському суспільстві набуває на етапі новітньої російсько-української війни 2014-2016 рр. Прагнення України до розбудови демократичного суспільства на засадах неолібералізму як світоглядної основи розвитку країн Західної Європи, США, Канади та Японії наштовхнулися на жорсткий спротив Росії. Однак сама ідея входження України в євразійський простір не тільки підважує українську національну й соціокультурну ідентичність, а в перспективі й загрожує прямою втратою державної незалежності.

Саме відсутність національно зорієнтованої патріотичної еліти стала основною причиною перманентних суспільно-політичних та економічних криз в українському суспільстві після здобуття незалежності. З одного боку, партійна прокомуністична номенклатура, яка обійняла ключові державні посади в Україні, не була ні інтелектуально, ні морально готовою до розбудови новоствореної державі. З другого боку, жодної іншої організованої політичної еліти в Україні початку 90-х років ХХ ст. не було. За умови фактичної відсутності національної еліти в Україні означеного періоду, слід нагадати, що в багатьох країнах саме вихідці з військової верстви ставали видатними державними діячами: Наполеон Бонапарт і Шарль де Голль у Франції, Вінстон Черчилль у Великій Британії, Аріель Шарон в Ізраїлі, Юзеф Пілсудський у Польщі.

Кожен народ формує власний виховний ідеал. Так виховним ідеалом у Стародавніх Афінах була всебічно і гармонійно розвинена особистість, у Спарті – хоробрий, сильний, спритний і витривалий воїн, у Стародавньому Римі – громадянин, здатний проявити свої здібності і в громадському житті, і в господарській та військовій діяльності, в США – ініціативна й енергійна людина, яка вміє поєднувати теорію і практику, в СРСР – "солдат світової революції", безвідмовне зняряддя комуністичної партії в її боротьбі за світове панування, в сучасному Ізраїлі – патріот, який всі зусилля спрямовує на зміцнення і захист своєї країни. Тому особливої актуальності в сучасному українському суспільстві набуває необхідність формування власного виховного ідеалу і вироблення модерної системи патріотичного виховання.

Слід усвідомлювати й те, що виховання сучасної військової молоді як частини майбутньої української національно зорієнтованої еліти не може відбутися за декілька років. Події Революції Гідності та війна на Сході України продемонстрували, що за роки незалежності в Україні формується нове покоління, з середовища якого й має постати нова українська еліта. Інша справа, що сучасна політика держави щодо виховання ціннісних орієнтацій молоді далеко не відповідає довготривалим інтересам українського суспільства.

Формування виховного ідеалу як мети патріотичного виховання військової молоді передбачає загострення уваги суспільства на бажаних рисах характеру військовослужбовців, які зазнають виховного впливу. Це, перш за все, любов до Батьківщини, релігійність, моральність, пошана до батьків, принциповість, мужність, чесність, працелюбність, гуманність, солідарність, дисциплінованість, поміркований аскетизм. Засадничу роль у формуванні патріотизму відіграє виховання у військовослужбовців любові до рідної землі, до Батьківщини, з яких розпочинається формування національної свідомості, шанобливе ставлення до свого народу, рідної природи, народних традицій.

Досвід патріотичного виховання у збройних силах США, Великої Британії, Франції, Німеччини засвідчують, що поряд з виховною роботою командирів особливу роль у вихованні військовослужбовців займає інститут капеланів. Саме військові священники підносять на високий рівень моральний дух сучасних воїнів провідних армій світу. Наприклад, у Франції інститут капеланів існує з 742 року (часів Карла Великого).

Патріотичне виховання молоді та військовослужбовців має здійснюватись системно в руслі процесу соціалізації особистості. Системність патріотичного виховання військовослужбовців базується на принципі тягlosti виховного процесу на різних етапах соціалізації. Патріотичне виховання в родині поєднане з виховним процесом у закладах дошкільної освіти. Після дитячого садка естафету навчання і виховання переймає школа. Однак, в сучасному інформаційному суспільстві з шаленим темпом життя школа і вищі навчальні заклади перетворюються виключно на освітні заклади, які лише ретранслюють знання. Тому українська держава в сучасних умовах має виступати не тільки в ролі замовника підготовки фахівців для різних сфер господарства, а й мусить опанувати роль контролера результатів виховного процесу, підготувати виважений перелік національних і державних свят та церемоній, використовуючи давні військові традиції та наповнюючи їх новим змістом.

Враховуючи відкритий військовий конфлікт з Росією, доцільним є відновлення в повному обсязі у середній школі викладання дисциплін з допризовної військової підготовки молоді. У навчальному і виховному процесі має зростати й роль військових ліцеїв, які готують своїх вихованців до вступу до вищих навчальних закладів військового профілю. Саме в них а також на військових кафедрах цивільних університетів, під час строкової служби в лавах Збройних Сил України відбувається підготовка майбутніх військовослужбовців української армії. Необхідним є й перегляд якості і змісту гуманітарних дисциплін, що викладаються майбутнім військовослужбовцям, доповнення його новими темами та дисциплінами, які мають україноцентричний характер.

Вирішальна роль у патріотичному вихованні належить і діяльності дитячих і молодіжних організацій. Українському суспільству варто використовувати досвід українських та світових молодіжних організацій щодо

патріотичного виховання, які виникли на початку ХХ ст. Саме в цей період в суспільствах провідних країн світу поширюється думка, що школа вже не може повністю забезпечити всебічний розвиток молоді людини, формування рис відповідального громадянина та належний рівень патріотичного виховання. Для досягнення цієї мети слід залучати молодь ще з шкільної лави до активної участі в громадському житті.

Система патріотичного виховання, що здійснюється в загальноосвітніх середніх та вищих навчальних закладах, у військових навчальних закладах та молодіжних організаціях, має підкріплюватись й інформаційною підтримкою засобів масової інформації та кіноіндустрії. Саме вони мають сприяти вихованню в молоді на рівні індивідуальної і суспільної свідомості почуття патріотизму, відповідальності, дисциплінованості, чесності та мужності.

В цілому, патріотичне виховання належить до найважливіших функцій держави. У своєму змісті воно має містити цілісну систему діяльності, спрямовану на відродження в суспільстві почуття патріотизму та формування у молоді високих морально-вольових якостей. Патріотичне виховання як системний і взаємоузгоджений виховний вплив родини, закладів освіти, науки та культури, органів держави, Збройних Сил України, політичних партій, молодіжних та громадських організацій, спрямоване на формування у військовослужбовців високої патріотичної свідомості, вірності Батьківщині, рішучості стати на захист української держави.

ПРОБЛЕМА ПРОСОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ: ЗАКОНОМІРНОСТІ ТА ПАРАДОКСИ

Корчакова Наталія Вікторівна

*докторант кафедри психології факультету
філософської освіти і науки Національного
педагогічного університету*

ім. М. П. Драгоманова,

кандидат психологічних наук, доцент

Важливою тенденцією у розвитку психологічної науки кінця ХХ початку ХХІ століття є посилення уваги до позитивних сторін життєдіяльності особистості та її соціального буття. З'явилися цікаві роботи присвячені проблемі психології щастя, успіху, успішного батьківства та материнства, любові, благополуччя. У лоні цієї проблематики важливе місце належить питанням просоціального розвитку особистості – розгортання унікальної соціальної стратегії, що полягає у здатності людини діяти на благо інших. Допомога і співчуття, вияв щедрості і підтримки, емпатійний відгук і благодійність – це лише невеликий перелік дій із широкого кола

просоціальних самовиявів особистості. Усі вони об'єднані соціально ціннісним спрямуванням – прагненням діяти на користь партнера, сприяти задоволенню його потреб чи інтересів, турбуватися про його настрій та самопочуття. Самостійною лінією аналізу проблеми просоціальності особистості є питання вікової генези явища. Цей підхід сформувався у останні десятиріччя. Дослідження спрямовуються на вивчення ранніх форм просоціальної поведінки (Kristen-Antonow S., 2015; Sommerville J. A., 2013; Warneken F., 2015), зародження і розвиток основних різновидів просоціальних дій (Dunfield K. A., 2014 [3]), аналіз вікових особливостей просоціальності (Андреев П. В., 2008; Журавльова Л. П., 2012; Ігнацька О. Є., 2012 [1]; Петренко М. В., 2012; Най D., 2003; House B. R. et al., 2012), простеження вікової траєкторії її становлення (Павелків Р. В., Корчакова Н. В., 2013; Cote S. et al., 2002; Nantel-Vivier A., et al., 2009; Eisenberg N. et al., 2006; House B. R. et al., 2012).

Важливість розробки питань просоціального розвитку, на нашу думку, зумовлена декількома причинами. По-перше, вивчення просоціальної поведінки у ракурсі вікового генезису відкриває перспективи прогнозування позитивних соціальних тенденцій. Як показали наукові дослідження, ранні індивідуальні відмінності у рівнях просоціальності та їх стабільність корелюють з характером гуманістичних тенденцій у зрілому віці.

По-друге, вивчення первинних рівнів просоціальної поведінки дозволяє більш успішно вирішувати питання аналізу зрілих форм поведінкових стратегій, оскільки механізми дитячої просоціальності більш прості та менш завуальовані соціальними нашаруваннями. Саме цей шлях створює можливість переходу від аналізу поведінки, до вивчення особистісного конструкту просоціальності.

По-третє, простеження вікових особливостей розвитку просоціальної поведінки сприяє організації належного психолого-педагогічного супроводу процесу, здійсненню стратегій його стимулювання, формування та коригування. Варто зазначити, що сучасні наукові дослідження підтверджують позитивний вплив багатокomпонентних програм соціального і емоційного впливу на соціальну поведінку дітей і підлітків (Кириченко В. І., Єжова О. О., Нечерда В. Б., Тарасова Т. В., 2016; Durlak J. A. et al., 2010).

У розвитку наукової лінії простежуються як закономірні явища, так і певні парадокси. Основи первинної парадоксальності пов'язані із психологічним змістом явища. Не дивлячись на всю його зовнішню приналежність і соціальну значущість, просоціальні дії не завжди є гуманістичними, їх основу можуть складати певні корисливі мотиви – очікування матеріальної чи психологічної винагороди. Суперечливість і розмаїття мотиваційної бази вчинків породжує наукові дискусії щодо обсягу поняття, його розміщення на континуумі «альтруїзм-егоїзм». У останніх роботах все чіткіше простежується єдність наукових підходів до сутності поняття. Визнається ідея доцільності аналізу проблеми розвитку

просоціальності із урахуванням вікової динаміки не лише альтруїстичних тенденцій, але і дій заснованих на егоїстичних началах (Багмет І.М., 2002; Левіт Л. З. , Шевалдишева О. З., 2014; Левіт Л. З., 2016 [2]; Maner J.K., 2007 [4]).

Цікавим аспектом у розробці проблеми є її швидке розширення у міжнародному та міждисциплінарному просторі. Майже одночасно розпочалися широкомасштабні дослідження розвитку просоціальності у різних країнах світу, сформувалися творчі колективи, спрямовані на вивчення соціокультурних аспектів проблеми. Суперечливі моменти у процесі розробки проблеми розвитку просоціальності виникають при спробі виокремити основні види і структурні компоненти просоціальних дій. Кожна дія містить когнітивний, афективний і діяльнісний компоненти. У просоціальних діях афективне начало має настільки важливу роль, що здатне породжувати відносно самостійний блок просоціальних явищ – співчуття і співпереживання – глибинні емоційні відгуки на стани і потреби партнера. Емпатія із афективної основи перетворюється на дієву форму сприяння.

Усі акти сприяння передбачають здатність людини бачити партнера, помічати його потреби, розпізнавати емоційні стани та адекватно реагувати на них. Складність феномену дозволяє робити припущення про онтогенетично пізню появу стратегії. Ця ідея повністю нівелюється результатами досліджень, виконаних у психологічній науці у останні роки. Включення дітей 2-3 року у достатньо прості експериментальні ситуації дозволяє фіксувати ознаки просоціальних дій у дітей раннього віку. Від самого початку виникнення просоціальної поведінки варіює у залежності від ситуації. Як засвідчують результати нашого дослідження, дії інструментальної допомоги, шкодування, заступництва, емоційного зараження стають доступні дітям уже у період раннього дитинства.

Розвиток просоціальності, як цілісного особистісного конструкту, відбувається протягом усього життя. Вікова генеза феномену характеризується проходженням ряду етапів, що різняться особливостями детермінації, пусковими механізмами, рівнем усвідомлення та планування, представленістю основних форм та різновидів. Спираючись на теоретичні джерела та результати нашого емпіричного дослідження можна говорити про п'ять онтогенетично зумовлених етапів становлення соціально ціннісної поведінки: етап елементарної просоціальності (1-3 роки); соціально-нормативної (3-10 років); нормативно-диспозиційної (10-11 – 15-16 років); позиційно-сміслової (16-17 – 21-24 роки) та особистісно-самовизначеної просоціальності (від 21-24 років). Вікова детермінація процесу чітко простежується на трьох перших етапах. Починаючи із кінця підліткового періоду розвиток конструкту значною мірою зумовлюється процесами самовизначення, здобуваючи більш продуктивний чи пасивний характер. Як наслідок, індивідуальні програми набувають форм зрілої чи інертної просоціальності. Зріла просоціальність характеризується високою мірою

свободи від дії ситуативного фактору, стійкістю гуманістичних позицій. Інертна просоціальність пов'язана із зниженням екстенсивності гуманістичних тенденцій особистості, посиленням вагомості принципу взаємності, дії мотивів егоїстичної групи.

Переломним моментом у прийнятті і інтеріоризації просоціальних цінностей є підлітковий вік. Розвиток диспозиційних основ просоціальної поведінки відбувається у цей час на фоні розгортання процесів індивідуалізації, що породжує певне розбалансування у ціннісній сфері особистості. Одним із його проявів є розбіжність в оцінюванні підлітками своєї готовності до просоціальної поведінки та їх атрибутивних приписок щодо просоціальних схильностей інших. Як показали результати наших спостережень, підлітки виявляють недовіру до гуманістичного налаштування партнерів, при цьому свою готовність до вищезначеної поведінки оцінюють показниками вище середнього значення. Ця ж тенденція зберігається і у наступний віковий період. Існування таких упереджень знижує готовність підлітків і юнаків до активних просоціальних дій, а отже потребують корекції.

Підсумовуючи, зазначимо, що розгортання досліджень просоціального розвитку є загально світовою тенденцією, у якій чітко простежується процес інтегрування наукових знань та їх використання на благо гуманізації соціального і виховного простору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Игноцкая О. Е. Развитие просоциальной направленности личности в онтогенезе / О. Е. Игноцкая // 36. наук. прац Акадэміі паслядыпломнай адукацыі. – Вып. 10. – Мінск : АПА, 2012. – С.197 - 211.
2. Левит Л. З. Эгоистическая мотивация: экспериментальные результаты и теоретический дискурс / Л. З. Левит // Вестник КГУ им. Н. А. Некрасова 2016, Том 22. – С. 48 - 55.
3. Dunfield K. A. A construct divided: prosocial behavior as helping, sharing, and comforting subtypes / K. A. Dunfield // *Frontiers in Psychology*. – 2014. – Vol. 5. – P. 958.
4. Maner J. K. Altruism and egoism: Prosocial motivations for helping depend on relationship context / J. K. Maner, M. T. Gailliot // *European Journal of Social Psychology*. – 2007. – Vol. 37, Issue 2. – P. 347 - 358.

ІНТЕЛІГЕНЦІЯ ЯК РУШІЙНА СИЛА ЯКІСНИХ СУСПІЛЬНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ НА ЗАСАДАХ ДІЙСНОГО ГУМАНІЗМУ

Косенко Володимир Дмитрович

Формування інтелігентності у кожному окремому суб'єкті прямо залежить від соціального середовища та соціальних процесів у суспільстві, етапу історичного розвитку на якому воно знаходиться та, безумовно, досвіду самої людини. Стосовно сьогодення, важлива відповідь на питання: чи може бути усебічно розвиненою, – «здоровою», – людина, якщо хворе саме суспільство; як в таких умовах можуть актуалізуватися якості, які є невід'ємною складовою інтелігентності та її безпосереднього носія, соціального агента – інтелігента? Невже пророчими виявляться слова О. В. Босенко: «безкультур'я, яке теж є феноменом культури, встановлює своє тисячолітнє царство» [1]? Адже, українське суспільство з початку 90-х років переживає одну з наймасштабніших і найсерйозніших у своїй історії криз. В умовах вітчизняних реалій сьогодення переважна більшість людей залишилися на узбіччі економічного, соціального та культурного розвитку.

Кризові часи – часи зрушень. Часи втрат – з одного боку, з іншого – часи перспектив та можливостей. Нинішній порядок денний вимагає дій та не пробає бездіяльності. Висловлюючись у термінах економічної теорії, пасивність вітчизняної інтелігенції стосовно участі в модернізації українського суспільства, варто було б назвати періодом «втрачених можливостей». Маючи можливість стати справжнім дороговказом, спрямовуючим суспільство до дійсних перетворень, вітчизняні інтелігенти не змогли взяти на себе таку роль – точніше, в першу чергу, – обов'язки. Звичайно, нинішній суспільний хаос – це не відсутність порядку, а порядок, організований особливим чином, що запрограмований на постійне та перманентне відтворення криз. Його подолання, за умов панування приватної власності, які унеможливають вивільнення кожної людини від пут міщанства, яке і реалізується в інтелігентності, видається принципово неможливим.

Для того, аби з'ясувати місце інтелігенції у сучасному світі, чітко окреслити її роль у суспільних перетвореннях, необхідно звернутися до витоків формування вітчизняної інтелігенції, адже: «Інтелігентність являє собою боротьбу за єдність між минулим, майбутнім та нинішнім (сучасним). Це – діалектична єдність минулого та майбутнього у сьогоденні. Інтелігентність спрямована «і у «вперед» – у майбутнє. І в «у назад» – здібність до адекватної реконструкції колишніх та прийдешніх безпосередніх форм буття – минулого» [2, с. 214] – зазначає київський філософ Б. В. Новіков. Вважаємо, що пояснення витоків вітчизняної інтелігенції можливе лишень у хронотопі загальнолюдської культури, в об'єктивному процесі розгортання історії. Інтелігент, – як одиничний, штучний «продукт»,

виняток з правил, – постає у період передісторії. Формування якості інтелігентності починається ще з перших кроків людства, масове становлення людини такого типу є однією з важливих передумов переходу людства від передісторії до історії дійсної.

На нинішньому етапі розвитку суспільства інтелігенція має взяти на себе право виражати інтереси народу саме тому, що сферою прикладення праці інтелігента виступає людство в цілому, на відміну від часткового характеру професійної діяльності інших соціальних груп. Власне буття інтелігенції усвідомлюється опосередковано через буття народу, тобто бути собою – означає здійснити «себе для всіх». «Інтелігізація» суспільства – втілення інтелігентності у кожному окремому члені суспільства – єдиноможливий шлях переходу від «дикого звіра до нової людини» (М. Горький).

Інтелігенція нині має проявити себе у ролі головної рушійної сили суспільного розвитку. Враховуючи те, що розруха, – в державі, в економіці, в головах, – свідомо та цілеспрямовано підтримується (і, навіть, заохочується) на протязі декількох десятиліть, вже не просто потрібними – а необхідними, – видаються еволюційні (щодалі – більше: революційні) зміни. З необхідністю змін приходить і свобода у їх реалізації. Дійсним покликанням інтелігенції мають стати пошуки раціональних та ефективних, – базованих на засадах дійсного гуманізму, – шляхів виходу суспільства з кризи, сприяння проведенню дійсних соціальних перетворень, на які нині сформовано суспільний запит. Виходячи з цього, вітчизняна інтелігенція має постати ефективною запорукою та духовним джерелом майбутніх суспільних зрушень та досягнень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Босенко А. В. Silentium. Памяти интеллигенции. [Електронний ресурс] / А. В. Босенко. – Режим доступа: communist.ru/articles.php?article_id=509
2. Новиков Б. В. Свобода как жизнь понимающая: Сб. статей / Б. В. Новиков. – К. : ТП-Прес, 2008. – 376 с.

СПЕЦИФІКА ДОСЛІДЖЕННЯ ЛЮДИНИ ЕПОХИ ПОСТМОДЕРНУ: БІОФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ

Костючков Сергій Карпович

*доцент кафедри соціальної роботи,
соціальної педагогіки та соціології
Херсонського державного університету,
кандидат політичних наук*

Третє тисячоліття характеризується усвідомленням постійних суспільних змін, що актуалізують пошуки, а також застосування й продукування нових дослідницьких парадигм, традиційно спрямованих на культивування мудрості, її практичне використання з метою підвищення рівня якості життя як усього суспільства, так і кожної конкретної людини. Статус людини є підставою сучасної системи суспільних ідей і цінностей у царині культури, тож виникає потреба в постійній модернізації наукових, філософських підходів до дослідження людини, які б відповідали вимогам сучасної соціокультурної реальності. Постає цілком природним, що різні образи людини стали компонентами фундаменту певних уявлень про людину, а також підставою для формування соціокультурних концепцій у дослідному полі різних наук. Філософське трактування людини як унікальної природної істоти дає уявлення про неї, як про уособлену трисединість природного, соціального й духовного.

Формування нових філософських ідей у сфері дослідження людини обумовлено не тільки локальними проблемами й протиріччями, але, ширше – масштабними трансформаціями в культурному житті суспільства, змінами його інтелектуального стану, модернізацією моделей соціальної взаємодії з урахуванням нових цивілізаційних викликів. Зміни, які несе з собою нове тисячоліття, актуалізують процеси активного пошуку адекватної відповіді на історичні виклики, продукування нових ціннісних орієнтирів, які відображають наступність цивілізаційного розвитку.

Як стверджує Е. Гідденс, в умовах постмодерну соціальні перетворення є відцентровими за характером, провокуючи критичні форми взаємодії систем, що знаходяться на різних рівнях закритості / відкритості. Закриті системи, прагнучи до самозбереження будь-якою ціною, етіологічно не здатні продуктивно й адекватно обмінватися ресурсами з іншими системами, зокрема, з «чужими» культурними цінностями. Суспільство, підкреслює Е. Гідденс – це, перш за все, результат соціальних трансформацій, сукупності навмисних і спорадичних дій, рутинних поведінкових проявів, мікросоціальних практик. І, нарешті, резюмує Гідденс, постмодерн – це така, що лише формується, реальність. Але все ж це, хоча й частково, вже реальність, яку необхідно приймати, осмислювати й в якій доведеться жити людству. Процес глобалізації сприяє тому, що суспільства перетворюються у все більш відкриті системи, що отримують за своєю суттю інші просторово-тимчасові обриси, які Гідденс визначає як становлення «глобального космополітичного суспільства» [2].

У постмодерні формується принципово новий цивілізаційний і культурний простір, монохронно з яким виникає настільки ж новий за своїм культурним наповненням цивілізаційний тип особистості, який вже традиційно називається людиною постмодерною. Паралельно з позитивними аспектами глобалізаційного розвитку, реальність розкриває і його генетичні проблеми. Посилення нової соціальної диференціації безперервно продукує соціальні структурні взаємодії, а також впливає на докорінну переоцінку цінностей як з боку людини, так і в масштабі етнонаціональних, культурних або релігійних утворень. Беручи до уваги трансформаційні процеси світових філософських ресурсів у глобалізованому, інформатизованому світі, виникає необхідність ґрунтовного, комплексного філософського розгляду різних аспектів буття сучасної людини, а також ролі філософії в процесі конструктивного й продуктивного розуміння напрямків і перспектив його розвитку; це обумовлено не тільки факторами політичного, економічного, культурного або соціального змісту, а й потребами самої філософії.

Актуальною в даному аспекті постає біофілософія, як продукт цивілізаційної культури, специфічний конвергентний комплекс біології та філософії. В освіті біофілософський підхід орієнтовано на конструктивну реалізацію освітньо-виховного процесу, на продукування перспективних філософсько-освітніх концепцій, новітніх освітніх моделей із забезпеченням їхнього світоглядно-методологічного наповнення. Проблема, як бачиться, в тім, що сучасність вимагає від науки і практики більш прискіпливої уваги до міждисциплінарних досліджень, зокрема – біофілософії, як закономірної реакції на необхідність більш глибокої імплікації філософії та біології; також – у з'ясуванні біофілософських засад побудови філософсько-освітньої концепції відповідно до вимог сучасності.

Стимулюючим мотивом розширення дослідницького поля біофілософії як ґрунту нових, фундаментальних світоглядних, методологічних і аксіологічних уявлень про людину, її внутрішній світ, місце і роль в оточуючому ойкосі, енергетичному, інформаційному й духовному просторі, має слугувати прогресуюча роль світоглядної домінанти в біоцентристських концепціях життя. В такому ракурсі концепції біоцентризму, антропоцентризму й космоцентризму трансформуються з розряду контрадикторів наукового пізнання в комплекс засадничих комплементарних принципів пізнання життя, детермінуючих шляхи, ресурси й перспективи його збереження, безпеки й розвитку на індивідуальному, популяційному та біосферному рівнях. А отже, результатом такого процесу має стати фундаментальний світогляд, ядром якого повинні бути ідеї превалювання цінності та значущості життя людини в безпечному, комфортному природному середовищі.

Необхідно звернути увагу на те, що традиція розглядати біологію в якості об'єкта філософських досліджень відома з часів Аристотеля. У подальшому дана проблема знайшла відображення в науковому спадку

Р. Декарта, пізніше – І. Канта. В двадцятому столітті методологічне усвідомлення шляхів і форм пізнання життя значно прогресувало в напрямі пошуків наукового методу. Зокрема, Декартом механістичний метод було розповсюджено на сферу живого, що призвело до уявлення про живі істоти, як про складні механізми, які діють за законами механіки, а також до розвитку редуccionізму. В «доопрацьованій» формі механістична концепція пізнання живого отримала утілення в філософії Б. Спінози, котрий обґрунтував її з раціоналістично-математичних позицій, генеза яких висходить до традиції Г. Галілея, Т. Гоббса, Р. Декарта [1].

«Понадзадачею» біофілософії ми бачимо розробку моделей соціальної адаптації як найбільш конструктивного та ефективного засобу, застосування якого імпліцитно передбачає специфічність буття сучасної людини в мінливих умовах навколишнього світу. Дана специфічність полягає в тому, що суб'єктом сучасної історії цивілізації є значна частина населення Землі як солідарний, інтегрований і активізований у політичному, економічному, духовному, культурному, а також в інформаційній взаємодії, суб'єкт.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Скирбекк Г. История философии / Г. Скирбекк, Н. Гилье; [пер. с англ. В. И. Кузнецова]. – М.: Гуманитарный издательский центр ВЛАДОС, 2000. – 800 с.
2. Giddens A. The Consequences of Modernity. – Cambridge: Polity Press, 1990. – 188 p.

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДИКИ КАЗКОТЕРАПІЇ У РОБОТІ З ОНКОЛОГІЧНО ХВОРИМИ ДІТЬМИ

Котова Анастасія Сергіївна

студентка II курсу групи ДСР-115

*ПВНЗ «Кропивницький інститут державного
та муніципального управління»*

Актуальність використання методики казкотерапії у соціальній та психолого-педагогічній галузі в останній час зростає. Казкотерапію можна проводити як з дорослими так і з малечюю. Казкотерапія – це спосіб об'єктивізації проблемних ситуацій, іншими словами, це створення особливої казкової атмосфери, яка робить мрію дійсністю, огортає все навколо передчуттям дива, дозволяє дитині вступити у боротьбу зі своїми страхами і вийти з неї переможцем, а головне – надає малюку почуття впевненості і захищеності [1].

У казках відображаються усі аспекти людського життя: проєктуються моделі стосунків, визначаються цінності та ідеали, що сприяє формуванню духовно здорової, компетентної особистості. А обов'язковий «щасливий кінець» стає основним засобом цього виду казкотерапії, що допомагає здоровим та хворим дітям позбутися страхів і комплексів. Саме тому казкотерапія є одним з найефективніших психологічних методів у роботі з дітьми.

Перевага терапевтичної казки в тому, що вона складена спеціально з урахуванням особливостей конкретної дитини. Її персонажі переживають ті ж емоції, борються з тими ж страхами, комплексами, що й малюк. Дитина порівнює себе з персонажем, аналізує його поведінку (таким чином вдаючись і до самоаналізу) і на його прикладі вчиться долати труднощі різного характеру у реальному житті. Казка розвиває уяву дитини, розширює її світогляд. Слухаючи і аналізуючи казки в дитинстві, людина поповнює у підсвідомості багаж життєвих ситуацій, що за необхідності може бути активізований. Терапевтична казка створює особливий зв'язок між дитиною і дорослим, що ґрунтується на довірі та впевненості. У процесі казкотерапії негативні персонажі (що є втіленням дитячих страхів та комплексів) перетворюються на позитивні.

На думку сучасної дослідниці Н. Подоляк, у роботі з казкою доцільно використовувати такі методи:

- малювання за мотивами казки, де кожна дитина обирає і малює фрагмент казки, який хоче зобразити, героя, який найбільше сподобався;
- обговорення поведінки і мотиви дій персонажа з дітьми, виявлення страхів у дитини;
- програвання епізодів казки (між дітьми розподіляють ролі (персонажів-звірят і персонажів-страхів) з урахуванням емоційного стану дітей та попередніх малюнків);
- використання казки як притчі (у цьому випадку казка має стати моделлю поведінки; закріплення ефекту казки відбувається тоді, коли дорослі розпитують дітей, яку казку чули, хто з персонажів сподобався і чому) [1].

У процесі використання методики казкотерапії для онкологічно хворих дітей особливого значення набули особливі, спеціально створені для майбутньої збірки казок дитячі твори. У процесі застосування казкотерапії з онкологічно хворими дітьми було створено роботу відразу у кількох напрямках. З одного боку, у казці діти проявляли свої архетипи і соціальні установки, вони яскраво відображалися і надавали ключовий вплив на сюжет. З іншого боку, казка зачіпала дитячі переживання, які можна простежити у сюжеті, де відбувався поступовий генезис особистості дітей. У процесі складання сюжету діти наповнювали казку своїм особливим, індивідуальним актуальним змістом. У змісті казки проглядається, чим зараз живуть діти, які в них основні переживання(особливо коли діти хворіють).

Було використано найпоширеніші способи роботи з казкою а саме: обговорення вже існуючих казок; самостійне складання казок дітьми; театральне програвання казки.

Отже, популярність казкотерапії в таких сферах, як психологія, педагогіка, соціальна робота зростає досить швидко. Використання казкових терапевтичних методів дає можливість коригувати розвиток комунікативних здібностей дітей, тим самим, створюючи сприятливі умови для психічного та особистісного зростання дитини. Казкотерапію безперечно необхідно використовувати в процесі роботи з онкологічно хворою дитиною. Складання та занурення у фантастичний світ хоч на мить відволіче маленького автора від думок про хворобу та страхів, пов'язаних із нею.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Подоляк Наталя / Казка, що лікує душу/ Наталя Подоляк // Дошкільне виховання. – 2009. – № 9. – С. 21–23.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД РЕФОРМУВАННЯ ЖКГ ТА ЙОГО ЗАСТОВУВАННЯ В УКРАЇНІ ЯК ПЕРЕДУМОВА ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛІЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ ГАЛУЗІ

Коцюрба Ольга Юрійвна

*асистент кафедри фінансів та планування
Центральноукраїнського національного
технічного університету,
кандидат економічних наук*

Необхідною умовою прогнозування і регулювання державою розвитку житлово-комунального господарства (ЖКГ) виступає попереднє обстеження світового досвіду щодо моделей функціонування підприємств ЖКГ. Оскільки при наявності чіткої моделі розвитку можна виявити основні чинники, макроекономічні взаємозв'язки та тенденції розвитку галузі, залежність від економічних циклів, процесів у регіонах, забезпечити залучення інвестицій на довгостроковій основі та повну модернізацію об'єктів ЖКГ.

Аналіз літературних джерел [1, 2, 3, 4, 5, 6] надав змогу узагальнити та виокремити чотири моделі функціонування підприємств ЖКГ, враховуючи досвід розвинених країн:

англійська, передбачає повну приватизацію об'єктів ЖКГ. Перевагами моделі є можливість вдосконалення організаційної структури підприємств ЖКГ; залучення додаткових коштів у сферу надання комунальних послуг; покращення фінансового стану підприємств внаслідок можливого списання боргів, здійснення паспортизації тощо. До недоліків

належать такі: зниження можливості здійснення впливу муніципальними органами на діяльність підприємств ЖКГ регіонів; залежність від репутації наступного власника комунальних підприємств;

німецька, спрямована на приватизацію комунальної власності та передачу її приватним структурам, проте головні корпоративні права залишаються в розпорядженні муніципалітету. Запропонована модель сприяє залученню додаткових коштів для розвитку підприємств ЖКГ; можливості реструктуризації й погашення заборгованості; оптимізації системи управління підприємствами й заборгованістю; забезпеченню контролю з боку державних органів влади відповідно до їх повноважень за функціонуванням підприємств житлово-комунального комплексу. Недоліки полягають у тому, що спільне управління ЖКГ потребує розроблення та впровадження чітких повноважень, відсутність яких спричиняє диспропорції та недовіру до партнерів; залежності від репутації партнерів, що взаємодіють з підприємствами ЖКГ;

французька, характеризує взаємодію між муніципальними органами та приватними структурами на базі довгострокових договорів оренди та відповідних спільних угод. Перевагами моделі є таке: муніципальні органи не втрачають управління та контроль над підприємствами житлово-комунального комплексу; додатково залучаються інвестиційні та фінансові ресурси, які знаходяться в розпорядженні приватних структур; відбувається реорганізація організаційної й управлінської структури підприємств житлово-комунального комплексу. Недоліки: залежність від фінансового стану та репутації приватної компанії, що уклала угоду з муніципальними органами; потребує розроблення та удосконалення нормативно-правового забезпечення управлінням ЖКГ;

американська, полягає в чіткому розмежуванні повноважень федеральних і місцевих органів влади у частині фінансування програм і об'єктів житлово-комунального господарства, за умови забезпечення повного управління місцевими органами управління. Переваги моделі: можливість залучення грошових засобів не тільки місцевих бюджетів, але й федеральних коштів; реалізація «блокових програм», які спрямовані на фінансування певної сфери ЖКГ. До недоліків належать такі: враховуючи сучасні надзвичайні економічні умови, не завжди програми розвитку ЖКГ повністю фінансуються федеральними та місцевими бюджетами; недостатність коштів для фінансування наслідків надзвичайних техногенних, екологічних, природних та інших ситуацій.

Таким чином, аналіз моделей надав змогу визначити, що підприємствам ЖКГ України найбільш характерні ознаки німецької та французької моделей, оскільки вони містять напрями дерегуляції відносин між державними органами та підприємствами ЖКГ. Крім того, вони забезпечують можливість застосування різноманітних форм та інструментів залучення додаткових фінансових та інвестиційних ресурсів (наприклад, приватизація ЖКГ без передачі майнових прав, залучення приватного сектору

економіки через різноманітні форми державно-приватного партнерства та ін.).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Буряченко А. Світовий досвід фінансування розвитку інфраструктури міст / А. Буряченко, Л. Гераймович // Міжнародна економічна політика. – 2014. – № 1(20). – С. 105–128.
2. Буряченко А. Є. Використання іноземного досвіду фінансування місцевої інфраструктури / А. Є. Буряченко // Вчені записки. – 2012. – № 14. – С. 218–224.
3. Заїка О. В. Використання досвіду країн з розвинутою ринковою економікою у сфері управління комунальним господарством / О. В. Заїка // Інвестиції: практика та досвід. – 2014. – № 4. – С. 148–152.
4. Логвиненко В. І. Житлово-комунальне господарство: закордонний і вітчизняний досвід його реформування та розвитку [Електронний ресурс]/ В. І. Логвиненко. – Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/apdu/2008-2/doc/3/04.pdf>
5. Рибачук В. Л. Зарубіжний досвід формування та управління ринком житлово-комунальних послуг [Електронний ресурс]/ В. Л. Рибачук. – Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=484>
6. Управління заборгованістю на підприємствах житлово-комунального комплексу: теоретико-методологічні засади та особливості реалізації : монографія / К. А. Мамонов, О. А. Боровик, Р. С. Грива, В. Т. Плакіда; Харк. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Х. : ХНУМГ, 2014. – 191 с.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ДІЛОВОЇ ГРИ З ДИСЦИПЛІНИ «ОПТИМІЗАЦІЙНІ МЕТОДИ І МОДЕЛІ»

***Кошолан Валентина Валентинівна**
старший викладач кафедри обліку та
оподаткування ПВНЗ «Кропивницький інститут
державного та муніципального управління»*

Необхідною передумовою успішної професійної кар'єри фахівців економічного напрямку діяльності є вміння та здатність орієнтуватись у економіко-математичних моделях, які дають можливість розв'язувати складні економічні проблеми на високому, сучасному рівні з врахуванням умов ринкового середовища.

На практиці використання математичних методів і моделей актуально як для діяльності окремої невеличкої фірми, так і на рівні макроекономіки, тому фахівець у галузі економіки повинен мати достатньо фундаментальних і

прикладних знань, умінь і навичок для формування особистого широкого професійного світогляду, що дозволить йому глибше розуміти економічні процеси та приймати оптимальні управлінські рішення.

При вивченні цих дисциплін особливо ефективним є використання активних методів навчання: кейс-методів, ділових ігор, моделювання виробничих ситуацій на ПЕОМ тощо.

Питаннями обґрунтування доцільності та перспективності використання ділових ігор у вищій школі, розкриття загальних правил організації, конструювання й проведення ділових ігор займалися такі дослідники як Я. Бельчиков, А. Вербицький, М. Воронка, П. Щербань та ін. Теоретичні основи та практичне застосування ділових ігор у процесі навчання економічним дисциплінам представлено у працях В. Буркова, В. Комарова, К. Солопенко та ін.

Аналіз літературних джерел свідчить, що існують різні підходи до визначення сутності та організації ділових ігор у навчальному процесі. Ділові ігри розуміють як різновид імітаційного моделювання – ігрової побудови, що є наслідуванням реальних життєвих чи професійних ситуацій, або як спосіб інтенсифікації творчої, розумової діяльності в умовах організації групової й колективної взаємодії з визначення послідовності рішень у штучно створеній ситуації [1].

Розглянемо приклад ділової гри «Ресурси підприємства» з дисципліни «Оптимізаційні методи і моделі», яка за своїм змістом охоплює моделювання задач замкнутого виробничого циклу від розкрою матеріалів до випуску готової продукції і реалізує всі основні етапи економіко-математичного моделювання: постановку фінансово-господарської діяльності конкретного виробничого підприємства, реалізацію їх на ПЕОМ, перевірку адекватності і аналіз розв'язків, прийняття рішення щодо оптимізації виробничої програми підприємства.

Мета і призначення гри: ділова гра реалізується протягом 6 годин по завершенню практичних занять з дисципліни «Оптимізаційні методи і моделі». Її мета – закріплення теоретичних знань студентів і застосування їх до розв'язання практичних задач.

Загальна постановка задачі: необхідно визначити оптимальний обсяг виробництва садових тентів чотирьох типів на рік, виходячи з основних виробничих ресурсів невеликого підприємства, та проаналізувати рівень ефективності їх використання. Критерієм оптимальності виробничої програми є максимум річного доходу даного підприємства.

Підготовка до гри: даний етап проводиться за декілька днів до початку основних (ігрових) етапів. Він включає інструктаж (визначення мети, предмету моделювання, правил і порядку проведення гри) і діагностику ділових якостей та математичної підготовки учасників гри шляхом анкетування та проведення тестового контролю.

Для організації проведення гри групу студентів необхідно поділити на п'ять підгруп (мінігруп) у кожному з яких буде входити 5–6 студентів.

Перша підгрупа студентів – це співробітники підготовчого відділу матеріальних ресурсів підприємства. Друга підгрупа входить до відділу маркетингу. Третя підгрупа студентів – це співробітники відділу праці та заробітної плати. Четверта підгрупа студентів буде представляти технологічний відділ підприємства. П'ята підгрупа студентів – це фінансово-виробничий відділ даного підприємства.

Викладач забезпечує підгрупи відповідною інформацією для побудови моделей. Всі задачі студенти розраховують на ПЕОМ у середовищі EXCEL.

Для розв'язання поставленої задачі використовується інформація, що є результатом роботи певних структурних підрозділів підприємства, а саме:

1. Підготовчий відділ розв'язує задачу оптимального розкряю матеріалів, тобто розраховує таку кількість типорозмірів матеріалу, яка забезпечить випуск садових тентів у відповідності з попиту на них на ринку при мінімальних відходах матеріалу.

2. Відділ маркетингу вивчає ринок садових тентів, прогнозує попит на всі типи садових тентів і надає цю інформацію у підготовчий та фінансово-виробничий відділ.

3. Відділ праці та заробітної плати визначає фактичний фонд робочого часу та нормативи витрат робочого часу на виготовлення одного садового тенту кожного виду.

4. Технологічний відділ забезпечує безперебійну роботу обладнання, а також визначає режимний фонд роботи кожної його групи та норми витрат часу на обробку кожного із видів продукції на кожній групі обладнання.

Використовуючи інформацію даних відділів, будується математична модель задачі оптимального використання взаємозамінюваних груп обладнання, яка дозволяє мінімізувати витрати часу на обробку всіх деталей, обсяг яких відповідає ринковому попиту продукції.

5. Фінансово-виробничий відділ будує математичну модель для визначення оптимальної виробничої програми виробництва садових тентів кожного виду, яка за даними виробничими ресурсами забезпечить максимальний прибуток підприємства на рік. Одночасно визначає грошові кошти, які підприємство може вкласти у виробничу програму продукції та встановлює середні ціни реалізації їх у відповідності з кон'юнктурою ринку. Також фінансово-виробничий відділ аналізує рівень використання виробничих ресурсів щомісячно у динаміці за два роки на основі економетричного моделювання. Для цього будуються дві виробничі функції, які кількісно описують зв'язок залежності між прибутком підприємства та основними виробничими ресурсами, що використовуються на підприємстві.

Викладач проводить аналіз роботи кожної з груп студентів і оцінює їх роботу за 10-бальною шкалою. Система оцінок учасників визначається за

наступними критеріями: рівень знань навчального матеріалу по певній темі; наявність навичок виконання певних професійних функцій; узгодженість дій учасників.

Після того, як вся робота закінчена, підсумки підбиті, представники кожної з підгруп виступають з узагальненою розповіддю про свої дії. Таким чином здійснюється зворотній зв'язок: викладач може проконтролювати сприйняття студентами матеріалу та зробити висновок про ефективність методів навчання, застосованих на занятті.

Аналіз принципів розробки і застосування ділових ігор у освітньому процесі дозволяє зробити висновок, що ці ігри допомагають студентам розвивати такі професійні якості, як: здатність працювати в команді, брати на себе відповідальність при вирішенні різних питань, проявляти ініціативу, виявляти проблеми, шукати шляхи їх вирішення та вміння аналізувати нові ситуації, застосовувати для їх аналізу вже наявні знання й розвивати взаєморозуміння між учасниками гри.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ковальська В. С. Особливості організації ділових ігор у процесі навчання майбутніх інженерів-педагогів економічного профілю / В. С. Ковальська // Проблеми інженерно-педагогічної освіти. – 2010. – №26–27. – С. 119–124. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pipo_2010_26–27_19.
2. Белкін І. Педагогічні умови виникнення ділових ігор у вищих навчальних закладах / І. Белкін // Гуманітарний вісник. – Київ. – 2011. – № 22. – С. 3–5.

КРОКИ «УПЕРЕД» ТА «НАЗАД» У ЗАПОБІГАННІ КОРУПЦІЙНИМ ЗЛОЧИНАМ ШЛЯХОМ ВНЕСЕННЯ ЗМІН ДО КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ У 2014-2015 РОКАХ

Крайник Григорій Сергійович
асистент кафедри кримінального права № 1
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого, кандидат юридичних наук

1. До кроків «уперед» у запобіганні корупційним злочинам шляхом внесення змін до Кримінального кодексу України у 2014-2015 роках в Україні можна віднести зміни, внесені, зокрема, законом України «Про Національне антикорупційне бюро України» (розділ 2 «Прикінцеві положення»): 1) у розділі 9 Загальної частини Кримінального кодексу України (далі – КК України) у статтях 45 «Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям», 46 «Звільнення від

кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим», 47 «Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки» та 48 «Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із зміною обстановки» внесено доповнення «крім корупційних злочинів», що позбавило суд можливості звільнити від кримінальної відповідальності за вчинення корупційних злочинів; 2) за ч. 1 ст. 69 КК України «Призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом» після змін від 14.10.2014 р. суд не може призначити основне покарання нижче від найнижчої межі, встановленої в санкції статті Особливої частини цього Кодексу або перейти до іншого, більш м'якого виду основного покарання у разі засудження за корупційний злочин; 3) завдяки змінам від 14.10.2014 р., суд не може звільнити від відбування покарання з випробуванням (ст. 75 КК України) у випадку засудження за корупційний злочин; 4) відповідно до вказаних змін, суд не може зняти судимість у випадках засудження за корупційні злочини [6].

Ці зміни позитивно впливають на запобігання корупційним злочинам, оскільки унеможливають: застосування до осіб, що вчинили корупційні злочини, звільнення від кримінальної відповідальності (за статтями 45-48 КК); призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом (ст. 69 КК); звільнення від відбування покарання з випробуванням (ст. 75 КК) тощо. Вказані зміни до КК України забезпечують невідворотність відповідальності за корупційні злочини та зменшать корупцію в судах.

Кроками «назад» у запобіганні корупційним злочинам у 2014-2015 роках в Україні на наш погляд можна віднести:

1) декриміналізація зловживання та перевищення службових повноважень військовими службовими особами – злочинів, передбачених статтями 423 та 424 КК України, відповідно до закону України від 21 лютого 2014 р. № 746-VII [2] та виключення з переліку корупційних злочинів, передбачених статтями 423 та 424 КК України згідно закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» (розділ 2 «Прикінцеві положення») [6], оскільки: по-перше, суспільна небезпечність цих злочинів не зменшилась; по-друге, їх виключення з КК України не впливає з міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України; по-третє, злочини, передбачені статтями 423 та 424 КК України, містили усі ознаки корупційних злочинів.

2) законом України від 12 лютого 2015 р. № 198-VIII ст. 368-2 «Незаконне збагачення» сформульована таким чином, що суперечить ст. 62 Конституції України [2] та ст. 20 Конвенції Об'єднаних націй Організації проти корупції [1], що неприпустимо, оскільки відповідно до ст. 8 Конституції України вона має найвищу юридичну силу; закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй [2] та Конвенція ООН проти корупції набрала

чинності для України 01 січня 2010 р. [1] та положення Кримінального кодексу України мають відповідати їй, а не суперечити.

Законом України від 21 лютого 2014 р. № 746-VII були виключені з переліку корупційних злочинів (ст. 45 ККУ) та декриміналізовані, тобто взагалі виключені з кримінального законодавства України такі злочини як зловживання та перевищення військовими службовими особами службових повноважень, що заподіяли істотну шкоду та тяжкі наслідки (статті 423 та 424 ККУ) [5], адже вони мали усі ознаки корупційних злочинів та не втратили суспільну небезпечність. Практичне значення декриміналізації статей 423 і 424 КК України дуже негативне – вони призвели до того, що службові особи (окрім працівників правоохоронних органів) підлягали звільненню від кримінальної відповідальності та покарання згідно зі статтями 285 та 539 Кримінального процесуального кодексу України [3]. На практиці після змін до КК від 21.02.2014 р. звільнили, зокрема, усіх військовослужбовців, які розкрадали військово майно, хоча зрозуміло, що у міжнародних конвенціях, ратифікованих Україною, про необхідність їх звільнення не йдеться. У змісті ст. 19 Конвенції ООН проти корупції немає нічого спільного зі змістом зазначеного закону України від 21 лютого 2014 р. № 746-VII, окрім зміни терміну «мотив» на «мета» у ст. 364 КК [1; 5].

Стаття 368-2 КК України «Незаконне збагачення» у чинній редакції після поспішних змін, внесених Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення діяльності Національного антикорупційного бюро України та Національного агентства з питань запобігання корупції» від 12 лютого 2015 р. № 198-VIII сформульована у частині 1 так: «Набуття особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, у власність активів у значному розмірі, законність підстав набуття яких не підтверджено доказами, а так само передача нею таких активів будь-якій іншій особі» [4] і суперечить *статті 62 Конституції України* («Особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду) [2], тому що з одного боку ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість, а з іншого – якщо не довів невинуватість – кримінальна відповідальність за ст. 368-2 КК.

Також ст. 368-2 КК після внесених змін Законом від 12 лютого 2015 р. № 198-VIII [4] суперечить *статті 20 Конвенції ООН проти корупції* (офіційний переклад ст. 20 вказаної Конвенції: «За умови дотримання своєї конституції та основоположних принципів своєї правової системи кожна Держава-учасниця розглядає можливість вжиття таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для визнання злочином умисне *незаконне збагачення*, тобто значне збільшення активів державної посадової особи, яке перевищує її законні доходи і які вона не може раціонально обґрунтувати» [1]), де менш суворі вимоги порівняно зі ст. 368-2

КК – слід лише раціонально обґрунтувати, а не довести (наприклад, службова особа, що з часом значно розбагатіла, зберігала попередні договори банківських вкладів, чеки, інші договори тощо, проте вони згоріли і докази їх набуття вже відсутні – у КК України на даний момент за це вже можлива кримінальна відповідальність за ст. 368-2 КК).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конвенція ООН проти корупції від 31 жовтня 2003 р. (підписана від імені України 11.12.2003 р., ратифікована 18.10.2006 р., набрала чинності для України 01.01.2010 р.) // Офіц. вісник України. – 2010. – № 10. – Ст. 506.
2. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верхов. Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI // Відомості Верхов. Ради України. – 2013. – № 9–13. – Ст. 88.
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення діяльності Національного антикорупційного бюро України та Національного агентства з питань запобігання корупції : Закон України від 12 лютого 2015 р. № 198-VIII // Відомості Верхов. Ради України. – 2015. – № 17. – Ст. 118.
5. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо імплементації до національного законодавства положень статті 19 Конвенції ООН проти корупції: Закон України від 21 лютого 2014 року № 746-VII // Відомості Верхов. Ради України. – 2014. – № 12. – Ст. 188.
6. Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1698-VII // Відомості Верхов. Ради України. – 2014. – № 47. – Ст. 2051.

АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ НАУКИ В ГАЛУЗИ ВЕРСТАТОБУДУВАННЯ-СЕРДЦЕВИНИ МАШИНОБУДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Кузнєцов Юрій Миколайович
професор кафедри конструювання верстатів та
машин Національного технічного університету
України «Київський політехнічний
інститут імені Ігоря Сікорського»,
доктор технічних наук, професор

Основна риса сучасності – це орієнтація виробництва на ринок, що неможливо без інтеграції науки, освіти, виробництва і сфери обслуговування, а також досягнення наступних основних цілей [4,6]: підвищення продуктивності і якості продукції; скорочення витрат на виробництво при заощадженні енергетичних, матеріальних ресурсів і збереженні екології; поліпшення і зниження долі фізичної праці людини; полегшення або скорочення монотонної інтелектуальної (розумової) праці людини; розширення технологічних і функціональних можливостей обладнання при створенні нового або модернізації існуючого обладнання.

Досягнення наступних цілей позначилося на світових тенденціях розвитку машинобудування і, зокрема, його серцевини – верстатобудування, основними з яких є наступні [4-6]: 1.Високошвидкісна (High Speed Cutting) та високопродуктивна (High Production Cutting) обробка. 2.Високопрецизійна (High Precision Cutting) обробка з точністю до 0.01 мкм та шорсткістю поверхні Rz=0.001 мкм (1 нанометр). 3.Створення багатофункціонального, багатопільового обладнання, в тому числі з механізмами паралельної структури (МПС) і мехатронними компонентами, які об'єднують засоби механіки, електроніки та електротехніки. 4.Агрегатно-модульний принцип конструювання, виготовлення і складання виробів з реалізацією принципу паралельного проектування (Concurrent Engineering) в короткі терміни з одночасною підготовкою виробництва (синхронізація). 5.Впровадження гнучких виробничих систем, модульних і інтегрованих технологій з використанням 3D – моделювання і лазерної техніки типу Rapid Prototyping і т.п. 6.Застосування сучасних інформаційних технологій, інтелектуальних комп'ютерних систем і креативного підходу при пошуку нових і нетрадиційних технічних рішень, що відповідає умовам інноваційної економіки (на зміну економіці речей приходить економіка знань). 7.Застосування нових прогресивних матеріалів: це так званий верстатометал і синтегран, полімербетон, композиційні матеріали, литво з гранітної крошки і екологічно чистими зв'язуючими матеріалами, алюмінієво-магнієві сплави, які леговані нікелем і скандієм та інш. 8.Сервісна і технічна підтримка через Інтернет-споживачів обладнання, глибока діагностика кожної одиниці обладнання і одиниць з ЧПК.

В кінці 80-х років минулого століття верстатобудування в Україні було на підйомі [6]. В той час Україна займала друге місце в СРСР після Російської федерації по виробництву і реалізації верстатів і була лідером по кількості винаходів та інших інновацій. В Україні кожний рік виготовлялося понад 37 тис. верстатів, які успішно реалізовувалися не тільки в межах СРСР, але країн Європи, Азії, Америки і Африки. Але вийти на світовий рівень з перших років радянської влади не вдавалося, бо був обраний стратегічно хибний курс під девізом «**Догнати і перегнати!**» (перші токарні верстати московського заводу «Красный пролетарий» назвали ДИП-200 (рос. – «догнать и перегнать»), висота центрів 200 мм, але вони, навіть з ЧПК,

наприклад, мод.16K20ФЗС1, так і не перегнали подібні верстати провідних фірм. Нас завжди переконували в тому, що треба йти у фарватері провідних фірм і країн, дивлячись ним в зад і беручи за основу розробки, що побачили на міжнародних виставках і ярмарках.

Зараз картина на ринку вітчизняних верстатів нагадує картину оволодіння автомобільним ринком України, де по шляхам роз'їжджають дорого вартісні іномарки, що завезені дилерами провідних світових фірм, які переслідують чотири мети: по-перше, підтримати іноземного виробника, а не вітчизняного; по-друге, оплатити працю іноземних робочих, а не вітчизняних; по-третє, збагатити торгівельні організації; по-четверте, дати банкам заробити великі гроші на валютних кредитах і одверти вітчизняного покупця. Таке ж подібне робиться з верстатами та комплектуючими до них. Україна сьогодні практично не виготовляє власні верстати, а покупає чужі, що знищує, якщо не знищило, власне верстатобудування – серцевину машинобудування.

В кінці 90-х років економіка України почала виходити з глибокої кризи, але цей підйом не торкнувся високого переділу (група А – виробництво засобів виробництва), а саме верстатобудування, хоча в цьому напрямку, який дає продукцію з найвищою доданою вартістю, раніше славилася наша країна. Для його відновлення потрібні були дуже великі вкладення як в наукові дослідження і створення нової техніки і нових технологій, так і в модернізацію виробничих потужностей. Замість цього кошти пішли в іншому напрямку.

Протягом останніх двадцяти років, держава поквапилася позбавитися від збанкрутілих і припинивших свою виробничу діяльність верстатобудівних заводів, які були корпоративізовані, а потім продані в ході ваучерної «прихватизації» і на сертифікаційних аукціонах. В подальшому, контрольні пакети акцій підприємств сконцентрували окремі компанії, які не вкладали гроші в модернізацію і не намагалися відродити випуск верстатів, а деякі заводи були перепрофільовані на випуск більш рентабельної продукції. В наслідок цього виробництво верстатобудівної продукції в країні зменшилося на два і більше порядків.

Без аргументації було ліквідовано ряд заводів і конструкторських бюро, в тому числі спеціальне конструкторське бюро багатошпиндельних автоматів (СКББА) і всесвітньо відомий Київський завод верстатів-автоматів, який вижив під час Другої світової війни і прославився випуском гами (від надлегких до надважких) багатошпиндельних (4,6,8 шпинделів) токарних автоматів та напівавтоматів і на їх базі автоматичних ліній, що по показникам надійності, продуктивності, точності не поступалися провідним фірмам світу і експортувалися близько в 40 країн, серед яких багато в Японію.

Серед факторів, що вплинули на стан верстатобудування, можна виділити наступні [6]: **політичні** (в Україні верстатобудування не входить до пріоритетних галузей); **економічні** (інфляція, низькі заробітні плати конструкторів, інженерів, робочих, відсутність матеріальних стимулів);

соціальні (безробіття, розрив ланцюга інтеграції наука-освіта-виробництво); **організаційні** (розвалилася налагоджена система кооперації, поставок, комплектації, відсутність генеральної стратегії КМУ); **інтелектуальні і інформаційні** (нема нових ідей, різко скоротилася кількість повних винаходів з експертизою по суті, відсутня інформація про світовий рівень верстатобудування при обмежувальному відвідуванні широким загалом фахівців і вчених ВНЗ міжнародних ярмарок за межами України за браком коштів на відрядження); **моральні** (інколи деякі керівники стали ініціаторами розвалу підприємств з метою їх перепрофілювання, надання в оренду або продажу площ під торгівельні установи, склади для імпортних товарів тощо).

Саме внаслідок цих факторів більшість вітчизняних верстатобудівних заводів, інколи унікальних в своєму сегменті, сьогодні або зовсім припинили випуск профільної продукції, або виготовляють декілька верстатів за рік по окремим замовленням. Але це сталося не тому, що промисловість віддає перевагу дорогому імпортному обладнанню, а тому, що втрачені інженерні і робочі кадри.

Неможливість виготовляти вітчизняні сучасні верстати та інше металообробне обладнання спонукає на закупівлю імпортного обладнання. Активному імпорту в Україну сприяє «братня» допомога західних та інших країн, які з готовністю надають нам кредити під закупівлю свого ж обладнання і організують на безкоштовній основі навчальні центри по обслуговуванню їх обладнання і рекламування їхньої продукції, в тому числі різального інструменту, технологічного оснащення, приводів і систем ЧПК.

В ситуації, яка склалася, важко винити українських підприємців, бо вони купляють те, що краще і гарантує прибуток. Вони втратили віру у вітчизняного виробника, да і відверто кажучи, у нас немає верстатів, які по якості не гірше зарубіжних.

Верстатобудування як серцевина машинобудування вимагає до себе особливої уваги. Це давно зрозуміли в багатьох країнах, де економіка почала розвиватися: в Китаї та Індії ще більше двох десятиліть тому верстатобудування було в занепаді, а сьогодні азійські верстати конкурують з європейськими по цінам і навіть по якості. В Ірані на державному рівні було прийнято рішення розвивати власне автомобілебудування, а для цього знадобилося обладнання і верстатобудування почало стрімко розвиватися.

В Україні все ще є високий науковий потенціал і достатньо добрих спеціалістів і інженерних кадрів, щоб відродити при сприянні держави вітчизняне верстатобудування та інші галузі машинобудування (літакобудування, сільгоспмашинобудування, приладобудування, тощо). Для цього потрібно обрати стратегічно вірний курс під девізом **«Випередити, не догоняючи!»** і здійснити інноваційний прорив у сфері науки, освіти і виробництва, використовуючи останні досягнення в різних науках (генетиці, кібернетиці, інформатиці, синергетиці, тощо), які об'єднані в міждисциплінарну галузь знань і побудовані на єдиному структурно-

системному підході (приклад НБІК-технології: НАНО, БІО, ІНФО, КОГНІ) [1-3, 5, 7, 8]. Негативні явища у сфері інноваційної діяльності, правової охорони і захисту інтелектуальної власності створюють загрозу економічній і технологічній безпеці України, що потребує прийняття невідкладних заходів як з боку вищого політичного керівництва держави, так і органів виконавчої влади на всіх рівнях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Балашов Е. П. Эволюционный синтез систем / Е. П. Балашов. – М. : Радио и связь, 1985. – 328 с.
2. Брюхович Е. И. К вопросу информатизации общества // Математические машины и системы. – 1997, № 2. – с. 122–132.
3. Вавилов Н. И. Закон гомологических рядов в наследственной изменчивости / Н. И. Вавилов. – Л. : Наука, 1987. – 267 с.
4. Кузнецов Ю. М., Дмитрієв Д. О., Діневич Г. Ю. Компоновки верстатів з механізмами паралельної структури. – Херсон : ПП Вишемирський В.С., 2009. – 456 с.
5. Кузнецов Ю. Н. Эволюционный и генетический синтез технологического оборудования нового поколения // Резание и инструмент в технологических системах: Междунар. науч.-техн. сб. – Харьков: НТУ «ХПИ», 2015. – Вып. 85. – с. 149–162.
6. Кузнецов Ю. М. Сучасний стан, перспективи розвитку і виробництва металорізальних верстатів в Україні // Вісті АІНУ, № 1 (44), 2011. – с. 3–8.
7. Шинкаренко В. Ф. Основи теорії еволюції електромеханічних систем. – К.: Наукова думка, 2002. – 288 с.
8. Kunwoo Lee. Principles of CAD/CAM/CAE systems /Addison – Wesley. – 1999 (Ли К. Основы САПР(CAD/CAM/CAE). – СПб: Питер,2004. – 560 с., (перев. с англ.)

МОДЕЛЮВАННЯ ЗАЛЕЖНОСТІ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ НАУКОВОЇ І НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІД ОБСЯГУ ФІНАНСУВАННЯ

Кулиняк Ігор Ярославович
доцент кафедри менеджменту організацій Національного
університету «Львівська політехніка»,
кандидат економічних наук, доцент

Прогрес розвитку суспільства залежить від рівня наукового потенціалу держави, як приклад можна назвати такі країни з високорозвинутою наукою і технікою: США, Японія, країни західної Європи. В Україні процеси впровадження досягнень науки відбуваються

повільно. Одним з обмежуючих чинників виступає низький рівень фінансування виконання наукових і науково-технічних робіт.

Серед джерел фінансування внутрішніх витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт в Україні у 2015 р. найбільшу частку становили кошти бюджету (35,1 %), власні кошти (24,6 %), кошти вітчизняних замовників (20,1 %) та кошти іноземних джерел (18,2 %).

У галузевому розрізі найбільшу частку внутрішніх витрат спрямовано на виконання наукових та науково-технічних робіт у технічних науках – 64 %, на природничі науки спрямовано 26,7 %, найменше припало фінансування на гуманітарні науки – 1,6 %. Поряд із зростанням фінансування внутрішніх витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт у 2015 р. порівняно з попереднім 2014 р. тільки суспільні науки зазнали скорочення фінансування на 6,6 %. Найбільше збільшено фінансування технічних наук на 31,5 % (табл. 1).

У 2015 р. найбільша частка кількості виконаних наукових та науково-технічних робіт в Україні припадає на технічні (48,8 %) та природничі науки (34,4 %), найменша – на гуманітарні науки (1,6 %), хоча саме для гуманітарної галузі характерне позитивне зростання результативності на 23,3 %. Для інших галузей науки характерне скорочення кількості виконаних наукових та науково-технічних робіт, найбільше для суспільних наук (18,7%) (табл. 1).

Таблиця 1

Фінансування внутрішніх витрат на виконання та кількість виконаних наукових та науково-технічних робіт за галузями наук в Україні у 2014-2015 рр.

Галузі науки	Фінансування внутрішніх витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт, тис.грн.				Кількість виконаних наукових та науково-технічних робіт, од.			
	2014 р.	2015 р.	Відносне відхилення, %	Структура 2015 р., %	2014 р.	2015 р.	Відносне відхилення, %	Структура 2015 р., %
природничі науки	3236451,6	3261220	+0,8	26,7	15534	14147	-8,9	34,4
технічні науки	5949978,1	7824582,7	+31,5	64,0	20253	20045	-1,0	48,8
гуманітарні науки	192846,7	200629	+4,0	1,6	544	671	+23,3	1,6
суспільні науки	488523,1	456322,2	-6,6	3,7	2156	1752	-18,7	4,3
наукові організації, що мають багато-галузевий профіль	452528,4	480403,7	+6,2	3,9	4466	4455	-0,2	10,8
Усього	10320327,9	12223157,6	+18,4	100,0	42953	41070	-4,4	100,0

Джерело: складено та розраховано автором на основі [2, 3]

Аналізуючи динаміку вище зазначених показників, зауважимо, що протягом 2005-2015 рр. в Україні спостерігається тенденція до зменшення

кількості виконаних наукових та науково-технічних робіт у технічних науках із збільшенням фінансування внутрішніх витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт у цій же галузі. На графіку можна чітко прослідкувати обернену залежність результативності наукової та науково-технічної діяльності у технічній галузі від обсягу її фінансування. Своє зростання демонструють обсяги фінансування наукової діяльності у природничих науках. Суспільні та гуманітарні науки знаходяться на приблизно однаковому рівні, не відображаючи суттєвих тенденційних змін.

Кількість виконаних наукових та науково-технічних робіт певного виду залежить від галузі науки. Так, переважна частка нових виробів створюється науковцями технічних наук, нових технологій та матеріалів – природничих наук, сортів рослин та порід тварин – сільськогосподарських наук. На гуманітарні та суспільні науки припадає значна частка створених методів і теорій. Як відомо, результат наукової і науково-технічної роботи залежить від багатьох чинників, серед яких наявність кваліфікованих кадрів, доступність обладнання, час випробування нових виробів, законодавче забезпечення тощо. Найбільший вплив справляє обсяг фінансування виконання наукових і науково-технічних робіт.

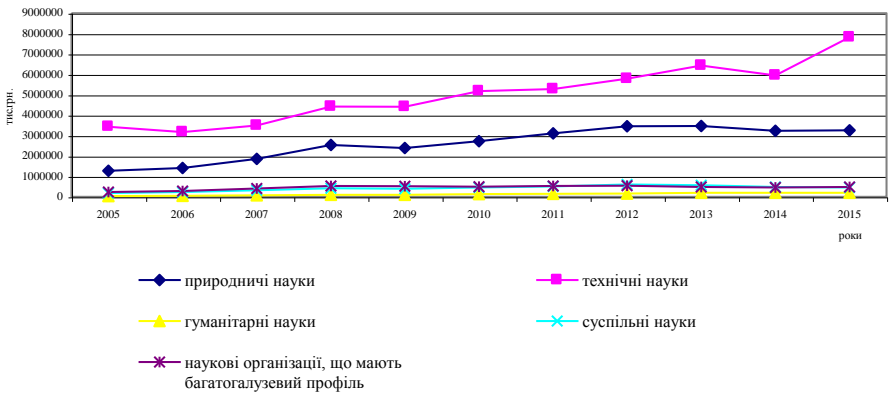

Рис. 1. Динаміка фінансування внутрішніх витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт в Україні у 2005-2015 рр.

Джерело: побудовано автором на основі [2, 3]

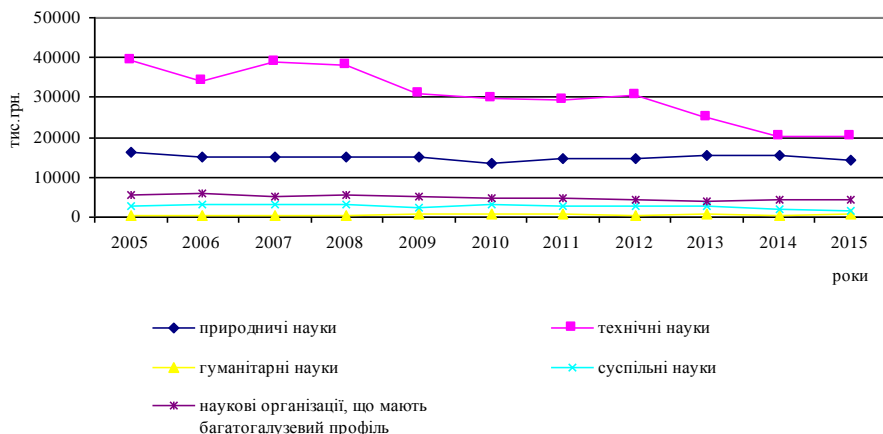

Рис. 2. Динаміка кількості виконаних наукових та науково-технічних робіт в Україні у 2005-2015 рр.

Джерело: побудовано автором на основі [2, 3]

Моделювання залежності результативності наукової і науково-технічної діяльності від обсягу її фінансування здійснено за допомогою кореляційно-регресійного аналізу. З цією метою за даними Державної служби статистики України [2, 3] побудуємо рівняння регресії для кожної із аналізованих галузей наук, результати яких представлено у табл. 2.

Таблиця 2

Результати моделювання залежності результативності наукової та науково-технічної діяльності від обсягу її фінансування в Україні у 2005-2015 рр.

	Рівняння регресії	Значення коефіцієнта детермінації
природничі науки	$y = 7E-10x^2 - 0,0038x + 19525$	$R^2 = 0,3531$
технічні науки	$y = -0,0042x + 51758$	$R^2 = 0,7696$
гуманітарні науки	$y = -4E-08x^2 + 0,0108x - 91,889$	$R^2 = 0,6316$
суспільні науки	$y = 3E-09x^2 - 0,0032x + 3508,5$	$R^2 = 0,0883$
усі галузі, разом	$y = -3E-10x^2 + 0,002x + 59384$	$R^2 = 0,785$

Джерело: розраховано автором на основі [2, 3]

Результати проведеного аналізу показують, що найбільша залежність результативності наукової та науково-технічної діяльності від обсягу її фінансування в Україні притаманна для технічних та гуманітарних наук.

Значно слабший зв'язок проявляється для природничих та суспільних наук. Побудовані рівняння регресії дозволяють виявляти яким чином змінюються показники результативності наукової та науково-технічної діяльності при зміні фінансування внутрішніх витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт на 1 %, що дає можливість державі та науковим установам визначити, як необхідно фінансувати наукову та науково-технічну діяльність для підвищення її ефективності та результативності.

На недостатність фінансування наукових та науково-технічних розробок в Україні вказує низьке значення питомої ваги загального обсягу витрат у ВВП, яка становила 0,62 % у 2015 р. (у т. ч. за рахунок коштів державного бюджету – 0,21 %), тоді як Законом України «Про наукову і науково-технічну діяльність» обсяг фінансування науки передбачений у розмірі не менше 1,7 % ВВП [4]. Зазначимо, що Японія, США та Китай витрачають на науку відповідно 3,33 %, 2,79 % та 1,43 % ВВП. Нормою фінансування науки для країн ЄС є 3 % ВВП, а в Ізраїлі та Швеції – 4 % ВВП. Державні витрати на діяльність одного українського вченого втричі нижчі за російські, у 18 разів – за бразильські, у 34 рази – за південнокорейські і у 70 – за американські [1, с. 1].

Згідно чинного законодавства [4] держава застосовує фінансово-кредитні та податкові інструменти для створення економічно сприятливих умов для ефективного провадження наукової і науково-технічної діяльності відповідно до законодавства України, забезпечення до 2025 року збільшення обсягу фінансування науки за рахунок усіх джерел до 3 % ВВП.

Одним із основних стратегічних завдань розвитку України має бути спрямування зусиль на підвищення рівня наукового потенціалу, зокрема, збільшення фінансування фундаментальних та прикладних досліджень у перспективних для України наукових напрямках, розроблення ефективного та дієвого механізму комерціалізації наукових розробок, пошук альтернативних джерел фінансування науки, створення сприятливих умов для залучення інвестицій у наукову та освітню сфери тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Заява Президії Національної академії наук України / Газета «Світ». – № 45–46 (889-890), грудень, 2015. – С. 1. – Режим доступу: http://www1.nas.gov.ua/svit/newspapers/Documents/Sv4546_15.pdf.
2. Наукова та інноваційна діяльність України: Статистичний збірник / Державна служба статистики України. – К., 2016. – 257 с.
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України. Наука, технології та інновації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
4. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2015 № 848-VIII // База даних «Законодавство України» / ВР України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/848-19/page>.

ДИАЛОГИЧЕСКИЙ ПОДХОД В ПРОФЕССИОНАЛЬНОМ ОБУЧЕНИИ

Курилович Марина Анатольевна
доцент кафедры психологии и педагогики
Белорусского института правоведения (БИП),
кандидат психологических наук
(г. Минск, Республика Беларусь)

Проблематика диалога занимает одно из центральных мест в структуре психолого-педагогического знания, являясь давней и традиционной темой теоретических и экспериментальных исследований. Однако, несмотря на значительное количество исследований, к настоящему времени еще не сложилась целостная концепция формирования диалогического взаимодействия в учебном процессе. Диалогический подход в профессиональном обучении имеет огромное значение, так как диалог является теоретической основой построения педагогического процесса и определяет его качество и эффективность.

Данная статья направлена на прояснение места диалога в контексте современных образовательных тенденций, анализ его педагогического потенциала. Это обусловлено актуальностью психологического осмысления и развития педагогического сотрудничества, всестороннего изучения различных сторон, аспектов и условий управления эффективным взаимодействием в образовательном процессе.

Таким образом, возникло противоречие между возросшими требованиями общества, предъявляемыми к подготовке профессионалов, способных успешно осуществлять деятельность в сфере гуманитарных наук, и недостаточной разработанностью концептуальных и методических аспектов практической подготовки студентов к диалогическому взаимодействию в педагогической деятельности.

Концепция диалога в современном образовании вновь приобретает очень важное значение. Получив свою разработку в трудах М. Бахтина, М. Бубера, Х. Г. Гадамера, Ю. Хабермаса, она демонстрирует свою эвристичность в рассмотрении проблем личности, ее становления и самореализации. Концепция диалогического познания противопоставляется естественнонаучному, технологизированному познанию. Диалог – это базовая форма социального, культурного существования человека, признак его человечности. С другой стороны – это единственное средство формирования личности, ее духовного мира [2, с. 11].

Не случайно различные аспекты этой проблемы рассматриваются в трудах отечественных и зарубежных авторов: А. А. Бодалева, Г. Я. Буша, А. Б. Добровича, М. С. Кагана, Г. А. Ковалева, А. А. Леонтьева, В. Г. Леонтьева, М. И. Лисиной, Л. А. Петровской, В. В. Рыжова, А.У. Хараша, Л.П. Якубинского

и других, N. C. Burbules, S. Duck, R. Hayes, H. J. Hermans, E. Matusov, H. Sacks, E. Schegloff, B. Simpson [1, с. 9].

Проблемы формирования диалогического взаимодействия между преподавателем и студентами в профессиональной подготовке исследовались Э. Ф. Зеером, И. А. Зимней, В. А. Кан-Каликом, Е. А. Климовым, Я. Л. Коломинским, В. Н. Колюцким С. В. Кондратьевой, А. Я. Никоновой, Н. И. Петровой, А. В. Петровским, А. А. Русалиновой и др. Методологические основы педагогической деятельности уточнялись Ю. П. Поваренковым, М. М. Кашаповым, Н. В. Клюевой, В. А. Мазилковым, А. К. Марковой, Л. М. Митиной, В. А. Янчуком [1, с. 13].

Анализ данных исследований показал, что решение проблемы формирования диалогического взаимодействия у будущих профессионалов является одним из ведущих условий повышения эффективности их подготовки и профессиональной компетентности. В то же время сам процесс формирования диалогического взаимодействия в педагогической деятельности у студентов (диалогических способностей будущих профессионалов) не являлся предметом специального исследования.

Зарубежные теории и подходы толкуют диалог как «сложное и многообразное явление». Именно во множественном, многосубъектном диалоге происходит становление индивида личностью, группы – коллективом, обретается осмысленность жизни. Истинная и подлинная свобода личности заключается в возможности слышать и понимать многоголосие мира, чужую позицию, осознавать границы иного духовного пространства. В диалоге происходит не обмен готовыми, ранее сложившимися внутренними смыслами, а вовлечение в процесс совместного созидания нового общего смысла, который преобразует и участников процесса, и их жизненный мир [3, с. 111].

В работах отечественных авторов указывается на то, что диалогическое общение представляет собой тот оптимальный психологический фон организации контактов, к которому должны стремиться и который при адекватной внешней репрезентации и внутреннем принятии приводит к подлинному взаимораскрытию, взаимопроникновению, личностному взаимообогащению взаимодействующих на этом уровне людей, фон, который создает условия для прогресса саморазвития и самосовершенствования [1, с. 16].

В образовательной практике диалог выступает средством развития творческого мышления, коммуникативных способностей, личности профессионала и, в целом, призван повысить эффективность педагогического взаимодействия.

Проведенный анализ психологической литературы по проблеме свидетельствует о том большом значении, которое придаётся возможностям диалогического взаимодействия в образовательном процессе. Характерно, что многие ученые, педагоги, психологи, занимающиеся теоретическими и

практическими аспектами диалога, справедливо видят перспективу развития диалогических концепций образования в вузе [3, с. 118].

На современном этапе исследования проблемы профессионального развития используются основные подходы, сформировавшиеся на данный момент в психологической науке. Однако, несмотря на существующие исследования, процесс профессионального развития не исследуется комплексно, что значительно обедняет представление как о самом процессе, так и о возможной помощи студентам в процессе учебно-профессионального развития. Одной из возможностей преодоления сложившейся ситуации является исследование профессионального развития на основе диалога [2, с. 12].

Педагогически важно формирование у студентов собственной, хорошо аргументированной позиции по какому-то вполне конкретному вопросу в диалоге. При этом и содержание образования, и методы, и технологии обучения приобретают принципиально иные формы, которые диалогичны по своей природе. Дж. Местенхаузер и М. Бененетт трактуют это как «парадигмальный сдвиг», который может быть определен в качестве когнитивного и поведенческого отступления от собственной монологизированной позиции [3, с. 114].

Многомерность, диалогизм способствуют глубокому пониманию учебного материала учащимся, расширяют его жизненные горизонты, учат инсайтированию. Эффективный диалог предполагает включение механизма идентификации, эмпатии и рефлексии, которые более глубоко реализуют межличностное взаимодействие, основанное на сотрудничестве.

Таким образом, адекватным современности считается диалогическое сознание, которое позволяет охватить быстро протекающие изменения в обществе и мире, понять все многообразие быстро появляющихся новых форм и структур в жизнедеятельности человека. Диалогизм признается новой культурной призмой, позволяющей не только увидеть и оценить новое, но и по-новому посмотреть на давно известное и привычное. Диалог, таким образом, выступает как средство освоения накопленного человечеством знания, его активного применения в образовательном процессе.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Курилович М. А. Формирование диалогического взаимодействия в учебно-профессиональной деятельности (на примере студентов-психологов) / М. А. Курилович. дисс. канд. псих. наук. Ярославль. 2009. – 161 с.
2. Янчук В. А. Перспективы и оценка образовательных инноваций / В. А. Янчук // Управление в образовании. – 2005. – №4. – С. 11 – 18.
3. Burbules, N. Dialogue in Teaching. Theory and practice / N. Burbules. – New York, 1993. – 184 p.

НАПРЯМКИ ПРОВЕДЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ ІЗ НЕПОВНИХ СІМЕЙ

Маренко Анастасія Анатоліївна
студентка II курсу групи КСР-235
коледжу ПВНЗ «Кропивницький інститут державного
та муніципального управління»

В останні десятиліття значно зростає кількість сімей, що складаються з двох осіб: неповних, материнських, «пустих гнізд» (подружжя, бо дорослі діти вже «вилетіли з гнізда»). Характерною рисою сьогодення є збільшення кількості неповних сімей, що виникають внаслідок розлучення, або смерті одного з батьків. У неповній сім'ї один з батьків, (частіше мати), сам виховує дитину, тому проблеми соціалізації дітей у таких сім'ях є дуже актуальними.

Мета дослідження: теоретично проаналізувати проблеми дітей з неповних сімей, визначити напрямки проведення соціальної роботи дітям з неповних сімей.

Більшість дітей, які виховуються у неповних сім'ях не можуть упоратися зі своїми проблемами і це часто пов'язано із відсутністю одного з батьків. Проблеми, пов'язані, наприклад, із розлученням батьків ще у дитинстві, переходять у доросле життя. Діти, які виховувалися одним біологічним батьком, мають наполегливіше боротися за щасливе доросле життя. Сімейне виховання як провідний чинник формування дитячої особистості в дошкільному віці несе певне навантаження:

1. В родині дитина отримує перші уявлення про себе як про людину й представника певної статі та інших людей.

2. Розвиває необхідні для життя соціальні почуття, навички спілкування та суспільної діяльності.

3. Родина та взаємостосунки в ній створюють певні умови для взаємопроникнення світу дітей і світу дорослих.

4. Кожен з сім'ї і батько, і мати відіграють специфічні ролі у вихованні дитини на різних етапах її розвитку [1, с. 64].

Кількість неповних сімей постійно збільшується. Більшість дітей після розлучення залишається з матір'ю, яка не тільки виховує, а й дисциплінує. Разом з тим, діти бачать свого тата рідше, ніж раніше. Це призводить до нових індивідуальних труднощів у вихованні дитини.

Виділимо чотири основні напрямки проведення соціальної роботи, які використовуються в практиці соціальної роботи з неповними сім'ями:

– надання екстрених, невідкладних заходів, спрямованих на виживання сім'ї;

– середньострокові заходи різного характеру, спрямовані на підтримку стабільності неповної сім'ї;

– довгострокові заходи різного характеру, спрямовані на соціальний розвиток неповної сім'ї та її членів;

– профілактичні заходи різного характеру, спрямовані на запобігання виникнення «випадкових» неповних сімей [2].

Діти і підлітки, які ростуть у неповних сім'ях, особливо в неблагополучних, в більшості випадків гостро потребують проведення з ними постійної психологічної та соціально-педагогічної роботи. У таких сім'ях порушується процес виховання і соціалізації дітей, зменшується рівень народжуваності з-за матеріальних труднощів, які зазнають ці родини [3].

Важливим є створення Центрів допомоги неповним сім'ям, де основними напрямками професійної діяльності стане: профілактична робота з підвищення рівеня життя неблагополучних та/або неповних сімей, корекційна робота для створення сприятливого психологічного клімату у родині, консультаційні послуги по інтернету (якщо немає можливості прийти в сам Центр і вирішувати різні проблемні питання життєдіяльності такої родини). Нажаль, на сьогодні таких центрів в Україні не існує, допомога надається в рамках роботи Центрів соціальної допомоги сім'ї та дітям, де не завжди повноцінно можуть надати допомогу неповній сім'ї.

У процесі виховання дітей у неповній сім'ї батько чи мати зустрічається з низкою специфічних труднощів економічного, соціального та психолого-педагогічного характеру. Велика частина неповних сімей має низький матеріальний стан, погані житлові умови. Часто батько (мати) не в змозі забезпечити дитину всім необхідним для її повноцінного розвитку та має слабку мотивацію на вдосконалення власного виховного потенціалу, де основною рисою є зниження його розвивального напрямку.

Отже, основним дієвим напрямком соціальної роботи з неповними сім'ями є профілактична та корекційна робота з батьком (матір'ю) та їх дітьми, тому що важливим інструментом формування свідомості дитини є сім'я, психологічний клімат у якій істотно впливає на подальше життя та соціалізацію особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Боришевский М. И. Саморегуляция поведения школьника / М. И. Боришевский // Сов. Педагогика. – 1991. – № 3. – С.63–67.
2. Головка М. Соціально-педагогічні умови виховання дитини у неповній сім'ї [Електронний ресурс] / М. Головка. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vird/2010_9/10.pdf.
3. Заслужнюк В. Проблема педагогічного оцінювання / В. Заслужнюк, В. Семиченко // Рідна школа. – 2001. – № 7. – с. 7–9.

ЕКОФІЛОСОФІЯ ЯК ПОЛІПАРАДИГМАЛЬНА ГАЛУЗЬ НАУКОВОГО ЗНАННЯ

Мельничук Вікторія Вікторівна
старший викладач кафедри суспільних
наук Житомирського національного
агроєкологічного університету,
кандидат філософських наук

Тенденції розвитку глобалізованого світу, складність проблем, які постають перед людством, зумовили трансформації сучасної науки, для якої характерними в нинішніх умовах є поліпарадигмальний та міждисциплінарний підходи. Адже гуманітарні, природничі, економічні та інші науки окремо вже не в змозі відповідати на виклики ХХІ століття. Зазначені процеси зумовили перетворення у всіх наукових галузях, проте, на нашу думку, на особливу увагу заслуговує філософія, для якої властивим є дедалі більше зацікавлення природничою проблематикою. Причиною цього є необхідність зміни світоглядних та ціннісних орієнтацій людини, від чого залежить вирішення нагальних проблем. Однією з них є глобальна екологічна криза, для подолання якої необхідним є об'єднання зусиль всього світового співтовариства. Відповідною реакцією науки стало виникнення нової галузі філософського знання – екофілософії.

В умовах глобальної революції, на зламі цивілізацій по-новому розкривається феномен людини та її взаємодія з природою. Для подолання глобальних проблем повинно відбутися переосмислення стилю і способів, технології й загальної практики ставлення до оточуючого середовища, пошук нової філософії життєдіяльності людства, гармонізації взаємозв'язків та взаємовідносин суспільства і природи, людини і довкілля [3, с. 233]. На нашу думку, окреслені проблеми вийшли за межі конкретних наук, набули вселюдського характеру. Екологія сьогодні перестала бути виключно природничою наукою, оскільки в цих межах подолання екологічних проблем є неможливим, а важливим виявився світоглядний аспект їх вирішення.

Сучасна екологічна парадигма охоплює складну систему суспільних рефлексій і світоглядно-філософських настанов щодо системи «людина – природа». Вона як науковий конструкт описує і пояснює нову соціальну дійсність, тобто дійсність соціальних криз, змін ціннісних орієнтацій суспільства, зокрема особливу увагу приділяє формуванню екологічного світогляду, який включає в себе: 1) екологічне знання (свідомість); 2) діяльнісні екологічні установки, які реалізуються у ставленні до природи; 3) відповідні навички раціонального природокористування. Тобто сучасний екологічний світогляд є єдністю екологічного знання, культури і екологічної діяльності [3, с. 229–230]. Вважаємо, що формування екологічного світогляду можливе лише в міждисциплінарній площині. Поєднання різних підходів

реалізується саме в межах екофілософії як нової стратегії у взаємодії людини і природи, що ґрунтується не лише на економічній доцільності, а й базується на моральних цінностях.

Сучасна екофілософія пропонує радикальну трансформацію у розумінні соціальних і гносеологічних проблем, що повинно забезпечити людству відмову від експансії природи, дозволить створити альтернативну техніку і принципово нову технологію, сформувану нову систему цінностей, протилежну нині існуючій, пов'язаної з егоїзмом, боротьбою за владу, егоцентризмом та агресивністю [2, с. 146]. Оскільки екологічна складова присутня в різних сферах життєдіяльності людини, завданням екофілософії є актуалізація аксіологічного аспекту у всіх проявах взаємодії людства і довкілля.

Окреслена галузь філософського знання володіє потенціалом для розробки та осягнення ідей майбутнього щодо пристосування та поєднання стратегій, за якими нам вдасться, з одного боку, стримати негативні процеси, зумовлені технічним інтелектом та прагненням до володарювання над природою, з іншого боку, за допомогою екофілософії можливо сформувану систему гуманітарних та екологічних цінностей, відтворювати функцію соціальної терапії та поповнення знання у цілому [1, с. 9]. Філософія в сучасних умовах набуває нової місії і практичної значущості, вона стає сферою знання, спрямованого на порятунок людства від загибелі шляхом критичного перегляду всіх напрямків людської активності, а також тих сфер знання і духовної культури, які її обслуговують.

Важливою є реалізація вимог, що пред'являються біосферою, зокрема поміркованість у використанні природних ресурсів, подолання споживацької свідомості, феномену людини-споживача, що культивує речі; взаємна терпимість і миролюбність народів планети у відношенні один до одного, що спрямовано на подолання воєн, етнонаціональних конфліктів, різного роду суперечностей; дотримання загальнозначущих, екологічно продуманих і свідомо поставлених глобальних цілей суспільного розвитку [2, с. 147]. Вищезазначене дає підстави стверджувати, що екофілософія може зайняти провідні позиції серед наукових галузей філософського та природничого спрямування.

Підсумовуючи зауважимо, екофілософія, незважаючи на те, що знаходиться лише на стадії становлення, має вагоме значення для майбутнього не лише сучасної науки, а й для існування людства, оскільки формування екологічного світогляду та нової парадигми взаємодії людини і природи виконує надважливу роль у процесі подоланні глобальної екологічної кризи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Годзь Н. Б. Екофілософія та концепції майбутнього / Н. Б. Годзь // Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Філософія. – 2013. – Вип. 40 (1). – С. 3–14.

2. Дуднікова І. І. Теоретико-методологічний аналіз екофілософії як нового наукового напрямку / Дуднікова І. І. // Гуманітарний вісник ЗДІА. – 2010. – Випуск 43. – С. 144–151.
3. Дуднікова І. І. Соціально-філософський дискурс екології людини / І. І. Дуднікова // Гуманітарний вісник ЗДІА. – 2009. – Випуск 37. – С. 226–233.

ЗАСТОСУВАННЯ ЗАКОНУ ТОТОЖНОСТІ У ЮРИДИЧНІЙ ПРАКТИЦІ

Невельська-Гордєєва Олена Петрівна

доцент кафедри логіки

Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого,

кандидат філософських наук, доцент

Чотири основні закони логіки носять універсальний характер й лежать в основі функціонування всього мислення в цілому, оскільки відображають найбільш загальні і глибинні зв'язки та відношення об'єктивного світу. Незважаючи на те, що і в навчальній літературі, і в науковій, представлені численні приклади помилок, пов'язаних з порушенням І основного закону логіки, дослідження логічних причин, а також класифікація або типологізація, таких помилок, відсутні. Проведене дослідження присвячено вивченню і типологізації зазначених порушень.

Формулювання першого основного закону логіки – принципу тотожності, було дано Аристотелем у трактаті «Метафізика»: «...мати не одне значення — означає не мати жодного значення; якщо ж слово немає значень, тоді втрачена всяка можливість розмірковувати один з одним, а насправді — і з самим собою; бо неможливо нічого мислити, якщо не мислити що-небудь одне» [1, с. 415]. Таким чином, Аристотель, в першу чергу, акцентує увагу на множинності значень слова або фрази, а у другу чергу – вказує на повну відсутність сенсу.

У сучасній логіці закон тотожності формулюється так — думка або поняття залишаються незмінними протягом усього міркування: $A = A$ (A тотожно A) або $A \rightarrow A$ (з A випливає A).

Перша логічна помилка, на яку завжди звертають увагу, пов'язана з тим, що, як вказував ще Демокріт [3, с. 37], одне слово може виражати кілька понять. Сучасна телевізійна реклама зубної пастки: наша зубна пастка – «перша в країні». Слово «перший» має два значення: перше – як найкращий, і перший – як місце за алфавітом в списку інших подібних виробів. У місті Харкові популярний ресторан «Мафія», має рекламний слоган: «Мафія – сімейні цінності». Безумовно, сімейні цінності самого звичайного

громадянина і цінності мафіозного клану явно не збігаються, хоча рекламний акцент робиться, безумовно, саме на сімейні зустрічі та свята.

Випадок із сучасної судової практики: розлучається подружжя. Чоловік претендує на половину машини, т. к. машина з'явилася в родині вже при спільному проживанні. Дружина стверджує, що машина була подарована особисто їй її дядьком, проте дядько помер і документів, що підтверджують це, немає. Суд приймає рішення на користь чоловіка: власність повинна ділитися на двох, т. к. придбана під час спільного проживання. Дружина вважає рішення несправедливим, але оскільки виконувати його треба, вона каже, що розріже машину автогеном навпіл [4, с. 20]. Формально – рішення суду буде виконано, реально – предмет спору втратить свою цінність. Тут можна говорити про двозначності словосполучення «розділити власність». Тут проявляється ще одна помилка – двозначність фрази: «Ганна сховала листа від чоловіка в кишеню» – вона поклала в кишеню лист від чоловіка або сховала листа, щоб не побачив його чоловік?

Друга помилка, на яку, також звертав увагу Демокрит [3, с. 37], пов'язана зі зворотньою ситуацією, коли одне поняття позначається різними словами (має кілька імен). Подруга подрузі: «Мій чоловік полетів в Голландію, а його секретарка – Нідерланди».

Міжнародна митниця, літак з Африки сідає в аеропорту. На борту пасажир, в багажу якого вантаж — 100 бананових пальм; а 100 пальм — це вже комерційна партія, а не для «особистого користування». Митник: «Ну, шановний, що веземо?». Чоловік мовчки простягає митникові декларацію, в якій написано: «Пальмовий гай — 1 штука». Логічні підстави цього комічного прикладу лежать значно глибше багатомісності поняття, характерного для попереднього випадку. Тут незбірне поняття заміщується поняттям збірним, яке має у своєму складі рядопокладені (однакові, схожі) елементи. «Пальмовий гай» – поняття збірне, т. к. гай складається з окремих пальм. Незбірне поняття «пальма» – в кількості 100 штук – свідчить про те, що пальм багато, а ось «пальмовий гай», як збірне поняття, є одиничним екземпляром.

Третя помилка – невизначеність поняття. Висновки судово-медичної експертизи про час настання смерті часто відіграють провідну роль у розкритті злочинів. Аналіз судово-медичної практики виявляє випадки не дотримання закону тотожності в ситуації, коли при експертної оцінки давності смерті використовується поняття «кімнатна температура», яке на перший погляд не викликає жодних питань, створюючи враження само собою зрозумілого. Однак проведений О.О.Пановой [5, с.160] аналіз спеціальної літератури показав, що в області судової медицини поняття «кімнатна температура» не має певних значень й є досить розпливчастим. Частина авторів «кімнатною температурою» називають температуру +18 С, інші, говорячи про «середньокімнатну» температуру, вказують від +15 до +18 С, треті від +17 до +18 С, деякі взагалі її не конкретизують. Таким чином, виявляється, що різні автори в одне і те ж поняття вкладають різний зміст. У

такій ситуації доцільно не користуватися поняттям «кімнатна температура», а наводити лише числові значення, тим паче, що на практиці липнева кімната температура може сильно відрізнятись від жовтневої. Такий підхід дозволить уникнути помилок при визначенні часу настання смерті, що буде сприяти результативності слідства.

Четверта помилка: підміна понять. Відомий приклад захисту С.Д.Спасовичем Кронеберга [5]. Ф.М.Достоевський у своєму щоденнику писав: «Я думаю, всі знають про справу Кронеберга, що проходила з місяць тому в окружному суді, і всі читали звіти і судження в газетах. Справа дуже цікава, і звіти були чудово гарячі ... Я зовсім не юрист, але тут виявилось стільки фальші зі усіх боків, що вона і не юристу очевидна. ... Нагадаю справу: батько висік дитину, семирічну доньку, дуже жорстоко; за звинуваченням – обходився з нею жорстоко і раніше ... Різки ж, за свідченням одного експерта, виявилися "шпіцрутенами", що неможливо для семирічного віку. Втім, вони лежали на суді в числі речових доказів, і їх всі могли бачити, навіть сам пан Спасович» [2]. Адвокат замінює термін "шпіцрутени" на «різки», «жорстоко катування дитини» на «виховання дитини», не вживає поняття «семирічний дитина», а використовують термін «зіпсована і порочна дитина».

Ще одна помилка підміни понять, пов'язана із заміною видових понять на родові [6, с. 127]. Наприклад, рекламний слоган: «Інтернет – це Укртелеком». Тут ставиться знак рівності між двома поняттями, одне з яких є родовим, а інше – видовим. Обсяги цих понять не можуть бути тотожними саме внаслідок родо-видового відношення між поняттями. Якщо вказати: Укртелеком – це інтернет, то меншу за обсягом поняття підводиться під більша, і в такому випадку помилки не буде.

Підміна понять, коли слово замінюється іншим, що відрізняється за обсягом. Рекламний плакат: «Купуйте годинник Сейко з вічним календарем». Наступна рядок: «Годинник Сейко мають календар на сто років». Тут спостерігається підміна понять. «Сто років» менше за обсягом ніж «вічність».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Аристотель. Метафизика // Антология мировой философии в четырех томах. – М. : Мысль, 1969. – Т. 1. – 936 с.
2. Достоевский Ф. М. Дневник писателя. Ежемесячное издание. 1876, февраль. URL: <http://www.magister.msk.ru/library/dostoevs/dostdn03.htm>.
3. Маковельский А. О. История логики. – Москва, Наука. 1967. 502 с
4. Невельская-Гордеева Е. П. Логический анализ нарушений закона тождества//Поиск истины в пространстве современной культуры. Вып.2. /под ред.О. Д. Маслобоевой. – СПб. : Изд-во СПбГЭУ, 2016. – С. 18–25.

5. Панова Е.А. Нарушение закона тождества при определении времени смерти по трупному охлаждению. // Логіка і право: Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції студентів і молодих вчених 11 грудня 2009 р. / Упорядник О. М. Юркевич. – Х. : 2009. – С. 160–161.
6. Сущенко В. А. Логічний аналіз рекламних слоганів. // Логіка і право Матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів і молодих вчених. Харків, 12 грудня 2008 р. / Упорядник О. М. Юркевич. – Х. : 2008. – С. 126–129.

ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ, ЯК НАПРЯМ РЕАЛІЗАЦІЇ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ ДО ЗМІСТУ ОСВІТИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Нестеренко Тамара Сергіївна

*доцент кафедри філософських та гуманітарних дисциплін
ПВНЗ «Кропивницький інститут
державного та муніципального управління»,
кандидат педагогічних наук*

Ключові компетентності є змінними, вони залежать від пріоритетів суспільства, цілей освіти, а відтак мають рухливу й перемінну структуру. Крім того, на відбір ключових компетентностей впливають суб'єктивні чинники, пов'язані з самою особистістю. Зарубіжні експерти виділяють таку основну рису ключових компетентностей: вони мають бути сприятливими для всіх членів суспільства, відповідними всім людям незалежно від статі, віку, раси, класу, культури, сімейного стану й мови.

Загальний аналіз сутності цього поняття, характеристику компетентностей в освітніх системах зарубіжних країн та України здійснили на попередньому етапі дослідження О. В. Овчарук, О. І. Пометун, О. І. Локшина, О. Я. Савченко, І. Г. Єрмаков, Е. Ф. Зеєр. Ці матеріали дають і нам змогу зосередитися на проблемі впровадження ключових компетентностей в освітній процес.

Науковці підкреслюють, що в сукупності різноманітних компетентностей, які повинні засвоїти учні протягом шкільного терміну навчання, центральне місце займає група ключових компетентностей.

З урахуванням трактування поняття науковцями пропонується визначення дефініції „ключова компетентність”. Так, на їхню думку, ключові компетентності – це:

- найвагоміші й найбільш інтегровані компетентності (О. Овчарук [2; 8]);

- компетентності, що відносяться до загального (метапредметного) змісту освіти (А. Хуторський [4; 63]);

- визначальні компетентності, які відповідають умовам реалізації, що не обмежені, занадто специфічні, проте певною мірою універсальні (С. Шишов [5; 20]);

- об'єктивна категорія, яка фіксує суспільно визнаний комплекс певного рівня знань, умінь, навичок, ставлень тощо, які можна застосовувати у широкій сфері діяльності людини (О. Пометун [3; 67]).

Вважаємо, що різні визначення поняття „ключова компетентність” у науковій літературі теж не суперечать між собою, даючи можливість з різних сторін схарактеризувати цей багатоаспектний феномен.

Дослідник О. Пометун констатує, що у вітчизняній науковій думці поширеним принципом щодо виділення ключових компетентностей є їх відбір відповідно до сфер суспільного життя, в яких особистість реалізує себе та організує власну діяльність.

Серед визначених українськими педагогами ключових компетентностей основними є такі:

1. Уміння вчитися

2. Соціальна компетентність передбачає такі здатності:

3. Загальнокультурна компетентність

4. Здоров'язберігаюча компетентність

5. Компетентності з інформаційних і комунікаційних технологій

6. Громадянська компетентність

7. Підприємницька компетентність [1; 85-89].

Ключові компетентності досягаються в процесі навчання через усі без винятку предмети й виховні заходи. Проте за набуття ключових компетентностей відповідальна не тільки школа: на їх формування впливають сім'я, масмедіа, релігійні та культурні організації.

Набуття особистістю необхідних ключових компетентностей важливе для людини, оскільки вони сприяють:

- участі в створенні демократичних засад суспільства;
- соціальному взаємопорозумінню та справедливості;
- дотриманню прав людини й автономії всупереч глобальній нерівності та нерівним можливостям [1; 37].

В умовах динамічного розвитку суспільства перехід шкільних закладів до оцінювання результатів навчання школярів через компетентності є цілком виправданим кроком. Найважливішими серед них є ключові компетентності. Проте, як свідчить вивчення наукової літератури, дотепер триває дискусія між науковцями щодо переліку та змісту таких компетентностей. Це значно ускладнює розробку процедур та критеріїв щодо їх оцінювання як результатів освіти.

На основі врахування різних точок зору науковців що до трактування поняття ключових компетентностей ми дійшли висновку, що в контексті

нашого дослідження під цією категорією йдеться про системну сукупність суспільно визнаних знань, умінь, навичок, цінностей, які є результатом засвоєння учнями метапредметного змісту освіти. Ключові компетентності мають надпредметний і міждисциплінарний характер. Їх можна застосувати в різних сферах життєдіяльності людини.

Однією з провідних цілей сучасної шкільної освіти є формування загальної життєвої компетентності людини як сукупності її ключових компетентностей. Ця компетентність є інтегральною властивістю людини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Компетентісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи (Бібліотека з освітньої політики) / [Бібік Н. М., Ващенко Л. С., Локшина О. І., Овчарук О. В., Парашенко Л. І., Пометун О. І., Савченко О. Я., Трубачова С. Є.]. – К.: Видавництво «К.І.С.», 2004. – 112с.
2. Овчарук О. В. Розвиток компетентісного підходу: стратегічні орієнтири міжнародної спільноти / О.В. Овчарук // Компетентісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. – К.: „К.І.С.”, 2004. – С. 6–15.
3. Пометун О. І. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентісного підходу в українській освіті / О. І. Пометун // Компетентісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. – К.: „К.І.С.”, 2004. – С. 66–72.
4. Хуторской А. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования / А. Хуторской // Народное образование. – 2003. – № 2. – С. 58–64.
5. Шишов С. Понятие компетенции в контексте качества образования / С. Шишов // Дайджест педагогічних ідей та технологій: Школа-парк. – 2002. – № 3. – С. 20–21.

СУТНІСЬ ТА ВИДИ КРАУДФАНДИНГУ ЯК ПЕРСПЕКТИВНОЇ ФОРМИ ФІНАНСУВАННЯ ПРОЄКТІВ

Паршін Богдан Володимирович
студент III курсу групи ДОА-114
ПВНЗ «Кропивницький інститут державного
та муніципального управління»

Існує багато різних способів фінансування інноваційних проєктів. Одним із таких способів є краудфандинг, який відрізняється простотою і масовою доступністю для звичайних людей.

Краудфандинг (народне фінансування, від англ. crowd funding, crowd - «натовп», funding - «фінансування») - це колективна співпраця людей (донорів), які добровільно об'єднують свої гроші або інші ресурси, як правило через Інтернет, щоб підтримати зусилля інших людей або організацій (реципієнтів).

Краудфандинг відіграє особливу роль для фінансування інноваційних проєктів як малих, так і середніх підприємств. Відмінність краудфандингу від звичайного інвестування полягає в тому, що інвестору необхідно віддати частину компанії, а при народному фінансуванні – спонсорів лише винагороджують. Краудфандинг зараз стає одним із провідних інструментів фінансової підтримки малого та середнього бізнесу, особливо на споживчому ринку. Оскільки краудфандинг в даний час найбільш ефективно реалізується за допомогою мережі Інтернет, можна виділити три його форми, відповідно до ресурсів, які в даний час можуть поширюватися через Інтернет: гроші, обчислювальні потужності і місця для зберігання даних.

Інтернет-технології дозволяють з мінімальними витратами залучити необмежено широке коло зацікавлених осіб для вирішення конкретних бізнес-завдань. Відповідно, краудфандинг стає все більш популярним механізмом залучення необхідних ресурсів.

Особлива актуальність краудфандинга на сьогоднішній день обумовлена нестачею коштів як в приватному, так і в публічному секторах, що частково викликано нестабільністю світової економічної ситуації.

Переваги краудфандинга не можна переоцінити. Серед основних переваг вважаємо необхідно виділити: прозорість і демократичність самої процедури фінансування; скорочення часу, витрачаного на супутню документацію; допомога в розвитку малого бізнесу; підтримка молодих вчених і талановитих людей; економія бюджетних коштів; створення мережових механізмів взаємодії, що підвищує рівень довіри в суспільстві; управління фінансами і великими проєктами за допомогою нових інтернет-технологій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Васильчук І. П. Краудфандинг як феномен постіндустріальної економіки [Електронний ресурс] / І. П. Васильчук // Ефективна економіка. – 2013. – № 11. Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2500&p=1>
2. Кушнір С. О. Краудфандинг як одна з реальних можливостей фінансування стартапів та перспективи його розвитку в Україні // Науковий вісник Херсонського державного університету. Випуск 13. Частина 3. – 2015. С. 132–133.

ІНТЕГРАЦІЯ ЯК ПРОВІДНА ТЕНДЕНЦІЯ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Пахомова Наталія Георгіївна

*завідувач кафедри спеціальної освіти і соціальної
роботи Полтавського національного педагогічного
університету ім. В.Г. Короленка, доктор
педагогічних наук, професор*

Інтеграційні процеси, які відбуваються у сучасному світу, пронизують різні сфери життєдіяльності людини і проявляються на різних рівнях. Про актуалізацію інтегративних тенденцій свідчать дослідження філософських основ інтеграції (С. Клепко та ін.), дидактичних (С. Гончаренко, І. Козловська, О. Савченко та ін.) та психологічних (І. Вех, Т. Яценко та ін.) засад. Дослідженню теоретичних основ і організаційно-методичних аспектів розвитку інтеграції знань в умовах професійної підготовки фахівців присвячені праці А. Беляєвої, В. Беспалько, С. Гончаренка, Ю. Жидецького, Я. Кміта, С. Клепко, Е. Коваленко, О. Шевнюк та ін. Актуальності набуває осмислення процесів взаємопроникнення знань та руху їх до єдності завдяки використанню такого ресурсу, як інтеграція, покликаної впорядкувати загальні і спеціальні знання в цілісну систему, упорядковану різноманітними відношеннями та взаємозв'язками. Однак поза увагою вчених залишається напрям її реалізації, як прогресивної ідеї світової та вітчизняної педагогіки.

Термін «інтеграція» походить від латинського «*integratio*» – повний, цілий. Новий тлумачний словник української мови пояснює цей термін, як об'єднання чого-небудь у єдине ціле [6]. «Енциклопедія освіти» визначає інтегративний підхід в освіті, як підхід, що веде до інтеграції змісту освіти, тобто доцільного об'єднання його елементів у цілісність, коли результатом інтегративного підходу в педагогіці можуть бути цілісні знання різних рівнів – цілісність знань про дійсність; про природу з тієї чи іншої освітньої галузі, предмета, курсу, розділу, теми [3].

Спроба реструктуризації філософського поняття «інтеграція» представлена в роботі В. Безрукової, зокрема, подано авторське визначення понять «інтеграція в педагогіці» і «педагогічна інтеграція», проведена ідентифікація категорії інтеграції щодо понять взаємозв'язку, диференціації, синтезу, на основі філософських даних запропоновані статусні показники інтеграції [1]. Представлена продуктивна стратегія розробки тезаурусу педагогічної інтеграції включає поняття, що позначають: а) компоненти інтеграції (інтеграції наук, знань, теорії, пізнання, змісту освіти, навчальних дисциплін, наукових напрямів, теорії та практики, підходів); б) предмет інтеграції (процес інтеграції, її масштаби, ступені, шляхи, форми, фактори, кордони, межі); в) типологічні характеристики (локальна, регіональна, міжрегіональна, предметна, міждисциплінарна, глобальна, специфічна).

Відтак, інтеграцію складових професійної підготовки слід розглядати як динамічний, безперервний, суперечливий процес, який потребує прогностичного підходу, врахування мотивації та особливостей параметрів знань, виявлення специфіки їх структурування, предметних й інтегрованих знань, що передбачає застосування адекватних змісту форм, методів, засобів навчання.

Таким чином, інтегративний підхід в освіті – підхід, що веде до інтеграції змісту освіти, тобто доцільного об'єднання його елементів у цілісність. Результатом інтегративного підходу можуть бути цілісність знань різних видів – цілісність знань про дійсність; про природу; з тієї чи іншої освітньої галузі; предмета, курсу, розділу, теми. Інтегративний підхід реалізується під час вивчення інтегрованих курсів чи окремих предметів з освітньої галузі, коли цілісність знань формується завдяки інтеграції їх на основі спільних для всіх предметів понять, застосуванню методів і форм навчання, контролю і корекції навчальних досягнень учнів, що спрямовують навчальний процес на об'єднання знань.

Отже, інтеграція може розумітися як інтегративний процес, що веде до інтегративного продукту, коли досягається новий рівень системної цілісності об'єктів, що виявляють системні властивості цілого. Інтеграція в освіті виконує такі функції: освітню, виховну, розвивальну, психологічну, методологічну, організаційну. При цьому інтеграція може мати різні форми: предметно-образну, понятійну, світоглядну, діяльнісну, концептуальну тощо. Інтеграція знань, як правило, пов'язана з узагальненням, ущільненням, концентрацією, які спричинені необхідністю покращення і полегшення зберігання, передачі, засвоєння і використання цих знань, а також з їх упорядкуванням, класифікацією, систематизацією, взаємопроникненням різних методів пізнання і моделюванням, відтворенням цілісності об'єктів.

Оскільки інтеграція є провідною тенденцією розвитку суспільства, науки та освіти, то, на думку І. Яковлева, необхідно виявити умови успішного перебігу інтеграційних процесів в освіті, впливу останніх на підвищення ефективності вищої школи. Учений підкреслює необхідність інтегрування всіх засобів виробництва, науки, освіти, управління для отримання конкретного результату – формування особистості [7, с. 24]. Особливу увагу в своїх роботах І. Яковлев приділяв вирішенню питання внутрішньовузівської та міжвузівської кооперації й інтеграції, визначав особливості інтеграції вищих навчальних закладів із науковими організаціями. В роботах В. Загвязінського розкриті основні положення концепції внутрішньопредметної інтеграції педагогічного знання, які визначили її чинники, принципи побудови інтегративних педагогічних концепцій, вихідні ідеї, що становлять ядро загальної педагогіки і механізми її розвитку [4].

Впровадження інтеграції у навчально-виховний процес, створення інтегрованих курсів залежить від умов інтеграції. За В. Моштуком, дидактичні умови інтеграції визначають реальні можливості забезпечення синтезу наукових знань у процесі об'єднання навчальних предметів. До них належать: наявність

спільних цілей та завдань навчання; реалізація єдиних принципів і методів досліджень; наявність спільних об'єктів дослідження; використання однакових понять і термінів; забезпечення єдиної логіки засвоєння навчальної інформації [5].

Успішне забезпечення інтеграції навчальних предметів, на думку Ю. Діка, А. Пінського, В. Усанова, можливе за наступних умов [2]: наявність спільних об'єктів дослідження; використання навчальними дисциплінами, що інтегруються, однакових або близьких методів пізнання; засвоєння знань з природничонаукових і спеціальних профільних дисциплін засновано на тих самих теоріях або закономірностях; під час вивчення різних дисциплін, а також під час виробничого навчання застосовуються однакові прийоми діяльності студентів.

Умовами інтеграції – інтеграторами – можуть бути природничонаукова, соціально-економічна картини світу та фундаментальні закономірності. На основі цих умов можна інтегрувати навчальні предмети, що присвячені таким галузям знань: суспільство (історія, економічна географія, правові стосунки); природа (фізика, хімія, біологія); алгоритмічні процедури (математика, інформатика, кібернетика) [2].

Найважливішою особливістю педагогіки сьогодення є перетворення інтеграції в провідну закономірність, в одну з основних тенденцій її розвитку. Сьогодні не максимум знань, а їхня інтеграція, мобільність і вміння застосовувати їх при розв'язанні практичних завдань роблять фахівця здатним до професійної діяльності. Успішність інтеграції складових професійної підготовки можна забезпечити, впроваджуючи інтегративні дисципліни, спецкурси, спецсемінари у навчальний процес.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Безрукова В. С. Педагогическая интеграция: Сущность, состав, реализация / В. С. Безрукова. – Свердловск : Свердл. инж.-пед. ин-т, 1987. – 52 с.
2. Дик Ю. И. Интеграция учебных предметов / Ю. И. Дик, А. Д. Пинский, В. В. Усанов // Советская педагогика. – 1987. – № 9. – С. 42–47.
3. Енциклопедія освіти / [Акад. пед. наук України ; гол. ред. В. Г. Кремень]. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
4. Загвязинский В. И. Внутрипредметная интеграция педагогического знания / В. И. Загвязинский. // Советская педагогика. – 1984. – № 12. – С. 45 – 50.
5. Моштук В. В. Дидактичні умови інтеграції споріднених навчальних предметів: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / В. В. Моштук. – К., 1991. – 21 с.
6. Новий тлумачний словник української мови : у трьох томах. – [вид. 2]. – К.: Аконт, 2006. – Т. 1. – 793 с.
7. Яковлев И. П. Интеграционные процессы в высшей школе / И. П. Яковлев. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1980. – 115 с.

В'ЯЧЕСЛАВ ЧОРНОВІЛ – ЛЮДИНА І ПОЛІТИК

Печериця Тетяна Вікторівна
професор кафедри філософських та
гуманітарних дисциплін
ПВНЗ «Кропивницький інститут
державного та муніципального
управління», кандидат історичних наук,
доцент

«Ми українці, були, є, і завжди будемо вільними!»
(В. Чорновіл)

В історії державотворення України велику роль відіграла ціла когорта українських політичних та громадських діячів, серед яких особливе місце, на нашу думку, належить В'ячеславу Максимовичу Чорноволу. Виходець із простої української сім'ї інтелігентів він виплекав у своєму серці модель України як демократичної та незалежної держави, і все своє життя йшов до її втілення незважаючи на заборони, переслідування, ув'язнення. Однак, на жаль, 25 травня 1999 р. В. Чорновола було фізично усунуто з політичної арени України, а разом з ним, на наше переконання, і той єдиний й унікальний в історії України шанс на становлення і творення під його керівництвом справжньої демократичної України.

Сьогодні український народ отримавши черговий виклик історії, знову стоїть на роздоріжжі й вкотре змушений виборювати незалежність України власною кров'ю. У зв'язку з цим, на наш погляд, особливу актуальність викликають саме дослідження діяльності таких борців за Україну як В. Чорновіл, справу якого ми продовжуємо нині.

Дослідженню В. Чорновола як особистості, громадського й політичного діяча присвячено чимало наукових розвідок, статей, публікацій, серед авторів яких слід вказати М. Степаненка, Б. Тарасюка, В. Деревінського, І. Гусакова, О. Андрощука, В. Даниленка, Ю. Мельника тощо. Разом з тим, вважаємо, що той обсяг досліджень присвячених В. Чорноволу, який був зроблений науковцями до цього часу є занадто малим, а матеріал що в них міститься подекуди є одностороннім й заангажованим, а тому потребує подальшого вивчення і висвітлення.

Метою даного дослідження є спроба проаналізувати процес становлення В. Чорновола як особистості, громадського діяча і політика який став духовним лідером нації й тим самим привернути увагу не лише науковців, а й української громади до постаті В. Чорновола яка, на наше глибоке переконання, заслуговує на більшу увагу й повагу.

В. Чорновіл народився 24 грудня 1937 р. в с. Єрки Звенигородського району Черкаської області в сім'ї українських інтелігентів. Формування світогляду майбутнього українського політика відбувалося під безпосереднім впливом його батьків, які за професією були вчителями, зокрема, батько викладав у школі українську мову й літературу. З перших років життя батьки прививали В'ячеславу любов до української книги, а тому й не є дивним те, що читати він почав з чотирирічного віку. У зв'язку з цим, цілком зрозумілим стає і той факт, що до школи В. Чорновіл відразу пішов до 2-го класу. Далі було успішне закінчення школи із золотою медаллю і вступ до Київського університету імені Тараса Шевченка на філологічний факультет.

У цілому, виховання в інтелігентній українській родині сприяло формуванню у В. Чорновола світогляду основою якого стали принципи справедливості, гуманності, національної гідності, любові до свого народу. Все це йшло в розріз з офіційними твердженнями, що насильно насаджувала тодішня тоталітарна радянська держава. Паростки незгоди з існуючим ладом йшли в родині Чорновілів від брата Максима Чорновола – Петра, якого було репресовано у 1937 р. та ув'язнено за його політичні погляди й переконання. З в'язниці Петро не повернувся... Цей факт життя родини був добре відомий В. Чорноволу, а тому неабияк вплинув на становлення його твердого характеру, сили волі і високе почуття патріотизму. На наш погляд, саме бажання змінити радянське суспільство, а головне донести до нього правду, й спонукало студента В. Чорновола з 2-го курсу перевестися з філологічного факультету на факультет журналістики. Саме навчання на факультеті журналістики дозволило студенту В. Чорноволу писати статті до газет. Однак, інакодумство В. Чорновола не залишилось непоміченим керівництвом вузу, за свої погляди він отримав неприємності в університеті й навіть змушений був майже на один рік призупинити навчання. Пізніше йому все ж таки дозволили скласти пропущені сесії, що він зробив протягом місяця і в 1960 р. з відзнакою закінчив університет.

Закінчивши університет В. Чорновіл розпочав свою трудову діяльність за фахом у м. Львові, а у травні 1963 р. переїхав до м. Києва, щоб продовжити наукову роботу з історії української літератури. Саме в цей період часу на нашу думку, відбувається остаточне становлення світоглядних поглядів та переконань В. Чорновола. Зокрема, він пробує себе в ролі літературного критика досліджуючи творчість Т. Шевченка, В. Самійленка, Б. Грінченка. У 1964 р. В. Чорновіл вступає до аспірантури Київського педагогічного університету, мріє захистити кандидатську дисертацію присвячену публіцистичній та громадській діяльності Б. Грінченка. Однак, на заваді цим мріям стала його громадська та суспільно-політична позиція, адже саме через свої політичні переконання В. Чорновіл так і не був допущений до навчання. На наш погляд, саме ця заборона стала остаточною краплею його терпіння і поштовхом до активної політичної боротьби з існуючим тоталітарним режимом. В 60-ті рр. ХХ ст. В. Чорновіл стає одним із головних

ініціаторів започаткування національно-визвольного руху шістдесятників. Його заклик підтримала ціла плеяда тогочасної передової інтелігенції серед якої І. Дзюба, І. Світличний, С. Сверстюк, А. Горська, М. Плахотнюк, Л. Танюк, В. Стус та інші.

Отже, з 1965 р. розпочинається відкрита політична боротьба В. Чорновола з тоталітарним режимом та його носієм компартією, і триватиме вона до кінця його життя. З цього часу й починаються поневір'яння та переслідування В. Чорновола, він залишається без роботи. Його сім'я стає об'єктом обшуків та допитів, а сам В. Чорновіл отримує перші вироки й ув'язнення.

У 1966 р. В. Чорновіл уклав документальну збірку «Лихо з розуму» (Портрети з двадцяти «злочинців») в якій подав матеріали про арештованих у 1965 р. шістдесятників. У 1970 р. В. Чорновіл починає випуск підпільного журналу «Український вісник», який став найважливішим періодичним виданням українського самвидаву. Починаючи з 1971 р. В. Чорновіл стає одним з ініціаторів і активних учасників правозахисного руху, за що у 1972 р. його арештовують, він отримує судовий вирок: шість років таборів і три роки заслання. На засланні він пише книгу «Будні мордовських таборів» та брошуру «Тільки один рік». 22 травня 1979 р. В. Чорновіл стає членом Української Гельсінської групи. Низка чергових звинувачень на адресу В. Чорновола сфабрикованих КДБ призвели до нових арештів і нових судових вироків. Лише у травні 1985 р. після довгих років поневір'янь та тортур В. Чорновіл повернувся в Україну до м. Львова де знову розпочав активну політичну діяльність. Так, улітку 1987 р. В. Чорновіл відновив видання «Українського вісника». У 1988 р. ініціював створення Української Гельсінської Спілки (УГС), яку він спочатку задумав як політичну партію. Слід підкреслити, що УГС стала першою в Україні відкритою опозиційною КПРС організацією партійного типу.

8 – 10 вересня 1989 р. завдяки наполегливим зусиллям В. Чорновола та його однодумців було створено Народний Рух України (НРУ), головою якого він став у грудні 1992 р. У 1993 р. НРУ був перереєстрований на політичну партію, бо, будучи громадською політичною організацією, НРУ не міг брати участь у виборах. У березня 1990 р. В. Чорновіл був обраний депутатом Львівської обласної ради та Верховної Ради України. Восени 1991 р. В. Чорновіл був кандидатом у Президенти України (2 місце, 7 420 727 голосів або 23,27 %). Народний депутат України двох наступних скликань – 1994 і 1998 років. Керівник депутатської фракції Народного Руху України. У 1999 р. він знову балотувався на посаду Президента України...

Отже, всі зусилля В. Чорновола були спрямовані на утвердження національно-патріотичної ідеї в українському суспільстві, відродження національної культури і духовності, формування українського за змістом вітчизняного гуманітарного простору, зміцнення позицій України на міжнародній арені. В. Чорновіл і донині залишається стратегічним генієм

українського національного самоусвідомлення, він не став Президентом України, але став її духовним лідером, подібним до Ганді, Неру тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Вячеслав Чорновіл: Біографія. Статті. Цитати. – К., 2007. – 36 с.
2. Андрощук О. «В. Чорновіл та ідея федералізації України: еволюція поглядів» / О. Андрощук – Український історичний журнал. – 2010. – № 1. – С. 22–33.
3. Даниленко В., Деревінський В. Державницька діяльність В. Чорновола (1990 – 1999) / В. Даниленко, В. Деревінський – Український історичний журнал – 2013. – №4. –С. 8–25
4. Мельник Ю. В. Чорновіл: штрихи життя і політичної діяльності / Ю. Мельник – Наука і суспільство. – 2012. – № 3/4. – С. 26–30
5. Гусаков І. В. Чорновіл постать на тлі доби / І. Гусаков / Історія України. – 2011. – №33 – 34. – С. 17–28.

РОЗВИТОК ТРЕНІНГОВИХ ФОРМ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ДО СКЛАДАННЯ ЗНО

*Пивоваров Василь Миколайович,
доцент кафедри культурології
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого,
кандидат філологічних наук, доцент*

У вищих навчальних закладах підготовка кадрів здійснюється відповідно до стандартів вищої освіти за Законом України «Про вищу освіту» [2] з урахуванням вимог Національної рамки кваліфікацій (НРК) щодо набутого рівня компетентностей [3], які визначаються як динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, що визначає здатність особи успішно здійснювати навчальну та подальшу професійну діяльність.

У сучасній вищій освіті важливе місце повинен посісти мовознавчий цикл навчальних дисциплін. У НРК за 4 рівнем (випускник середньої школи) щодо комунікативної складової компетентностей [3] передбачено продукування складних деталізованих усних і письмових повідомлень, зокрема в майбутній професійній діяльності. Отже, досконале знання державної мови повинно проходити вхідний контроль під час вступу до вищого навчального закладу, тим більше на бакалаврський (перший) рівень, який передбачає подальше вдосконалення вмінь щодо донесення до фахівців і

нефахівців інформації, ідей, проблем, рішень та власного досвіду в галузі професійної діяльності.

З огляду на важливість європейських інтеграційних процесів в освіті, необхідно враховувати положення основних документів Ради Європи з регулювання мовних питань. Це Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання (2001), Європейський мовний портфель (2001), Оцінювання якості освіти та контроль у контексті викладання іноземних мов (2007) та Рекомендації щодо приведення **екзаменів з мови** у відповідність до Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти (2009) [1, 5].

Зміна системи зарахування до ВНЗ України з 2016 року щодо загальнодержавного конкурсу потребує змін у системі підготовки учнів до ЗНО, зокрема з української мови та літератури, яка має ключовий всеосяжний статус та є державною атестацією [4].

Запровадження тренінгових технологій [1, с. 46] за участю високоосвічених та підготовлених фахівців з предметів ЗНО є пріоритетним завданням органів регіональної влади та місцевого самоврядування для повного охоплення ними всіх випускників шкіл, що сприятиме ширшому наданню якісних освітніх послуг, запровадженню компетентнісного підходу для підвищення кваліфікації вчителів, підготовці учнів до вступу в університети, а також створить базу для пошуку обдарованої молоді, формуванню інтелектуального капіталу та пришвидшенню реформ у регіонах.

У Харківському регіоні проведено експеримент з підготовки учнів до ЗНО через тренінги щодо написання власного висловлення (творчого завдання), яке оцінюється у 20 балів (теза, аргументи, приклади з літератури і життя, логічність і висновки – по 2 бали, орфографія та пунктуація, лексика, граматики та стилістика – по 4 тестових бали) і має певну упередженість та відсутність достатнього рівня навичок його виконання, а також необізнаність учнів щодо специфіки його оцінювання.

Під час написання власного висловлення з української мови та літератури перевіряються досягнуті учнями компетентності щодо знань літератури і наведення прикладів, а також життєві компетентності.

В експерименті брали участь декілька груп учнів. Для аналізу відібрано роботи учнів однієї із шкіл міста Харкова: 20 осіб – 10 класу та 18 осіб – 11 класу. За умови отримання максимального балу 20, його середнє значення за досліджуваними класами становило: для 10 класу – 10,63; для 11 класу – 11,59. Значення середнього бала логічно в 11 класі виявилось вищим, але відмінності не є суттєвими, тому при подальшому завчасному впровадженні тренінгу саме для 10 класу відбуватиметься підвищення якості виконання цього тестового завдання. Це також підтверджується тим, що результати тестування більш рівномірні в 10 класі: розкид балів становив 5 балів; мінімальний бал – 8; максимальний бал – 13. Для 11 класу ці параметри становлять: розкид балів – 10; мінімальний бал – 6; максимальний бал – 16.

Найбільша кількість учасників тестування в 10 класі (31,3 %) отримали бал 11 (мода = 11), а у 11 класі (17,6 %) отримали бал 10 (мода = 10). Отже, потенційні можливості учнів 10 класу вищі щодо подальшого підвищення результатів тестування при ефективному застосуванні тренінгів.

Такий прогноз також підтверджується аналізом розподілу, отриманих за тестування балів у двох класах, який не відповідає вимогам нормального розподілу, а є асиметричним та характеризується від'ємною асиметрією. Отже, є учні, котрі отримали бали вищі за його середнє значення.

Щодо структурних складових оцінювання, то найвищий середній бал в обох класах отримано за такими критеріями: теза: 1,94 та 1,98 відповідно в 10 та 11 класах (максимальний бал 2); аргументи: 1,88 та 1,71 відповідно в 10 та 11 класах (максимальний бал 2); логіка: 1,81 та 1,89 відповідно у 10 та 11 класах (максимальний бал 2); висновки: 1,69 та 1,47 відповідно у 10 та 11 класах (максимальний бал 2).

У протилежність – найнижчий середній бал в обох класах отримано за такими критеріями: наведення прикладу з літератури: 0,81 та 1,18 відповідно в 10 та 11 класі (максимальний бал 2); наведення прикладу із життя: 0,81 та 0,88 відповідно в 10 та 11 класі (максимальний бал 2); орфографія, пунктуація: 1,25 та 1,71 відповідно в 10 та 11 класах (максимальний бал 4); лексика, граматики, стилістика: 0,44 та 0,82 відповідно в 10 та 11 класах (максимальний бал 4). Отже, найбільш проблемними для учасників тестування обох класів було виконання завдання щодо набуття як життєвих компетентностей, так і знання української літератури. Глибинне знання української мови (лексика, граматики, стилістика) показало, що воно є низьким, це найгірші показники оцінювання власного висловлення за цим критерієм, що демонструє низькі мовленнєві компетентності, які мають бути підвищені саме завдяки запровадженню тренінгів.

Найбільш нерівномірними в обох тестованих класах виявилися результати оцінювання за критеріями, виконання яких викликало проблеми. Стандартне відхилення становить щодо знання літератури: 0,66 та 0,64 відповідно в 10 та 11 класах (максимальний бал 2); життєвих компетентностей: 0,75 та 0,86 відповідно в 10 та 11 класах (максимальний бал 2); щодо знань орфографії та пунктуації: 1,0 та 1,36 відповідно в 10 та 11 класах (максимальний бал 4).

Отже, у підготовці кадрів з вищою освітою перелік необхідних мовних знань, умінь, навичок залишається вагомим. Будь-який фах вимагає високої мовленнєвої підготовки, пильної уваги до слова, термінологічної компетентності, яка є невід'ємною складовою мовно-професійної культури спеціалістів, що має закладатися під час інтенсивної підготовки для складання ЗНО тренінговими технологіями відповідно до НПК.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Національна рамка кваліфікацій : Постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF>.
2. Освітні вимірювання-2015. Реформування зовнішнього незалежного оцінювання: методологія, модель, основні складові : Тези учасників V Міжнародної науково-методичної конференції (30 вересня – 2 Жовтня 2015). – Одеса: USAID, 2015. – 156 с.
3. Про вищу освіту: Закон України // Голос України. – 2014. – 06 серпня.
4. Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 року № 1392. // Режим доступу (IP): zakon.rada.gov.ua/go/1392-2011-p.
5. Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area / 3rd edition. – Helsinki : 2009. – 39 p.

СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ АСПЕКТИ ОНОВЛЕННЯ ВИЩОЇ ОСВИТИ В УКРАЇНІ: КАНАДСЬКИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ГРОМАДЯНСЬКОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Погребняк Володимир Аркадійович
доцент кафедри спеціальної освіти і
соціальної роботи Полтавського
національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка,
кандидат педагогічних наук, доцент

Залучення молоді до активної участі в здійсненні суспільних змін є одним із нагальних завдань системи освіти в умовах сьогодення. На значущості формування громадянськості та відповідальної соціальної позиції наголошено в Національній програмі патріотичного виховання, Національній доктрині розвитку освіти України, Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, Законах України «Про освіту» та «Про вищу освіту».

Вагомий унесок до вивчення методолого-теоретичних і методичних засад громадянського виховання в зарубіжній і вітчизняній педагогіці здійснили Н. Абашкіна, А. Алексюк, Р. Алехандро, Ю. Алфьоров, Дж. Барт, Б. Вульфсон, Дж. Гавента, О. Джуринський, М. Едвардс, П. Кларк, Н. Лавриченко, Л. Пуховська, А. Сірс, О. Сухомлинська, К. Тейлор, Д. Хітер, А. Хугес.

Актуальність формування демократичної громадянськості зумовлена

європейським вибором і розбудовою державності в Україні, світовими інтеграційними процесами, необхідністю реалізації демократичних засад громадянського суспільства у діяльності освітньої системи в умовах оновлення українського соціуму та піднесення громадської активності.

Громадянське виховання потребує насамперед відповідного науково-методичного забезпечення, врахування вітчизняних і зарубіжних здобутків у цій педагогічній галузі. Ґрунтовно опрацьовані й розроблені організаційно-педагогічні умови й методичні засоби громадянського виховання у педагогічній науці й навчально-виховній практиці зарубіжних країн, які подолали тривалий шлях становлення й розвитку демократичного суспільства і школи. Водночас, вивченню світового досвіду громадянського виховання молоді в Україні приділено недостатньо уваги. У цьому контексті вирішено *актуалізувати педагогічні засади формування демократичної громадянськості в освіті Канади з метою втілення виявленого позитивного досвіду в діяльності вітчизняних освітньо-виховних закладів.*

Виховання громадянських якостей традиційно завжди покладали на родину, школу й церкву, однак їх провідним завданням уважали передусім формування у молоді терпимості, підпорядкованості та відданості обов'язку, які розглядали головними складниками відповідальної громадянськості. У руслі останніх соціальних змін і суспільних процесів адекватність такого підходу до громадянського виховання сьогодні викликає сумніви і, на нашу думку, є дискусійною та суперечливою [2].

Ідея громадянськості базована на концепції участі у спільному бутті культурно однорідної групи й пов'язана з виконанням функцій, які забезпечують її життєдіяльність. Однак ускладнення виробничих процесів і економічних зв'язків, розвиток транспорту та комунікації призвели до інтеграції та глобалізації, всебічних контактів у загальносвітовому масштабі. Отже, розвиток культурної різноманітності, зростання взаємозалежності між країнами зумовлює необхідність розробки сучасних підходів до пояснення феномену громадянськості, а саме громадянське виховання потребує оновлення методолого-теоретичних засад і методичного забезпечення.

У середині XIX століття в Канаді складається переконаність щодо відповідальності демократичного уряду за освіту громадян, які є джерелом влади й упорядником законодавства та всього соціально-економічного, політичного й культурного життя. Із цього приводу Е. Раєрсон (*E. Ryerson*) писав: *«громадянська освіта й громадянська свобода процвітають або занепадають разом»* [4, с. 296].

Державну освіту в Канаді вважають засобом формування національної ідентичності, відповідальність за неї покладають на уряди провінцій. Попри те, що спочатку громадянське виховання співвідносять із формуванням відданості (Британській) Короні, Канаді, окремій провінції та місцевій громаді, з розбудовою державності та становленням нації основні акценти громадянського виховання поступово зміщуються від загалом

пасивної прихильності до абстрактних суспільних ідей і усвідомлення соціальної спільності до активізації діяльної участі у громадському житті.

До середини ХХ століття феномен демократичної громадянськості у Канаді поступово оформлюється як концепція, що вже не тлумачиться як тільки легальний, офіційно визнаний статус у країні з відповідними наслідками. Демократичну громадянськість визначають за чотирма основоположними компонентами: *цивільним*, співвідносним із правами, необхідними для забезпечення основоположних індивідуальних свобод; *політичним*, який передбачає право брати участь у політичній діяльності; *соціальним*, пов'язаним із правом на економічне благополуччя й особисту безпеку; *моральним*, що символізується загальним поняттям «хороший громадянин» [3, с. 389].

Окрім цього, різні теоретичні підходи передбачають утілення таких аспектів громадянськості, як розвиток критичного ставлення і потреби в активній участі у соціальному житті, засвоєння основних відомостей із національної історії та культури. Ці завдання педагоги послідовно реалізують у навчально-виховних закладах Канади, починаючи з дитячого садка; особливу увагу надано просвітницькій діяльності з дорослим населенням у системі освіти впродовж життя, насамперед із іммігрантами [1, с. 4].

Становлення демократії і розвиток громадянського суспільства зумовили зміну тлумачення сутності й змістових складників демократичної громадянськості у виховному процесі в окремих регіонах Канади. У країні здійснюють активні теоретичні пошуки цілісного трактування природи громадянськості й удосконалення методики її формування. Подібні дослідження з виявлення головних методологічних підходів, теоретичних положень і методичних основ здійснення громадянського виховання, спільних у педагогічних розвідках багатьох науковців, проводить А. Сірз (A. Sears) в Університеті Британської Колумбії (*University of British Columbia*) [5, с. 8].

Інтеграція наукових підходів до громадянського виховання в Канаді дозволяє розглядати цей педагогічний феномен у сукупності засвоєння знань канадської історії, культури, суспільствознавчих наук; розвитку критичної і відповідальної громадянської позиції, навичок і вмій участі у соціальному житті; формування поваги та прагнення опікуватися і зберігати природне середовище; розуміння власного покликання й особливостей міжнародних відносин у полікультурному просторі. Таким чином, громадянське виховання в Канаді є умовою і дієвим засобом розбудови демократичної держави й реалізації соціально-економічної і культурно-просвітницької політики в країні на засадах гуманізму, взаємної поваги й толерантності.

Використання канадського досвіду формування громадянськості в умовах реформування вітчизняної освітньої галузі сприятиме реалізації демократичних засад громадянського суспільства у навчально-виховній діяльності загальноосвітньої і вищої школи в умовах оновлення українського соціуму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. McKenzie Helen. Citizenship Education in Canada / Helen McKenzie. — Toronto : University of Toronto, Political and Social Affairs Division, 1993. — 47 p.
2. Pogrebnyak V. Education of Democratic Citizenship in Canada / V. Pogrebnyak // Педагогічні науки : зб. наук. пр. Полтавського нац. пед. ун-ту ім. В. Г. Короленка. — Полтава : ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2014. — Вип. 61-62. — С. 40-46.
3. Ross Aileen D. Citizenship Today / Aileen D. Ross // Learning and Society / [J. R. Kidd, ed.]. — Toronto : Canadian Association for Adult Education; Mutual Press Limited, 1963. — P. 383-392.
4. Ryerson Egerton. The Importance of Education to a Manufacturing and Free People / Egerton Ryerson // Journal of Education for Upper Canada. — 1848, October. — Vol. 1. — No 10. — P. 290-296.
5. Sears Alan. Standing Senate Committee on Social Affairs, Science and Technology / Alan Sears. — Proceedings. — 1992. — May, 19. — P. 8.

ЭКОЛОГИЧЕСКИЕ ПОСЛЕДСТВИЯ РАЗВЕРТЫВАНИЯ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ ЦИКЛОВ

Подлесная Василиса Георгиевна

*докторант ГУ «Институт экономики и прогнозирования НАНУ»,
кандидат экономических наук, доцент*

Периодически возобновляемая хозяйственная деятельность, нарушающая равновесие окружающей природной среды и преобразующая природные ресурсы в продукты труда, закладывает основу циклов общественного воспроизводства. Развитие производительных сил общества происходило с древнейших времен в направлении усиления экодеструктивности общественного воспроизводства. В рыночной экономике внедрение достижений научно-технического прогресса встроено в развертывание кондратьевских циклов и порождает усиление экодеструктивного влияния при переходе к повышательной волне цикла. Наметившийся в развитых странах во второй половине XX в. переход к постиндустриальной экономике, а также активные процессы финансовализации экономики, начавшиеся в 1980-е гг., должны были уменьшить интенсивность эксплуатации природных ресурсов и загрязнение окружающей среды, однако выбросы CO₂ в масштабах мировой экономики с 1960-х гг. только возрастают (рис. 1).

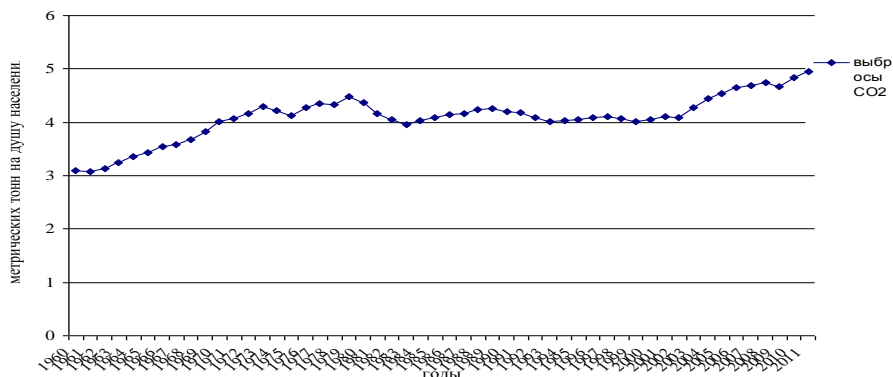

Рис. 1. Динамика выбросов CO₂ в масштабах мировой экономики

Источник: построено на основе: World Development Indicators // <http://databank.worldbank.org/data/views/variableselection/selectvariables.aspx?source=world-development-indicators>

Количество населения стран мира в 2010-е гг. превысило количество населения в 1960-е гг. в 2,4 раза и продолжает расти, объем выбросов CO₂ на душу населения также продолжает расти, несмотря на провозглашаемые концепции устойчивого развития и постиндустриального общества. В середине 1970-х гг. – начале 1980-х гг. произошел переход к пятому технологическому укладу, базирующемуся на электронной промышленности, вычислительной, оптико-волоконной технике, программном обеспечении, телекоммуникациях, роботостроении, производстве и переработке газа, информационных услугах. Ведущие развитые страны ориентируются на энергосбережение и ресурсосбережение, однако в масштабах мировой экономики динамика темпов прироста выбросов, загрязняющих окружающую среду, в 2000-е гг. незначительно отличается от динамики аналогичных показателей в 1960-е гг. (рис. 2).

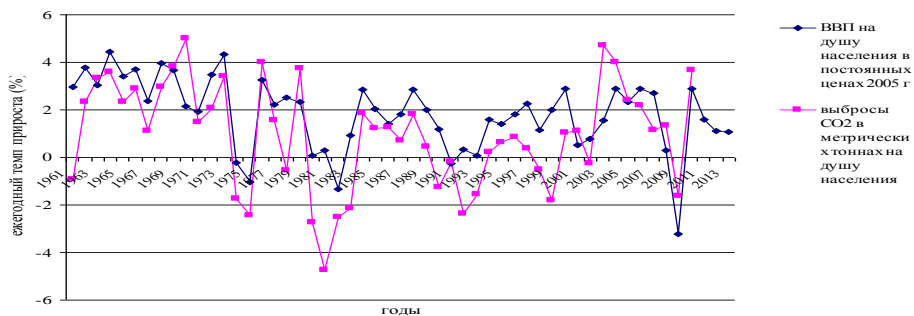

Рис. 2. Динамика ВВП и выбросов CO₂ в масштабах мировой экономики

Источник: рассчитано и построено на основе: World Development Indicators // <http://databank.worldbank.org/data/views/variableselection/selectvariables.aspx?source=world-development-indicators>

Ежегодные темпы прироста выбросов CO₂ на душу населения в целом соответствуют динамике ВВП на душу населения, что является подтверждением инверсионного, разрушительного для окружающей природной среды характера общественного воспроизводства. Развивающиеся страны, в которые была перемещена значительная часть производственных мощностей развитых стран, должны были усилить экодеструктивную нагрузку на окружающую среду. Американская исследовательница М. Иванова считает, что «вплоть до конца 1980-х годов перемещение производства в периферийные страны оставалось относительно ограниченным явлением, присущим лишь определенным отраслям и странам» [2]. С 1990-х гг. масштабы переноса производства из развитых стран в рамках глобальных производственных сетей значительно увеличились. Согласно теории «глобальных цепочек стоимости» западные ТНК нацелены на концентрацию у себя стадий производства с высокой добавленной стоимостью (НИОКР, маркетинг, финансовые и юридические услуги), а трудозатратные производственные процессы стараются перенести в страны с дешевой рабочей силой [1]. Учитывая тот факт, что значительная часть промышленного производства США вынесли в новые индустриальные страны, рассмотрим динамику загрязняющих выбросов в ряде таких стран в сравнении с США (рис. 3.).

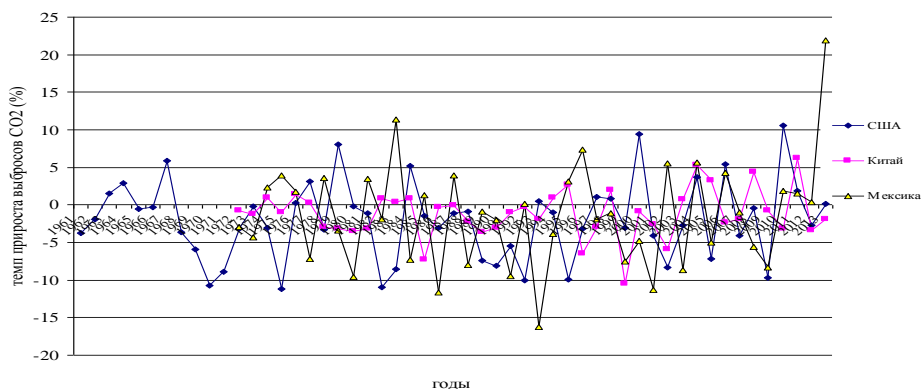

Рис. 3. Динамика загрязняющих выбросов (CO₂) в обрабатывающей промышленности и строительстве США, Китая, Мексики

Источник: рассчитано и построено на основе: World Development Indicators //

<http://databank.worldbank.org/data/views/variableselection/selectvariables.aspx?source=world-development-indicators>

Для Китая характерен меньший размах колебаний показателя, характеризующего динамику загрязняющих выбросов CO₂, производимых обрабатывающей промышленностью и строительством. Характерной особенностью является то, что до начала 2000-х гг. динамика анализируемого показателя для США и Мексики была преимущественно разнонаправленной.

В процессе научно-технического и институционального развития общества усиливается инверсионность хозяйственной деятельности. Развертывание долгосрочных повышательных волн циклического развития рыночной экономики стало возможным благодаря внедрению технологий производства, увеличивающих масштабы эксплуатации природных факторов и загрязняющих окружающую природную среду, то есть усиливающих инверсионность хозяйственной деятельности.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Дзарасов Р. От социального государства к мировому кризису. И обратно? [Электронный ресурс] / Р. Дзарасов. – Режим доступа: http://www.logosjournal.ru/arch/74/98_11.pdf
2. Ivanova M. Money, Housing and World Market: the dialectic of globalised production / M. Ivanova // Cambridge Journal of Economics. – 2011. – V. 35

ЗНАЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ РИНКУ ДОРОГОЦІННИХ МЕТАЛІВ ТА ДОРОГОЦІННОГО КАМІНЯ В УКРАЇНІ

Романов Валерій Петрович

здобувач Науково-дослідного інституту публічного права

У нестабільних умовах розвитку суспільства та держави життєво важливим інструментом публічного адміністрування сферою обігу дорогоцінних металів та дорогоцінного каміння стає його стратегічне планування.

Використання можливостей стратегічного планування є доцільним і виправданим саме у процесі публічно-правового забезпечення обігу вказаних предметів в Україні, що визначається характером зазначеної діяльності, яка спрямована на розробку і проведення єдиної державної політики видобутку, виробництва, використання та зберігання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, дорогоцінного каміння органогенного утворення та напівдорогоцінного каміння, їх закупівлю, формування і використання Державного фонду дорогоцінних металів і каміння України та оперативного резерву золота, здійснення державного контролю за їх видобутком,

виробництвом, зберіганням та використанням, а також відходів та брухту, випробування, аналіз та клеймування державним пробірним клеймом ювелірних та побутових виробів із дорогоцінних металів тощо.

Дієвість та ефективність методології стратегічного планування визначається не лише внутрішньою узгодженістю його процедур, але і типом системи управління, оскільки воно являє собою неперервний процес циклічного взаємного узгодження цілей і завдань публічного управління різного рівня [1, с. 51-52].

В сучасних ринкових умовах стратегічне планування є важливим елементом системи публічного адміністрування різного роду суспільних відносин, в тому числі й процесом, який є основою для розробки та реалізації інноваційно-інвестиційних стратегій розвитку «ювелірної» галузі. Іншими словами, стратегічне планування розглядається: як «особливий вид наукової та практичної діяльності, що полягає у розробці стратегічних рішень (у формі прогнозів, проєктів програм, планів), які передбачають висування таких цілей і стратегії поведінки відповідних об'єктів управління, реалізація яких забезпечує їхнє ефективне функціонування у довгостроковій перспективі, швидку адаптацію до змін зовнішніх умов» [2, с. 78]; як «адаптивний процес, за допомогою якого здійснюються регулярна розробка та корекція системи досить формалізованих планів, перегляд змісту заходів щодо їхнього виконання на основі безперервного контролю та оцінки змін, що відбуваються зовні та всередині підприємства» [3, с. 25]; як «ключова фаза державно-управлінського циклу, на якій формується сукупність передумов для практичного втілення генерального задуму, концепту, ідей» [4, с. 170].

Попри те, що на ефективність державної політики розвитку «ювелірної» галузі впливає цілий комплекс різнопланових чинників, витoki більшості проблем лежать саме в площині планування відповідних заходів довгострокового стратегічного характеру. Періодичні спроби держави гармонізувати планову діяльність у сфері обігу дорогоцінних металів та каміння не приносять відчутних результатів. Власне, це й не дивно, ураховуючи, що відповідним управлінським рішенням самим бракує узгодженості. Наявність таких документів є радше винятком, ніж правилом. Так, наприклад, указ Президента України від 15 жовтня 1993 року «Про організаційне забезпечення розвитку золотодобувної галузі, виробництва і використання рідкісних металів та дорогоцінного каміння» взагалі мав декларативний характер, адже схвалена ним концепція державної програми «Рідкісні, дорогоцінні метали та алмази України» не досягла бажаних результатів [5]. Хоча цілі законодавцем ставилися досяжні – до 2005 року країна повинна була щорічно одержувати до 600 кг. золота власного видобутку. Однак, відкрита трьома роками пізніше Мужіївська фабрика-рудник, завдяки якій Україна увійшла до складу 40 країн світу, де видобувається золото, через відсутність належного фінансування мала незначні обсяги видобутку, які не досягали і 200 кг.

Програмне забезпечення золотовидобувної галузі надалі було представлено двома загальнодержавними програмами розвитку мінерально-сировинної бази України. Перша схвалена Законом України від 22 лютого 2006 р. № 3458-IV на період до 2010 року [6], друга – Законом України від 21 квітня 2011 р. № 3268-VI на період до 2030 року [7]. Особливістю обох програм є те, що вони майже ідентичні, повністю копіюють концептуальні положення своїх попередників, містять неосяжні цілі та примарні заходи. Як результат, маючи три золотоносні провінції, як-то Карпати (загальні ресурси Карпатської провінції визначаються: золота – 400 тонн, срібла – 5,5 тис., свинцю – 2,7 млн., цинку – 5,3 млн. тонн), Донбас (прогнозні ресурси Донбасу оцінюються в 400 тонн золота) та Український кристалічний щит (загальні прогнозні ресурси якого визначаються у 2 тис. 400 тонн золота), держава так і не спромоглася отримати постійного стабільного видобутку золота та інших корисних копалин із власних надр. Причин тому багато: прорахунки публічного адміністрування галузю, недосконала нормативно-правова база, високий рівень загального зносу основних промислово-виробничих фондів, відсутність системи професійної підготовки кадрів, низький рівень видобутку дорогоцінних металів та каміння, через відсутність належного фінансування та іноземного інвестування галузі, значні показники тіньової складової означеної сфери та ін.

Не сприяло розвитку «ювелірної» галузі й програмно-планувальний компонент публічного адміністрування сферою обігу дорогоцінних металів і каміння. Цікавим є той факт, що за роки незалежності України було прийнято начебто достатню кількість програмно-цільових документів. Проте жодний із них не досяг омріяної мети.

Дві Загальнодержавні програми розвитку мінерально-сировинної бази України є загальнотеоретичними, вузько спрямованими, не містять комплексного вирішення нагальних проблем, а отже не можуть сприяти розбудові «ювелірної» галузі. До речі обидві програми за своїм змістом більше нагадують концепції та перевантажені узагальненими фразами – «активізувати», «посилити», «продовжити», «забезпечити», «здійснити комплексну оцінку» тощо.

Відтак, сфера обігу дорогоцінних металів та каміння за роки незалежності України опинилася в складній ситуації, викликаною фактичною відсутністю стратегічно-планувальних та програмно-цільових документів розвитку цієї галузі. Враховуючи специфіку останньої, доречним є прийняття Стратегії розвитку сфери обігу дорогоцінних копалин в Україні, яка визначатиме концептуальні засади поетапного створення ефективної моделі розвитку «ювелірної» галузі на довгостроковий період.

Таким чином, саме стратегічне бачення реальності сфери обігу дорогоцінних копалин дає змогу визначати реальний стан речей в «ювелірній» галузі, а також сукупність можливостей, виявлених цим

аналізом, динаміку й перспективи розвитку ринку дорогоцінних металів та каміння на довгострокову перспективу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бугаєв С. Стратегічне планування і реформа державного управління в Україні / С. Бугаєв // Актуальні теоретико-методологічні та організаційно-практичні проблеми державного управління : матеріали Наук.-практ. конф. за міжнар. участі, 28 трав. 2004 р., Київ : у 2 т. / гол. ред. В.І. Луговий. – К. : Вид-во НАДУ, 2004. – Т. 1. – С. 51-52.
2. Стратегическое планирование : учебник / под ред. Э. А. Уткина. – М. : ЭКСМОС, 1999. – 438 с.
3. Шершньова З. Є. Стратегічне управління : навчальний посібник / З. Є. Шершньова, С. В. Оборська. – К. : КНЕУ, 1999. – 384 с.
4. Гуржій Т. О. Державна політика безпеки дорожнього руху : теоретико-правові та організаційні засади : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.07 / Гуржій Тарас Олександрович. – Дніпропетровськ, 2011. – 553 с.
5. Про організаційне забезпечення розвитку золотодобувної галузі, виробництва і використання рідкісних металів та дорогоцінного каміння : указ Президента України від 15 жовтня 1993 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/en/460/93>
6. Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку мінерально-сировинної бази України на період до 2010 року : Закон України від 22 лютого 2006 року // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 28. – Ст. 241.
7. Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку мінерально-сировинної бази України на період до 2030 року : Закон України від 21 квітня 2011 року // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 44. – Ст. 457.

О РАБОТЕ С КАДРАМИ В ОРГАНАХ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

Рыбключева Ольга Зайниевна

*начальник учебно-методического отдела
УО «Академия Министерства внутренних дел
Республики Беларусь», кандидат юридических
наук, доцент (г. Минск, Республика Беларусь)*

Органы внутренних дел Республики Беларусь являются составной частью системы обеспечения национальной безопасности Республики

Беларусь, и соответственно эффективная реализация государственной кадровой политики в органах внутренних дел выступает в качестве одного из факторов укрепления национальной безопасности Республики Беларусь. Кадровая работа является одной из форм реализации государственной кадровой политики в органах внутренних дел Республики Беларусь.

В современной научной теории управления для обозначения кадровой работы чаще используется термин «управление персоналом». Вместе с тем указанный термин наиболее характерен для негосударственной сферы, поскольку в негосударственной сфере управление персоналом заметно отличается от кадровой работы органов государственного управления, а тем более военизированных организаций. Но объединяет их то, что и кадровая работа, и управление персоналом выступают механизмом и технологией реализации как государственной кадровой политики в целом, так и кадровой политики любой негосударственной организации.

Применительно к органам внутренних дел традиционно используется термин «работа с кадрами» или «кадровая работа», что также нашло свое и законодательное закрепление. Так, подпункт 8.7 пункта 8 Положения о Министерстве внутренних дел Республики Беларусь в качестве одной из основных задач определяет организацию работы с кадрами [3].

Анализ точек зрения отечественных и зарубежных ученых в области административного права свидетельствует об отсутствии единого подхода относительно структуры понятий «управление персоналом» и «работа с кадрами». По мнению В. В. Черепанова, управление персоналом включает в себя как минимум три элемента: формирование персонала, востребованность персонала и стабилизацию персонала [4, С. 465]. Похожую точку зрения высказывает и Л. В. Вечер, выделяя три взаимосвязанных направления и вида деятельности управления персоналом государственной службы – формирование персонала, использование персонала и стабилизацию персонала [1, С. 150]. Л. М. Колодкин и А. В. Фатула выделяют четыре направления работы с кадрами – подбор, расстановка, продвижение, обучение и воспитание кадров [2, С. 5]. В свою очередь, Т. В. Щукина выделяет девять направлений реализации кадровой политики на государственной службе, включающие системы мероприятий, направленные на 1) организацию и проведение конкурса на замещение вакантных должностей, 2) адаптацию к прохождению государственной службы, 3) эффективное прохождение государственной службы, 4) ротацию персонала управления, 5) предоставление социальных гарантий, 6) формирование оптимальной структуры органа, 7) создание кадровых служб, 8) защиту государственных служащих и 9) привлечение государственных служащих к юридической ответственности, включая антикоррупционные мероприятия [5, С. 263–264].

Учитывая статус органов внутренних дел (военизированная организация) и особый порядок прохождения службы сотрудниками органов внутренних дел, организация работы с кадрами в органах внутренних дел

регламентируется Положением о прохождении службы в органах внутренних дел Республики Беларусь, утверждаемым Президентом Республики Беларусь, а также рядом ведомственных нормативных актов, отдельные из которых имеют ограничительный гриф «Для служебного пользования» либо «Секретно».

На наш взгляд, действующее законодательство в сфере организации работы с кадрами и практика его применения позволяют выделить следующие основные направления работы с кадрами в органах внутренних дел:

- прогнозирование, анализ и планирование кадровой работы, разработка нормативной базы;
- оптимизация организационно-штатной структуры органов внутренних дел с учетом социально-экономического развития и криминогенной ситуации в республике (регионе);
- комплектование, включающее профессиональный отбор, прием на службу;
- сопровождение прохождения сотрудниками службы в органах внутренних дел (назначение на должности, перевод, перемещение по службе, прикомандирование, присвоение специальных званий, предоставление отпусков, увольнение со службы и др.);
- профессиональная оценка и аттестация кадров и комплектование на этой основе должностей с учетом профессиональной квалификации, личностных качеств и способностей сотрудников;
- профессиональная подготовка, включающая первоначальную подготовку, получение образования основного уровня, переподготовку и повышение квалификации, а также обучение по месту службы;
- работа с резервом кадров на выдвижение, включающая комплектование, обучение и эффективное использование кадрового резерва;
- планирование и стимулирование служебного роста сотрудников органов внутренних дел;
- профессиональная ориентация на службу в органы внутренних дел.

В заключении необходимо отметить, что направления и содержание работы с кадрами в органах внутренних дел требуют детального исследования и совершенствование на этой основе действующего законодательства и практики его применения прямо обусловлено происходящей оптимизацией органов внутренних дел.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Вечер, Л. В. Государственная кадровая политика и государственная служба : практикум / Л. В. Вечер – Минск : Академия управления при Президенте Респ. Беларусь, 2008. – 228 с.
2. Колодкин, Л. М. Фатула, А. В. Организация работы с кадрами в органах внутренних дел : учеб. пособие / Л. М. Колодкин, А. В. Фатула – М. : Академия МВД СССР, 1990. – 95 с.

3. Положение о Министерстве внутренних дел Республики Беларусь : Указ Президента Респ. Беларусь, 4 декабря 2007 г., № 611 : в ред. Указов Президента Респ. Беларусь от 12.05.2009 № 241, от 24.09.2009 № 475, от 27.09.2010 №499, от 02.10.2010 № 519, от 06.10.2011 № 450, от 06.01.2012 № 17, от 05.04.2012 №157, от 08.01.2013 № 8, от 25.02.2013 № 90, от 08.07.2013 № 307, от 05.12.2014 № 569 // ЭТАЛОН. Законодательство Республики Беларусь / Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2017.
4. Черепанов, В. В. Основы государственной службы и кадровой политики : учеб. пособие для студентов вузов / В. В. Черепанов – М. : ЮНИТИ-ДАНА, Закон и право, 2008. – 575 с.
5. Щукина, Т. В. Кадровая политика в системе государственной гражданской службы субъектов Российской Федерации: концептуальные подходы и административно-правовое регулирование : монография / Т. В. Щукина – Воронеж : ИПЦ «Научная книга», 2011. – 650 с.

**МІСЦЕ І РОЛЬ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ЮРИДИЧНИХ ДИСЦИПЛІН У
ВИЩІЙ ШКОЛІ» В ОСВІТНІЙ ПРОГРАМІ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРА
ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ «ПРАВОВИЗНАВСТВО»**

Рябовол Лілія Тарасівна

*доцент кафедри державно-правових дисциплін
та адміністративного права*

*Кіровоградського державного педагогічного університету
імені Володимира Винниченка, доктор педагогічних наук, доцент*

Освітня програма підготовки магістра за спеціальністю «правознавство» у Кіровоградському державному педагогічному університеті в переліку навчальних дисциплін, вивчення яких є необхідним для виконання цієї програми, містить і курс «Методика викладання юридичних дисциплін у вищій школі». Засвоєння її змісту студентами сприяє їх професійному формуванню й зростанню як майбутніх викладачів юридичних дисциплін, а не лише як безпосередньо юристів.

Предмет «Методики викладання юридичних дисциплін у вищій школі» – теоретичні та практичні основи організації та здійснення вищої юридичної освіти. Підґрунтям для засвоєння положень цього курсу є теоретичні знання та практичні уміння, отримані студентами в результаті вивчення як на бакалаврському, так і на магістерському рівнях юридичних та психолого-педагогічних дисциплін.

Метою вивчення курсу «Методика викладання юридичних дисциплін у вищій школі» є формування у студентів системи знань про організацію процесу навчання правознавства у вищій школі, розвиток у них професійної компетентності викладача юридичних дисциплін.

Мета деталізується у завданнях, які можна скомпонувати у дві групи:

1) засвоєння студентами знань про: нормативно-правові основи організації навчально-виховного процесу у вищій школі; теоретичні й методичні основи організації навчання юридичних дисциплін; методологію науково-педагогічних досліджень; особливості пізнання та засвоєння змісту вищої юридичної освіти, схему управління пізнавальною діяльністю студентів, у тому числі стимулювання та формування мотивів навчальної діяльності; психолого-педагогічні основи взаємодії суб'єктів навчання; проблеми, тенденції та перспективи розвитку вищої юридичної освіти в Україні; сутність, зміст і форми правового виховання;

2) формування у студентів умінь: проводити науково-педагогічні дослідження, використовувати загальнонаукові та специфічні для юридичної і педагогічної наук методи; презентувати результати науково-педагогічних досліджень, у тому числі із застосуванням інформаційно-комунікативних технологій; упроваджувати в навчальний процес новітні досягнення юридичної та педагогічної наук; визначати мету і завдання навчання окремої юридичної дисципліни, розділу, теми (заняття); забезпечувати науково обґрунтований характер змісту вищої юридичної освіти; планувати навчальний процес, розробляти навчально-методичне забезпечення: навчально-методичні комплекси, програми та робочі програми навчальної дисципліни, тексти лекцій, методичні рекомендації до семінарських та практичних занять, самостійної роботи студентів; здійснювати пошук необхідної наукової, навчальної та методичної літератури; проектувати процес навчання, планувати, організовувати та проводити навчання юридичних дисциплін у вищій школі в різних формах: лекційні, семінарські, практичні заняття, консультації, колоквиуми, конференції; організовувати самостійну роботу студентів та забезпечувати її науково-методичний супровід; застосовувати різні методи навчання, впроваджувати у навчальний процес інноваційні технології: проблемні, проектні, інтерактивні, інформаційно-комунікативні, кейс-метод; сприяти розвитку критичного мислення студентів, їх вмінь порівнювати, аналізувати, систематизувати, узагальнювати, класифікувати, абстрагуватися на матеріалі юридичних дисциплін, брати участь в обговоренні актуальних проблем (дискусії); контролювати результати навчання юридичних дисциплін, застосовувати в системі види і форми контролю навчальних досягнень студентів; забезпечувати правове виховання студентів.

Згідно з вимогами освітньої програми, студенти повинні:

1) знати: мету, завдання, зміст вищої юридичної освіти; традиційні, активні та інтерактивні методики і технології навчання; форми навчання юридичних дисциплін у вищій школі; мету, завдання, принципи, види і форми контролю, рівні навчальних досягнень студентів та критерії їх оцінювання; особливості кредитно-модульної системи; принципи, завдання, форми правовиховної роботи; досвід організації вищої юридичної освіти за межами України;

2) вміти: визначити мету навчання, завдання окремого заняття; добирати зміст, необхідний і достатній для досягнення конкретної мети і виконання завдань; використовувати методи та прийоми навчання, виходячи з дидактичної мети і змісту навчального матеріалу; обирати форму заняття, виходячи з дидактичної мети та змісту навчального матеріалу; складати розгорнутий план-конспект лекції, методичні рекомендації до семінарського заняття, самостійної роботи; застосовувати технології засвоєння правових знань, формування правових понять, категорій права; використовувати різні види і форми контролю, перевірки, оцінювання навчальних досягнень студентів, розробляти рівневі тестові завдання, питання до термінологічного диктанту тощо; реалізувати індивідуальний і диференційований підходи, оптимально поєднувати індивідуальні, групові, парні, фронтальні форми навчання; організовувати правовиховну роботу; проводити наукові дослідження, розробляти окремі науково-методичні проблеми.

Вивчення курсу «Методика викладання юридичних дисциплін у вищій школі» має забезпечити формування і розвиток у студентів таких компетенцій:

1) загальнонаукові – здатність аналізувати з наукових позицій соціально значимі проблеми, застосовувати загальні та спеціальні методи дослідження;

2) інструментальні – здатність працювати з інформацією з різних джерел, вміння ділового і наукового стилів мовлення, аргументувати, дискутувати тощо;

3) соціально-особистісні та загальнокультурні – готовність і здатність до: соціальної взаємодії, співробітництва у суспільстві, різних колективах, сім'ї, толерантність; до самовдосконалення, самореалізації, особистісної та професійної рефлексії; здатність критично сприймати інформацію, критично мислити; до змін виду і характеру професійної діяльності, виконання міждисциплінарних проєктів, професійна мобільність.

Навчальним планом на вивчення курсу «Методика викладання юридичних дисциплін у вищій школі» відведено 135 годин, 4,5 кредитів ЄКТС. Відповідний зміст (інформаційний обсяг) відображено у програмі та робочій програмі навчальної дисципліни, структуровано у три змістові модулі:

- перший охоплює загальнотеоретичні питання, забезпечує підготовку студентів до засвоєння змісту особливої, практичної частини курсу і містить

такі теми: «Методика викладання юридичних дисциплін у вищій школі» як наука і навчальна дисципліна; Система вищої юридичної освіти та система навчання юридичних дисциплін у вищій школі; Генеза вищої юридичної освіти в Україні; Науково-педагогічна діяльність викладача юридичних дисциплін у вищій школі; Мета і завдання вищої юридичної освіти;

- другий висвітлює практичні аспекти підготовки викладача: Зміст вищої юридичної освіти як сукупність юридичних навчальних дисциплін/курсів; Зміст вищої юридичної освіти в структурно-функціональній площині; Засвоєння теоретичного правознавчого матеріалу. Формування правових понять; форми навчання юридичних дисциплін у вищій школі; Методи і технології навчання юридичних дисциплін у вищій школі; Контроль навчальних досягнень студентів у процесі вивчення юридичних дисциплін у вищій школі;

- третій – вміщує інформацію, яка висвітлює окремі, спеціальні питання курсу: Методика викладання окремих юридичних дисциплін/тем у вищій школі; Завдання, особливості та форми позааудиторної навчально-виховної роботи з правознавства у вищій школі; Особливості організації навчання юридичних дисциплін у вищій школі за межами України.

Отже, введення в освітню програму підготовки магістра за спеціальністю «правознавство» та закріплення у відповідному навчальному плані дисципліни «Методика викладання юридичних дисциплін у вищій школі» є доцільним та обґрунтованим. Курс відіграє важливу роль у підготовці юриста, який, крім виконання своїх безпосередніх посадових обов'язків, може здійснювати і викладацьку діяльність, що є важливим у контексті нормативної вимоги залучати у навчальний процес фахівців-практиків у відповідній сфері.

БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ. СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ТА ПІДХОДИ ЩОДО ЙОГО СКОРОЧЕННЯ.

*Скорупо Володимир Олегович
студент II курсу групи ДП-115
ПВНЗ «Кропивницький інститут
державного та муніципального управління»*

Безробіття на сьогоднішній день є не тільки проблемою України, а і усього світу. Тепер постає питання чи можливий вихід із ситуації, яка погіршується з кожним роком, адже, кількість безробітних лише зростає.

Проблеми та тенденції рівня безробіття та шляхів його мінімізації розглядали такі українські вчені, як: В. Федоренко, П. Нікіфоров, А. Вольська, І. Петрова, А. Казановський, О. Котляр, В. Костиков, О. Рузавіна, І. Маслова та інші.

Безробіття виникає у результаті переваги працездатного населення над кількістю запропонованих на ринку праці робочих місць. Але чи саме цю ситуацію ми спостерігаємо в Україні? За даними ТСН, на січень 2016 року, роботодавці пропонують 30 тис. робочих місць, у той час як кількість безробітних в Україні сягає 540 тис. Тож можна з упевненістю сказати, що проблеми з безробіттям в Україні є, і масштаби цієї проблеми вражають [4].

Для забезпечення гарантій безробітним Верховна Рада України ухвалила два базових закони у цій сфері, зокрема, в 1991 р. Закон України «Про зайнятість населення» та в 2000 р. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття». Вони закладають законодавчу основу для вирішення проблем соціального захисту безробітних, надання їм певної матеріальної та іншої допомоги, а також створення умов для забезпечення їх роботою [1, с. 294].

Але чи насправді шляхи подолання проблеми безробіття є ефективними? Сучасний стан ринку праці України характеризується такими ключовими проблемами:

1. Недостатній рівень реформування трудової сфери, що призводить до неефективної зайнятості і проявляється у концентрації робочої сили на збиткових підприємствах; значні масштаби недовикористання робочого часу зайнятих, низька ефективність праці та недостатній рівень її оплати; зниження частки працюючих у високотехнологічних й наукоємних видах діяльності; відсутність взаємозв'язку між трудовим вкладом і доходами працівників тощо.

Втрата трудових навичок кваліфікованих та висококваліфікованих кадрів внаслідок закриття, реструктуризації великих промислових підприємств, їх збитковості; перехід фахівців і спеціалістів у сферу неформальної зайнятості, тіньової економіки, міграція за кордон [Додаток 1];

2. Погіршення якісних характеристик робочих місць, недостатнє введення в дію нових робочих місць, особливо для кваліфікованих кадрів, що збільшує обсяги та рівень безробіття, знижує продуктивність праці і конкурентоспроможність виробництва;

3. Невідповідність між попитом й пропозицією робочої сили, незважаючи на ознаки стабілізації виробництва і поживлення інвестиційної активності; поряд з цим обсяги інвестицій у сферу виробництва є недостатніми для вирішення питань забезпечення безробітних сучасними робочими місцями; недостатньою є також державна підтримка підприємництва та малого бізнесу;

Недоліки процесів реформування системи державного професійного навчання і освіти, неадекватність масштабів, структури і форм професійної підготовки і перепідготовки кадрів вимогам сучасного ринку праці в аспектах попиту на певні професії; недостатній розвиток системи підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації; слабка зацікавленість роботодавців у підвищенні кваліфікації працівників;

4. Складна ситуація щодо працевлаштування окремих соціально-демографічних груп населення (молоді, жінок, інвалідів, колишніх військовослужбовців та ін.); збереження селективного підходу при вирішенні питань вивільнення і найму на роботу залежно від статі, віку, стану здоров'я; недоліки системи дотримання норм трудового законодавства щодо режиму та охорони праці окремих груп працюючих;

Існуюча диференціація регіональних ринків праці, наявність депресивних регіонів з особливо напруженою ситуацією на ринку праці, значно вищим за середній рівнем безробіття за одночасно обмеженої можливості щодо трудової міграції, що свідчить про недоліки державної системи регулювання цих аспектів зайнятості і безробіття [2, с. 6.].

На нашу думку, ефективними для подолання безробіття в Україні будуть такі шляхи:

1. Створення нових робочих місць, а також збереження існуючих у тій же кількості за рахунок зниження податків для підприємств для того, щоб припинити скорочення та звільнення робочого персоналу;

2. Збільшення кількості спеціальних центрів зайнятості, де кожен матиме змогу пройти курси перенавчання або підвищення кваліфікації, дізнатись про перспективні професії та галузі діяльності, проконсультуватись зі спеціалістами щодо правильного використання свого робочого потенціалу і професійних навичок тощо. Громадяни мають знаходити ті робочі місця, де матимуть гідну заробітну плату, комфортні та безпечні умови праці, тому державі потрібно створити ефективну систему працевлаштування, яка буде ґрунтуватись на науковому осмисленні правових відносин, які виникають у цій сфері;

3. Державі потрібно сформуванати таку політику, яка б сприяла стимулюванню попиту на працю;

4. Економічне стимулювання молодіжної зайнятості, а також створення для забезпечення роботою тільки молоді певних фірм, надання субсидій для первинної зайнятості молодого покоління;

5. Необхідність легалізації тіньового сектору економіки, як запобіжник відтоку робочої сили з країни;

6. Надання державою підприємцям кредитів для розширення та переоснащення підприємства, для того щоб воно відповідало сучасним потребам ринку.

Існує два принципово різних підходи до скорочення безробіття або упередження його розвитку – американський («жорсткий») і шведський («протекціоністський»).

Американський підхід відображає сутність ліберального ринку праці. Він спрямований зберігати намагання людини на самовідповідальність і самореалізацію з мінімальною відповідальністю суспільства за особу. Тому допомога по безробіттю при «жорсткому» підході сплачується не більше півроку, що спонукає особу шукати роботу. Ті, хто не знаходять роботи за цей

період, переходять до групи бідних громадян, які проживають на державну допомогу.

Шведський підхід до державного регулювання зайнятості віддає перевагу активним заходам. Безробітних перенавчають новим професіям, створюють нові робочі місця, підтримують самозайнятість, мале підприємництво, здійснюють інші заходи щодо розширення сфери докладання праці. Такий підхід називається «протекціоністським» і є основою соціал-демократичного ринку праці. На нашу думку, саме він найбільш прийнятний для України [3].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Баник О. Б. Проблема безробіття в Україні та шляхи її вирішення / Баник О. Б. // Вісник національного університету «Львівська політехніка». – 2010. – № 691. – С. 293–298.
2. Злупко С. М., Радецький Й. І. Людський потенціал, зайнятість і соціальний захист населення в Україні: Навч. посібник / Львівський національний ун-т ім. Івана Франка / М. М. Мартиняк (ред.). – Л. : Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2001.
3. Кулішов В, В. Мікроекономіка: Основи теорії і практики. Навчальний посібник. 2 -ге вид., стереотипне. – Львів : «Магнолія плюс» 2006. - 337с.
4. Серед безробітних більше жінок Більше читайте тут: <https://tsn.ua/groshi/v-ukrayini-pobilshalo-bezrobitnih-na-odnu-vakansiyu-pretenduyut-16-osib-593022.html> [Електронний ресурс]. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://tsn.ua/groshi/v-ukrayini-pobilshalo-bezrobitnih-na-odnu-vakansiyu-pretenduyut-16-osib-593022.html>.

СТАНДАРТИЗОВАНІ ТА ІНДИВІДУАЛЬНІ МОВНІ ФОРМУЛИ В ТЕКСТАХ СУДОВИХ РІШЕНЬ

Сорочан Ірина Вікторівна
студентка I курсу гр. ДП-116
ПВНЗ «Кропивницький інститут
державного та муніципального управління»

Написання якісного тексту судового рішення, з одного боку, вимагає від укладача певних наукових юридичних знань, а з другого, є справжнім мистецтвом. З огляду на те, що в судовій справі може розглядатися значна кількість питань, вважаємо сумнівною можливість створення якогось одного формату чи матриці, які можна було б успішно застосовувати в кожній конкретній справі й у результаті отримувати добре написане судове рішення. Консультативна рада європейських суддів у своєму Висновку щодо якості

судових рішень наголосила: «Рішення мають бути зрозумілими та викладеними чіткою й простою мовою, однак при цьому кожному судді дозволяється обирати власний стиль або використовувати стандартизовані моделі» [1]. Саме ця рекомендація й визначила мету нашого дослідження, а саме: виявити наскільки часто укладачі судових рішень вдаються до стандартизованих мовних формул або варіюють мовне оформлення тієї чи тієї інформації. Для реалізації поставленої мети з Єдиного державного реєстру судових рішень були обрані чотири судові рішення, винесені в кримінальних провадженнях судами першої інстанції різних регіонів України: 1) Святошинським районним судом м. Києва (справа № 759/671/17); 2) Київським районним судом міста Одеса (справа № 520/13542/16-к); 3) Балаклійським районним судом Харківської області (справа № 610/198/17); 4) Червоноградським міським судом Львівської області (справа № 459/59/17).

Зазвичай в українських судах використовують уніфіковані шаблони судових рішень, які дають можливість структурувати їх за певною схемою [3, с. 49]. Зокрема згідно зі ст. 374 Кримінального процесуального кодексу України вирок суду повинен складатися зі вступної, мотивувальної та резолютивної частин, кожна з яких містить інформацію, чітко визначену вимогами до змісту судового рішення [2]. Проаналізувавши структуру вибраних судових рішень, було виявлено, що вони відповідають встановленим нормам. Але при цьому укладачі судових рішень неоднаковою мірою використовують стандартизовані та індивідуальні мовні формулювання. Так, у вступній частині судового рішення судді здебільшого не відходять від загальноприйнятого стандарту, наприклад, однаково описують інформацію про склад суду: *«В складі: Головуючого судді Скоріна А.В.; При секретарі - Левчиній О.В; За участю сторони обвинувачення: прокурора Шаповалова І.В.; Захисник ОСОБА_2.»* (№ 759/671/17). Однак наявні й певні відмінності. Наприклад, подаючи відомості про найменування кримінального провадження, у судовому рішенні Святошинського районного суду м. Києва, Балаклійського районного суду Харківській області та Червоноградського міського суду Львівської області судді використовують ту саму фразу: *«Розглянувши у відкритому судовому засіданні в залі суду кримінальне провадження № ... за обвинувальним актом стосовно:...»*, а в рішенні Київського районного суду м. Одеси фіксуємо інший варіант: *«Провівши в м. Одесі судовий розгляд у кримінальному провадженні внесеному в Єдиний державний реєстр досудових розслідувань за № ... від 29 березня 2016 року відносно: ...»*. Як бачимо, перевага надається більш лаконічному дієприслівниковому звороту *«Розглянувши у ... судовому засіданні ... кримінальне провадження»*.

Деякі відмінності помічаємо також у мотивувальній частині. Наприклад, надаючи інформацію про статті (частини статті) Закону України про кримінальну відповідальність, суддя Святошинського районного суду м. Києва зазначає: *«В ході судового засідання обвинувачена ОСОБА_2 свою*

вину визнала повністю». Інші судді використовують більш розширений в інформаційному плані мовний зворот, зокрема деталізують відомості про обвинуваченого, надають додаткові відомості про його позицію, застосовуючи однорідні присудки: *«Допитаний в судовому засіданні обвинувачений ОСОБА_2 свою винуватість у вчиненні кримінального правопорушення, визнав у повному обсязі, щиро покався і дав показання»* (№ 759/671/17). У поданому нижче випадку суддя уточнює інформацію, використовуючи кілька окремих речень, кожне з яких доповнює зміст попереднього: *«Допитаний в судовому засіданні обвинувачений ОСОБА_1 свою вину по пред'явленому обвинуваченню визнав в повному обсязі. Пояснивши суду про обставини вчинення злочину так, як це викладено у вироку. У скоєному щиро кається.»* (№ 459/59/17).

Описуючи обставини, які пом'якшують або обтяжують покарання, укладачі вживають здебільшого різні формулювання. Наприклад, у справі № 610/198/17 цей елемент є досить лаконічним за смисловим навантаженням і репрезентується реченням ускладненим лише одним дієприслівниковим зворотом: *«Враховуючи наявність по справі обставин, що пом'якшують покарання, суд вважає необхідним призначити ОСОБА_1 покарання у виді позбавлення волі»*). Інші судді надають перевагу фразам, що містять значно більше фактичного матеріалу, докладно обґрунтовують висловлену позицію, унаслідок чого представлені складними реченнями або реченнями, ускладненими однорідними додатками, дієприслівниковим зворотом тощо: *«Враховуючи питання про вид покарання обвинуваченому ОСОБА_2, суд враховує ступінь тяжкості вчиненого злочину, фактичні обставини по справі, особу обвинуваченого, який раніше судимий, обставину, що пом'якшує- щире каяття в скоєному, обставину, що обтяжує покарання- рецидив злочинів і вважає за необхідне обрати йому міру покарання у виді позбавлення волі.»* (№ 759/671/17); *«Обираючи вид та міру покарання обвинуваченому, суд враховує ступінь тяжкості вчиненого злочину. Щире каяття у вчиненому, активне сприяння розкриттю злочину, добровільне відшкодування завданої шкоди, вчинення злочину у неповнолітньому віці, думку представника потерпілого сурово не карати, як обставини, що пом'якшують його покарання.»* (№ 459/59/17).

У результаті дослідження резолютивної частини були виявлені незначні відмінності у мовних формулах. Так, одним із варіантів опису покарання, обраного судом, є такий: *«Визнати ОСОБА_2 винною за ... і на підставі цього закону призначити їй покарання у виді ...»* (№ 520/13542/16-к). Можливий також інверсійний порядок слів у формулюваннях та вживання слів **визнати** і **визначити** як синонімів: *«ОСОБА_2 визнати винним у вчиненні кримінального правопорушення та призначити йому покарання у виді...»* (№ 759/671/17), *«ОСОБА_1 визначити винним у вчиненні злочину, та призначити йому покарання у виді...»* (№ 610/198/17). Здебільшого однаково судді формулюють інформацію про строк і порядок набрання вироком

законної сили, наприклад: «*Вирок може бути оскаржений до Апеляційного суду Одеської області через Київський районний суд міста Одеси протягом 30 днів з моменту проголошення...*» (№ 520/13542/16-к); «*Вирок може бути оскаржений до апеляційного суду Харківської області через Балаклійський районний суд Харківської області протягом 30 днів з дня його проголошення*» (№ 610/198/17).

Отже, проаналізовані судові рішення дозволили встановити, що на кількість стандартизованих та індивідуальних мовних формул деякої мірою впливає структура судового рішення, зокрема стандартизовані мовні формули переважають у вступній та резолютивній частинах, тоді як індивідуальні мовні формули найчастіше трапляються в мотивувальній частині.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Висновок № 11 (2008) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо якості судових рішень [електронний ресурс] – Режим доступу: http://court.gov.ua/userfiles/visn_11_2008.pdf – Назва з екрана.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України [електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/page> – Назва з екрана.
3. Куйбіда Р. Посібник із написання судових рішень / Р. Куйбіда, О. Сироїд. – К. : «Дрім Арт», 2013. – 224 с.

ПРОФЕСІЙНЕ САМОВИЗНАЧЕННЯ МАЙБУТНЬОГО СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА – ВОЛОНТЕРА

Тернавська Тетяна Анатоліївна
доцент кафедри соціальної роботи
ПВНЗ «Кропивницький інститут
державного та муніципального управління»,
кандидат педагогічних наук

На сучасному етапі розвитку нашої країни висококваліфікованих психологів спеціального напрямку та соціальних працівників в Україні не вистачає. Розв'язання даної проблеми потребує вивчення реальних проблем різних соціальних категорій; удосконалити, апробувати та адаптувати методики соціально-педагогічної та соціально-психологічної галузі, які допоможуть у профілактичній, корекційній та реабілітаційній роботі; оптимізувати підготовку висококваліфікованих фахівців з соціального, психологічного та педагогічного напрямку.

Незаперечним, також, є і той факт, що потреби населення у соціальній допомозі, психолого-педагогічній підтримці і захисті зростають.

Тому виникла необхідність у залученні до соціально-психологічної роботи з різними верствами населення добровільних помічників – волонтерів. Термін «волонтер» в перекладі з англійської мови означає «доброволець». Волонтер – це людина, яка добровільно та безкорисливо, займається діяльністю на користь суспільства, групи людей чи окремої людини, не отримуючи за це грошової винагороди.

Волонтерська діяльність - добровільна, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги [1].

В основу добровільно діяльності покладена здатність однієї людини або групи небайдужих людей безкорисливо, у більшості випадків анонімно виконувати роботу на благо інших. Тобто, частину часу, енергії, знань, досвіду волонтер витрачає на виконання діяльності, яка приносить користь іншим людям чи суспільству в цілому. Однак, термін «волонтерство» означає передусім діяльність на основі добровільної волі.

На сьогодні волонтерський рух, як добровільна, добродійна, некомерційна, вмотивована та соціально корисна діяльність, набуває масового поширення. Символом волонтерів виступає жовтий колір, який означає сонячне тепло, самовідданість, безкорисливість, пошук шляхів у здійсненні своєї благодійної місії та бажанні зробити навколишнє суспільство трішечки кращим.

Нажаль, переважна більшість волонтерських угруповань бере участь у одноразових акціях, діє стихійно або хаотично, потребує залучення кваліфікованих фахівців у сфері соціальної роботи та права, системного підходу у діяльності та розширенні кількості волонтерів, оформленні благодійної організації юридично, підтримки постійної діяльності волонтерського руху.

Відповідно основного принципу волонтерського руху, визнається право на здійснення допомоги за всіма верствами населення, незалежно від вікової, гендерної, расової незалежності, релігійних переконань, фізичних та фізіологічних можливостей, соціального та матеріального становища. Члени волонтерських об'єднань мають беззаперечно поважати гідність та культуру всіх людей, надавати допомогу, безкоштовні послуги особисто або організовано – в дусі партнерства та братерства, визнавати однакову важливість особистих та колективних потреб, сприяти колективній їх реалізації. Учасники добровільної допомоги мають за мету перетворити волонтерство на елемент особистого розвитку, набуття нових знань і навичок, удосконалення особистісних або професійних здібностей шляхом стимулювання ініціативи та креативності людей, які при цьому мають можливість бути творцями, а не користувачами. Така добровільна діяльність стимулює почуття відповідальності, заохочує сімейну, студентську, колективну та міжнародну солідарність.

До групи добровільних помічників можуть входити люди різного віку, соціальної ролі і статусу (діти, студенти, підлітки, батьки, волонтери-фахівці, спонсори, чиновники, члени громадських організацій та просто небайдужі люди). Волонтером може бути людина з будь-якою освітою чи без неї, яка спроможна відчувати означені потреби інших людей і на добровільних засадах допомагати їм. Досить важливим є той факт, коли у колі небайдужих людей, які різняться за соціальними категоріями, присутні і фахівці соціальної сфери, професіонали у роботі з людьми, які можуть кваліфіковано надавати добровільну соціально-психологічну, соціально-юридичну або соціально-педагогічну допомогу.

Соціальний працівник може виконувати функції волонтера, тільки вже професійно, кваліфіковано, що відповідає його освіті. Соціальний працівник – це людина, яка покликана допомагати іншим людям, які потребують підтримки, співчуття, матеріальної, медичної, юридичної, психологічної або педагогічної допомоги.

Отже, для гармонійного становлення майбутнього соціального працівника та усвідомлення студентом своєї професійної реалізації необхідно: активна участь у волонтерській діяльності (організація та проведення благодійних акцій, спеціальна допомога, аніматорські акції); особиста допомога у пошуку та передачі матеріальних коштів людям, які цього потребують (пошук спонсорів, меценатів, небайдужих людей); створення та впровадження науково-практичних проєктів з соціальної роботи; виконання обов'язків наставника, помічника (для людей, угруповань, громад, об'єднань) за потребою.

Постійна участь у соціальному волонтерському житті інституту, міста, країни забезпечить професійне самовизначення, особисту самореалізацію та морально-духовне становлення особистості студента. Тільки в цьому випадку, кожен студент абсолютно точно буде бачити себе компетентним, важливим, потрібним, реалізованим, матеріально та духовно забезпеченим професіоналом і, можливо, в майбутньому стане «Кращим соціальним працівником-2050».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про волонтерську діяльність» (щодо розвитку громадянського суспільства в Україні та підтримки волонтерського руху) : проєкт закону від 5 листопада 2013 р. № 3549.[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=48948

НЕМАТЕРІАЛЬНІ АКТИВИ У СИСТЕМІ ТРАНСФЕРТНОГО ЦІНОУТВОРЕННЯ

Уманців Галина Вікторівна

доцент кафедри обліку та оподаткування

Київського національного торговельно-економічного університету,

кандидат економічних наук, доцент

Однією з найбільших проблем для економік з ринками, що формуються, є складність розмежування незаконної діяльності і цілком легальної. Це пов'язано перш за все з тим, що межі між «відмиванням» коштів, відвертим ухиленням від сплати податків і легальними методами їх зменшення дуже часто є доволі умовними. Основною перевагою офшорних юрисдикцій є можливість залучення іноземних інвестицій за допомогою низьких податкових ставок, лібералізації валютного контролю та можливості вільного переміщення капіталу [1, с. 89–90].

Для національних економік негативні наслідки діяльності офшорних юрисдикцій пов'язані передусім із податковою конкуренцією. Капітал, що надходить до таких юрисдикцій, міг би функціонувати у національній економіці, якби податкова політика була більш виваженою. Однак офшорні юрисдикції також надають можливість виводити великі за обсягами фінансові ресурси з національних економік [1, с. 91].

Значна частина великих платників податків входять до складу інтегрованих корпоративних структур, а в їхній фінансово-господарській діяльності домінують транскордонні операції з нематеріальними активами. Щоразу вдосконалюються технології, розширюється перелік товарів та послуг, які створені на інноваційних засадах, у результаті чого виникають і нові нематеріальні активи. За результатами контролю суб'єкти контрольованих операцій з нематеріальними активами мають одержувати компенсацію з урахуванням вартості, яку вони створюють, активів, котрі використовуються, а також ризиків, що виникають у процесі розвитку, захисту та використання таких активів [2, с. 15].

На рівні великого підприємництва податкова оптимізація відбувається з маніпулюванням трансфертними цінами між пов'язаними особами, що зареєстровані в офшорних юрисдикціях. Операції полягають у штучному заниженні вартості експорту чи завищенні вартості імпорту, штучних виплат роялті або надання консультаційних послуг. Однак на тлі глобальної боротьби зі зменшенням податкової бази зберігається інтерес до таких юрисдикцій.

Країни Організації економічного співробітництва та розвитку, а також держави Великої двадцятки 5 жовтня 2015 р. оприлюднили звіт за Планом протидії розмиванню податкової бази і виведенню прибутків, в якому значною мірою оновлено правила міжнародного оподаткування. Йдеться,

окрім іншого, про запобігання зменшенню податкової бази та недопущення переміщення прибутків з використанням нематеріальних активів в операціях між асоційованими підприємствами. Вказані зміни імплементовано у нову редакцію розділу VI «Нематеріальні активи» Настанов ОЕСР з трансфертного ціноутворення для транснаціональних корпорацій та податкових органів [2, с. 6–7].

В Україні відбувається становлення системи контролю трансфертного ціноутворення. Ведення документації з трансфертного ціноутворення на системній основі, а також її достовірність дає змогу платникові податків спростити процедури складання та подання фіскальним органам додатку з трансфертного ціноутворення до декларації з податку на прибуток, звіту про контрольовані операції, а також подальших процедур подання документації з трансфертного ціноутворення, проведення моніторингу контрольованих операцій, податкових перевірок та ймовірних нарахувань податкових зобов'язань і штрафів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Григоренко Я. О. Співробітництво транзитивних економік з офшорними зонами: висновки для України / Я.О. Григоренко // Стратегічні пріоритети. – 2016. – №2. – с. 88–95.
2. Сапрунова О. Нематеріальні активи в контрольованих операціях / О. Сапрунова // Вісник. Офіційно про податки. – 2017. – №7. – с. 6–15.

КОНЦЕПЦІЯ ФРОНТИРУ Ф. ДЖ. ТЕРНЕРА ТА ВИТОКИ ДЕМОКРАТИЗМУ УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА.

Цигульський Сергій Миколайович
доцент кафедри фундаментальних та
приватно-правових дисциплін
ПВНЗ «Кропивницький інститут
державного та муніципального управління»,
кандидат історичних наук

Фредерік Джексон Тернер був, видатним істориком другої половини XIX – першої половини XX століть Сполучених Штатів. Наукова спадщина вченого містила відповіді на актуальніші проблеми своєї епохи, головною з яких є теорія фронтиру (як одне з джерел американської демократії).

Дослідження наукової спадщини Ф. Тернера є актуальним, оскільки українська історія концептуально має багато рис, які перетинаються із твердженнями історика, але у вітчизняній історіографії це є проблемою слабо висвітленою та малодослідженою.

Найбільш значимим продуктом наукової творчості Ф. Тернера є концепція фронтиру. Він у своїй праці «Значення фронтиру в американській історії» зауважував, що американська цивілізаційна унікальність, неповторність історичного розвитку сталися завдяки існуванню величезних територій вільних земель на Заході та постійної їх колонізації. Модифікація конституційних форм, зміни і трансформації державних та недержавних інститутів відбувалися під час безперервного розширення ареалу заселених територій, пересування потужних та енергійних людських мас через континент. Люди крок за кроком відвоювали собі нові території у природи і тубільних жителів й створювали спочатку примітивні політичні та економічні форми взаємодії, які з часом переростали у складно організовані механізми «цивілізованого» життя. Американський розвиток за Ф. Тернером був унікальним не тільки через нестримну демонстрацію руху по висхідній лінії прогресу, але й за повернення до примітивних умов життя, що мали місце у тих щойно заселених районах лінії кордону, яка невпинно пересувалася на Захід. Характерним є те, що в таких районах розвитку та еволюція проходили кожного разу з чистого листка, відповідно «сходінкам» просування населення через континент [1, 13-14]. Такий фронтір проходив кожен раз на місці перетину двох цивілізацій (місцевої та західної). Запорозькі козаки, проживаючи також на неосвоєних землях, знаходились на лінії зіткнення європейської та азійської цивілізацій.

У працях Ф. Тернера не було чіткого та сталого визначення терміну «фронтір». Даній дефініції він надавав багатьох характеристик та значень: у окремі моменти фронтір для вченого був формою суспільства, процесом, територією для міграції, специфічним мисленням, регіоном, де старі інституції та ідеї змінювалися під впливом вільних земель тощо* [5, 8–9]. «Американський суспільний розвиток постійно починався на території фронтиру знов і знов. Це вічне відродження...ця експансія на захід з його новими можливостями й безперервним зіткненням із простотою примітивного суспільства – все це породжує сили, які домінували в американському національному характері...При цьому просуванні фронтір являє собою зовнішній край хвилі – місце контакту дикунства і цивілізації» [1, 14]. Окрім того, фронтір у баченні Ф. Тернера – це «смуга найбільш швидкої та ефективної американізації» [1, 15]. Великої уваги в процесі перетворення колоніста із європейськими традиціями в американця він приділяв географічному фактору, а саме впливу навколишніх умов. Дика місцевість з її важкими умовами змушує колоніста задля виживання забувати про колишні навички (трудові, звички мислення) перебування у цивілізованому світі, він навіть починає одягатися у незвичний для рядового європейця одяг. Через певний час світові постає інша людина, яка пересувається на каное по річках,

* В даному випадку і надалі переклад англomовних творів автора.– Прим. авт.

носить грубу, але найбільш ефективну для суворого навколишнього середовища одягу, переймає досвід будівництва хатин та частоколу від індіців. Колоніст спільно із процесом адаптування до нових умов американізується, будує новий світ, не схожий на той, який ототожнювався з Європою [1, 15]. Інновації, адаптація та винаходи – в економіці, соціальній організації, державній системі – були яскравими і важливими характеристиками тогочасного життя фронтиру [6, 2]. Під впливом нових суворок умов опинилися й ті, хто подався в запорозькі козаки. Вони швидко пристосовувались до нових реалій, перебудовували той стиль поведінки, якого раніше притримувались, забували про титули, походження, звички, й орієнтувалися виключно на чесноти свої та побратимів. Козаки будували новий світ, новий управлінський та суспільний уклад, не схожий на польський та будь-який інший.

Одним із головних елементів суспільства часів фронтиру є його демократичний характер. Ф. Тернер зауважував, що демократія XVIII-XIX століть розвивалася завдяки впливу індивідуалізму, боротьбі за виборчі права, за більш широке залучення соціальних верств до державного управління. Такі тенденції мали місце саме у штатах фронтиру. Демократія фронтиру, на думку історика, виявлялася в тому, що індивідууми на таких територіях мали однакові соціальні та економічні права, що породжувало однаковий їх вплив на формування управлінської системи. А високо розвинуте суспільство в умовах дикої місцевості швидко перетворювалося у спрощену організацію, яка засновувалася на сім'ї, яке породжувало неприязнь до різних форм контролю [4, 72-73]. Як і в умовах фронтиру американського, в козацькому товаристві козаки могли визнавати контроль над собою лише у випадку, якщо особу, наділену владними повноваженнями, будуть обирати вони із свого оточення й виключно на основі чеснот та авторитету кандидата (а не за феодалними принципами підкорення).

Ф. Тернер великої уваги приділяв наявності величезних обсягів «вільних» земель, які знаходилися на північноамериканському континенті. Такі землі сприяли розповсюдженню ідей економічного та політичного рівноправ'я серед жителів фронтиру. Людина, яка була невдоволена своїм соціальним становищем, завжди мала змогу придбати ферму та розвинути своє господарство, розбудувати власну долю. Це було своєрідним «запобіжним клапаном» у соціальній напрузі, з одного боку, та захисником демократичного розвитку Штатів, з іншого. Саме тут формувалися та зміцнювалися ідеали свободи і демократії [1, 182-183]. Реалії запорозького козацтва були іншими. Людина, яка не бажала миритися із суспільним устроєм, котрий генерував пригнічення одними людьми свободи та волі інших, мала змоги втекти до «дикого поля», неосвоєної території на зламі цивілізації. Тут її приймала нова унікальна соціальна організація, спільнота, в якій усі були рівними статус особи визначався «якістю» людини.

Американський науковець так описував вплив вільних земель фронтиру: «Коли б соціальні умови не набули на Сході тенденцію... до того, щоб чинити тиск на робітників чи добиватися політичних обмежень для стримування народних мас, – у всіх цих випадках можна було втекти на вольний фронтір. Ці землі сприяли розвитку індивідуалізму, економічної рівності, свободи для покращення свого місця в житті, демократії...Хто продовжував би миритися із положеннями пригноблюючого законодавства, коли ціною невеликих зусиль можна було переїхати до інших регіонів та стати учасником створення вільних міст й штатів відповідно до своїх ідеалів? Одним словом, вільні землі породжували вільні можливості» [1, 221].

Ф. Тернер вважається одним із перших американських істориків «сучасного» типу, оскільки все життя присвятив праці в університетах (Вісконсінському та Гарвардському), не займаючись політикою тощо. Він був видатним вченим, за його участі було засновано дві найбільш відомі американські історичні школи (Вісконсінська та Гарвардська) [2, 82–84]. Його доповідь 12 липня 1893 року на з'їзді Американської історичної асоціації «Значення фронтиру в американській історії» вважається такою, яка справила найбільш глибокий вплив на розвиток американської історіографії, аніж інші статті, доповіді чи ессе, що були написані до і після цього [4, 70].

Ф. Тернер першим ввів у історичну науку саме поняття фронтиру. З того часу історики всього світу використовують дану дефініцію у своїх працях. Слід зауважити, що росіяни активно досліджують власну історичну дійсність через призму теорії фронтиру. Наприклад, вони порівнюють соціальні типи людей фронтиру в США і в Росії (відчайдушні бідняки, на кшталт хронічно страждаючих від неврожаїв ірландців чи мешканців лондонського «дна» порівнюються з російськими малоземельними селянами; західноєвропейські релігійні сектанти із російськими старообрядцями тощо). Територіями фронтиру як зони особливих соціальних умов російські історики вважають Дон і Північний Кавказ, Урал та Сибір, Далекий Схід [3,75-89].

Таким чином, концепція фронтиру Ф. Дж. Тернера своїми положеннями, які обґрунтовували витоки американської демократії, може бути використана й для дослідження подібних аспектів в контексті запорозького козацтва та їх унікальної організації, що виникла на лінії перетину та взаємодії двох світів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Тернер Фредерик Джексон. Фронтір в американской истории/ пер.с англ. / Ф. Дж. Тернер. – М.: Издательство «Весь Мир», 2009. – 304 с.
2. Цветков И.А. Американские историки: Учебное пособие / И. А. Цветков. – СПб.: издательство Санкт-Петербургского университета, 2008. – 192 с.

3. Замятина Н.Ю. Зона освоения (фронтир) и её образ в американской и русской культурах / Н. Ю. Замятина // *Общественные науки и современность*. — 1998. — № 5. — С. 75-89.
4. Burkhart, J. A. "The Turner Thesis: A Historian's Controversy" / J. A. Burkhart. — *Wisconsin Magazine of History*, vol. 31, no. 1 (Sep 1947), pp. 70–83.
5. Ray Allen Billington. *The American Frontier* / R. A. Billington. — Washington, DC Service Center for Teachers of History. — Washington, DC. Publication Year: 1958. — 35 p.
6. Ray Allen Billington and Martin Ridge. *Westward Expansion: A History of the American Frontier*, 6th edition / R. A. Billington. — Albuquerque: University of New Mexico Press, 2001. — xi, 444 p. : maps ; 23 cm.

СПОСОБИ ТВОРЕННЯ В МОВІ ПЕРЕКЛАДУ ВІДПОВІДНИКІВ ДЛЯ ПРОПРІАЛЬНОЇ ЛЕКСИКИ

Чорноус Оксана В'ячеславівна

професор кафедри філософських та гуманітарних дисциплін

ПВНЗ «Кропивницький інститут

державного та муніципального управління»,

кандидат філологічних наук, доцент

Специфічна сутність особових імен вимагає застосування особливих підходів при їх передачі засобами чужої мови. У пропонуваному дослідженні зосереджуємо увагу на кількох найбільш поширених способах відтворення антропонімів у перекладі, оскільки кожен із них має своє призначення, сферу та вимоги до застосування, а отже, правильний вибір на користь того чи того з них покладає додаткову відповідальність на перекладача та є актуальним питанням як практики перекладу, так і ономастики. З огляду на це, метою наукової розвідки є дослідження сучасних підходів до передачі особових імен засобами чужої мови, виявлення особливостей їх використання у випадку офіційної антропонімії.

Аналіз лінгвістичних досліджень з практики перекладу пропріальної лексики дозволив виокремити кілька найпоширеніших способів творення в мові перекладу відповідників для безеквівалентної лексики, зокрема особових імен – запозичення, калькування, традиційне передавання, заміна національними еквівалентами. Названі способи неоднаковою мірою використовуються в сучасній практиці, мають різне призначення, сферу та правила застосування.

Найбільш обмежені можливості щодо використання в сучасній офіційній антропонімії має переклад шляхом калькування. Цей спосіб використовувався в минулому, коли існувала потреба розширити іменник за

рахунок творення нових наймень. Найбільш відомими іменами-кальками в слов'янському антропоніміконі є оніми **Боголеп, Богдан, Боголюб**, зафіксовані у святцях XVI–XVIII ст. Як відомо, ці давні християнські чоловічі оніми були створені за зразком канонічних імен **Феопретій, Феодот, Феофіл** з наявних у мові-приймачі лексичних основ. [4, с. 81].

Ще одним рідковживаним способом є традиційне передавання, тобто використання історично закріпленої назви. Наприклад, якщо виникає потреба відтворити польською мовою ім'я українського гетьмана Богдана Хмельницького, то за традицію воно матиме такий графічний вигляд – **Bohdan Chmielnicki**, тоді як будь-якого іншого громадянина України на ім'я Богдан Хмельницький слід записувати, як **Bohdan Chmelnyčkyj** або принаймні **Chmelnycki** [2, с. 31].

Відтворення чужомовних особових імен шляхом заміни відповідним національним еквівалентом – третій з аналізованих способів. До нього вдаються з різних причин. Наприклад, досі існує практика передавання власних імен українців у російському тексті російськими відповідниками. Так, російське ім'я **Николай** в українській мові передається як **Микола**, а українське **Михайло** в російській мові – як **Михаил** [2, с. 200].

У сучасній практиці перекладу більшість науковців віддають перевагу запозиченню, тобто повному перейняттю антропоніма. У такому разі особові назви відтворюють за допомогою транскрипції або транслітерації.

У лінгвістичній літературі передавання іншомовних слів засобами національного алфавіту, причому з якнайповнішим урахуванням їхньої вимови позначається терміном «практична транскрипція». Цей спосіб покликаний демонструвати передусім вимову імені, а не написання, має широке застосування, наприклад, у ЗМІ, та орієнтований на пересічного носія мови. Транслітерацією називають побуквенне передавання слова, записаного однією графічною системою, засобами іншої без намагання передати його звучання [2, с. 30]. Як бачимо, транслітерація покликана демонструвати насамперед написання, а не вимову.

Випадки, коли слід віддати перевагу саме транслітерації, а не практичній транскрипції були сформульовані російським мовознавцем Л. Щербою ще в 1940 р. Дослідник пропонував застосовувати цей метод для ідентифікації особи та суден далекого плавання, у міжнародних бібліографіях, на географічних мапах та різних міжнародних списках населених пунктів, а отже й у міжнародному поштово-телеграфному зв'язку [5, с. 119].

Загалом погоджуючись з пропонованим переліком Л. Щерби, російські лінгвісти О. Реформатський та О. Суперанська доповнюють його ще кількома випадками, з-поміж яких обов'язковим є застосування в галузі паспортизації [3, с. 98; 4, с. 33].

Отже, на сьогодні в науковій літературі та перекладацькій практиці репрезентовано кілька основних способів передавання власних імен. Вибір на користь того чи того способу залежить від потреб перекладача, сфери

вживання «перекладеного» власного імені, а також зумовлюється специфікою класу пропоріальної лексики, до якого це власне ім'я належить.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Белей Л. Природа особових імен та їх відтворення засобами чужої мови / Л. Белей // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. – 2016. – Вип. 21. – С. 198–202.
2. Мельничук Т. До питання транскрипції офіційних українських антропонімів польською мовою / Т. Мельничук // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. – 2012. – Вип. 17. – С. 30–33.
3. Реформатский А. А. Транслитерация русских текстов латинскими буквами / А. А. Реформатский // Вопросы языкознания. – 1960. – № 5. – С. 96–103.
4. Суперанская А. В. Теоретические основы практической транскрипции / А. В. Суперанская. – М. : Наука, 1978. – 284 с.
5. Щерба Л. В. Транслитерация латинскими буквами русских фамилий и географических названий / Л. В. Щерба // ИАН ОЛЯ. – 1940. – № 3. – С. 119.

РАЗВИТИЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНО-НАУЧНО-ПРОИЗВОДСТВЕННЫХ КЛАСТЕРОВ – ОСНОВА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ В УСЛОВИЯХ УСИЛЕНИЯ РОЛИ ЭКОНОМИКИ, ОСНОВАННОЙ НА ЗНАНИЯХ

Шедяков Владимир Евгеньевич

независимый исследователь, доктор социологических наук, доцент

В обществе знаний научная и образовательная подготовка и постоянное совершенствование на этой основе хозяйствования получает преимущественное значение. Соответственно, акцентирование в мировом масштабе экономики, основанной на знаниях, передача физико-энергетических функций машинным, автоматическим комплексам, распространение биотехнологий и робототехники усиливает интерес к сугубо личностной творческой одарённости, вооруженной знаниями, как фактору конкурентоспособности. В свою очередь, высокую скорость передачи знаний в цепи «открытие – внедрение – распространение» («фундаментальные исследования – прикладные исследования – технические разработки – изготовление новой техники – её распространение и использование») способны обеспечивать образовательно-научно-производственные комплексы.

«Нормальная наука» уступает место парадигмальным изменениям [1-2]. Зачастую некоторые знания оказываются важнее для результата, нежели

переработка сырья или дешёвизна рабочей силы. Длительное время наука и образование были дополнительны к производительному труду, однако уже его промышленная стадия кардинально изменила отношение и требования к их качеству и роли. Дальнейшие же трансформации вели к превращению и образования (самообразования) в непрерывный процесс, и науки в первую (ведущую) производительную силу общества через положение непосредственной производительной силы. Для высвобождения своего созидательного потенциала наука обретает характеристики постнеклассической, интегрируя методы и возможности разных сфер знания. При этом, с одной стороны, научно-образовательные структуры комплекса обязаны предоставлять качественные услуги своего профиля, воспитывая (именно образовывая, формируя) человека не только как носителя товара рабочая сила, но и как личность, подготавливая к встрече с вызовами постсовременного уровня. С другой, – для этого необходимо опираться на широкое привлечение заинтересованных в результатах подготовки представителей различных групп [3-5].

Вместе с тем, вплоть до начала 20 века сам факт получения высшего образования обеспечивал входение в высшие слои общества. Ещё после 2 Мировой войны в СССР доценты наряду с шахтёрами были массовой высокооплачиваемой профессией. Вместе с тем, серия студенческих бунтов конца 60-х (наиболее известный в Сорбонне) была связана с осознанием крайне неприятной реальности: высшее образование перестало гарантировать что-либо. На постсоветском пространстве колоссальное перепроизводство учёных способствовало быстрому обесценению их труда и затенённости одарённых и креативных пробивными.

При выкладывании в свободный доступ ведущими мировыми вузами своих базовых курсов для дистанционного / заочного обучения и нарастании числа разнообразных «открытых университетов» и прочих уподоблений обществу «Знание» ценность просто транслирующих внешние знания преподавателей (в т. ч. остепененных и увенчанных) настолько падает, что возникает тенденция к отмиранию этой профессии самой по себе – как когда-то летописцев и монастырских ученых.

Таким образом, ныне защита своего культурно-цивилизационного мира выдвигает на передний план творческую одарённость, вооружённую знанием (в частности, методологией поиска и воздействия). Но для предохранения от саморазрушительных и губительных для мира сил интеллектоёмкие формы материального и духовного производства должны прочно покоиться на фундаменте нравственности. Собственно, в рамках региональных стратегий и приходится решать вопросы поддержания как *стимулирующей среды, так и кластеров роста, находя пути решения противоречия между объективной потребностью в культивировании творческой одарённости (прежде всего, духовной) и «оттоком мозгов» в направлении наиболее благополучных регионов.* Соответствующим

образом, и (пост)современное видение государства всеобщего благосостояния предполагает не скопление разнообразных социальных иждивенцев и их obsługi, а активную поддержку творчества (прежде всего, интеллектуального и духовного) с реализацией приоритета человека, его прав и свобод; социальной справедливости, то есть социального равенства людей в правах и возможностях; солидарности, понимаемой как выражение общности человечества и сочувствия к жертвам несправедливости. Общее процветание сегодня связывается, скорее, с ценностно-смысловыми комплексами не праздности и потребительства, а созидания и творческого поиска. Развитие и реализация личности и персонализация деятельности вместо нивелирования людей и усреднения функций обеспечивают конкурентоспособность.

Для обеспечения прогрессивной структуры инвестиций необходимо *подтверждать имиджевую привлекательность страны*, базирующуюся совсем не на шароварщине далекого прошлого, не на буколическом воспевании сельской идиллии, а *на атрибутике XXI века – мощных образовательных-научно-производственных кластерах, эффективных стимулах развития и активизации научно-интеллектуального потенциала. При этом на передний план выходят задачи налаживания продуктивных контактов с «большим обществом» по вовлечению в реализацию этой стратегии.*

Управление интеллектуальной деятельностью становится при усилении в глобальном масштабе структурирующего, системообразующего значения общества знаний становится решающим направлением успеха социально-экономического развития общества. Его миссия – развить, высвободить и активизировать созидательный интеллектуальный потенциал, опираясь на кардинально разнокачественные ресурсные базы и интегрируя не только имманентные возможности, но и эффективные и способные к развёртыванию в новых условиях моменты социального наследия предшествующих моделей. Управленческого технократизма с его «холодным», «объективированным» управлением и приоритетным требованием исполнительской лояльности недостаточно: он не в состоянии высвободить весь созидательный потенциал работника в частности и общества как целого.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Толстых Н. В. Какие реформы нужны экономике Украины: мнение рабочих / Н. В. Толстых // Нове та традиційне у дослідженнях сучасних представників суспільних наук: Матер. Міжнар. наук.-практ. конф. – Київ, 2016. – С. 50–52.
2. Шедяков В. Є. Досягнення й утримання конкурентоспроможності в умовах посилення ролі економіки знань / В. Є. Шедяков //

- Формування ринкових відносин в Україні. – 2015. – № 4 (167). – С. 22–29.
3. Шедяков В. Е. Трансформации при становлении «умного общества»: циклы, управляемость, субъектность / В. Е. Шедяков // From the Baltic to the Black Sea Region: the national models of economic systems: Proceedings of the International Scientific-Practical Conference. – International Association of Political Economy, Baltia Countries Department. – Riga, Latvia, March 25, 2016. – P. 14–17.
 4. Шедяков В. Е. Ценностные основания национальных моделей социально-экономического развития / В.Е. Шедяков // National Economic Reform: experience of Poland and prospects for Ukraine / edited by A. Pawlik, K. Shaposhnykov: Collective monograph. – Kielce, Poland : Baltija Publishing, 2016. – Vol. 2. – P. 164–190.
 5. Шедяков В. Е. Экономическое мышление за пределами либерализма / В. Е. Шедяков // Содружество. – 2016. – № 5. – С. 90–94.

МІСЦЕ ІННОВАЦІЙНОГО ЛІДЕРСТВА У КАДРОВОМУ ОМОЛОДЖУВАННІ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

***Шихненко Дмитро Вікторович**
аспірант кафедри державної політики
та суспільного розвитку
Національної академії державного
управління при Президентіві України*

Кадрове омолодження державної служби в Україні тісно пов'язане з національною молодіжною політикою. Ефективна молодіжна політика держави може мати вирішальне значення для її поступу, підвищення конкурентоспроможності на світовій арені.

Кожна молода людина, – а, особливо, інноваційний політичний лідер, – відчуває потребу та мотивацію до продуктивної і творчої самореалізації, виражаючи себе як особистість, суб'єкт політики та у якості неповторної індивідуальності. Така спрямованість забезпечується завдяки сформованим переконанням, які визначають характер самореалізації в політичній сфері.

Очевидно, що мотивація людини визначається її потребами, а останні можуть являти собою достатньо широкий спектр того, що сприймається інноваційним лідером у якості цілей діяльності. Особливо слід наголосити на важливості наявності адекватного механізму зворотного зв'язку. Адже, саме завдяки цьому механізму може здійснюватися громадський контроль, – звичайно ж, за умови наявності розвиненого громадянського суспільства, а не його профанації, – за діяльністю кожного можновладця, державного діяча, в т.ч.: інноваційного політичного лідера.

Вітчизняний фахівець з державного управління В. М. Козаков наголошує на діалектичній природі інноваційного лідерства та професійного державного управління: «професійність державного управління передбачає здатність управлінського персоналу до широкого застосування в практиці своєї діяльності інноваційності. Інноваційна діяльність у системі державного управління вимагає напрацювання таких управлінських засобів впливу, що дають змогу одночасно забезпечити реалізацію державної політики та інтересів громадян... Інноваційна діяльність в державному управлінні, що характеризується здатністю до нововведень, потребує нової структури організації управлінської діяльності в певній сфері, розробку нової управлінської ідеології, ініціювання нових управлінських процесів, змін управлінських структур тощо» [1, с. 232–233]. Дієвим механізмом для впровадження інновацій у сері державного управління має стати саме залучення молодого покоління до владних інституцій.

Постійне та повсюдне впровадження інновацій – процес необхідний для становлення державної служби, що відповідає найвищим світовим стандартам. Даний аспект цікавлячої нас проблематики тісно пов'язаний із процесом інституціоналізації інноваційного лідерства. В. Меркель і А. Круасан [2] називають інституціоналізацією процес утворення специфічного набору соціальних норм і правил, які задають контекст людського співіснування та взаємодії.

Формальна інституціоналізація демократичного політичного порядку і консолідація демократії вимагають попереднього існування неформальних демократичних інститутів громадянського суспільства. З цієї точки зору, сучасна демократія, відповідно до позиції дослідника Ф. Шміттєра, – не «режим», а сукупність «приватних режимів», кожен з яких інституціоналізований навколо свого особливого сегмента суспільства для конкретної соціальної групи і вирішення властивих їй конфліктів. Науковець проголошує ідею про те, що наявність громадянського суспільства певного рівня та типу сприяє консолідації (а пізніше: і збереженню) демократії, проте не є безпосередньою причиною її виникнення. Саме по собі громадянське суспільство не може породити демократію або забезпечити існування вже виниклих демократичних інститутів і норм [3, с. 90].

Знання інноваційного лідера про актуальний стан навколишнього світу та дійсне розуміння власних можливостей щодо потенційних змін задля його покращення організовані в цілісну систему, яка дозволяє чітко орієнтуватися в навколишній соціально-політичній реальності, інтерпретувати її та обирати відповідну стратегію взаємодії з усіма її суб'єктами. При цьому, слід враховувати те, що не всі переконання є однаково стабільними: ті з них, які допомагають інноваційному лідерові краще розуміти соціальні процеси і адаптуватися до них, – отримуючи нові знання та формуючи світоглядні орієнтири, – є більш відкритими до змін. Інші, засновані на внутрішній потребі збереження самоідентичності, що захищають проти особистісних

конфліктів і зовнішньої небезпеки, навпаки, є більш стійкими та схильні опиратися потенційним змінам.

В контексті нагальної необхідності кадрового омолодження вітчизняної державної служби, саме інноваційним лідерам має бути відведена провідна роль у втіленні до життя тих реформ, потребу в яких нині відчуває ледь чи не кожен громадянин України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Козаков В. М. Соціально-ціннісні засади державного управління в Україні: Монографія / В. М. Козаков. – К.: Видавництво НАДУ, 2007. – 284 с.
2. Меркель В., Круасан Н. Формальные и неформальные институты в дефектных демократиях / В. Меркель, Н. Круасан // Полис. – 2002. – № 1. – С. 6–17.
3. Шейнов В. П. Психология лидерства, влияния, власти / В. П. Шейнов. – М.: Харвест, 2008. – 656 с.

РОЛЬ ДЕРЖАВИ У ПРОЦЕСАХ НЕОІНДУСТРІАЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Штань Марина Володимирівна

*доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Національної академії управління,
кандидат економічних наук*

Усвідомлення необхідності активізації державної політики в економічній сфері має важливе методологічне, теоретичне та практичне значення. Однією з передумов проведення ефективної державної політики є розуміння невідворотності здійснення в Україні неоіндустріалізації. Для забезпечення сталого економічного зростання необхідне концептуальне переосмислення напрямів її реалізації.

Цілі державної економічної політики не однотипні для різних за рівнем розвитку країн. Вони залежать від досягнутого рівня соціального й економічного розвитку, а також історичних і національних традицій. Прийнято вважати, що в тих країнах, де вже усталені ринкові механізми, держава повинна брати на себе і вважати головними цілями економічної політики тільки ті завдання, які не спроможний вирішити ринок [1].

Унаслідок значної тінізації української економіки їй не уникнути існуючих дисбалансів, що не дозволить досягнути встановлення нової рівноваги, спираючись на ліберальні рекомендації. Досить конструктивним є підхід, відповідно до якого цілі економічної політики держави полягають у створенні та підтримці умов макроекономічної стабільності. Такий підхід

отримав назву стабілізаційної політики, він найбільш характерний для ситуації кризи, спаду, коли перш за все слід подолати стихійні процеси, досягти керованості, запобігти подальшому погіршенню. В Україні досягнення цілей стабілізації надзвичайно важливе для встановлення стану рівноваги, запобігання некерованому виходу параметрів економіки за критичні межі.

Згасання промисловості спричиняє дуже значне зниження продуктивності праці. Усі слабко розвинені країни мають одну спільну рису, яка полягає у слабкості індустрії. Однак набагато перспективнішим є вектор розвитку, за якого сільське господарство слугує сировинною основою для добре розвинутої промисловості. Здебільшого розвиток аграрних країн пов'язаний з перспективою скорочення рентабельності національного бізнесу, різких цінових коливань, постійної залежності від природних явищ [1].

В Україні слід активізувати інноваційні процеси та вжити заходів для відновлення промислового потенціалу країни, яка ще нещодавно належала до числа найрозвиненіших промислових країн світу. Запустити стимулювання ділової активності в інноваційних секторах з боку банківської системи, лібералізувати законодавчі та адміністративні вимоги щодо провадження підприємницької діяльності, провести ревізію законодавства, вилучивши з нього норми, що стримують ділову активність, порушують пропорції економіки й пригнічують інноваційний розвиток. В Україні слід забезпечити випереджальний розвиток виробництва засобів виробництва (перш за все продукції машинобудування). Це дасть можливість збільшити ефективність економіки, створить додаткові робочі місця й забезпечить вихід на нові ринки

Заслужують на увагу й пропозиції вчених з Інституту економіки та прогнозування НАН України щодо необхідності переходу української економіки на засади реконструктивного розвитку. При цьому слід наголосити на важливості державних інвестицій, які повинні стати елементом обов'язкових видатків уряду [2, с. 10-14].

Реконструктивний тип економічного розвитку має ґрунтуватися на засадах інституційної спроможності розв'язання суперечностей національного економічного розвитку. Необхідною є державна стратегія, що має передбачати поступовий перехід на вищий технологічний рівень операцій, а також створення й виведення на ринок кінцевих товарів національних виробників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Следзь С. Консервація бідності / С. Следзь, В. Башта. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://gazeta.dt.ua/business/konservaciya-bidnosti-.html>
2. Геєць В. М. Особливості взаємозв'язку економічних і політичних передумов реконструктивного розвитку економіки України / В. М. Геєць // Економіка України. – 2016. – № 12. – с. 3–21.

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ МОЛОДІ

Шусть Василь Володимирович
докторант лабораторії мас та спільнот
Інституту соціальної та політичної
психології НАПН України,
кандидат педагогічних наук, доцент

Трансформаційні зміни на сучасному етапі існування української держави зачіпають всі сфери його життєдіяльності. В Україні практично не залишилось аспектів суспільного життя, які не потребують реформування і які не є об'єктом політичних дискусій, риторики, маніпуляцій. Поставлені завдання з європейської модернізації держави вимагають реалістичного осмислення основних шляхів цього процесу. Саме тому як ніколи є актуальним формування складових політичної свідомості молоді – цілком очікувано найбільш дієздатної сили для анонсованих урядом реформ.

Вивченням ціннісної проблематики займаються вітчизняні науковці в рамках міжнародних проектів: Всесвітні дослідження цінностей (WVS), Європейські дослідження цінностей (EVS), Європейське соціальне дослідження (ESS). Також плідно працюють українські наукові установи: Інститут соціології України НАН України, Київський міжнародний інститут соціології, Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова та інші. Вчені здійснюють систематичний моніторинг ціннісних пріоритетів громадян країни і приймає участь у декількох міжнародних соціологічних проектах, які передбачають дослідження цінностей і ціннісних змін, зокрема і політичних.

На думку В. С. Бакірова, А. О. Ручки «класична наука з метою збереження своєї об'єктивності радикально відділяла факти від цінностей. Останні трактувались вузько, лише як психологічні, ірраціональні компоненти людської життєдіяльності: пристрасті, схильності, емоції, збудження, забобони тощо. Їх присутність у соціологічному пізнавальному процесі довгий час визнавалось зайвою, ненауковою» [2, с. 6].

Дозволимо собі не погодитися з позицією Макса Вебера, ґрунтованою на так званому принципі «свободи від оціночних суджень», реалізація якого ніби забезпечує аксіологічну нейтральність соціальної науки», хоча вчений загалом не заперечував важливої ролі «поза наукових» (насамперед, практичних) цінностей у науковому виробництві. Такі цінності, на його думку, впливають на вибір проблеми дослідження, відбір емпіричного матеріалу, вони можуть бути предметом емпіричної науки, наукової критики, розглядалися у вимірі співвіднесення цілей і засобів [2]. На нашу думку, в сучасному світі, особливо в гуманітарному пізнанні, вчений ніколи не

залишається нейтральним до аналізованих емпіричних фактів, та й дискусійним залишається термін «позанаукові цінності», оскільки, якщо цінності досліджуються, то вони апіорі є предметом розгляду однієї чи кількох наук.

За Максом Вебером, «потрібно будь-що вивільняти наукове дослідження від практичних оцінок і норм. Останні лише задають спрямованість емпіричній науковій роботі, але самі не повинні бути присутніми у науково-дослідницькому процесі. Емпіричне наукове дослідження, крім того, не може виробляти або обґрунтовувати практичні оцінки і норми. Завданням емпіричної науки, вважає вчений, ніколи не може бути встановлення обов'язкових норм та ідеалів, з яких можуть бути виведені рецепти для практики» [2, с. 6]. На нашу думку, вчений завжди проводить дослідження з певною метою, висуває певні гіпотези і тому не може діяти у ролі звичайного реєстратора емпіричних фактів соціального життя.

Нашу думку підтверджують також В. С. Бакіров, А. О. Ручка детальним аналізом роботи Гуннара Мюрдала «Методологічні пояснення на тему фактів і цінностей». На його думку, «оцінки як у повсякденному житті, так і в науці є результатом неминучого впливу соціокультурного середовища на людину. Тому оцінки присутні на будь-якому етапі пізнавального процесу, починаючи від збору фактів і закінчуючи побудовою теорії. Загалом готових наукових фактів не існує. Вихідні припущення в науці завжди навантажені певними ціннісними настановами, перевагами, оцінками, що рідко усвідомлюється дослідниками. Саме ці ціннісні чинники якраз схиляють дослідників до певного вибору проблеми дослідження і відбору відповідних даних, впливають на впорядкування фактів, а також на висновки, які продукуються в остаточному підсумку дослідження... Мюрдаль формулює методологічну вимогу, яка полягає у необхідності відкритого експонування в науковому дослідженні його фактуальних і ціннісно-оціночних компонентів. У цьому зв'язку дослідникам рекомендується формувати і застосовувати специфічні настанови (наприклад, критицизму, скептицизму), які ніби сприяють науковій об'єктивності, використовувати напрацювання психоаналізу і соціології знання, відкрито і чесно повідомляти про свої відданості стосовно досліджуваних явищ і проблем» [2, с. 7–8].

Представники концептуального підходу вводять в обіг поняття «концепт». На думку Т. А. Алексеевої, «концепт – це кластер ідей та інтерпретацій, що виникає навколо певного політичного поняття. Інакше кажучи, концепт – це «смисловий згусток», що дозволяє згрупувати якісь явища, що володіють загальною ознакою. «Всякий концепт передбачає рухливість, мінливість, здатність як би «плавати» всередині концепції. Це не стільки тверде ядро, скільки вузол концепції. В іншому випадку ми не могли б стверджувати, що конкуренція розгортається навколо одного і того ж поняття. Кожну з інтерпретацій концепту ми можемо назвати його концепціями.

Іншими словами, ми розуміємо кожну концепцію як розкриття сенсу і розвиток концепту» [1, с. 155].

Згідно визначення В. П. Макаренка, політична концептологія - це міждисциплінарний підхід до дослідження, розуміння і моделювання політичної реальності в її взаємозв'язках з усіма сферами соціальної та природної реальності. На думку вченого, процедура методологічного вибору є надзвичайно важливою вивчення психологічних особливостей перебігу політичного процесу в суспільстві і формуванні його ціннісних основ. Задля цього дослідник має дистанціюватися від реальних політичних процесів в суспільстві, систем, кон'юнктури і всього корпусу соціогуманітарних і політологічних знань [4], що на нашу думку, навряд чи можливо в сучасному світі.

Цінності орієнтують людину на зміну свого буття, наповнення його новим смыслом. На думку І. В. Жеребятнікової, у сучасній Україні політичні цінності виступають як домінуючі принципи політичної діяльності особистості, певною мірою програмуючі форми її активності у світі політики; задають змістовні значення тим або іншим політичним об'єктам і дозволяють оцінювати їх з погляду індивідуальних інтересів, намірів, задумів [3].

Сформовані політичні цінності молодого людини є ознакою її соціальної зрілості. Стійка і несуперечлива структура політичних цінностей обумовлює цілісність особистості, надійність, вірність політичним ідеалам, здатність до вольових зусиль в ім'я руху до цих ідеалів, активність життєвої позиції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Алексеева Т. А. Современные политические теории. / Т. А. Алексеева // – М. : «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 2000. – 479 с.
2. Бакіров В.С. Соціологія цінностей сьогодні / В. С. Бакіров, А. О. Ручка // Проблеми розвитку соціологічної теорії: матеріали ІХ Всеукр. наук.-практ. конф. «Проблеми розвитку соціологічної теорії : концептуалізація ціннісних змін у сучасному суспільстві». – К. : Логос, 2013. – С. 5–17.
3. Жеребятнікова І. В. Політичні цінності як чинники демократизації сучасного українського суспільства / І. В. Жеребятнікова // Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Філософія. Соціологія. Політологія. – 2012. – Т. 20, вип. 22(4). – С. 199-205. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vdufsp_2012_20_22\(4\)__40.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vdufsp_2012_20_22(4)__40.pdf).
4. Макаренко В. П. Политическая концептология: первые итоги разработки / В. П. Макаренко // Политическая концептология. Ростов-на-Дону, – 2009. – № 1. – С. 79–116.

СЕКЦІЯ № 3. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ НОРМ МАТЕРІАЛЬНОГО ПРАВА В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

THE CONTRACTUAL PROHIBITION ON ASSIGNMENT IN UKRAINE AND OTHER COUNTRIES IN CENTRAL AND EASTERN EUROPE – A CALL FOR COHERENCE

Dimitar Stoyanov

*assistant Professor in Civil and Family
Law at the Law Faculty of Sofia
University “St. Kliment Ohridski”, Ph.D.
in law, (Sofia, Bulgaria)*

In order to protect the interests of the debtor, some national legislations have provided a possibility for parties to include a special anti-assignment clause into their contract, known as *pactum de non cedendo*. Its legal consequences are aimed at restricting or even barring the receivable from being assigned. In principle, the **Ukrainian** legislator has provided that a transfer of a receivable takes effect without consent of the debtor. However, parties are allowed to modify the content of their contract and to provide that the claim can be assigned only after the debtor has given his or her consent. This seemingly absolute effect of a contractual prohibition on assignment has been acknowledged by the Ukrainian Supreme Court in a Decision from 05.06.2007 as well. The court ruled that a purported assignment carried out at variance with a non-assignment clause should be held null and void. In the light of the Association Agreement between the European Union and Ukraine (2014) the question on the expedience of granting an absolute effect to the *pactum de non cedendo* becomes pressing. That is why a brief comparative overview of the legislative approach to the effect of a contractual prohibition on assignment is justified. To my view it should be narrowed to national legislations in Central and Eastern Europe, since they became Member States recently and their experience in adjusting their civil law to the secondary legislation of the EU might prove valuable for the Ukraine.

The approach adopted by the Ukrainian legislator that allows parties to exclude assigning a receivable by contract can be found in other national legislations as well. In **Latvia**, the transferability of all claims is set as the main rule. However, the Latvian legislator has provided that receivables that are closely connected with the personality of the creditor may not be transferred. This close connection could follow pursuant to an agreement between contracting parties. Thus, parties are entitled to create an inalienable, personal receivable that is “locked” between them.

The absolute effect of a *pactum de non cedendo* is acknowledged by the **Lithuanian** Civil Code as well. The anti-assignment clause does not make the

claim personal. It represents an actual contractual prohibition and thus stands closer to art. 512, (3) of the Ukrainian Civil Code.

The possibility for contracting parties to exclude the assignment of a receivable against any third party is explicitly provided in § 525 of the **Slovakian** Civil Code. The absolute effect, granted to a contractual prohibition on assignment, is present in § 1881, (2) of the **Czech** Civil Code as well.

At first glance it may appear as if the provisions of art. 512, (3) and 516 of the Ukrainian Civil Code do not need a revision. However, the adoption of an absolute effect of a *pactum de non cedendo* would lead to raising information costs and would impede the liquidity of creditors. But the reason why the absolute effect of a non-assignment clause should be abandoned lies beyond economic grounds. A debtor's right to insist on dealing with the original creditor originates in a contract. Thus, a contractual restraint on alienation can never have an absolute effect, since this is a matter of contract law, not property law. The opposite could be considered as an "invasion" of property law principles into the field of contract law. Therefore the approach to deny an absolute effect of a contractual prohibition on assignment and adopt the principle of free alienability of assets seems to be the better option.

The **Bulgarian** legislator has provided that an assignment is always possible, as long as it does not contradict the law, a contract or the nature of a receivable. This provision may seem as an embodiment of the absolute effect, but Bulgarian scholars and case law are inclined to limit its consequences to a mere contractual restraint that gives rise to an action for breach of contract, but is not capable of tampering with a purported assignment.

In **Estonia**, the legislator has provided that a restriction on assignment has no effect against third parties. Its breach entitles the debtor to bring an action for damages against the assignor, but the assignee can claim payment from the debtor. The *inter partes* effect of a *pactum de non cedendo* has been acknowledged by the **Croatian** legislator as well.

Two of the most recent civil law codifications in Central and Eastern Europe have also denied the absolute effect of a contractual prohibition on assignment. The **Romanian** Civil Code provides that the assignment in breach of an anti-assignment clause cannot be enforced against the debtor, so that he or she is entitled to deny paying the assignee. Scholars agree that the assignment carried out in breach of an anti-assignment clause is nevertheless valid. However, the Romanian legislator has provided three statutory exceptions where the effect of a *pactum de non cedendo* is completely overridden. In those cases, the debtor cannot ignore the notice of an assignment. In order to be discharged, he or she is obliged to pay solely the assignee. A distinct adoption of the principle of free alienability of assets with regard to the effect of *pactum de non cedendo* could be discovered in Hungary. The new **Hungarian** Civil Code (2014) declares the contractual prohibition of assignment of a receivable null and void with respect to third parties, while preserving the possibility for the debtor to claim damages for breach of contract (cf. Section 6:195).

As this brief comparative overview has shown, there is no harmonized approach among different national legislations on the effect of a contractual prohibition on assignment. The first group prefers to protect the interests of the debtor, while the national legislators in the second group insist on an unhampered acquisition of rights in civil and commercial matters. However, imposing either one of these two legal extremes as the only possible approach would not be adequate. Instead, I would suggest adopting a balanced approach that has been introduced in the form of a soft law codification. The Draft Common Frame of Reference is perhaps the most recent comprehensive attempt to provide a new foundation of European private law and therefore could be used as a role model. The drafters have provided that despite a contractual prohibition, receivables are assignable, thereby favoring the principle of free alienability of assets. However in order to balance this approach, the Study Group has provided some rights in favor of the debtor. To my view, this approach is aimed at preserving the interests of all parties involved and my proposition *de lege ferenda* would be to incorporate the provision of art. III.-5:108 DCFR into the Ukrainian Civil Code and abandon the absolute effect, provided in the present art. 512, (3) of the Ukrainian Civil Code.

LITERATURE:

1. Goode, R., Contractual prohibitions against assignment. - Lloyd's Maritime and Commercial Quarterly, 2009, № 3., p. 300–321.
2. Nazat, C., Anghel, I., Assignment of debts as provided by the New Civil Code. старший научный сотрудник отдела экономической теории Института экономики и прогнозирования НАН Украины, кандидат экономических наук, доцент
3. Challenges of the Knowledge Society, Pro Universitaria, 2011, Bucharest, p. 233-241.
4. Eidenmüller, H., Die Dogmatik der Zession vor dem Hintergrund der internationalen Entwicklung. – Archiv für die civilistische Praxis, 204. Bd., H. 3/4, (2004), p. 457-501.
5. Christian von Bar, Eric Clive and Hans Schulte-Nölke, Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR). Outline Edition. Prepared by the Study Group on a European Civil Code and the Research Group on EC Private Law (Munich: Sellier European Law Publishers), 2009

THE ACQUISITION OF HERITAGE IN UKRAINIAN AND BULGARIAN HEREDITY LAW IN THE CONTEXT OF THE CONTEMPORARY EUROPEAN LEGISLATIVE TRENDS

Petrov Ventsislav

senior assistant professor at Sofia University «St. Kliment Ohridski», PhD in law (Sofia, Bulgaria)

There are two basic systems for the acquisition of heritage in comparative law. The first one is traditionally defined as the system of adoption. It is typical for it is that to adopt the heritage, the heir should express a will to do this – explicitly or by implicit actions [4, p. 185]. This system is spread mainly in the legislations of the Romanse legal family. Under its influence of French Civil Code this system is adopted in the legislations of Italy (Art. 459 and Art. 480 of the Italian Civil Code), Spain (Art. 988-989 of the Spanish Civil Code), Russia (art. 1152, par. 1 and art. 1153 of the Civil Code of RF). This system is adopted in the Ukraine too. According to Art. 1268, par. 1 of the Ukrainian Civil Code «testamentary heir and legal heir have the right to adopt the heritage or not to adopt it.» It shows that at the time of death of the ancestor the heritage does not pass automatically to the patrimony of the heir. He receives only a right of inheritance. This right is the possibility of the heir to adopt or to renounce the heritage [13, p. 534; 11, p. 16; 6, p. 44]. The heir doesn't receive the heritage against his will in his patrimony. The system of adoption is applicable in the contemporary Bulgarian legislation too. According to Art. 48 of the Bulgarian Inheritance Act «the heritage is acquired by adoption.»

The other system for acquisition of heritage – the system of renouncement – is adopted in many European legislations too. Typical for it is that the heritage passes ipso iure in the patrimony of the heirs which are in the closest heritage order without requiring them to express a will for adoption. If they do not want to acquire the heritage, they should do renouncement of succession. This system is adopted in the legislations of Germany (§ 1942, par. 1 and § 1922 of the German Civil Code), Switzerland (Art. 560, par. 1 of the Swiss Civil Code), Macedonia (Art. 120 and art. 127 of the Macedonian law of succession) [11, p. 38], etc. On this basis a conclusion could be made that this system is typical for the countries of the German legal family. It was adopted in the old Bulgarian Inheritance Act from 1890 too [1, p. 226; 9, p. 17].

The conclusion of this analysis is that Bulgarian and Ukrainian legislations have adopted the same system for acquisition of heritage. However, there are several differences between the acts in Bulgaria and Ukraine.

In art. 1268 of Civil Code of the Ukraine are established two irrefutable presumptions of adoption of heritage. The first one is for an heir, who has lived together with the ancestor at the time of his death. The second one is for person

with incomplete civil capacity – incapable person and person with special disability. These consequences can be avoided only by doing a renouncement of succession. Obviously, this is a departure from the system of adoption [4, p. 188-189]. About these groups of heirs the system of renouncement is applicable. This departure doesn't occur in Bulgarian legislation.

After the annullment of Art. 50 of the Bulgarian Inheritance Act in 1992, which established a five-year term for adoption of heritage, the adoption can be done unlimitedly. As a corrector to this situation, art. 51 established a right of a person with a legal interest to ask the court to determine a term for adoption to the heir. If the heir doesn't adopt or renounce within this period, it is assumed that he makes a renouncement [5, p. 243-247]. On the contrary, art. 1270, par. 1 of the Civil Code of Ukraine established six-month term for adoption of heritage. This term starts with the death of the ancestor.

Both of the researched legislations establish a possibility of the heir to renounce the heritage. In Bulgaria this renouncement, like the adoption, can be done unlimitedly. According to Ukrainian law, however a renouncement can be done in the course of six months (art. 1273, par. 1 and art. 1270 of the Civil Code of Ukraine). In view of the general rule in both legislations that without a will for adoption the heritage remains unaccepted, the establishment of a term for renouncement may seem unnecessary. For this reason, the Bulgarian legislation doesn't establish such term. Its existence in the Ukrainian legislation, however, is not devoid of legal logic. It was already stated, concerning some categories of heirs Art. 1268 of Civil Code of the Ukraine provides the system of renouncement. The heritage passes in their patrimony *ex lege* at the moment of the death of the ancestor and the only way to neutralize this succession is to make renouncement in the given deadline.

In conclusion may be drawn that the matter of acquisition of the heritage is regulated in similar way in Bulgarian and in Ukrainian law. In these two legislations is accepted the system of adoption, which is typical for more contemporary European legislations and especially in those of the Romance legal family. It may be admired because it respects the will of the heir. In both legislations there are some differences, mainly related to the establishment of a deadline for acceptance and for refusal of heritage in Ukrainian legislation and to the existence of presumptions for acceptance of heritage by incapable person or person with special disability in the absence of an explicit renouncement. The establishing of the term for acceptance and for renouncement deserves support. It gives clarity in the law relations. *De lege ferenda* it should be established in the Bulgarian Inheritance Act again like the old Bulgarian legislation. The presumptions for acceptance in both the mentioned cases however may be the subject of some critical points of view because this manner neglects the will of those categories of heirs.

LITERATURE:

1. Venedikov, P. System of the Bulgarian inheritance law. Sofia, 1939
2. Damyanov W. Conflict rules of inheritance law of Bulgaria. Sofia: Science and Art, 1977
3. Manannikov, O. V. Russian heredity law. Moscow, 2004
4. Mateeva E. German inheritance law as applicable law to the succession of real estates in Bulgaria. Sofia: Feneya, 2012
5. Petrov, Ventsislav L. "Silent" renouncement of heritage and its revocation by the creditors of the heir. - In: Science researches in memory of Theodor Piperkov. Veliko Tarnovo: Faber, 2016
6. Serebrovskiy, V. I. Essay for Soviet heredity law. Moscow: Izdatelystvo Academies Nauck USSR, 1953
7. Staneva, A. Revocation of the renouncement of succession by art. 56 H. – in: Socialist law issue. 5/1985
8. Tihomirova, L. C. Law guide on the heredity questions. Moscow: Ed. Tihomirova M. Yu, 2011
9. Tonchev, D. Comment on Inheritance Act. Volume IV. Sofia, 1926
10. Trpenovska – Spirovik, Lyilyana. Heredity law. Skopje: «August 2», 2009
11. Tasev, Hr. Bulgarian heredity law. New redaction S. Tasev and G. Petkanov. Sofia: SIELA, 2013
12. Tsankova, Ts. The changes in the heredity law. Sofia: «St. Kliment Ohridski», 1994
13. Tsankova, Ts., Ek. Mateeva, M. Markov, Ves. Petrov, D. Tanev, Iv. Georgie. Inheritance Act. Applied comment. Sofia:IK «Labor and Law» 2015
14. Leipold, Dieter. Erbrecht. Mohr Siebeck Tubingen, 2006

ПРАВО ПОТРЕБИТЕЛЯ НА ОТКАЗ ОТ ДОГОВОРА КАК ПРОЯВЛЕНИЕ ОГРАНИЧЕНИЯ ПРИНЦИПА СВОБОДЫ ДОГОВОРА (НА ПРИМЕРЕ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА ПОЛЬШИ)

Богустов Андрей Алексеевич
доцент кафедры международного права
Гродненского государственного университета
имени Янки Купалы кандидат юридической наук,
доцент (г. Гродно, Республика Беларусь)

Равенство участников отношений, неприкосновенность собственности и свободу договора можно отнести к числу основных начал оказывавших наибольшее влияние на развитие национальных гражданско-правовых систем на протяжении двух последних столетий. При этом по мере изменений в социально-экономической и политической жизни общества происходили трансформации и в содержании указанных принципов.

Изменения претерпел и принцип свободы договора. Причем перемены эти были не одномоментны, а проходили на протяжении практически всего последнего столетия. Например, еще в первой половине XX века на необходимость ограничения действия этого принципа указывал Е. В. Васильковский, который писал, что «негативной чертой свободы договоров является то, что она открывает путь безусловному, ничем не ограниченному эгоизму, использующему все и всех для личных целей. Вследствие этого свобода договоров требует ограничения» [1, с. 519].

Одним из проявлений свободы договора служит его обязательность для участников. Например, в литературе отмечается, что последствием автономии воли сторон в традиционном понимании этого правила является то, что: «Заключившие договор связаны его условиями как законом. Должник не может отступать от своих обязанностей. Отмена договора может быть совершена только с согласия всех его участников» [2, с. 203]. Однако необходимость защиты экономически более слабой стороны приводит к тому, что законодательство все чаще допускает возможность одностороннего отказа от заключенного ранее соглашения. В современном законодательстве подобный подход используется для обеспечения защиты интересов потребителей.

Примером может служить Закон Польши «Об охране отдельных прав потребителей и ответственности за ущерб, причиненный опасными продуктами» [3]. Данный документ может служить примером включения в национальное законодательство положений европейского права, поскольку он инкорпорирует ряд нормативных актов ЕС, в том числе Директиву от 20 декабря 1985 г. о защите потребителей в отношении договоров, заключаемых вне места производственной деятельности предпринимателя [4].

В соответствии со ст. 2 данного закона потребитель, который заключил договор вне места производственной деятельности предпринимателя, может от него отказаться без указания причин, подав заявление в письменной форме в течении десяти дней с момента заключения договора. При этом не допускается включение в договор условия о том, что эта возможность обусловлена выплатой потребителем отступного. В случае отказа от договора он считается незаключенным, а потребитель освобождается от всех обязательств. У сторон существует обязанность возвратить все полученное по договору в неизменном виде с учетом нормального износа. Возврат должен быть произведен не позднее четырнадцати дней с момента отказа от договора. При этом, если потребитель осуществил предоплату каких-либо сумм они должны быть возвращены с уплатой процентов, начисляемых с момента осуществления платежа.

Из анализа ст. 3 Закона Польши «Об охране отдельных прав потребителей и ответственности за ущерб, причиненный опасными продуктами» следует, что на предпринимателя возлагается обязанность при заключении договора вне места производственной деятельности

информировать потребителя о принадлежащем ему праве отказаться от договора и передать ему образец отказа, который должен содержать имя (наименование) предпринимателя, место его жительства (нахождения). Кроме того предприниматель обязан передать потребителю письменное подтверждение заключения договора, содержащее дату его совершения, вид, предмет и цену. При этом предприниматель вправе требовать от потребителя письменного подтверждения того, что он был уведомлен о праве на отказ и получил его образец.

При не предоставлении такой информации потребитель может отказаться от договора в десятидневный срок с момента ее передачи. Но право потребителя на отказ в любом случае прекращается по истечении трех месяцев с момента его заключения.

Очевидно, что право на отказ от договора направлено на пресечение возможных злоупотреблений коммерсантов, которые навязывают приобретение не нужных потребителю товаров или услуг, либо реализуют товары и услуги на невыгодных для потребителя условиях, пользуясь неожиданностью предложения заключить договор, необычностью обстановки, в которой это происходит, ограниченностью времени для принятия решения и иных подобных обстоятельств, не позволяющих в полной мере оценить последствия данного соглашения.

При этом существует необходимость, защищая интересы потребителя как экономически более слабой стороны, одновременно обеспечить устойчивость коммерческого оборота. Достижению этой цели служит определение случаев, когда возможность отказаться от договора заключенного в необычных условиях отсутствует. Анализ ст. 5 рассматриваемого нами закона позволяет сделать вывод, что подобное право не будет предоставляться потребителю главным образом тогда, когда несмотря на необычность обстановки у него существует возможность самостоятельно сформировать волю на заключение договора (например, при заключении длящегося либо срочного договора при заключении которого у потребителя имелась возможность ознакомиться с его содержанием, договора продажи потребительских товаров периодически доставляемых покупателю, договоров касающихся строительных работ либо недвижимого имущества, кроме ремонтных работ, договоров страхования, в том числе пенсионного, и инвестиционных договоров). Кроме того потребитель не обладает правом отказа от договора заключенного на незначительную сумму не превышающую десяти евро.

На основании проведенного исследования можно сделать вывод, что предоставление потребителю права на отказ от заключенного договора является одним из проявлений ограничения действия принципа свободы договора в интересах защиты экономически более слабой стороны. При этом законодательное закрепление подобного ограничения должно осуществляться с учетом необходимости обеспечения устойчивости гражданского оборота.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Васьковский Е. В. Новые идеи в кодексе обязательств / Е. В. Васьковский // Избранные работы польского периода. – М. : Статут, 2016. – С. 518 – 528.
2. Морандьер Л. Ж. Гражданское право Франции / Л. Ж. Морандьер. – М. : Изд-во иностранной литературы, 1958 – 1961. Том 2. – 1960. – 728 с.
3. Ustawa o ochronie niektórych praw konsumentów oraz o odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny. 2 marca 2000 r. // Dz. U. 2000. Nr 22. poz. 271. T.j. Dz. U. z 2012 r. poz. 1225.
4. Council Directive 85/577/EEC of 20 December 1985 to protect the consumer in respect of contracts negotiated away from business premises. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:31985L0577>

СОЦИАЛЬНАЯ ПОВЕСТКА ДНЯ ДЛЯ ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА И ПРОБЛЕМЫ ЕЕ РЕАЛИЗАЦИИ

*Бурлай Татьяна Викторовна,
старший научный сотрудник отдела экономической теории
Института экономики и прогнозирования НАН Украины,
кандидат экономических наук, доцент*

Процессы евроинтеграции Украины и других стран, претендующих на получение членства в Евросоюзе, обуславливают для них необходимость следовать актуальной повестке его развития, в т. ч. социальной. Первоначально она ассоциируется с социальными целями, связанными с утверждением в 2010г. новой европейской Стратегии роста и занятости «Европа-2020». Эти цели касаются повышения уровней занятости и образования населения, борьбы с бедностью, укрепления систем социальной защиты, а также достижения социальной сплоченности, что количественно отражено 4 стратегическими ориентирами в развитии ЕС на 2020 год: 1) повышение уровня занятости населения в возрасте 20-64 лет до 75%; 2) сокращение доли учеников, бросивших школы, до 10%; 3) увеличение доли молодежи с высшим образованием до 40%; 4) сокращение на 20 млн. числа людей, рискующих оказаться за чертой бедности и социальной изоляции.

Однако, в последние годы социальная повестка дня для ЕС претерпела заметные изменения, связанные с рядом переживаемых им кризисов – демографическим, институциональным, финансово-экономическим, долговым, миграционным, – которые, вместе с тем, открыли новые возможности для реформирования Экономического и валютного союза, а также создания реального социального и политического союзов в ЕС [1, с. 204].

Увеличивающаяся неоднородность социального развития Евросоюза, наряду с укреплением тенденций общеевропейской дезинтеграции, слабой устойчивостью большинства стран-членов к внешним и внутренним шокам, приостановкой их социально-экономической конвергенции, усилением демографических проблем и социальной напряженности, а также др. факторами обусловили необходимость *модернизации Европейской социальной модели*.

На сегодня этот вопрос является одним из первоочередных в социальной повестке дня ЕС. В резолюции Европарламента, принятой 19.01.2017г., четко указывается, что Евросоюз нуждается в дальнейшем развитии Европейской социальной модели, которая действительно нацелена на обеспечение полной занятости, адекватной социальной защиты и качественных социальных услуг для всех; противостоит экономическому неравенству; расширяет возможности людей в ситуациях уязвимости; борется с бедностью и социальной изоляцией; расширяет участие в гражданской и политической жизни, а также повышает уровень жизни для всех граждан ЕС [2, с. 6]. Как ожидается, данной проблеме будет уделено внимание в специальном докладе Еврокомиссии, посвященном социальному измерению ЕС, выход которого запланирован на апрель 2017 года.

Кроме модернизации Европейской социальной модели, в социальной повестке дня ЕС также стоит вопрос *возобновления социальной конвергенции*, т. е. сближения ключевых параметров социального развития стран-участниц. Проблема отчетливо проявляется в нарастающей социальной дефрагментации ЕС. Например, по данным Евростата, в 2015г. максимальная разница между номинальным ВВП на душу населения, рассчитанным по ППС, в странах ЕС составляла 5,6 раза (Болгария – 13,6 тыс. евро, Люксембург – 76,1 тыс. евро). Разница между самым высоким и самым низким уровнем долгосрочной безработицы в ЕС в указанный год превысила 12 раз (Швеция – 1,5%, Греция – 18,2%). Разрыв в размере минимальной зарплаты в начале 2017г. увеличился до 8,5 раз (Болгария – 235,2 евро/мес., Люксембург – 1998,6 евро/мес.).

Значимо отличаются страны ЕС и по удельному весу в ВВП расходов бюджета на социальную защиту населения: если в 2015г. этот показатель в Финляндии составлял 25,6%, Франции – 25,6%, Дании – 23,6%, то в Ирландии – только 9,6%, Литве – 11,1%, а в Латвии и Румынии – 11,5%. Показатель доли населения, испытывающего риск бедности и социального исключения, колеблется от 41,3% в Болгарии, 37,3% в Румынии и 35,7% в Греции, до 16% в Швеции и 14% в Чехии. Все эти примеры отражают сохраняющиеся серьезные проблемы в обеспечении социальной сплоченности и конвергенции стран ЕС.

Еще одним вопросом текущей социальной повестки в Евросоюзе является *принятие Европейской опоры социальных прав* – обновленной идеологической и законодательной основы для формирования политики социального развития, а также построения эффективно функционирующих и

справедливых рынков труда и систем социального обеспечения, как стран зоны евро, так и ЕС в целом. Процесс общеевропейского обсуждения документа «Европейская опора социальных прав» был начат Еврокомиссией еще в марте 2016г. При этом было заявлено, что Европейская опора социальных прав должна стать идеологической базой для ускорения процесса социальных реформ в ЕС, служить компасом для возобновления конвергенции в еврозоне и в целом способствовать построению социально справедливой Европы [5, с. 4-5].

По итогам обсуждения документа, в январе 2017г. Еврокомиссия провела в Брюсселе конференцию высокого уровня «Европейская опора социальных прав: идти вперед вместе», посвященной вопросам социального измерения Экономического и валютного союза, борьбы с бедностью, обеспечения равных условий доступа на рынки труда, создания справедливых условий занятости для всех, перспектив развития новых форм занятости и систем социальной защиты в странах ЕС. Подводя итоги конференции, глава Еврокомиссии заявил об ожидаемом в марте т. г. утверждении Европейской опоры социальных прав, а также проведении под эгидой ЕС специального Социального саммита по вопросам справедливой занятости и экономического роста, которое запланировано на ноябрь 2017г. в Швеции (г. Гётеборг) [3, с. 1].

Нужно отметить, что охарактеризованная выше социальная повестка дня для Евросоюза достаточно непроста и многие эксперты отмечают наличие серьезных барьеров на пути ее реализации. В первую очередь, они касаются [4]:

- *устойчивости экономического роста и госдолга стран-участниц ЕС;*
- *необходимости более решительных национальных реформ в сфере занятости, а также социальной и фискальной политики;*
- *оптимизации национальных систем налогообложения с целью сокращения социального неравенства и межпоколенческой несправедливости.*

Кроме того, серьезным вызовом для реализации текущей социальной повестки в Евросоюзе является *дефицит социальных инвестиций*, в том числе инвестиций в человеческий капитал, содействие занятости (особенно для молодежи), развитие социальной инфраструктуры, здравоохранения, поддержки научных исследований и социальных инноваций [6, с. 2-3]. Зарубежные эксперты отмечают, что реализуемый (с конца 2014г.) Инвестиционный план для Европы не способен обеспечить достижение целей, предусмотренных Европейской опорой социальных прав, что обусловлено незначительной долей инвестиций в развитие социальной инфраструктуры ЕС, географическими диспропорциями реализации и малой социальной отдачей социально-ориентированных инвестиционных проектов, которые сейчас поддерживает Европейский фонд стратегических инвестиций [6, с. 14-15].

Очевидно, что устранение названных барьеров и вызовов в реализации социальной повестки дня ЕС – достаточно сложная задача, решение которой требует значительных ресурсов, серьезных реформаторских изменений и более эффективных управленческих подходов на уровне национальных правительств и Евросоюза в целом. От того, насколько успешно ЕС сможет решить эту задачу, зависит, станет ли единая Европа более «социальной и справедливой» или же и дальше будет продолжать двигаться путем социальной дезинтеграции.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Кризис ЕС и перспективы европейской интеграции (политические аспекты) / Отв. ред. Н.К. Арбатова, Н.М. Кокеев. – М.: ИМЭМО РАН, 2013. – 204 с.
2. A European Pillar of Social Rights / European Parliament resolution of 19 January 2017 on a European Pillar of Social Rights (2016/2095(INI)). – No P8_TA-PROV(2017)0010. – European Parliament, 2017. – 22 pp.
3. Commission prepares next steps towards European Pillar of Social Rights / European Commission - Press release on 23 January 2017. – European Commission, 2017. – 2 pp.
4. Darvas Z., Wolff G. Europe's Social Problem and its Implications for Economic Growth // Bruegel Policy Brief. – № 4. – April 2014. – 8 pp.
5. Milotay N. European Pillar of Social Rights for a more social Europe / European Parliamentary Research Service. – European Parliament, September 2016. – 10 pp.
6. The investment plan and the Social Pillar: a step towards a new strategy for Europe. Study. – Brussel: European Economic and Social Committee, 2017. – 91 pp.

ПРАВО НА УЧАСТЬ В УПРАВЛІННІ ДЕРЖАВНИМИ СПРАВАМИ

Гурницький Євген Олегович
старший викладач кафедри фундаментальних та
приватно-правових дисциплін
ПВНЗ «Кропивницький інститут
державного та муніципального управління»

Перешкодами для реалізації громадянами права на участь в управлінні державними справами є, зокрема, непрозорість виборчих процедур (фінансування і витрачання виборчих фондів, зміна меж виборчих округів, формування виборчих комісій тощо), які не забезпечують свободу волевиявлення виборців і відкритість формування органів державної влади та органів місцевого самоврядування через вибори. Потребують вдосконалення

механізми реалізації безпосередньої демократії, а також механізми взаємодії між громадянським суспільством та органами державної влади, органами місцевого самоврядування в процесі прийняття рішень, у тому числі щодо вирішення питань місцевого значення.

В Україні, внаслідок агресії Російської Федерації, анексії Криму та війни на сході України, відбулося найбільше внутрішнє переміщення в Європі з часів Другої Світової війни. Органами соціального захисту населення зареєстровано понад 1,6 млн. внутрішньо переміщених осіб (ВПО).

Правовою основою виборів став новий Закон України «Про місцеві вибори» від 14 липня 2015 року. Даний закон має цілу низку дискримінаційних норм, який позбавив ВПО права голосу на місцевих виборах. У парламенті було зареєстровано три законопроекти, які надавали право вибору ВПО, але вони не були розглянуті. Найбільш виваженим з них був законопроект №2501а-1 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо забезпечення виборчих прав внутрішньо переміщених осіб», який:

- передбачав, що належність громадянина до територіальної громади визначається не лише відміткою про реєстрацію місця проживання у паспорті, але й довідкою ВПО;
- передбачав, що довідка ВПО є підставою для зміни виборчої адреси;
- встановлював заявний принцип для змінення виборчої адреси (не пізніше як за 15 днів до проведення виборів);
- передбачав можливість проведення перевірки даних, зазначеними ВПО;
- обмежував спроби повторної зміни виборчої адреси ВПО.

Головними новелами нового закону стало запровадження одночасного застосування трьох виборчих систем, підвищення прохідного бар'єру для політичних партій до 5%, обмеження права на участь у виборах незалежних кандидатів, суттєве скорочення прав спостерігачів, ускладнення доступу виборців до інформації про кандидатів, заборону включати виборців у список виборців у день голосування навіть за рішенням суду. Не було вирішено проблеми участі внутрішньо переміщених осіб у голосуванні.

Серед позитивних моментів стало введення гендерної квоти – 30% представництво осіб іншої статі у списках партій, але Закон не передбачив жодних санкцій за недотримання цього положення.

25 жовтня 2015 року проведено чергові місцеві вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів. На тимчасово окупованій внаслідок російської агресії території (АР Крим, м. Севастополь, окремі райони Донецької та Луганської області) офіційно місцеві вибори не відбувалися.

В 2015 році вибори також не відбувалися в окремих населених пунктах Донецької та Луганської області, де голосування могло бути небезпечним для життя громадян через наближеність до військових дій.

Вибори в Україні в 2014 році відбувалися у складних умовах: АР Крим, м. Севастополь, частина Донецької та Луганської областей були окуповані російськими військами та незаконними військовими формуваннями, що спричинило неможливість проведення на цих територіях виборів. Відповідно, частина громадян була взагалі позбавлена можливості реалізувати свої виборчі права. В окремих районах Луганської та Донецької областей виборча кампанія проходила на фоні військових дій, в атмосфері насилля та залякувань

Крім того, в Україні прийнято низку нормативно-правових актів, спрямованих на демократизацію органів влади, забезпечення прозорості їхньої діяльності та залучення громадян до процесу ухвалення державних рішень, наприклад, в країні з 2015 року почав діяти такий інструмент участі громадян в управлінні державними справами, як електронна петиція.

Відповідно до чинного законодавства України особливою формою колективного звернення громадян до Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, органу місцевого самоврядування є електронна петиція, яка подається та розглядається в порядку, передбаченому статтею 23-1 Закону України «Про звернення громадян», що є механізмом реального застосування п'ятої статті Конституції України.

Разом з тим варто звернути увагу й на недоліки формування нормативно-правової бази. Головними з них є її нестабільність і політична вмотивованість змін. Підзаконні акти, що регламентують участь громадськості у формуванні та реалізації державної політики, змінюються з кожною зміною уряду, що аж ніяк не сприяє розвитку громадської участі в державних справах. Фактично можна говорити про те, що кожна політична партія, яка приходить до влади в Україні, починає своє урядування з ревізії норм, що регулюють участь громадян у державних справах.

Виборче законодавство й досі не кодифіковано. Народні обранці обмежилися лише внесенням змін до законів про окремі види виборів. Часто ці зміни вносилися в оперативному режимі та були відповіддю на проблеми, що виникали по ходу організації виборчого процесу.

У 2015 році знову не був прийнятий закон про місцевий референдум та не внесені зміни у закон про всеукраїнський референдум. Це позбавляє права громадян на вирішування місцевих проблем шляхом проведення референдумів.

Рекомендації:

1. Забезпечити дотримання права громадян вільно брати участь в управлінні державними справами та формуванні органів державної влади, органів місцевого самоврядування через вибори
2. Забезпечити ефективну взаємодію між інститутами громадянського суспільства та органами державної влади, органами місцевого самоврядування, зокрема шляхом удосконалення процедур залучення інститутів громадянського суспільства до процесу підготовки та

- прийняття рішень органами державної влади, органами місцевого самоврядування.
3. Активізувати інформаційну кампанію щодо проблем участі громадян в управлінні державними справами.

СПИСКИ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про місцеві вибори» від 14 липня 2015 року.
2. Законопроект №2501а-1 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо забезпечення виборчих прав внутрішньо переміщених осіб».
3. Закону України «Про звернення громадян».

ЩОДО ОБ'ЄКТУ ПРАВОВОЇ СВІДОМОСТІ

Єрмоленко Дмитро Олександрович
професор кафедри історії і теорії держави та права
Запорізького національного університету
доктор юридичних наук, професор

Проблема визначення об'єкта правосвідомості в сучасній юридичній науці є доволі дискусійною.

Деякі автори розглядають об'єкт відображення правосвідомості дуже вузько. Так, О. В. Грібакін стверджує, що об'єктом правосвідомості є закони держави [1, с. 75]. Проте така специфічна точка зору не здобула в юридичній науці широкої підтримки.

Правова свідомість, на думку В. О. Щегорцева, відображає поведінку, дії та вчинки учасників суспільних відносин, врегульованих нормами права, а також окремі аспекти поведінки та дій, які потребують правової регламентації чи правової оцінки [2, с. 28]. З повнотою розкриття об'єкта правосвідомості в цьому визначенні, на наш погляд, також важко погодитись.

Російський дослідник О. А. Купріянов визначає правосвідомість як «сукупність поглядів суб'єкта на чинне право» [3, с. 59]. Тобто акцентує увагу лише на сучасності («чинне право»), хоча, на думку більшості вчених, об'єктом відображення правосвідомості є не лише чинне, а й бажане право. Так, наприклад, Л. А. Луць зазначає: «Правосвідомість – це система почуттів, уявлень, поглядів та переконань з приводу чинного чи бажаного права» [4, с. 134].

Інакше трактує правосвідомість В. А. Суслов, розглядаючи її як різнопланову сукупність ідей і знань про право та правову дійсність, а також емоції, орієнтації та установки, що виникають у зв'язку з правовою поведінкою людей, діяльністю правоохоронних органів тощо. Автор включає до структури правосвідомості знання про право, оцінку чинного права і

правовідносин, що виникають у різних його галузях [5, с. 87]. Таке розуміння об'єкта відображення правосвідомості більш широке та конкретне, ніж у О. А. Купріянова, оскільки охоплює правове життя, чинні правові відносини й установки.

Аналогічне визначення пропонує Н. Л. Гранат, яка визначає правосвідомість як галузь свідомості, яка відображає правову дійсність у формі юридичних знань та оціночного ставлення до права і практики його реалізації, правових установок і ціннісних орієнтацій, що регулюють поведінку людини в юридично значущих ситуаціях [6, с. 2].

Однак, на нашу думку, подібні уявлення про пасивний характер правосвідомості, що відображає лише існуючу правову дійсність (сучасність) не повністю розкривають значення категорії, яка розглядається. Можна погодитись із І. М. Хіль, яка вважає, що правосвідомість може в майбутньому формувати поведінку людей в юридично значущих ситуаціях [7, с. 17].

Кримінолог О. В. Грошев розуміє правосвідомість не лише як сукупність поширених у суспільстві ідей, уявлень та ціннісних відносин, що виражають ставлення людей до права, поведінки людей, до цінності суспільних установ та чинних правових норм, а і як фактор, що детермінує правову норму, як спосіб відображення суспільної необхідності правового регулювання тієї чи іншої сфери суспільних відносин [8, с. 127]. Таке розуміння правосвідомості містить інше уявлення про об'єкт відображення, а саме: крім чинного права і правової дійсності, автор відносить до них ідеї і погляди про правові норми, які повинні існувати в майбутньому, підкреслюючи цим законотворчу функцію правосвідомості.

Деякі дослідники, навпаки, вважають, що важливою рисою правової свідомості є ретроспективність. Так, С. В. Зикова зазначає, що «правова свідомість насамперед звернена на розгляд суспільних відносин, які вже відбулися; сама по собі вона не звернена у майбутнє та не є свідомістю визначення цілей. Правова свідомість орієнтована на розгляд соціальної дійсності крізь призму певного об'єктивного порядку, що уявляється носієм правової свідомості. Конкретні інтереси, лінії перспектив індивідів та їх груп правова свідомість не фіксує. Таким чином, правова норма, яка створена, як правило, для майбутнього і містить належне, існує в сьогоденні та актуалізується у правосвідомості лише у зв'язку з конкретною ситуацією, що відбулася в минулому» [9, с. 18].

Однак, на нашу думку, правосвідомість відображає і минуле, і сучасне, і майбутнє право. Тому ми пропонуємо виходити з триединого розуміння об'єкта правосвідомості (минуле – сучасне – майбутнє).

Таким чином, *об'єктом правосвідомості є чинне право та весь широкий спектр правових явищ (сучасність), право минулого та бажане право.*

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Грибакин А. В. Введение в философию права: конспект лекций / Грибакин А. В. . – Екатеринбург, 1999. – 125 с.
2. Щегорцев В. А. Социология правосознания / Щегорцев В. А. – М. : Мысль, 1981. – 174 с.
3. Куприянов А. Библейские корни правосознания россиян / А. Куприянов // Российская юстиция. – 1998. – № 1. – С. 57–60.
4. Луць Л. А. Загальна теорія держави та права : навч.-метод. посіб. (за кредитно-модульною системою) / Луць Л. А.. – К. : Атіка, 2008. – 412 с.
5. Суслов В. А. Структура правосознания / В. А. Суслов // Правоведение. – 1997. – № 2. – С. 86–98.
6. Гранат Н. Л. Правосознание и правовая культура / Н. Л. Гранат // Юрист. – 1998. – № 11/12. – С. 2–8.
7. Хиль И. М. Особенности формирования правового сознания студенческой молодежи : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теория и история права и государства; история учений о праве и государстве» / И. М. Хиль. – Краснодар, 2005. – 24 с.
8. Грошев А. В. Правосознание в системе оснований криминализации общественно опасных деяний / А. В. Грошев // Российский юридический журнал. – 1997. – № 1. – С. 122–132.
9. Зыкова С. В. Связь религиозного и правового сознания / С. В. Зыкова // История государства и права. – 2006. – № 9. – С. 17–19.

ОЦІННІ ПОНЯТТЯ У ПРАВІ: ДИСКУСІЙНІ ПИТАННЯ

Зеленко Інна Павлівна

завідувач кафедри фундаментальних та приватно-правових дисциплін

ПВНЗ «Кропивницький інститут

державного та муніципального управління»,

кандидат юридичних наук, доцент

Дотепер як в загальній теорії права, так і в галузевих науках залишається дискусійним питання щодо сутності та значення оцінних понять.

Метою роботи є визначення основних проблемних питань оцінних понять у праві.

По-перше, в юридичній науці до сих пір не вироблено єдиного підходу до назви правового явища. Різні науковці називають по-різному один і той самий за своєю сутністю правовий феномен.

Так, О. В. Капліна, С. М. Черноус віддають перевагу словосполученню «оцінні поняття» [1, 2], В. М. Кудрявцев використовує

назву «оцінні ознаки» [3, с. 115]; А. С. Піголкін [4, с. 75], О. Ф. Черданцев послуговуються найменуванням «оцінні терміни», хоча останній застосує і словосполучення «оцінні вирази» [5, с. 169]. В. В. Питецький також не дотримується єдиної термінології і оперує назвами «оцінні поняття» і «оцінні ознаки» [6, с. 5]. В. О. Жерьобкін, говорячи про те, що оцінні поняття – це не визначені в теорії або судовій практиці терміни правової науки, все ж застосує словосполучення «оцінні поняття» [7, с. 7].

По-друге, відсутній єдиний погляд на питання з приводу аналога в українській мові російському терміну «оценочное понятие». В україномовній юридичній літературі можна зустріти принаймні чотири варіанти: «оціночне поняття» [2], «оцінне поняття» [8], «оцінювальне поняття» [9, с. 534] і, як вказує С. А. Резанов, деякі автори використовують «оцінкове поняття» [10, с. 164]. Відповідно до Великого тлумачного словника сучасної української мови можливим є вживання як терміна «оцінне», так і терміна «оціночне» — значення їх є ідентичним [11, с. 871].

По-третє, одним із ключових питань для дослідження оцінних понять у сфері права є дефініція розглядуваного феномену. Варто зазначити, що науковці пропонували досить різноманітні визначення, в яких увага акцентувалася на тих чи інших специфічних властивостях [12, с.8].

Визначення, що пропонувалися вченими на початку дослідження, не були розгорнутими і відображали лише найбільш суттєві риси оцінного поняття. Так, В. М. Кудрявцев оцінними називав поняття, зміст яких визначається не тільки законом або підзаконними нормативно-правовими актами, а й безпосередньо конкретними обставинами справи [13, с. 120].

У процесі подальшого дослідження оцінних понять загальною теорією права і галузевими науками автори виокремлювали інші характерні риси цього явища і дефініції ставали більш повними та розгорнутими.

Не можна не погодитись з поглядом І. А. Тітка, що видається хибним підхід деяких правників, котрі, прагнучи забезпечити максимальну повноту дефініції, формулювали визначення оцінного поняття шляхом перерахування всіх установлених при дослідженні ознак, що притаманні таким поняттям. Зокрема, С. М. Черноус, проводячи дослідження у сфері трудового права, пропонує розуміти під оцінним поняттям «абстрактну думку про властивості, якість і цінність явищ, дій, осіб тощо, яка у формі слів загального вжитку або словосполучень використана в текстах норм трудового права, характеризує будь-який елемент трудових та тісно пов'язаних з ними відносин, і в силу своїх логічних особливостей повно і остаточно не конкретизована в жодному нормативному акті як самим нормотворцем, так і уповноваженими ним суб'єктами, остаточно конкретизація якого здійснюється суб'єктом у процесі застосування норми, що містить його в кожному конкретному випадку, зумовлена об'єктивними і суб'єктивними чинниками, внаслідок чого здійснюється індивідуальне піднормативне регулювання трудових відносин» [2, с. 5]. Подібна дефініція є складною для сприйняття та запам'ятовування

через переобтяження ознаками, що, будучи властивими, все ж не є визначальними для оцінного поняття.

Таким чином, з погляду на різноманітність проблемних питань, що стосуються оцінних понять, їх теоретичне дослідження в українській юридичній науці залишається актуальним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Капліна О. Оцінні поняття в кримінальному судочинстві / О. Капліна // Вісн. Акад. правов. наук України. – Х., 2004. – № 2. – С. 160-167.
2. Черноус С. М. Оціночні поняття у трудовому праві України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.05 / С. М. Черноус. – Х., 2008. – 20 с.
3. Кудрявцев В. Н. Общая теория квалификации преступлений / В. Н. Кудрявцев. – 2-е изд., – М. : Юристъ, 2004. – 304 с.
4. Пиголкин А. С. Язык закона / А. С. Пиголкин. – М. : Юрид. лит., 1990. – 190 с.
5. Черданцев А. Ф. Вопросы толкования советского права : учеб. пособие / А. Ф. Черданцев. – Свердловск : Свердл. юрид. ин-т, 1972. – 193 с.
6. Питецкий В. В. Оценочные понятия в советском уголовном праве : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 / В. В. Питецкий. – Свердловск, 1979. – 16 с.
7. Жеребкин В. Е. Оценочные понятия права (текст лекции) / В. Е. Жеребкин. – Х. : Харк. юрид. ін-та, 1976. – 16 с.
8. Грошевой Ю. М. Проблеми підвищення ефективності застосування норм кримінально-процесуального права / Ю. М. Грошевой // Універ. наук. зап. – Хмельницький, 2008. – № 3. – С. 276–281.
9. Нор В. Т. Публічність і диспозитивність у кримінальному процесі України: суть, пріоритети, взаємодія, сфера дії / В. Т. Нор // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні : матер. ІХ регіон. наук. -практ. конф., м. Львів, 13–14 лют. 2003 р. – Л., 2003. – С. 533–536.
10. Резанов С. А. Оціночні поняття як нормативне закріплення адміністративного розсуду [Текст] / С. А. Резанов // Вісн. Нац. ун-та внутр. справ. – Х., 2004. – Вип. 28. – С. 163–169.
11. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – К.; Ірпінь : Перун, 2005. – 1728 с.
12. Тітко І. А. Оцінні поняття у кримінально-процесуальному праві України : монографія / І. А. Тітко. – Х. : Право, 2010. – 216 с.
13. Кудрявцев В. Н. Теоретические основы квалификации преступлений / В. Н. Кудрявцев. – М. : Госюриздат, 1963. – 324 с.

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ В ДОГОВІРНОМУ ПРАВІ

Іскендеров Іскендер Мушфіз огли
магістрант юридичного факультету
Інституту управління та права
Запорізького національного технічного університету

Під поняттям «методологія» мається на увазі, по-перше, система прийомів і способів, які застосовуються в певній сфері діяльності; по-друге, вчення про цю систему, загальна теорія методу, теорія в дії. Методологічні проблеми наукового пізнання представляють інтерес для багатьох вчених. Генеза методологічної думки знає періоди як забуття, так і прояву значної уваги до себе. Сьогодні методологічна наука активно розвивається, збагачується її понятійний апарат, поліпшуються прийоми і методи. Високий рівень розвитку правової науки, у тому числі – й договірно-правової, обумовлений рівнем розробки методологічних проблем досліджень.

Методології договірно-правових досліджень так чи інакше торкалися у своїх працях М. Кельман, Д. Керимов, Ю. Ковальова, І. Кривцова, В. Суслов, М. Тарасов та інші. Разом з тим, фундаментальні методологічні дослідження в договірному праві слабо представлені, систематичні дослідження у цьому напрямку відсутні, а їх важливість не потребує додаткового обґрунтування. Вищезазначене й обумовлює необхідність подальших наукових пошуків.

У договірному праві використовуються розроблені в юридичній науці методологічні інструменти правового пізнання. Проте, вони тут потребують певної модифікації відповідно до специфіки договірного права. Прийнято застосовувати: філософський; загальнонауковий; спеціально-науковий; приватно-науковий методологічний інструментарій. У сукупності вони складають метод пізнання будь-якої галузі (підгалузі) юридичної науки, в тому числі – й договірного права.

Оновлення методології сучасної договірно-правової науки потребує використання нетрадиційних методологічних інструментів. Одним із таких є *синергетичний метод*, що спрямований на пізнання процесів самоорганізації систем, розкриття глибокого зв'язку між порядком і хаосом, зворотними і незворотними процесами, випадковістю і необхідністю, лінійністю і не лінійністю, мікро- і макрорівнями середовища тощо. Вплив ідей синергетики на систему методів пізнання простежується на двох рівнях: по-перше, взаємодія синергетики та діалектики як світоглядних основ системи методів пізнання правової реальності; по-друге, взаємодія синергетичного підходу, з одного боку, і когнітивних засобів правового пізнання – з іншого [1, с. 9].

Оскільки право – це цінність і договірне право є його важливою складовою, остільки й пізнання останнього вимагає активного використання *аксіологічного підходу*. Цінність права для суспільства полягає в тому, що воно є нормативною основою його існування та розвитку. Право впорядковує суспільні відносини, надає їм злагожденості, системності, визначеності. Виступає засобом соціального контролю членів суспільства і тим самим дисциплінує їх, спрямовує певним шляхом, оптимальним та необхідним для суспільства. Норма права, як шаблон, накладається на поведінку членів суспільства, на її основі ця поведінка оцінюється, вибираються межі реагування на поведінку, яка відхиляється від норм. Через те, що члени суспільства мають інтереси, які не збігаються, суперечать одні іншим, в суспільстві можуть виникати соціальні конфлікти. Право виступає засобом врегулювання таких конфліктів, стабілізатором суспільства. Інакше – засобом самоорганізації суспільства, підтримки соціальної рівноваги [4, с. 178].

Цінність договірного права полягає в тому, що воно сприяє створенню необхідних умов для нормальної життєдіяльності людини і для усестороннього розвитку особистості, охороняє, захищає майнові відносини, такі цінності, як власність людини, її право на заняття підприємницькою діяльністю тощо.

Для методологічного оновлення науки договірного права не менш важливим є *герменевтичний підхід*, що пов'язаний з поясненням, тлумаченням певних текстів. При цьому розуміння передбачає внесення суб'єктом у раціональні моделі досліджуваного предмета своїх власних, індивідуальних рис і акцентів. Ці проблеми мають особливу значимість у сфері юридичної герменевтики, де сталі поняття закону передбачають, що він використовується чітко в межах текстуально вираженої волі законодавця, незважаючи на різноманітність життєвих ситуацій, через які буквально використання зафіксованих юридичних приписів не завжди можливе. Адже «читання тексту закону правозастосувачем порівнюється з роботою по визначенню сутнісної розбіжності між ним і законодавцем, а основна робота професійного юриста якраз і полягає в пошуку та реалізації правової норми, яка повинна бути прочитана і зрозуміла» [2, с. 5]. Усе зазначене справедливе і для договірно-правового тексту. Цивільний кодекс України визнає необхідність тлумачення змісту договору. Зміст договору може бути витлумачений стороною (сторонами). При тлумаченні змісту договору беруться до уваги однакове для всього змісту договору значення слів і понять, а також загальноприйняте у відповідній сфері значення термінів. Якщо буквально значення понять, а також загальноприйняте значення термінів не дозволяє з'ясувати зміст окремих частин договору, їхній зміст устанавлюється порівнянням відповідної частини договору зі змістом інших його частин, усім його змістом, намірами сторін [3].

Отже, законодавець визнає можливим наявність двозначності тексту правочинів. Не випадково, що деякі правові норми трактуються вченими по-

різному. Все це доводить необхідність широкого застосування положень герменевтичної методології в договірно-правовій науці.

Важливим і сучасним є також *семіотичний підхід*. Семіотика (семіологія) – наука, яка досліджує властивості знаків і знакових систем. У правознавстві семіотика введена в науковий обіг з метою вивчення правового знакового поля і відповідного зв'язка правової мови і правового мислення. До того ж семіотичний підхід тут використовується як сукупність самостійних способів вивчення знакових систем, які відтворюють і передають інформацію. У цілому, категорії семіотики права можуть виконувати методологічну роль по відношенню до галузевих юридичних наук. Важливе значення для вираження того чи іншого правового поняття в правильному юридичному тлумаченні вони мають і в договірному праві.

Таким чином, методологія договірно-правової науки потребує оновлення. Її прогрес неможливий без збагачення новими поняттями та ідеями, розширення предметного поля, приєднання до нових дослідницьких стратегій, розробок інших галузей гуманітарного знання. Важливими інструментами, які зможуть дати суттєвий поштовх збагаченню методології договірно-правової науки, є синергетичний, аксіологічний, герменевтичний і семіотичний підходи. Їх активне використання дозволить відкрити нові обрії в опануванні договірно-правової науки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кривцова І. С. Методологічна роль синергетики у порівняльно-правовому пізнанні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» / І. С. Кривцова. – О., 2008. – 22, [1] с.
2. Сулов В. А. Герменевтика права / В. А. Сулов // Правоведение. – 2001. – № 5. – С. 4–12.
3. Цивільний кодекс України : Кодекс, Закон України від 16 січня 2003 р. № 435–IV (із змінами) / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № № 40–44. – Ст. 356.
4. Черданцев А. Ф. Теория государства и права / А. Ф. Черданцев. – М. : Юрайт-М, 2002. – 432 с.

ОСНОВНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ФІНАНСОВИХ ЗЛОЧИНІВ В УКРАЇНІ

Коцюрба Ольга Юрійвна

*студентка 5 групи БКМ-1А Національної академії внутрішніх справ,
кандидат економічних наук*

Проголошення незалежності України та обрання ринкового вектору розвитку національної економіки визначили необхідність формування

відповідної нормативно-правової бази і, зокрема, у фінансовій сфері. Відсутність знань основних принципів та особливостей розвитку ринкової економіки, нагальність прийняття великої кількості законодавчих актів стали причиною протиріч та невідповідностей між окремими нормативно-правовими актами, які регулюють одні й ті ж сфери суспільних відносин. Усе це стало поштовхом до виникнення тіньового сектору, який нині, в умовах активного розвитку такої компоненти неоекономіки як фінансоміка, стрімко збільшується та потужнішає. Підтвердженням цьому є аналітичні дані, згідно з якими всього було викрито 221 факт легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом (проти 296 в 2014 р.), 1748 фактів ухилення від сплати податків, зборів, обов'язкових платежів (проти 1889 у 2014 р.), майже втричі менше – 133 шахрайства з фінансовими ресурсами (проти 347 у 2014 р.) та всього 24 – нецільового використання бюджетних коштів (проти 34 в 2014 р.) [1].

Питанням фінансових злочинів та причин виникнення присвячені праці І. Балашова, Є. Невмержицького, В. Півоварова, С. Лук'яненко та ін.

В юридичній літературі наведені різні класифікації детермінант залежно від обраних дослідником підходів. Так, Є. Невмержицький виокремлює дві групи детермінант: внутрішні та зовнішні. Серед внутрішніх чинників слід виділити загальні та специфічні. Загальними є:

- відставання законотворчого процесу від реалій життя, відсутність належного правового регулювання суспільних відносин, що стрімко розвиваються, неефективне юридичне забезпечення соціально-економічних реформ, процесу «капіталізації» економіки;

- причини, обумовлені змістом економічних відносин суспільства та апріорно закладеними в них як позитивними, так і негативними аспектами, а також внутрішніми протиріччями;

- деформації у системі товарних та фінансово-кредитних відносинах, збільшення бюджетного дефіциту, викривлення в системі ціноутворення, грошового обігу, інфляція;

- суб'єктивний фактор, девіантна поведінка посадових осіб, задіяних в органах державного управління та місцевого самоврядування, в господарській (підприємницькій) діяльності та фінансово-кредитних установах; корупція;

- некомпетентне втручання державних структур в економічну діяльність, прийняття необґрунтованих, безпідставних рішень, створення умов для задоволення особистих та корпоративних корисливих інтересів;

- деформації на ринку робочої сили, безробіття, невідповідність (навмисне заниження) ціни робочої сили її вартості.

До специфічних чинників відносять:

- приватизацію державного майна у виробничій сфері та процесу роздержавлення в аграрному секторі;

- викривлені процеси лібералізації: односторонній розвиток підприємницького сектору, зменшення кількості суб'єктів матеріального виробництва та збільшення посередницьких торгових структур; неадекватна цінова політика, порушення порядку ціноутворення з метою отримання надприбутку;

- порушення антимонопольного законодавства, дезорганізація та зловживання в паливно-енергетичному секторі економіки;

- розрив інтегративних зв'язків суб'єктів матеріального виробництва; системне невиконання договірних зобов'язань, значне збільшення цивільно-правових деліктів та відсутність адекватного реагування на них з боку органів судової влади;

- невинуватене стримування адміністративної, муніципальної, судової реформ;

- спроби штучної «капіталізації соціалізму» та зволікання з вирішенням питань щодо розвитку законодавства, що регулює відносини власності, господарювання і фінансів;

- недосконалість податкової політики;

- неточність окремих визначень, термінів і понять в диспозиціях багатьох статей кримінального кодексу, а часом і відсутність їх легальних визначень, що дає підстави довільного їх тлумачення;

- недостатні заходи щодо реформування правоохоронних органів, наявність стійких стереотипів свідомості і мислення їх працівників, орієнтація їх діяльності на захист інтересів держави та її органів; відсутність системних економічних і правових знань у правоохоронців, що унеможлиблює ефективне застосування ними норм адміністративного та кримінального законодавства, які передбачають відповідальність за проступки і злочини у сфері економіки, оскільки диспозиції відповідних статей базуються на знаннях принципів економіки, положень цивільного, господарського та податкового законодавства.

До зовнішніх причин і умов правопорушень у фінансовій сфері є:

- негативні прояви світових глобалізаційних процесів, обмеження економічного суверенітету окремих держав, грошово-товарна інтервенція на їх внутрішні ринки з боку транснаціональних корпорацій;

- інтернаціоналізацію злочинності, вплив міжнародних злочинних угруповань. Зазначені внутрішні та зовнішні чинники є найсерйознішими загрозами соціальній безпеці суспільства [2, с. 179].

І. Балашов навів наступну класифікацію детермінант:

1. Детермінанти організаційно-господарського характеру – це недоліки в організації виробничо-господарської діяльності підприємств, що сприяють формуванню і реалізації у її суб'єктів антисуспільної орієнтації та мотивації. До них відносяться:

- упущення у системі матеріально-технічного постачання (вони створюють умови для придбання за хабарі фондovаних матеріалів, сировини);

- недоліки в здійсненні бухгалтерського обліку, оформленні господарських і фінансових операцій (закупівля сільгосппродукції у населення проводиться за взаємною домовленістю продавця і підприємця-покупця, що дозволяє останнім привласнювати різницю у вартості продукції шляхом фальсифікації документів, а також через завищення цін на готову продукцію).

2. Детермінанти кадрового характеру суттєво впливають на рівень даної злочинності. Однією з детермінант цього виду можна назвати незаконне обіймання певної посади особою, що має судимість за корисливі злочини.

3. Детермінанти нормативно-правового характеру полягають у недосконалому чинному законодавстві, що є сприятливою умовою для хабарництва та інших фінансових злочинів [3, с. 47].

На нашу думку, доцільним є виокремлення такої детермінанти, як ментальні особливості економічної культури, оскільки в суспільстві побутує думка, що значний капітал чесним шляхом заробити неможливо.

Тобто, можна зробити висновки, що детермінанти фінансових злочинів визначаються надскладністю, носять макроекономічний та мікроекономічний характер, обумовлені об'єктивними та суб'єктивними обставинами. Однак першочерговим завданням держави має бути виявлення та забезпечення ліквідації тих недоліків, які є зовнішніми причинами й умовами для скоєння фінансових злочинів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Стан злочинності в державі за 2015 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.baganets.com/blogs-baganets/stan-zlochinnost-v-derzhav-za-2015-r-k-t.html>
2. Невмержицький Є. В. Правові проблеми боротьби з економічною злочинністю і корупцією: Навч. посіб. – К. : АПСВ, 2005. – 415 с.
3. Балашов І. Детермінанти злочинів у сфері підприємництва // Право України. – 2008. - №4. – С.45-49.

СУТНІСТЬ ЗАХОДІВ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРИПИНЕННЯ

Литвин Іван Іванович
директор ПВНЗ «Кропивницький інститут
державного та муніципального управління»,
доктор юридичних наук, доцент

Головне призначення заходів адміністративного припинення полягає в тому, щоб вчасно відреагувати на ті чи інші антигромадські діяння, припинити, перервати протиправну поведінку і тим самим не допустити настання її шкідливих наслідків. Отже, найперше, що характеризує заходи

адміністративного припинення, це здійснення впливу на певну протиправну ситуацію. Такий вплив може бути найрізноманітнішим, наприклад, як зазначається в літературі, психологічним або фізичним, пов'язаним з особистими, організаційними чи майновими обмеженнями [1, 232], за допомогою адміністративно-технічних, адміністративно-санітарних, адміністративно-фінансових засобів, затримання особи чи майна [2, 201]. Додамо, що характер впливу залежить від конкретної протиправної ситуації, а також об'єкту, на який здійснюється вплив, та мети, яка при цьому переслідується. Важливо також зазначити, що в кожному випадку застосування заходів адміністративного припинення працівник міліції безпосередньо втручається в дії порушника, який позбавляється фактичної можливості продовжувати неправомірну поведінку [1, 232].

Для розуміння сутності адміністративного припинення важливо з'ясувати також зміст терміна «припинення». З точки зору етимології припиняти – означає переривати яку-небудь дію, процес, стан, що триває, змушувати кого-небудь перестати робити щось, поводити себе відповідно до встановленого порядку, не давати безчинствувати [3, 717–718]. Тобто можна зробити висновок, що припинення неможливе без наявності певних дій, процесу тощо, які тривають в часі. Те ж саме стосується і адміністративного припинення.

Застосування заходів адміністративного припинення обумовлюється наявністю певної протиправної поведінки, яка може полягати не тільки у вчиненні конкретного правопорушення, але і в неодноразових, систематичних протиправних діях, антигромадській поведінці окремих осіб, Д. М. Бахрах стверджує навіть, що припинятися може антигромадський спосіб життя, система дій [4, 26]. В таких випадках відповідні державні органи та посадові особи, зокрема, міліції змушені застосовувати різноманітні засоби припинення. Необхідно також підкреслити той факт, що заходи припинення застосовуються не тільки з метою переривання адміністративно-протиправних дій, але в окремих випадках і діянь кримінально-правового характеру.

В чинному законодавстві нема ні визначення заходів адміністративного припинення, ні чіткої класифікації зазначених заходів, як нема єдності позицій щодо того, які з них варто вважати заходами адміністративного припинення, а які – адміністративно-запобіжними, і чи можуть вони спрямовуватися на припинення кримінально-правових дій і в спеціальній літературі. До того ж, необхідно мати на увазі, що термін „заходи адміністративного припинення” є виключно теоретичним, в нормативних актах він не використовується. В ст. 2 Закону «Про міліцію» про припинення правопорушень сказано лише як про основне завдання міліції, для виконання якого можуть застосовуватися різноманітні засоби як правового, так і іншого характеру, серед яких також і заходи адміністративного припинення. Право на застосування тих чи інших заходів примусового характеру для виконання

завдань, покладених на міліцію, визначено в законодавстві, в якому дано досить повний перелік таких заходів і врегульовано умови та порядок їх застосування.

Тому, як уявляється, суперечки навколо питання про те, які із заходів адміністративного примусу є заходами припинення, мають більше теоретичний, ніж практичний характер, головне те, щоб їх використанням забезпечувалось виконання покладених на міліцію завдань. Ніякі інші заходи припинення, крім встановлених законодавством України, не можуть застосовуватися в практичній діяльності. Використовуватися ж вони можуть тільки відповідно до встановлених законодавством процедур.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Административная деятельность органов внутренних дел. Часть Общая. Учебник. Издание третье / Под ред. А. П. Коренева. – М. : Московская академия МВД России, Изд-во «Щит-М», 2000. – 304 с.
2. Колпаков В. К. Адміністративне право України: Підручник. – К. : Юрінком Інтер, 1999. – 736 с.
3. Новий тлумачний словник української мови: В 4 т. / Укл. В. Яременко, О. Сліпушко. – К. : Видавництво «Аконіт», 1999. – Т. II: Ж-ОБД. – 910 с.; Т. III: ОБЕ-РОБ. – 927 с.
4. Бахрах Д. Н. Административное принуждение в СССР, его виды и основные тенденции развития: Автореф. дисс. ... докт. юрид. наук. – М., 1972. – 39 с.

РЕГИОНАЛЬНАЯ УНИФИКАЦИЯ В СФЕРЕ КОЛЛИЗИОННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ВОПРОСОВ РАСТОРЖЕНИЯ БРАКА

Мещанова Мария Валентиновна

*доцент кафедры гражданского права юридического факультета
Белорусского государственного университета,
кандидат юридических наук, доцент
(г. Минск, Республика Беларусь)*

В рамках региональных интеграционных образований, таких как Европейский Союз (далее – ЕС), гармонизация, а тем более унификация семейного законодательства, не являются программными целями деятельности. Вместе с тем экономическое сближение государств-членов, сопровождаемое свободой перемещения лиц, неизбежно приводит к росту численности трансграничных браков. Это в свою очередь является нормообразующим фактором, влияющим на необходимость совершенствования коллизионного регулирования брачно-семейных

отношений, в направлении его либерализации, придания более гибкой формы, максимальной учитывающей локализацию интересов субъектов. При этом не следует забывать, что сфера семейных отношений является одной из традиционных областей правового регулирования, которое сформировалось под воздействием местных обычаев, традиций, норм морали и, которое защищается и поддерживается каждым государством. Именно поэтому материально-правовая унификация в указанной сфере минимальна, и в обозримом будущем вряд ли будет достигнут значительный прогресс в данном направлении. Ввиду практического отсутствия материальной унификации, особое значение приобретает разработанное коллизионное регулирование, которое в сфере брачно-семейных отношений главным образом базируется на национальном праве и отличается значительной спецификой. Так, по мнению Н. И. Марышевой, «коллизионный способ регулирования, несомненно, является сейчас основным» [1, с. 8]. Таким образом, особое внимание следует уделять прогрессивному развитию коллизионного регулирования брачно-семейных отношений, в том числе вопросов расторжения брака и признания брака недействительным. В этой связи несомненный исследовательский интерес представляет опыт ЕС по региональной унификации упомянутого коллизионного регулирования.

Вопросы выбора права, применимого к разводу и раздельному проживанию супругов по решению суда, урегулировал унифицированный акт ЕС – Регламент Совета (ЕС) № 1259/2010 от 20 декабря 2010 г. применяющий продвинутое сотрудничество в сфере права, подлежащего применению к разводу и судебному разлучению супругов (далее – Регламент Рим III) [2]. Указанный Регламент принят в рамках продвинутого сотрудничества ряда государств-членов ЕС, и для этих государств является обязательным. Он действует в отношении: Бельгии, Болгарии, Германии, Греции, Испании, Франции, Италии, Латвии, Литвы, Люксембурга, Венгрии, Мальты, Австрии, Португалии, Румынии, Словении (16 государств из 28). Согласно п. 9 Преамбулы к Регламенту Рим III он должен создать четкую, всеобъемлющую правовую базу в области права, применимого к разводу и раздельному проживанию супругов по решению суда, предоставив гражданам соответствующие результаты с точки зрения правовой определенности, предсказуемости и универсальности, а также предотвращения ситуации, возникающей, когда один из супругов подает на развод ранее другого для того, чтобы обеспечить регулирование процесса заданным правом, которое он или она считает более благоприятным для своих собственных интересов. Регламент Рим III не затрагивает коллизионное регулирование вопросов, подлежащих рассмотрению и решению на предварительном слушании дела, таких как: дееспособность и юридическая действительность брака; последствия развода или раздельного проживания супругов по решению суда в отношении имущества, фамилии, обязанностей родителей, алиментных обязательств или любых других вспомогательных мер. Эти вопросы должны

регулироваться коллизионными нормами, применимыми в участвующем государстве-члене ЕС. Осознанный выбор обоих супругов является базовым принципом Регламента. Так, согласно ст. 5 супруги могут заключить соглашение об определении права, применимого к разводу и раздельному проживанию супругов по решению суда при условии, что данное право является одним из следующих:

а) правом государства, в котором супруги постоянно проживают на момент заключения соглашения; или

б) правом государства, в котором находилось последнее место постоянного проживания супругов, поскольку один из них продолжает проживать в данном государстве на момент заключения соглашения; или

в) правом государства, гражданином которого является один из супругов на момент заключения соглашения; или

г) правом суда.

Таким образом, в сфере семейных отношений применяется один из базовых принципов современного коллизионного регулирования – принцип автономии воли сторон (*lex voluntatis*). Однако свободное волеизъявление супругов относительно выбора применимого права ограничивается четырьмя возможными вариантами. Это ограничение свидетельствует о необходимой взаимосвязи применимого права с личным законом заинтересованных субъектов (*lex patriae* или *lex domicilii*) или с законом суда (*lex fori*). Соглашение, определяющее применимое право, может быть заключено и изменено супругами в любое время, но не позднее чем во время рассмотрения дела судом.

Согласно ст. 8 Регламента Рим III в отсутствие выбора применимого права по соглашению между супругами суд осуществляет выбор, следуя определенному алгоритму последовательного использования ряда коллизионных привязок. Причем каждая последующая привязка может быть применена только при отсутствии возможности сослаться на предыдущую. Несомненной целью законодателя в данном случае является стремление избежать расщепления статута развода и раздельного проживания супругов. Именно поэтому суд выбирает единое применимое право, отдавая приоритет коллизионной привязке закон совместного постоянного проживания супругов (*lex domicilii*); при отсутствии такового, ссылаясь на закон гражданства обоих супругов (при его совпадении) (*lex patriae*); если эту альтернативу также применить не возможно – используется закон суда (*lex fori*).

Хотелось бы также обратить внимание на содержание ст. 10 Регламента Рим III. Согласно данной норме в тех случаях, когда применимое право не предусматривает положений о разводе или не предоставляет одному из супругов равный доступ к разводу или раздельному проживанию супругов по решению суда по признаку пола, подлежит применению право суда. Данное положение ориентировано на защиту прав, свобод и законных интересов супругов. Оно базируется на осознании того факта, что семейное

законодательство некоторых стран, основываясь, в первую очередь, на религиозных постулатах и традициях, может допускать дискриминацию по признаку пола. Указанное положение по своему содержанию близко примыкает к оговорке о публичном порядке.

Таким образом, положения Регламента Рим III отражают современные подходы к коллизионному регулированию вопросов расторжения брака и раздельного проживания супругов по решению суда, отдавая приоритет свободному волеизъявлению сторон, а также предусматривая максимально возможную связь применимого права с личным статутом супругов и subsidiарно – с законом суда.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Марышева Н. И. Семейные отношения с участием иностранцев: правовое регулирование в России / Н. И. Марышева. – М. : Волтерс Клувер, 2007. – 328 с.
2. Регламент Совета (ЕС) № 1259/2010 от 20 декабря 2010 г. применяющий продвинутое сотрудничество в сфере права, подлежащего применению к разводу и судебному разлучению супругов // Official Journal. – L 343. – 29.12.2010. – P. 10–16.

ИНОСТРАННЫЙ ЭЛЕМЕНТ В БРАЧНО-СЕМЕЙНЫХ ОТНОШЕНИЯХ: ОСОБЕННОСТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

Мисаревич Наталия Валентиновна

*заведующий кафедрой специальных юридических дисциплин частного
учреждения образования «БИП – Институт правоведения»,*

кандидат юридических наук, доцент

(г. Гродно, Республика Беларусь)

Брачно-семейные отношения относятся к числу таких явлений, интерес к которым не ослабевает с момента их появления и до наших дней, что объясняется их многогранностью и значимостью в жизни людей. С точки зрения права интерес представляют лишь те стороны жизнедеятельности семьи, которые могут быть подвергнуты правовому регулированию. Именно брак, как древнейший институт частного, в том числе международного частного права, отражает юридические различия, присутствующие в национальных законодательствах различных государств.

В последние годы вопросы правового регулирования семейных отношений с участием иностранных граждан приобрели особую актуальность. В условиях миграции иностранной рабочей силы, наплыва беженцев и переселенцев наблюдается рост числа браков, заключаемых

белорусскими гражданами с иностранцами либо белорусскими гражданами на территории иностранных государств. В связи с этим важно найти ответ на вопрос: право какой страны следует применять при заключении, прекращении или признании недействительным брака с участием иностранного элемента? Это связано с тем, что нормы семейного права различных государств очень разнообразны, и унификацию брачного законодательства осуществить очень трудно. Правовое регулирование в данной области базируется на национально-исторических обычаях, определяется нравственными и религиозными традициями страны. Поэтому практически любое отличие иностранного права от национального права по вопросам брачно-семейных отношений может привязываться к оговорке о публичном порядке. Например, возраст для вступления в брак в разных странах может отличаться (в Беларуси – с 18 лет, а в исключительных случаях брачный возраст может быть снижен, но не более чем на три года), в некоторых странах есть требование об истечении определенного срока после развода или смерти супруга для вступления в новый брак. Кодекс Республики Беларусь о браке и семье – КоБС РБ) устанавливает запрет на применение законодательства о браке и семье иностранного государства, если такое применение противоречит законодательству Республики Беларусь [1, ст. 237].

В соответствии с Законом Республики Беларусь «О правовом положении иностранных граждан и лиц без гражданства в Республике Беларусь» иностранные граждане пользуются в Республике Беларусь правами и несут обязанности в брачных и семейных отношениях наравне с гражданами республики [2]. Основным коллизионным вопросом при заключении брака является возможность признания брака, совершенного за пределами государства суда, действительным в рамках юрисдикции страны суда. Для этого особую значимость имеют такие элементы как форма брака и материальные условия вступления в брак. Коллизионные привязки могут оговариваться в договорах о правовой помощи (многосторонних или двусторонних).

КоБС РБ определяет следующие правила заключения браков граждан Республики Беларусь с иностранными гражданами и лицами без гражданства. Браки граждан Беларуси с иностранными гражданами и лицами без гражданства заключаются в республике органами, регистрирующими акты гражданского состояния в соответствии с законодательством страны. Это означает, что в Беларуси юридические последствия порождает только брак, зарегистрированный должным образом, а церковная форма брака используется по желанию лиц, вступающих в брак, и не порождает, с точки зрения государства, взаимных прав и обязанностей супругов.

Браки между гражданами Республики Беларусь, проживающими за пределами страны, заключаются в консульских учреждениях, дипломатических представительства в случае выполнения ими консульских функций. Если такие браки или браки граждан Республики Беларусь с

иностранцами заключены за пределами страны, то эти браки признаются действительными в Беларуси, если они заключены с соблюдением формы брака, установленной законом места его совершения и не противоречат условиям вступления в брак по КоБС РБ [1, ст. 230].

Именно национальное законодательство содержит специальные требования об условиях заключения брака с иностранным элементом. Например, оформление браков между лицами, один из которых постоянно проживает за границей или состоит в гражданстве другого государства, требует представления документов, свидетельствующих об отсутствии брака за пределами Беларуси. Так, иностранными гражданами и лицами без гражданства представляются документ об отсутствии зарегистрированного брака с другим лицом (выдается компетентным органом государства постоянного проживания либо компетентным органом государства гражданской принадлежности иностранного гражданина, если гражданин не проживает на территории государства гражданской принадлежности), документ, подтверждающий прекращение предыдущего брака (выдается компетентным органом государства, на территории которого прекращен брак) [3].

КоБС РБ устанавливает, что браки между иностранными гражданами или лицами без гражданства, которые заключены за пределами Республики Беларусь с соблюдением законодательства соответствующего государства, признаются действительными в Республике Беларусь. Но вопрос о признании на территории Беларуси однополых браков не обсуждается, так как, во-первых, брак в Беларуси – это союз между мужчиной и женщиной, и, во-вторых, признание основанных на иностранном праве актов гражданского состояния не может иметь место, если такое признание противоречит законодательству республики.

Ст. 228 КоБС РБ закрепляет правило о распространении на иностранцев национального режима в брачно-семейных отношениях. Коллизионное регулирование по этим вопросам в белорусском праве не предусмотрено. Споры о личных и имущественных отношениях супругов в браках с иностранным элементом белорусский суд будет рассматривать по белорусскому законодательству. Такой подход можно объяснить тем, что большая часть норм о правоотношениях супругов может быть отнесена к публичному порядку. Например, в Беларуси взаимоотношения супругов исходят из равенства мужчины и женщины, поэтому любое ущемление прав жены в брачных отношениях по иностранному праву не совместимо с белорусским публичным порядком.

Таким образом, законодательство Республики Беларусь в полном объеме и без ущерба для граждан Республики Беларусь регулирует любые вопросы, касающиеся брачно-семейных отношений с участием иностранных граждан и лиц без гражданства.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Кодекс Республики Беларусь о браке и семье: Принят Палатой представителей 3 июня 1999 г.: одобрен Советом Республики 24 июня 1999 г.: текст Кодекса по состоянию на 24.12.2015 г. // Консультант Плюс: Беларусь. Технология 3000 [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр», Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2017.
2. О правовом положении иностранцев и лиц без гражданства в Республике Беларусь: закон Респ. Беларусь от 4 янв. 2010 г. №105-3 // Консультант Плюс: Беларусь. Технология 3000 [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр» Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2017.
3. Об административных процедурах, осуществляемых государственными органами и иными организациями по заявлению граждан: Указ Президента Респ. Беларусь от 26 апреля 2010 г. № 200 (в ред. 24.06.2012 г.) // Консультант Плюс: Беларусь. Технология 3000 [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр» Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2017.

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА НАГЛЯД ЯК ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Надієнко Олена Іванівна

*доцент кафедри кримінального,
цивільного та міжнародного права
юридичного факультету Запорізького
національного технічного університету,
кандидат юридичних наук, доцент*

Функціями державного регулювання у сфері пенсійного забезпечення пропонується вважати основні, чітко виражені види (напрями) регулюючого впливу держави на пенсійне забезпечення громадян, що здійснюється компетентними органами на підставі закону притаманними їм методами з метою досягнення цілей такого впливу. У своїй сукупності функції визначають склад, спрямованість та зміст регулятивної діяльності.

Більш глибокому уявленню про сутність функцій державного регулювання у пенсійній сфері має сприяти їх класифікація. Поширеною є точка зору, за якою функції державного регулювання поділяються на загальні, спеціальні та допоміжні. До загальних функцій державного регулювання у сфері пенсійного забезпечення доцільно віднести, зокрема, інформаційне забезпечення та нагляд, оскільки будь-яка діяльність у цій сфері здійснюється шляхом послідовного їх застосування.

Жоден управляючий орган не буде працездатним за відсутності інформації про стан об'єкта управління. Функція *інформаційного забезпечення* є тією функцією державного регулювання у сфері пенсійного забезпечення, що дозволяє мати чітке й конкретне уявлення про сутність, характер та стан пенсійної сфери, її складових, і, як наслідок, своєчасно приймати кваліфіковані та виважені рішення з досягнення цілей державного регулювання. У процесі виконання цієї функції здійснюється збір, фіксація та аналіз інформації про платників внесків, осіб, що підлягають пенсійному страхуванню, учасників та вкладників недержавних пенсійних фондів, вартість пенсійних активів, напрямки та результати інвестування тощо.

Стаття 53 Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення» від 09 липня 2003 р. № 1057–IV покладає на органи, що надають послуги з недержавного пенсійного забезпечення, обов'язок інформувати громадськість про здійснювану ними діяльність шляхом оприлюднення інформації. Вимоги до складу інформації, що підлягає оприлюдненню, та періодичності її оприлюднення встановлює Нацкомфінпослуг України [3].

Основні засади інформаційного забезпечення у сфері загальнообов'язкового державного пенсійного страхування містяться в Законі України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 09 липня 2003 р. № 1058–IV, стаття 22 якого передбачає порядок використання інформації у цій сфері, зокрема, відомостей системи персоніфікованого обліку виконавчими органами Пенсійного фонду України, надання цієї інформації іншим суб'єктам, її захист, відповідальність за незаконне розголошення. А стаття 97 Закону регламентує порядок щорічного офіційного оприлюднення інформації про Накопичувальний фонд [2].

Сьогодні Україна знаходиться на етапі переходу до інформаційного суспільства. У зв'язку з означеним інформаційні ресурси набувають надважливого значення. На основі новітніх інформаційних технологій створюється система обліку у сфері загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. У загальноприйнятому значенні поняттям обліку охоплюється процес ідентифікації, вимірювання, збирання, аналізу, підготовки, інтерпретації та передачі суб'єктам важливої для прийняття рішень інформації. Органи Пенсійного фонду України здійснюють облік застрахованих осіб та страхових свідоцтв, персоніфікований облік надходження страхових внесків, коштів на накопичувальних пенсійних рахунках тощо.

В державному регулюванні інформаційне забезпечення взаємопов'язане з іншими функціями, зокрема – з наглядом. *Нагляд* у сфері пенсійного забезпечення покликаний забезпечити, перш за все, оперативне реагування на факти порушення пенсійного законодавства.

Система нагляду у сфері пенсійного забезпечення поділяється на частини, що різняться об'єктом нагляду, номенклатурою органів, що його здійснюють, їх повноваженнями, а також обсягом і засобами здійснення

відповідного виду нагляду [1, с. 101]. Дещо відмінними є й цілі здійснення кожного з видів нагляду. Тож, йдеться про такі види нагляду у сфері пенсійного забезпечення, як: 1) державний нагляд у сфері пенсійного забезпечення; 1) нагляд за діяльністю Пенсійного фонду, що здійснюється Наглядовою радою.

Наглядова рада Пенсійного фонду створюється з метою здійснення контролю за виконанням Пенсійним фондом законодавства про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, статутних завдань та цільового використання коштів Пенсійного фонду. До Наглядової ради, яка складається з п'ятнадцяти осіб, входять у рівній кількості представники від держави, застрахованих осіб і роботодавців. Наглядову раду очолює голова. Члени Наглядової ради здійснюють повноваження на громадських засадах. Строк повноважень членів Наглядової ради становить шість років [2].

Наглядова рада – орган, який має суттєві повноваження. Їх реалізація може тягнути серйозні наслідки. Але пенсійне законодавство не регламентує питання юридичної відповідальності у разі неефективної роботи Ради. Тож така система не гарантує належне виконання обов'язків, покладених на Наглядову раду. З іншого боку, відсутність реальної можливості примусового виконання рішення Наглядової ради ставить під сумнів ефективність функціонування цього органу як такого і перетворює його переважно на консультативний орган, доцільність існування якого видається сумнівною [1, с. 105].

Що ж до державного нагляду у сфері пенсійного забезпечення, то його об'єкт є ширшим, ніж об'єкт нагляду, здійснюваного Наглядовою радою. Функції державного нагляду законодавцем розподілено між кількома центральними органами виконавчої влади (Мінпраці, Міністерством фінансів, Рахунковою палатою, Нацкомфінпослуг, НКЦПФР, НБУ), що, з одного боку, дозволяє здійснювати нагляд на високому рівні, а з іншого, створює об'єктивні умови для недостатньої координованості дій цих органів, що може призвести до безсистемної реалізації їхніх повноважень у сфері державного нагляду.

Закон № 1058 сумістив поняття «державне регулювання» та «державний нагляд». Останнє дає підстави вважати, що законодавець розглядає державний нагляд у сфері пенсійного забезпечення як спосіб (форму) здійснення контролю за дотриманням пенсійного законодавства. Такий погляд співпадає з поглядом вчених, зокрема О. Андрійко, В. Шестака, С. Жадана, на нагляд як різновид контролю або ж як спеціальний контроль.

Чітке визначення функцій державного регулювання у сфері пенсійного забезпечення та їх наукове обґрунтування мають сприяти успішному вирішенню завдань державного регулювання у зазначеній сфері.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Жадан С. В. Організаційно-правові засади управління державним соціальним страхуванням : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Жадан Сергій Вікторович. – К., 2008. – 182 с.
2. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування : Закон України від 09 липня 2003 р. № 1058–IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №№ 49–51. – Ст. 376 (з наступними змінами та доповненнями).
3. Про недержавне пенсійне забезпечення : Закон України від 09 липня 2003 р. № 1057–IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 47–48. – Ст. 376 (з наступними змінами та доповненнями).

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЩОДО ПРОДОВЖЕННЯ МОРАТОРІЮ НА ПРОДАЖ ЗЕМЕЛЬ В УКРАЇНІ

Ніколенко Марина Ігорівна
студентка другого курсу факультету
історії та права Кіровоградського
державного педагогічного університету
імені Володимира Винниченка

Україна – одна з найбагатших у Європі і світі держав за загальною кількістю природних багатств. Наявність величезних масивів родючих земель та сприятливі кліматичні умови, дають змогу вирощувати, у величезній кількості та найвищій якості, сільськогосподарську продукцію.

Земля – це найцінніший ресурс у світі. Тому, продаж землі є злочином перед українською нацією та історією. Земля сільськогосподарського призначення повинна належати державі. Продавати повинні лише продукт який вирощений на цій землі. Відповідно до ст. 14 Конституції України «Земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави. Право власності на землю гарантується. Це право набувається і реалізується громадянами, юридичними особами та державою виключно відповідно до закону» [2].

На сьогоднішній день в Україні тимчасово запроваджений мораторій, який обмежує конституційні права власників земельних ділянок, що закріплені також у ч. 1 ст. 90 Земельного Кодексу України (далі – ЗК України): «Власники земельних ділянок мають право продавати або іншим шляхом відчужувати земельну ділянку, передавати її в оренду, заставу, спадщину; самостійно господарювати на землі; використовувати у встановленому порядку для власних потреб наявні на земельній ділянці загальнопоширені корисні копалини, торф, лісові насадження, водні об'єкти, а також інші корисні властивості землі; споруджувати жилі будинки, виробничі та інші будівлі і споруди» [1].

Велика когорта науковців у своїх працях досліджували проблеми продажу земель сільськогосподарського призначення. Але безпосередньо, проблема мораторію на продаж землі стала предметом дослідження таких учених як, О. О. Євдокимов, А. Д. Юрченко, Т. О. Коваленко, О. О. Погрібний. Детально досліджував питання щодо мораторію, доктор юридичних наук, професор А. М. Мірошніченко, що знайшло відображення у численних працях науковця [5]. Відомий противник мораторію на продаж сільськогосподарських земель А. М. Мірошніченко зазначає, що обмеження чи навіть позбавлення власників можливості розпоряджатися їх земельними ділянками фактично в багатьох випадках означає позбавлення власника більшої частини благ, які могло б принести йому здійснення права власності. Така ситуація матиме місце, скажімо, коли особа володіє невеликою за площею ділянкою сільськогосподарського призначення, яку економічно недоцільно використовувати за цільовим призначенням. Адже середній розмір земельної частки (паю) в Україні складає 4 гектари [5].

Обгрунтованою також видається позиція доктора юридичних наук, Т. О. Коваленко, що мораторій не поширюється на випадки звернення стягнення на земельні ділянки сільськогосподарського призначення, якщо таке стягнення здійснюється у рамках виконавчого провадження [3].

Взагалі, мораторій (заборона) на відчуження земельних часток (паїв), був запроваджений Законом України «Про угоди щодо відчуження земельної частки (паю)» від 18.01.2001 р. (нині втратив чинність). Закон тимчасово забороняв укладати угоди щодо купівлі-продажу, дарування земельної частки (паю), або іншим способом відчужувати зазначені частки (паї), крім передачі їх у спадщину та при викупі земельних ділянок. Мораторій мав діяти до врегулювання порядку реалізації прав громадян і юридичних осіб на земельну частку (пай).

В Україні продовжили дію мораторію на продаж сільськогосподарських земель. Основним аргументом зазначалось, що селяни не готові до конкуренції на ринку землі, але більшість юристів, науковців та деякі депутати вважають, що думкою селян маніпулюють [11].

З прийняттям 25 жовтня 2001 року Земельного кодексу України мораторій не був знятий, а навпаки набув своєї актуальності – пункт 15 Розділу X «Перехідні положення» заборонив відчуження не лише земельних часток (паїв), а й земельних ділянок для ведення селянського (фермерського) господарства та іншого товарного сільськогосподарського виробництва [1]. Спочатку заборона мала діяти до 1 січня 2005 року, проте згодом Законами від 06.10.2004 р. «Про внесення змін до Земельного Кодексу України» [6] та від 19.12.2006 року «Про внесення змін до Земельного Кодексу України щодо заборони продажу земель сільськогосподарського призначення до прийняття відповідних законодавчих актів» [7] дія мораторію була продовжена, а Законами від 03.06.2008 р. «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» [8] та від 20.12.2011 р. «Про внесення змін до розділу X «Перехідні

положення» Земельного Кодексу України щодо заборони на відчуження та зміну цільового призначення земель сільськогосподарського призначення» [9], мораторій фактично був зроблений безстроковим, оскільки його строк було продовжено до набрання чинності Закону України «Про державний земельний кадастр та про ринок земель». На даний час, згідно останніх змін, запроваджених Законом України «Про внесення змін до Земельного кодексу України» від 20.11.2012 р. [10], положення про мораторій сформульовані таким чином: «до набрання чинності законом про обіг земель сільськогосподарського призначення, але не раніше 1 січня 2016 року, не допускається: а) купівля-продаж земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної та комунальної власності, крім вилучення (викупу) їх для суспільних потреб; б) купівля-продаж або іншим способом відчуження земельних ділянок і зміна цільового призначення (використання) земельних ділянок, які перебувають у власності громадян та юридичних осіб для ведення товарного сільськогосподарського виробництва, земельних ділянок, виділених в натурі (на місцевості) власникам земельних часток (паїв) для ведення особистого селянського господарства, а також земельних часток (паїв), крім передачі їх у спадщину, обміну земельної ділянки на іншу земельну ділянку відповідно до закону та вилучення (викупу) земельних ділянок для суспільних потреб» [1].

Водночас існування мораторію на продаж сільськогосподарських земель не знаходить підтримки у багатьох правознавців, оскільки має цілу низку негативних наслідків: заблокована оптимізація землеволодінь і землекористувань, що утворюються внаслідок паювання земель сільськогосподарського призначення, стимулюються негативні явища землекористування – черезсмужжя, вкраплення, малоземелля, далекоземелля тощо; селяни старших вікових груп та їх спадкоємці не можуть реалізувати своє право власності на землю [4]. Вважається, що заборона відчуження земельних ділянок сільськогосподарського призначення є шкідливою для економіки.

Отже, питання щодо мораторію на продаж сільськогосподарських земель залишається не вирішеним і дискутується не тільки у наукових колах, а також серед народних депутатів України та юристів-практиків. Незважаючи на те, що мораторій має тимчасовий характер, визначити момент, коли він буде знятий не можливо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Земельний Кодекс України: Закон України від 25.10.2001 року // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 3-4. – Ст. 27.
2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
3. Коваленко Т. О. Право на землю і банкрутство: теоретичні та практичні проблеми // Земельне право України. – 2006. – № 1. – С. 15 – 24.

4. Літошенко О. С. Правове регулювання економіки / О. С. Літошенко // Проблема мораторію на продаж земель сільськогосподарського призначення. – Київ, – 2014. – № 14. – С. 284 – 293.
5. Мірошниченко А. М., Марусенко Р. І. Науково-практичний коментар Земельного кодексу України, 3-тє видання, змінене і доповнене. – К. : Алерта, ЦУЛ, 2011. – 516 с.
6. Про внесення змін до Земельного Кодексу України: Закон України від 06.10.2004 року // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 2. – Ст. 25.
7. Про внесення змін до Земельного Кодексу України щодо заборони продажу земель сільськогосподарського призначення до прийняття законодавчих актів: Закон України від 19.12.2006 року // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 9. – Ст. 78.
8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України: Закон України від 03.06.2008 року // Відомості Верховної Ради України. – 2008. – № 27–28. – Ст. 253.
9. Про внесення змін до розділу Х «Перехідні Положення» Земельного Кодексу України щодо заборони на відчуження та зміну цільового призначення: Закон України від 20.12.2011 року // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 29. – Ст. 338.
10. Про внесення змін до Земельного Кодексу України: Закон України від 20.11.2012 року // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 1. – Ст. 3.
11. Степанов С. В. Щодо зняття мораторію на продаж земель сільськогосподарського призначення / С. В. Степанов // Науковий вісник Ужгородського національного університету : Серія: Право / Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2014. Вип. 26. – С. 130 – 132.

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПОСАДОВИХ ОСІБ

Окопник Олена Миколаївна
доцент кафедри галузевого права
Кіровоградського державного педагогічного університету
імені Володимира Винниченка,
кандидат юридичних наук, доцент

В умовах реформування засад державного управління постає питання перегляду принципів та методів притягнення до відповідальності посадових осіб задля забезпечення ефективності проведення реформ в Україні. Захист прав та інтересів громадян потребує не лише чітких юридичних роз'яснень, а передусім усвідомлення посадовою особою своїх обов'язків та

відповідальності. Для досягнення даної мети держава повинна визначити кримінальну, адміністративну, дисциплінарну відповідальність посадовців у разі порушенні прав громадян та спричинення йому шкоди неправомірними діями посадовці залежно від характеру допущеного правопорушення і наслідків, що настали [8].

Питання регулювання адміністративної відповідальності посадових осіб є актуальними, оскільки деякі посадові особи навіть не здогадуються, яка відповідальність настає за їх незаконні дії, а як відомо «незнання законів не звільняє від відповідальності». Відповідальність посадових осіб за свої дії є реальною проблемою сьогодення.

Так, питаннями, пов'язаними із відповідальністю посадових осіб займалися представники різних галузей права, серед яких: Н. О. Армаш, А. А. Горницький, А. Т. Комзюк, А. Н. Костюков, А. В. Матиос, О. В. Петришин, С. В. Петков, Л. О. Фещенко, Н. П. Христинченко та інші.

Важлива роль у забезпеченні реалізації завдань та функцій державної служби належить посадовим особам. Вони, будучи частиною управлінських кадрів, безпосередньо беруть участь в їх формуванні. Посадова особа є професійним виконавцем управлінських функцій. Вона має особливий правовий статус, який надає змогу активно впливати на виконання завдань відповідної організаційної структури.

Посадова особа наділена всіма правовими засобами для забезпечення ефективного функціонування відповідної організації [5].

У юридичній літературі визначені ознаки, які характеризують посадову особу як спеціальний суб'єкт юридичної відповідальності:

1) для них встановлюється підвищена відповідальність, оскільки наслідки посадових правопорушень негативно проявляються за межами посади;

2) правові норми про відповідальність посадових осіб за порушення по службі враховують особливості служби як виду трудової діяльності;

3) притягнення службовця до одного виду відповідальності не означає, що це ж діяння кваліфікується як інший вид правопорушення, наслідком якого є певний вид юридичної відповідальності;

4) встановлюють спеціальні заходи відповідальності за службові порушення (пониження в посаді, пониження в спеціальному званні, позбавлення рангу державного службовця). Зокрема, прикладом може бути встановлення заходів адміністративної і дисциплінарної відповідальності, що найчастіше застосовується на практиці [3].

Важливою обставиною, на яку необхідно зазначити у контексті адміністративної відповідальності посадових осіб, є корупція і корупційні діяння. У статті 1 Закону України «Про запобігання корупції», під корупцією розуміється використання особою, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для

себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей [7]. Також стаття 65 вказаного Закону [7] вказує, що за вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень особи, притягаються до кримінальної, адміністративної, цивільно-правової та дисциплінарної відповідальності у встановленому законом порядку. У разі вчинення від імені та в інтересах юридичної особи її уповноваженою особою злочину самостійно або у співучасті до юридичної особи у випадках, визначених Кримінальним кодексом України, застосовуються заходи кримінально-правового характеру[8].

Подолання корупції в Україні є серйозною проблемою, нерозв'язання і загострення якої визначає міжнародне становище нашої держави та політичний імідж у світі.

7 квітня 2011 року Кодекс України про адміністративні правопорушення доповнено главою 13-А «Адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією»[4], але вже більше п'яти років має свою актуальність

Норми адміністративного права закріплюють і регулюють два види відповідальності посадових осіб – адміністративну і дисциплінарну. Відповідно до статті 14 Кодексу про адміністративні правопорушення України (далі – КУпАП), посадові особи підлягають адміністративній відповідальності за адміністративні правопорушення, які пов'язані з недодержанням установлених правил у сфері охорони порядку управління, державного і громадського порядку, природи, здоров'я населення та інших правил, забезпечення виконання яких входить до їхніх службових обов'язків [4]. Це дає змогу простежити безпосередній зв'язок відповідальності і виконання службових повноважень, а водночас встановити можливість накладення адміністративних стягнень за службові правопорушення. Отже, службово-правовий статус зумовлює межі і характер відповідальності цих осіб [3].

Теорія адміністративного права виділяє такі види підстав:

- фактичні (вчинення особою особливого виду правопорушення – адміністративного, тобто наявність ознак правопорушення);
- юридичні (наявність у діях особи юридичного складу правопорушення: суб'єкта, суб'єктивної сторони, об'єкта, об'єктивної сторони);
- процесуальні (наявність процесуальних норм, які забезпечують притягнення винної особи до адміністративної відповідальності) [2].

Тож підставою адміністративної відповідальності необхідно розуміти умови, за наявності яких можливе притягнення особи до адміністративної відповідальності.

Щодо специфіки предмета адміністративно-деліктних відносин, то можна виділити як мінімум чотири найважливіші умови, за яких для посадовців може наставати адміністративна відповідальність:

1) здійснення дій, що містять пряме порушення загальнообов'язкових адміністративних правил або правил поведінки державного службовця;

2) видання наказів і вказівок, які порушують положення встановлених загальнообов'язкових правил, тобто не відповідають їм;

3) невиконання обов'язків зі здійснення контролю за виконанням підпорядкованими особами встановлених у нормативних правових актах загальнообов'язкових правил поведінки або адміністративних процедур;

4) дотримання встановлених правил входить у коло посадових обов'язків і фіксується у відповідних посадових інструкціях [7].

Для кваліфікації правового положення посадовця не має значення обсяг його функцій, проте він може бути врахований при кваліфікації адміністративного проступку, тобто при накладенні адміністративних стягнень [1].

Назвемо ще одну проблему адміністративної відповідальності посадових осіб, яка виникає на практиці. Посадові особи несуть відповідальність за невиконання та недбале виконання службових обов'язків, у тому числі і обов'язків щодо управління відповідною організаційною структурою. В цьому випадку потрібно проводити розмежування відповідальності посадової особи і відповідальності юридичної особи, про що неодноразово наголошувалося в юридичній літературі.

Отже, вирішуючи питання адміністративної відповідальності посадової особи за дії юридичної особи, слід брати до уваги причину протиправних наслідків і причинно-наслідковий зв'язок. Посадова особа повинна нести адміністративну відповідальність за дії лише у тому випадку, коли протиправні наслідки безпосередньо викликані її неналежним виконанням чи невиконанням службових повноважень. У всіх інших випадках юридична особа виступає самостійним суб'єктом адміністративної відповідальності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Агапов А.Б. Административная ответственность : учебник / А. Б. Агапов. – М.: «Статут», 2000. – 251 с.
2. Адміністративне право. Загальна частина : навч. посіб. / [Алфьоров С. М., Ващенко С. В., Долгополова М. М., Купін А. П.] – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 216 с.
3. Бахрах Д. Н. Административное право : учебник для вузов / Д. Н. Бахрах. – М. :Изд-во БЕК, 1999. – 798 с.

4. Кодекс України про адміністративні правопорушення: за станом на 5.10.2016 р. / Верховна Рада УРСР. – Офіц. вид. – К.: Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1984. – 1122 с.
5. Петришин О. В. Правовий режим державної служби: питання загальної теорії : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових вчень» / О. В. Петришин. – Харків, 1998. – 36 с.
6. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – №49 – Ст. 2056.
7. Стариков Ю. Н. Курс общего административного права : в 3 т. / Ю. Н. Стариков. – М.: НОРМА, 2002. – Т. II : Государственная служба. Управленческие действия. Правовые акты управления. Административная юстиция. – С. 85.
8. Фещенко Л. О. Відповідальність посадових осіб ОВС за порушення законодавства України «Про звернення громадян» / Л. О. Фещенко // Правова держава. – 2010. – Вип. 21. – С. 230–236.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМАТИКА ЗАСТОСУВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ІНВЕСТУВАННЯ В ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ УМОВАХ

Парій Богдана Богданівна
магістр права юридичного факультету Львівського
національного університету імені Івана Франка

На сучасному етапі свого соціально-економічного розвитку Україна перебуває на початку шляху до створення незалежної правової держави, заснованої на системі ринкових економічних відносин. З цим пов'язана дедалі більша актуальність питання інвестиційного клімату в державі, адже саме інвестування, зокрема і іноземне, створює міцні та тривалі форми співпраці національної економіки зі світовим ринком. [1, с. 255]

Нестабільність та нечіткість розвитку економічних процесів у нашій державі, що призводять до значного скорочення інвестицій у середині країни, підвищує зацікавленість у надходженні іноземного капіталу. Його участь економіці України означатиме не лише нагромадження додаткових фінансових ресурсів, передачу прогресивних технологій, здобуття досвіду організації виробництва за міжнародними стандартами, - наслідком якого стане розширення національної виробничої бази, «відкриття дверей» для нашої продукції на світовий ринок, створення нових робочих місць, підвищення рівня життя населення загалом.

Проте враховуючи існування значної конкуренції на міжнародному ринку [2, с. 11] капіталів і недостатню привабливість інвестиційного ринку

Україні зростає потреба розробки та прийняття законодавчої бази, яка сприятиме заохоченню надходження іноземного капіталу. Перші кроки в цьому напрямку вже зроблено - закладено основи правового регулювання іноземних інвестицій на внутрішньодержавному та міжнародному рівнях: прийняті Конституція України і закони, що регламентують відносини власності, підприємницьку, інвестиційну та зовнішньоекономічну види діяльності. Зокрема, значним поступом у цій сфері стало прийняття та набуття чинності Законом «Про акціонерні товариства» від 17.09.2008р. Існує тенденція про прийняття окремих законів про кожен з видів господарських товариств. Вдосконалюються [3, с.123] норми діючого цивільного, господарського і міжнародного приватного права, інших галузей права та законодавства (земельного, банківського, податкового, митного тощо); діє цілий комплекс нормативних актів, спеціально призначених для регулювання іноземного інвестування в Україні; укладено значну кількість двосторонніх і багатосторонніх міжнародних договорів України з питань інвестиційного співробітництва.

Однак, незважаючи на вже зроблене, правова база іноземного інвестування в Україні – і особливо її спеціальне законодавство у цій галузі – потребує значного розвитку та вдосконалення.[4, с. 31] Так, не зменшує обертів інтерес науковців до правової природи корпоративних прав, дискусії, щодо якої тривають і надалі, а законодавчі визначення цього поняття, нажаль, їх тільки поглиблюють. До сьогодні не існує єдиного підходу до вирішення питання про те, які договори, основна мета яких – набуття корпоративних прав, наділені інвестиційним характером. Постає питання про удосконалення законодавчої регламентації укладення окремих з них, а також покращення способів практичної реалізації права інвестора на захист.

Рішення,[5, с. 48] які приймаються українським законодавцем, часто суперечать один одному, не рідкістю є випадки дублювання норм, наявність прогалин в регулюванні відносин у даній сфері, недостатня координація і взаємодія з нормами суміжних сфер правового регулювання та нормами міжнародних договорів України. Не у повній мірі застовується і зарубіжний правовий досвід - юридичні конструкції, методи і засоби правового регулювання, ефективність яких доведена зарубіжною та міжнародною правовою практикою, не знаходять відбиття в українському законодавстві. Вказані недоліки суттєво знижують ефективність правової регламентації іноземних інвестицій в Україні, призводять до нестабільності її законодавства, що як наслідок – перешкоджає надходженню іноземного капіталу в країну.

Прогалини чинного законодавства України про іноземні інвестиції значною мірою зумовлені відсутністю теоретичних розробок у цьому напрямку. До недавнього часу проблеми правового регулювання іноземних інвестицій розглядалися вітчизняною правовою наукою як проблеми виключно іноземного права і лише на рубежі 90-х років, у зв'язку з докорінними змінами у політичному та економічному житті України,

активізується увага українських вчених до цієї галузі досліджень. Однак більшість опублікованих за останні роки праць мають виключно прикладний характер і присвячені окремим питанням правового регулювання іноземних інвестицій в Україні. [6, с. 48] Нажаль, до сьогодні відсутні відповіді на базові питання корпоративного регулювання. Фундаментальні теоретичні дослідження у цій галузі (серед яких у першу чергу можна назвати роботи В. М. Коссака, А. В. Омельченка), по суті, є винятком. Не розробленим залишаються правові категорії іноземного інвестування, такі як “іноземні-; інвестиції” та “іноземний інвестор”, недостатньо досліджені правова природа й особливості відносин, що складаються при здійсненні іноземного інвестування і підпадають під спеціальну правову регламентацію, не приділено належної уваги специфіці правового регулювання у цій сфері (його особливим завданням, напрямкам та межах, юридичним конструкціям і методам, що застосовуються, тощо). [7, с. 153] Також варто зазначити, що проблемам внутрішнього законодавства України про іноземні інвестиції присвячено досить багато досліджень у вітчизняній науці, то зміст і значення міжнародно-правового регулювання у даній сфері, його основні проблеми якого залишаються не висвітленими.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бондарев Тимур – Іноземні інвестиції в Україні – законодавче регулювання // Юридичний журнал Юстиніан. – 2004. – № 20(32).
2. Бек Ю. Б. Правове регулювання іноземних інвестицій у спеціальних (вільних) економічних зонах України (на матеріалах СЕЗ «Яворів») : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спеціальність 12.00.03 «цивільне право і цивільний процес ; сімейне право ; міжнародне приватне право». / Ю. Б. Бек. – Одеса, 2005. – 11 с.
3. Віноградова Г. – Іноземне позикове інвестування в Україні: стан і перспективи розвитку законодавчого регулювання // Право України. – 2000. № 1.
4. Гордієнко Тимур – Договір про спільну інвестиційну діяльність як форма міжнародного господарського співробітництва // Юридичний журнал Юстиніан. – №6/2005.
5. Гитман Л., Джонк М. Основы инвестирования: Пер.с англ. – М. :Дело,1997. – С. 19
6. Дозорець Ольга – Деякі практичні аспекти здійснення іноземного інвестування в Україні // Юридичний журнал Юстиніан. – 2004. - № 20 (32).
7. Козлов С. – Інвестиційна парадигма української економіки, або як звабити капітал на законних підставах // Юридичний журнал Юстиніан. – 2004. – № 20(32).

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ГРОМАДЯНИНА В УКРАЇНІ

Полторак Світлана Ігорівна

студентка I курсу гр. ДП-116

ПВНЗ «Кропивницький інститут

державного та муніципального управління»

Проголосивши незалежність, Україна стала на шлях побудови власної правової держави і громадянського суспільства. Одним з важливих питань залишається здійснення Україною свого конституційного обов'язку – забезпечення реалізації та захисту прав людини та громадянина.

Метою роботи є визначення основних проблем реалізації прав людини та громадянина в сучасній Україні.

Так, Сущенко В. М. відносить до проблем реалізації та захисту прав людини і громадянина України в контексті верховенства права наступні: низький рівень правової культури і правової свідомості більшої половини суспільства; незадовільний рівень зовнішнього виховного впливу на кожну людину з боку суспільства та самовиховання за наявності у багатьох людей реального відчуття власної честі та гідності; низький рівень дотримання правопорядку (законності) у житті суспільства і держави та беззастережної відповідальності кожної без винятку особи перед собою і оточенням за процес і результати своєї діяльності; нерівноправність гілок та органів державної влади та недосконалість функціонування місцевого самоврядування територіальних громад у реальному житті; низький рівень професіоналізму у сфері політичного та державного менеджменту і його виняткова залежність від особистих й групових (кланових) інтересів; відсутність чіткої структурованості громадянського суспільства і громадського контролю за діяльністю всіх органів державної влади; високий рівень корупції на всіх рівнях і шаблях державного і суспільного життя та відсутність політичної волі у його зменшенні; відсутність прямої обопільної залежності між людиною і громадянином та державою і суспільством [1, с. 29-30].

З погляду Сіренка В. рівень забезпечення конституційних прав в Українській державі є надзвичайно низьким. Крім того, що сама Конституція України не містить механізму забезпечення реалізації конституційних прав громадян, держава Україна також не може допомогти громадянам реалізувати їхні конституційні права [2, с. 22].

Оніщук М. В. звертає увагу ще на одну проблему реалізації прав та свобод людини і громадянина. Конституція України у розділі II «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина» закріпила широкий спектр прав і свобод людини, а також загальні принципи та положення, які мають на меті визначити зміст гарантій і механізмів реалізації цих прав і свобод. Однак слід пам'ятати, що деякі норми Основного Закону України

залишаються на сьогодні переважно декларативними. Це має своїм наслідком поширення правового нігілізму в суспільстві та породження недовіри громадян у спроможність держави забезпечити і гарантувати їх конституційні права. На підставі зазначеного набуває проблема удосконалення існуючої системи конституційних гарантій прав і свобод людини в Україні. Конструктивне розв'язання цієї проблеми передбачає удосконалення існуючих юридичних механізмів закріплення та реалізації конституційних прав і свобод громадянина в процесі системного оновлення основного закону [3, с. 32].

Висновок. На жаль, Україна ще не може похвалитися особливими досягненнями у галузі прав людини. Разом з тим, реалізація прав особистості – складне і багатогранне явище, що включає в себе не тільки діяльність правозастосовчих органів, а й активну діяльність самої особистості. Законодавець, визначаючи модель реалізації правової норми, яка закріплює права людини, багато в чому орієнтується на можливість безпосереднього їх використання особистістю. Проблема активності особистості в механізмі реалізації безпосередньо залежить від рівня її правосвідомості, правової культури та інформованості [4, с. 81].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Сущенко В. М. Проблеми реалізації та захисту прав і свобод людини та громадянина в Україні (в контексті верховенства права) / В. М. Сущенко // Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки – 2012. –Т. 129 – С. 28-31.
2. Сіренко В. Сучасний стан реалізації основних прав і свобод людини та громадянина в Україні / В. Сіренко // Право України. – 2009. № 4. – С. 22–28.
3. Оніщук М. В. Проблеми забезпечення прав людини в Україні: від Загальної декларації прав людини – до сьогодення / М. В. Оніщук // Право України. – 2009. –№ 4 – С. 29–35.
4. Єльнікова М. О. Удосконалення механізму реалізації та захисту прав людини. / М. О. Єльнікова // Проблеми законності. – 2015. – Вип. 129. – С. 76–83. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN /Pz_2015_129_11

ПРАВА ЛЮДИНИ ТА БІДНІСТЬ

*Пришлюк Оксана Василівна
студентка IV курсу групи ДП-113
ПВНЗ «Кропивницький інститут
державного та муніципального управління»*

Протягом останніх 4 років в Україні ухвалено декілька нормативних актів, направлених на подолання бідності:

2015 рік - Розпорядження Кабінету Міністрів України № 34-р – Плани імплементації актів законодавства ЄС, у тому числі Директиви Ради № 2000/78/ЄС від 27 листопада 2000 року.

2013 рік - Постановою Кабінету Міністрів України № 717 ухвалено Державну програму забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2016 року. Одним із завдань Програми є скорочення гендерного розриву в рівні заробітної плати жінок і чоловіків.

В 2016 році схвалено Стратегії подолання бідності та План заходів на 2016-2017 роки з реалізації Стратегії подолання бідності.

Але в цих документах практично не враховано гендерного чинника, пропоновані заходи є не ефективними і малозначущими.

Саме тому показник рівня бідності за останні 4 роки практично не змінився – приблизно чверть населення знаходиться за межею бідності. Рівень бідності у сім'ях з дітьми становить 29,3 %, у багатодітних сім'ях – 50,8 %, у сім'ях, де є діти та працуючі дорослі особи, – 36 %. Ризики бідності зростають із зменшенням розмірів населених пунктів. При цьому рівень сільської бідності майже вдвічі перевищує такий показник у великих містах (29,7 відсотка порівняно з 17,1 відсотка). Особливу групу ризику становлять сільські жінки.

Індекс гендерного розриву, який щорічно оприлюднюється Світовим економічним форумом, показує, що в Україні поглиблюється значний гендерний розрив в оплаті праці. В 2014 році Україна обіймала - 56 місце, в 2015 - 67, в 2016 - 69 місце. Одним із складових цього індексу є економічна рівність та можливості. Відповідно до даних 2014, 2015, 2016 років спостерігається тенденція до збільшення розриву в оплаті праці. В 2014 жінки отримували на 23,67%, в 2015 – на 25,1%, в 2016 – 25,71% менше за чоловіків

Як правило, більшу заробітну плату отримують керівники установ та закладів, представники топ – менеджменту. А кількість жінок на керівних посадах в системі державної служби, Верховній Раді топ – менеджменті бізнесу залишається незначним. Чоловіки частіше залучаються до робіт з важкими, шкідливими, особливо важкими і особливо шкідливими умовами праці, а також до роботи в нічний час, що передбачає підвищену оплату. Існує заборона для жінок працювати за певними професіями.

Крім того, виплати з соціального фонду страхування по з тимчасовій втраті працездатності прив'язаний до страхового стажу. Зокрема, при страховому стажі не менше трьох років виплачується 50% від середньої заробітної плати, стаж від трьох до п'яти років – 60%. Від 5 до 8 – 70%, більше 8 років - оплати проводяться в стовідсотковому обсязі. І тому саме молоді жінки, які мають малолітніх дітей потерпають від такої практики.

Висновки:

Є наступні ключеві проблеми:

- актуальним є збереження високого рівня гендерної сегрегації на ринку праці

- в країні відсутні дієві та ефективні механізми усунення гендерної нерівності на ринку праці.
- відсутня політична воля, щодо реалізації гендерних перетворень на рівні виконавчих органів влади
- відсутній ефективний діалог з організаціями громадянського суспільства, спрямованого на покращення практик повідомлення та розслідування випадків дискримінації;
- відсутній системні дослідження гендерної сегрегації на ринку праці в тому числі і в системі оплати праці
- гендерні проблеми не є в фокусі судової влади України, практична відсутність судової практики у справах про дискримінацію в оплаті праці за ознакою статі.

Задля зменшення рівня вертикальної та горизонтальної гендерної сегрегації на ринку праці в тому числі й в питаннях оплати праці потрібно:

1. продовжувати формувати інститути діалогу із суб'єктами громадянського суспільства (незалежні профспілки, громадські організації, дослідно-аналітичні групи);
2. започаткувати навчальні курси з гендерних питань для студентів, державних службовців, суддів і кандидатів у судді;
3. започаткувати публічну дискусію щодо питань нерівності оплати праці із залученням широких верств населення
4. активізувати інформаційну кампанію щодо проблем нерівної оплати праці за однаковою роботу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Розпорядження Кабінету Міністрів України № 34-р від 21 січня 2015 «Про схвалення розроблених Міністерством соціальної політики планів імплементації актів законодавства ЄС» Див. <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/34-2015-%D1%80>; [www.kmu.gov.ua /document/.../Action%20plan_78_13.01.15.pdf](http://www.kmu.gov.ua/document/.../Action%20plan_78_13.01.15.pdf)
2. Державна програма забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2016 року, що затверджена Постановою Кабінету Міністрів України № 717 від 26 вересня 2013 року // <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/717-2013-%D0%BF>.
3. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 березня 2016 р. № 161-р
4. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 8 серпня 2016 р. № 573-р
5. World Economic Forum, The Global Gender Gap Report 2014, p. 358. Opposite to the UNDP's scoring system, a score of 0 represents absolute inequality between men and women; a score of 1, absolute equality

ЕВОЛЮЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО ОПТИМІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ ОКРЕМИМИ ЧАСТИНАМИ РАЙОНУ РІЧКОВОГО БАСЕЙНУ

Рябець Катерина Анатоліївна

доцент кафедри правознавства

Київського національного університету культури і мистецтв,

кандидат юридичних наук, доцент

Статтю 13 Водного кодексу України [1] встановлено, що державне управління в галузі використання і охорони вод здійснюється за басейновим принципом на основі державних, цільових, міждержавних та регіональних програм використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів.

Черговим поштовхом для удосконалення інтегрованого управління водними ресурсами стало прийняття 4 жовтня 2016 року Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впровадження інтегрованих підходів в управлінні водними ресурсами за басейновим принципом» [4].

Даний Закон створив законодавчі передумови реформування системи управління водними ресурсами шляхом переходу від адміністративно-територіального до басейнового управління, при якому одиницею управління є район річкового басейну.

Суббасейн – це нове поняття у законодавстві України. Його змістом вищезазначений Закон доповнив статтю 1 Водного кодексу України, а саме: частина річкового басейну, стік води з якої через пов'язані водойми і водотоки здійснюється до головної річки басейну або водогосподарської ділянки нижче за течією.

Дещо по іншому регламентований зміст даного терміну у Директиві 2000/60/ЄС Європейського Парламенту і Ради «Про встановлення рамок діяльності Співтовариства в галузі водної політики» від 23 жовтня 2000 року [5]: зона суші, з якої весь поверхневий стік йде крізь низку потоків, річок і, можливо, озер до окремої точки на водному шляху (звичайно озеро або місце злиття річок).

Відповідно до ст. 13¹ Водного кодексу України гідрографічною одиницею є район річкового басейну.

Виділення гідрографічних одиниць здійснюється поетапно:

– за картографічними матеріалами виділяються великі річки, які безпосередньо впадають в моря, водозбори яких повністю або частково розташовані на території України, а також визначаються вододіли відповідних басейнів;

– визначаються головні річки для гідрографічних одиниць басейнового рівня (районів річкових басейнів). Як правило, до них відносяться великі річки, виділені на першому етапі;

– за картографічними матеріалами виділяються окремі басейни або групи басейнів середніх і малих річок, що безпосередньо впадають в моря, і водозбори яких, повністю або частково розташовані на території України, а також визначаються вододіли відповідних басейнів;

– відповідно до критеріїв територія України ділиться на гідрографічні одиниці басейнового рівня (райони річкових басейнів);

– за картографічними матеріалами на території України, в середині усіх гідрографічних одиниць басейнового рівня (районів річкових басейнів) виділяються великі річки, що впадають у головні річки цих гідрографічних одиниць, а також встановлюються вододіли відповідних басейнів;

– відповідно до критеріїв гідрографічні одиниці басейнового рівня (райони річкових басейнів) діляться на гідрографічні одиниці суббасейнового рівня;

– складається систематизований перелік гідрографічних одиниць з присвоєнням їм кодів і визначенням їх кількості;

– проводиться опис та документування меж встановлених гідрографічних одиниць [2, с. 9].

Необхідно відзначити, що в Україні встановлюються 9 районів річкових басейнів. У межах встановлених районів річкових басейнів центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, може виділяти суббасейни (ст. 13¹ Водного кодексу України).

Саме тому, Держводагентством було розроблено та направлено на погодження до Мінприроди проект наказу «Про виділення суббасейнів та водогосподарських ділянок у межах районів річкових басейнів».

На офіційному сайті Держводагенства [6] надано роз'яснення щодо розробки зазначеного наказу, що викликаний необхідністю безпосереднього впровадження інтегрованих підходів в управлінні водними ресурсами за басейновим принципом. Зокрема для підготовки планів управління річковими басейнами, у тому числі розробки водогосподарських балансів, складання державного водного кадастру за розділом «Водокористування». Суббасейни та водогосподарські ділянки в річкових басейнах виокремлені за окремими кодами, які включають код моря, порядкові номери річкового басейну, суббасейну, водогосподарської ділянки. Зазначене кодування є необхідним для складання державного водного кадастру.

Керуючись вищезазначеними законодавчими положеннями, Міністерство екології та природних ресурсів України 26 січня 2017 року видало Наказ «Про виділення суббасейнів та водогосподарських ділянок у межах встановлених районів річкових басейнів» № 25 [3] та виділило в ньому 13 суббасейнів. У районі басейну річки Дніпро: суббасейн Верхнього Дніпра, суббасейн Середнього Дніпра, суббасейн Нижнього Дніпра, суббасейн річки Прип'ять, суббасейн річки Десна; у районі басейну річки Дунай: суббасейн річки Тиса, суббасейн річки Прут, суббасейн річки Сірет, суббасейн

Нижнього Дунаю; у районі басейну річки Дон: суббасейн річки Сіверський Донець, суббасейн Нижнього Дону; у районі басейну річки Вісла: суббасейн річки Західний Буг, суббасейн річки Сан.

Підсумовуючи викладене відзначимо, що виділення в районах басейнів річок суббасейнів повинно значно оптимізувати управління окремими частинами району річкового басейну.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Водний кодекс України: Закон України від 06.06.1995 року № 213/95-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/213/95-вр>.
2. Гребінь В. В., Яцюк М. В., Чунарьов О. В. Гідрографічне районування території України: принципи, критерії, порядок здійснення // Гідрологія, гідрохімія і гідроекологія. – 2013. – Т. 1 (28). – С. 6–16.
3. Про виділення суббасейнів та водогосподарських ділянок у межах встановлених районів річкових басейнів: Наказ Міністерства екології та природних ресурсів України від 26.01.2017 року № 25 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0208-17/page>.
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впровадження інтегрованих підходів в управлінні водними ресурсами за басейновим принципом: Закон України від 04.10.2016 року № 1641-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 46. – ст. 780.
5. Про встановлення рамок діяльності Співтовариства в галузі водної політики: Директива 2000/60/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 23.10.2000 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_962.
6. Черговий крок Держводагентства для впровадження європейських підходів в управлінні водними ресурсами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://scwm.gov.ua/news/chergovyy-krok-derzhvodagentstva-dlya-vprovadzhennya-yevropeyskyh-pidhodiv-v-upravlinni-vodnyumy>.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА В ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ

Слозанська Ганна Іванівна
доцент кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи,
докторант кафедри педагогіки і менеджменту освіти
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка,
кандидат педагогічних наук, доцент

Складне соціально-економічне становище, війна на сході України призвели до повного зубожіння населення. Станом на 2017 р., за даними видання Bloomberg, Україна посіла сьоме місце в міжнародному рейтингу бідності країн <https://tsn.ua/groshi/ukrayina-uviyshla-v-desyatku-naubidnishih-krayini-svitu-za-versiyeyu-bloomberg-890300.html>. Підтвердженням цього є і висновки, зроблені експертами Українського інституту досліджень екстремізму. На основі аналізу щорічних досліджень рівня добробуту і процвітання громадян, представлених The Credit Suisse Research Institute: «Global Wealth Report – 2016» та британським інститутом The Legatum, експерти зазначили, що Україна знаходиться на 107 місці рівня процвітання The Legatum Prosperity Index. Причому найгіршими визначено показники таких чотирьох сфер: ефективність уряду, демократія і верховенство права, рівень безпеки і соціальна сфера. При цьому понад 58% громадян України перебувають за межею бідності, тобто живуть менше ніж на 5 доларів США в день (відповідно до стандартів ООН) [1]. Тому потрібно негайно приймати заходи із подолання бідності в Україні.

Не можна сказати, що держава нічого не робить в цьому напрямку: надання пільг, субсидій, підвищення мінімальної заробітної плати тощо. Проте, ці заходи, в першу чергу, спрямовані на підтримку найбідніших верств населення, в той час, як середній клас залишається поза увагою. Швидкі, галопуючі темпи зубожіння населення призводять до вирівнювання найбіднішого і середнього класу, що може призвести до краху системи соціального захисту та збільшення й так великої кількості бідних в країні.

Зростання рівня безробіття (10,3% серед осіб працездатного віку), закриття підприємств (зменшилася у 2015 р. на 3% порівняно із 2014 р.), масове скорочення працівників, зниження рівня доходів працюючих за рахунок знецінення гривні (на 10% порівняно із 2015 р.), відсутність перспектив, можливостей для розвитку і реалізації, недовіра до офіційної влади породжують агресію, депресію (майже 85% населення), зростання рівня злочинності (на 23 % з 2015 по 2016 рр.); перетворюють працівників на пасивних, інертних осіб, здатних піддаватися впливу, шукати заробіток в країнах ближнього і дальнього зарубіжжя («робочий туризм»), захисту в так званих загонах самооборони, приватної армії. Масове звинувачення держави (майже 80% населення) у тому, що вона не допомагає; небажання самому змінювати життя на краще; перебування людини в стані повного зубожіння, незахищеності; відсутність стійких моральних принципів провокує насилля, яке стає буденним явищем а відповідальність за нього фактично нівелюється.

Тому, сьогодні, в час коли в Україні бідність є масовим явищем, особливої актуальності набуває питання безпеки громадян. Чітко виражена, спланована політика держави в напрямку децентралізації сприятиме реалізації Стратегії подолання бідності. Кардинальне реформування системи місцевого самоврядування, внесення змін в адміністративно-територіальний устрій

(створення об'єднаної територіальної громади (ОТГ), передача повноважень і ресурсів з державного рівня на місцевий (на ОТГ) направлені на реструктуризацію системи надання соціальних послуг населенню. **Це, в свою чергу, вимагає реформування інститутів державного управління соціальної сфери, які надають соціальні послуги населенню і створення у структурі апарату ОТГ відповідних відділів для надання послуги «на місцях» та внесення змін у чинні нормативні акти у сфері соціальної захисти.**

Аналіз чинної нормативно-правової бази України свідчить, що певні кроки в напрямі реформування системи надання соціальних послуг населенню вже було зроблено. Зокрема, у період з 2001 по 2012 роки в Україні було затверджено низку нормативно-правових актів у цьому напрямку. До яких ми відносимо: Закон України «Про соціальні послуги» (2003 р.) [2], Стратегію подолання бідності (2001 р.), Концепцію реформування системи соціальних послуг (2007-2012 р.), Стратегію реформування системи надання соціальних послуг (2012 р.) [4]. Проте, результати реалізації зазначених вище нормативно-правових актів свідчать про те, що система надання соціальних послуг населенню у період з 2001 по 2012 роки так і не запрацювала.

З 2013 р. в Україні розпочався новий етап в плані реформування системи надання соціальних послуг населенню, який є більш виваженим, чітким і обдуманим. Однак, це лише початок і ті кроки які були зроблені в плані розвитку системи надання якісних соціальних послуг населенню потребують продовження. З 2013 р. було затверджено: План заходів на 2013-2016 рр. щодо реалізації Стратегії реформування системи надання соціальних послуг, 15 державних стандартів соціальних послуг, порядок визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці у соціальних послугах, порядок та методичні рекомендації з проведення моніторингу та оцінки якості соціальних послуг, перелік соціальних послуг, що надаються особам / сім'ям, які перебувають у складних життєвих обставинах і не можуть самостійно їх подолати, механізми видачі ваучерів (сертифікатів) особам, які перебувають у СЖО і мають право на отримання безоплатних соціальних послуг, методичні рекомендації щодо організації соціального замовлення соціальних послуг [5].

У рамках реалізації Плану внесено зміни до Законів України «Про соціальні послуги», «Про здійснення державних закупівель», «Про громадські об'єднання», «Про благодійну діяльність та благодійні організації», «Про гуманітарну допомогу» [2] та інших, підготовлено пропозиції щодо створення комплексних центрів надання соціальних послуг. На етапі реалізації Плану затверджено зміни до Випуску 80 «Соціальні послуги» Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників [3].

Проте, як свідчить аналіз нормативно-правової бази низка заходів передбачених у Плані заходів на 2013-2016 рр. щодо реалізації Стратегії реформування системи надання соціальних послуг [2] перебувають на етапі обговорення і пропозицій. Зокрема, Планом передбачено розробку та

затвердження програми підвищення кваліфікації соціальних працівників та інших фахівців, що надають соціальні послуги, а також фахівців із соціальної роботи та забезпечення підвищення їх кваліфікації. Це питання перебуває у стадії обговорення та консультування.

Таким чином, можна стверджувати, що процес децентралізації соціальних послуг «на місця» тільки розпочався і потребує чимало зусиль як з боку влади так і з боку громадськості для того, щоб говорити про його результативність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бідність – основна загроза безпеці громадян України в 2017 році. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://glavcom.ua/specprojects/press_center/bidnist-%E2%80%93-osnovna-zagroza-bezpetsi-gromadjan-ukrajini-v-2017-rotsi-388732.html – Загол. з екрану. – Мова укр.
2. Закони України «Про благодійну діяльність та благодійні організації», «Про громадські об'єднання», «Про гуманітарну допомогу», «Про здійснення державних закупівель», «Про соціальні послуги» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/> – Загол. з екрану. – Мова укр.
3. Наказ МСПУ «Про внесення до Випуску 80 «Соціальні послуги» ДКХПП [Електронний ресурс].
4. Розпорядження КМУ «Про затвердження Плану заходів на 2013-2016 роки щодо реалізації Стратегії реформування системи надання соціальних послуг», «Про схвалення Концепції реформування системи соціальних послуг», «Про схвалення Стратегії реформування системи надання соціальних послуг» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/> – Загол. з екрану. – Мова укр.
5. Слозанська Г. Забезпечення доступу до соціальних послуг в умовах об'єднаних територіальних громад / Г. Слозанська. – Ternopil-Aberdeen, Social Work and Education, 2016. – Т. 2., № 2. – Р.103–115.

КОНКУБІНАТ ТА ЙОГО РЕГУЛЮВАННЯ В СІМЕЙНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Стадніченко Тетяна Олександрівна
студентка 5 курсу

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Складні соціальні умови та кризові явища у сучасній економіці значно погіршили становище сім'ї в суспільстві. На жаль, це стало підставою

для зміни пріоритетних інтересів молоді, знецінення інституту шлюбу та збільшення кількості осіб, щ проживають у так званих фактичних шлюбних відносинах без реєстрації шлюбу (конкубінаті).

У новітній історії конкубінат – це тривала, певною мірою стійка спільність жінки та чоловіка. Така спільність характеризується відкритістю, спільним проживанням чоловіка та жінки, спільним веденням ними господарства та відсутністю реєстрації шлюбів органах державної влади як між цими чоловіком та жінкою, так і з іншими особами. При цьому формальних перешкод для реєстрації шлюбу у таких випадках, як правило, немає, а тривалість фактичних шлюбних відносин і характер подружніх зв'язків між їх учасниками не мають правового значення.

У Сімейному кодексі України фактичні шлюбні відносини визначені як проживання однією сім'єю жінки та чоловіка, які не перебувають у шлюбі між собою або в будь-якому іншому шлюбі (ст. 74 Сімейного кодексу України) [6].

Фактичні шлюбні відносини мають як спільні, так і відмінні риси з відносинами осіб, що перебувають у зареєстрованому шлюбі. Вказане стосується й правового регулювання таких відносин.

Так, на майнові відносини фактичного подружжя розповсюджуються норми, які регулюють майнові відносини осіб, що перебувають у зареєстрованому шлюбі. Наприклад, згідно із ч. 1. ст. 74 Сімейного кодексу якщо жінка та чоловік проживають однією сім'єю, але не перебувають у шлюбі між собою або в будь-якому іншому шлюбі, майно, набуте ними за час спільного проживання, належить їм на праві спільної сумісної власності, якщо інше не встановлено письмовим договором між ними. Частиною 2 вказаної статті встановлено правовий режим майна, набутого чоловіком та жінкою під час проживання сім'єю: на майно, що є об'єктом права спільної сумісної власності жінки та чоловіка, які не перебувають у шлюбі між собою або в будь-якому іншому шлюбі, поширюються положення глави 8 цього Кодексу [2].

Інакше кажучи, фактичні шлюбні відносини породжують ті самі юридичні наслідки майнового характеру, що і перебування у зареєстрованому шлюбі.

У той же час дискусійним залишається питання щодо визначення того, які фактичні шлюбні відносини вважати тривалими. Так, вважається, що доцільність встановлення режиму спільної сумісної власності залежить від строку спільного проживання чоловіка та жінки у фактичних шлюбних відносинах, оскільки фактичне подружжя, яке прожило разом не один десяток років, має більшу кількість спільного майна і за ознаками найбільш наближене до статусу законного подружжя [3].

До відмінностей у правовому регулюванні майнових відносин осіб, що перебувають у фактичних шлюбних відносинах, та у зареєстрованому шлюбі, можна віднести те, що при укладенні договору одним з учасників

фактичних шлюбних відносин в інтересах сім'ї з третьою особою не створює обов'язків для іншого учасника, якщо вони не домовились між собою про інше, навіть якщо майно, одержане за цим договором, використане в інтересах сім'ї [4].

Крім того, якщо одна з осіб, що перебуває у фактичних шлюбних відносинах, укладає стосовно спільного майна договір, який підлягає нотаріальному посвідченню або державній реєстрації, згода іншої сторони фактичного шлюбу, на відміну від осіб, що перебувають у зареєстрованому шлюбі, не вимагається. Наслідком цього може стати те, що недобросовісна сторона фактичних шлюбних відносин може на власний розсуд, не враховуючи інтереси іншої сторони, розпорядитись спільним майном.

Проблематичним також може стати спадкування після смерті однієї зі сторін фактичних шлюбних відносин тим з подружжя, хто залишився. За загальним правилом ст.1258 Цивільного кодексу спадкоємці за законом одержують право на спадкування почергово. Кожна наступна черга спадкоємців за законом отримує право на спадкування у разі відсутності спадкоємців попередньої черги [7]. Якщо особи перебували у зареєстрованому шлюбі, то той із подружжя, який пережив спадкодавця, належить до першої черги спадкоємців (ст.1261 ЦК). А особи, що перебували у фактичних шлюбних відносинах, можуть отримати спадщину лише у четверту чергу за правилами статті 1264 Цивільного кодексу. Таким чином, отримати спадщину належним чином той з фактичного подружжя, хто пережив іншого зможе лише у разі наявності заповіту, складеного на його користь.

Щодо особистих немайнових прав, то відмінностей між зареєстрованим і незареєстрованим шлюбом небагато. І в першому, і в другому випадку чоловіку й жінці гарантовані рівні права та можливості відповідно до основних прав і свобод людини. Зокрема, вони вільні у виборі занять, професії, місця проживання, мають право на свободу думки, совісті та релігії. І при фактичному шлюбі, і при зареєстрованому жінка й чоловік наділені правом розподілити між собою сімейні обов'язки та разом вирішувати питання життя сім'ї. Учасники сімейних відносин зобов'язані турбуватися про здоров'я, розвиток і матеріальне забезпечення своїх дітей. Обидві сторони відповідальні одна перед одною та перед іншими членами сім'ї за свою поведінку. І чоловік, і жінка мають право на особисту свободу, фізичний і духовний розвиток, на повагу до своєї індивідуальності та на повагу до будь-якої праці, що здійснюється в інтересах сім'ї. Однак право одного з учасників сімейних відносин змінити своє прізвище на прізвище іншого учасника виникає лише у зв'язку з реєстрацією шлюбу[3].

Таким чином, не можна не погодитись з думкою про те, що фактичні шлюбні відносини виконують більшість функцій, що притаманні сім'ям, створеним на підставі зареєстрованого шлюбу (зокрема, дітонародження, виховання дітей, взаємна матеріальна підтримка). У той же час, на нашу

думку, легалізація фактичних шлюбних відносин та повне їх прирівнювання до зареєстрованих шлюбів у частині надання фактичному подружжю таких самих прав, що й зареєстрованому, призведе до дискримінації шлюбу взагалі та позбавить б сенсу його оформлення.

Таким чином, можна припустити, що зменшення кількості зареєстрованих шлюбів, скорочення народжуваності, з одного боку, відповідають світовим тенденціям, зумовленим складними політичними та соціально-економічними факторами, а з іншого – є наслідком економічної кризи в Україні. Саме тому, зважаючи на все більше поширення фактичних шлюбних відносин, збільшення кількості розлучень, зниження народжуваності, наразі можна говорити про необхідність адаптації інституту сім'ї до нових соціально-економічних реалій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Андреева Н. С. Поняття та ознаки фактичних шлюбних відносин / Н. С. Андреева // Європейські перспективи № 3, 2014 С. 177-181. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: file:///D:/Users7/1225C60/Downloads/evpe_2014_3_31.pdf
2. Войнаровська О. Поняття та правові наслідки конкубітату / О. Войнаровська // Юридичний журнал. – № 2. – 2009 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.justinian.com.ua/article.php?id=3145
3. Злотник І. Юридичні особливості фактичних шлюбних відносин / І. Злотник // Юридичний журнал «Юстиніан». – № 10. – 2004 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=1411>
4. Митрофанова О. Правове регулювання фактичних шлюбних відносин / О. Митрофанова // Юридичний журнал «Юстиніан». – № 7. – 2008 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2994>
5. Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя : постанова Пленуму Верховного Суду України від 21 грудня 2007 р. № 11. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0011700-07>
6. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – №№ 21 – 22. – Ст. 135.
7. Цивільний кодексвід 16 січня 2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15/print1464557514957366>

НЕКОТОРЫЕ ОСОБЕННОСТИ АДМИНИСТРАТИВНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ СУБЪЕКТОВ ХОЗЯЙСТВОВАНИЯ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

Телятицкая Татьяна Валерьевна
заведующая кафедрой международного
экономического права Белорусского
государственного экономического университета,
кандидат юридических наук, доцент

1 марта 2017 года исполнилось 10 лет со дня вступления в силу новых кодексов: Кодекса Республики Беларусь об административных правонарушениях (КоАП) и Процессуально-исполнительного кодекса Республики Беларусь об административных правонарушениях (ПИКоАП). В них впервые была предусмотрена административная ответственность не только физических лиц, но и субъектов хозяйствования.

По прошествии 10 лет представляется возможным подвести итоги и обозначить возникшие проблемы в данной сфере. В частности:

1) Часть 2 ст. 1.1 КоАП предусматривает, что названный Кодекс является единственным законом об административных правонарушениях, действующим на территории Республики Беларусь. Однако данное положение на практике не соблюдается. Зачастую наряду с КоАП одновременно применяются другие законодательные акты, устанавливающие административную ответственность индивидуальных предпринимателей (и не только их). Например, Указы Президента Республики Беларусь: от 09.02.2015 г. № 9 «Об обеспечении порядка при осуществлении валютных операций», от 27.02.2012 г. № 114 «О некоторых мерах по усилению государственного антимонопольного регулирования и контроля, от 18.07.2016 г. № 271 «О централизации закупок средств защиты растений» и др. Безусловно, впоследствии нормы таких актов включаются в КоАП, однако практически применяются они еще до их включения в кодекс, причем иногда весьма значительный промежуток времени.

2) Действующее административно-деликтное законодательство отличается крайне высокой степенью нестабильности. Так, за время, прошедшее после принятия КоАП (с 21 апреля 2003 г.), в него уже 78 (!) раз вносились изменения и дополнения, порой весьма существенные. Многие нормы об административной ответственности субъектов хозяйствования носят явно фискальный характер и ориентированы не на профилактику правонарушений, а лишь на наказание виновных. При этом во многих случаях меры ответственности применяются за формальные нарушения при полном отсутствии вредных последствий совершенного деяния. В подавляющем большинстве случаев к нарушителям применяется одно единственное взыскание – штраф. Так, вызывает вопрос наличие в КоАП ст. 12.1

(Нарушение порядка ведения бухгалтерского учета и правил хранения бухгалтерских документов и иных документов, необходимых для исчисления и уплаты налогов). Часть 1 названной статьи устанавливает ответственность в виде предупреждения или штрафа в размере от четырех до двадцати базовых величин за нарушение должностным лицом юридического лица или индивидуальным предпринимателем установленного порядка ведения бухгалтерского учета (учета предпринимательской деятельности, учета доходов и расходов, применяемого при упрощенной системе налогообложения) и отчетности. При этом не берется во внимание, сказалось ли как-нибудь данное нарушение на уплате налогов или все-таки они были уплачены в полном объеме.

3) Статья 8.8. КоАП предусматривает, что юридическое лицо освобождается от административной ответственности за совершение административного правонарушения в области финансов, рынка ценных бумаг и банковской деятельности, в области предпринимательской деятельности, против порядка налогообложения, порядка таможенного регулирования, экологической безопасности, окружающей среды и порядка природопользования, порядка использования топливно-энергетических ресурсов, если совершенное должностным лицом или иным работником юридического лица административное правонарушение не повлекло причинение ущерба государственной собственности и не связано с получением юридическим лицом выгоды имущественного характера, за исключением случаев, предусмотренных статьями 11.36, 11.37, 11.70 и 20.1 КоАП. Однако на практике происходит привлечение этих лиц к ответственности.

4) В соответствии с ч. 1 ст. 8.2. КоАП, лицо, совершившее административное правонарушение, может быть освобождено от административной ответственности в случае признания совершенного административного правонарушения малозначительным. Однако в законодательстве отсутствует четкое определение малозначительности. Вряд ли таковым можно признать определение, данное в ч. 2 ст. 8.2 КоАП: «Малозначительным признается деяние, содержащее признаки какого-либо административного правонарушения и причинившее незначительный вред охраняемым настоящим Кодексом правам и интересам». То есть малозначительное – это то, что причинило незначительный вред... А какой вред можно признать незначительным? На этот вопрос ответа в законодательстве нет. Соответственно широко распространены случаи привлечения к административной ответственности субъектов хозяйствования за явно незначительные правонарушения.

5) Согласно ст. 3.1 ПИКоАП, дела об административных правонарушениях рассматривают 28 видов различных государственных органов и их должностных лиц, в том числе суды, сельские исполкомы, административные комиссии местных исполнительно-распорядительных

органов, органы пожарного, санитарного надзоров и др. Протоколы же об административных правонарушениях вправе составлять более 80 различных органов и должностных лиц (ст. 3.30 ПИКоАП). Такое количество органов, осуществляющих административный процесс, не способствует единообразию правоприменительной практики.

6) В отдельных случаях дела об административных правонарушениях, совершенных субъектами хозяйствования, рассматривают органы, регулирующие их деятельность (они же зачастую и составляют протоколы об административных правонарушениях. Это не способствует объективности и беспристрастности рассмотрения дела, поскольку эти органы сами устанавливают правила, сами контролируют их соблюдение и сами же привлекают к административной ответственности.

7) Нередки случаи применения в отношении субъектов хозяйствования «двойной» ответственности – административной и гражданско-правовой, за одно и то же нарушение. Например, ст.ст. 9.25 КоАП (Нарушение требований заключения гражданско-правовых договоров); 11.23 КоАП (Нарушение установленного порядка заключения и исполнения договоров банковского вклада (депозита), страхования, договоров, заключаемых профессиональными участниками рынка ценных бумаг, предусматривающих привлечение денежных средств граждан); 12.10 КоАП (Нарушение установленного порядка заключения и исполнения договоров на приобретение, строительство, реконструкцию жилых помещений) и др.

8) Представляется не совсем логичной система одинаковых штрафов, налагаемых на субъектов хозяйствования, без привязки к их финансовому положению. Получается, что одно и то же нарушение может для одного субъекта пройти совершенно безболезненно, а другого поставить на грань банкротства. В этой связи заслуживает изучения имеющийся зарубежный опыт. К тому же, представляется оправданным устранение фиксированных нижних пределов штрафов, что в настоящее время ведет к нарушению принципа соразмерности штрафа допущенному ущербу, так как в этом случае более сурово наказываются субъекты, допустившие незначительные нарушения.

ПЕРЕШКОДИ ДО УКЛАДЕННЯ ШЛЮБУ (ЗАМІТКИ ДО НАУКОВОЇ ДИСКУСІЇ)

Чернега Віталій Миколайович
*старший викладач кафедри публічного та приватного права
Факультету права та міжнародних відносин
Київського університету імені Бориса Грінченка,
кандидат юридичних наук*

Те, що шлюбом є сімейний союз винятково осіб протилежної статі ми приймаємо як аксіому. Однак, це не єдина вимога щодо осіб, які укладають шлюб. Вимогу відповідності шлюбного союзу моральним засадам суспільства містять приписи ст. 26 Сімейного кодексу України (далі – СК України), за якими не можуть перебувати у шлюбі між собою: особи, які є родичами прямої лінії споріднення (ч. 1); рідні (повнорідні, неповнорідні) брат і сестра (ч. 2); двоюрідний брат та сестра, рідні тітка, дядько та племінник, племінниця (ч. 3); усиновлювач та усиновлена ним дитина (ч. 5), якщо усиновлення не скасоване (абз. 2 ч. 5).

У літературі наводяться спроби розширити перелік законодавчих перешкод до укладення шлюбу, включивши до числа осіб, які не можуть перебувати у шлюбі між собою мачуху, вітчима та пасинка, падчерку до досягнення дитиною повноліття [1, с. 98]. Як бачиться, вказаний критерій втрачає сенс, виходячи з таких міркувань. Ця заборона практично не поширюватиметься на пасинка чи падчерку, оскільки діє загальне правило: право на шлюб мають особи, які досягли шлюбного віку (ч. 1 ст. 23 СК України) – повнолітні.

Інші ж вчені, за зразком англійського досвіду, пропонують доповнити СК України нормою, яка б забороняла шлюби між вказаними особами у разі, якщо вони проживають або раніше проживали в одній сім'ї. Це покликане не допустити розпаду існуючих шлюбів через виникнення близьких стосунків між дитиною та мачухою (вітчимом) і упередити негативний вплив на пасинка чи падчерку з боку мачухи, вітчима [3, с. 105]. Але ж набути статусу пасинка, падчерки та мачухи, вітчима можливо виключно у разі проживання в сім'ї; це відносини свояцтва, які припиняються з припиненням шлюбу. Отже, як тільки, скажімо, чоловік розлучився зі своєю дружиною з метою одружитися з її дочкою, остання втрачає статус падчерки. До того ж, статус падчерки і пасинка (як і мачухи й вітчима) стосується лише неповнолітніх осіб. Тому ми можемо вести мову лише про *колишніх* падчерку та пасинка. А найголовніше те, що перебування у шлюбі колишнього вітчима (колишньої мачухи) та колишньої падчерки (колишнього пасинка) є проблемами неправового регулювання. Тому ми не вважаємо доречним доповнювати існуючий законодавчий перелік.

У кожній державі існують законодавчі перешкоди щодо укладення шлюбу. Так, відповідно до ст. 19 Кодексу Республіки Білорусь про шлюб та сім'ю не допускається шлюб між родичами по прямій висхідній і нисхідній лінії, повнорідними та неповнорідними братами та сестрами; між особами, з яких одна хоча б визнана судом недієздатною. Аналогічні приписи містяться і в ст. 14 Сімейному кодексі Російської Федерації, але науковці пропонують також ввести заборону на укладення шлюбу між дядьком і племінницею, тіткою і племінником, двоюрідним братом і сестрою, свояками, за умови, що така заборона повинна тривати, доки особа, яка дала початок свояцтву не померла [4, с. 9], аргументуючи це медико-генетичними

протипоказаннями та суто моральними міркуваннями.

Зазначимо, що вимога про заборону шлюбів між двоюрідними братами та сестрами, рідною тіткою, дядьком та племінником, племінницею закріплена в ч. 3 ст. 26 СК України. Тоді аналогічна заборона щодо колишніх свояків не знайшла свого відображення у тексті СК України. Тому є підстави вважати, що закон не виключає такої можливості. Безумовно, що з біологічної точки зору укладення шлюбу між цими особами не заперечується. Водночас, існування шлюбу з особою, яка є близьким родичем колишнього з подружжя однозначно визнати таким, який є морально допустимим в українському соціумі дуже складно. Адже побудова шлюбних відносин з особою, яка є членом родини (та ще й належить до іншого покоління), традиційно вважається порушенням моральних правил. Проте вирішення питання про шлюб між повнолітніми особами, які не є родичами і є колишніми свояками, знаходяться поза межами сімейно-правового регулювання, вони регулюються іншими соціальними нормами.

Цікавою є норма ч. 3 ст. 41 СК України, відповідно до якої шлюб, укладений особами, які є між собою усиновлювачем та усиновленим, двоюрідним братом та сестрою; тіткою, дядьком та племінником, племінницею, не може бути визнаний недійсним у разі вагітності дружини або народження дитини. На перший погляд, ця норма прямо суперечить моральним засадам суспільства, згідно з якими такі шлюби можуть бути визнані судом недійсними (п. 1, 2 ч. 1 ст. 41 СК України). Проте, на нашу думку, тут має місце «внутрішня» колізія між елементами моральних засад суспільства. Вона зводиться до того, що більше відповідає моральності, збереження сім'ї, де народилася дитина, хоча шлюб укладено між членами родини, чи юридичне скасування такого шлюбу як аморального і позбавлення дитини можливості проживати в повній сім'ї? До того ж, в останньому випадку можливе збереження фактичних шлюбних відносин між батьками дитини. Тому визнання шлюбу недійсним матиме наслідком лише дисбаланс у сімейних правовідносинах.

Вирішуючи вказану проблему, слід враховувати, що будь-який з двох варіантів рішення буде певною мірою суперечити моральним засадам суспільства. Тому в цьому разі проблема вирішується на підставі інших принципів сімейно-правового регулювання: принцип максимального врахування інтересів дитини (ч. 8 ст. 7 СК України) та принцип розумності (наскільки доцільно визнавати шлюб недійсним і чи відповідатиме такий сімейно-правовий статус учасників об'єктивним обставинам?).

Аналогічні до «шлюбних» вимоги, на нашу думку, мають ставитися до осіб, які проживають в конкубінаті (проживання однією сім'єю жінки та чоловіка, які не перебувають у шлюбі між собою або з іншими особами). Важко не погодитись і з думкою, що не відповідає моральним засадам суспільства перебування у таких відносинах, зокрема, родичів прямої лінії споріднення, повнорідних та неповнорідних братів і сестер. Тому деякі вчені

пропонують доповнити СК України статтею 3-1, де зазначити, що не можуть перебувати в конкубінаті особи: малолітні та неповнолітні; визнані недієздатними; які перебувають в шлюбі чи конкубінаті з іншими особами; родичі прямої лінії споріднення; рідні та двоюрідні брати і сестри; рідні тітка, дядько та племінник, племінниця; усиновлювач та усиновлена ним дитина» [2, с. 150–151].

Вказане не викликає заперечень, окрім пропозиції не допускати конкубінату з участю неповнолітніх. По-перше, визнання фактичних шлюбних відносин із участю неповнолітніх осіб відбулося на законодавчому рівні через надання в спеціальному порядку судом права на шлюб (ч. 2 ст. 23 СК України), підставою для чого може бути якраз фактичне проживання таких осіб однією сім'єю. По-друге, реалізація наведеної пропозиції призвела б лише до одного наслідку: на ці відносини не поширювалося б правило про набуття цими особами майнових прав, встановлених для повнолітніх осіб, які проживають у конкубінаті, що, на нашу думку, неправильно.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Євко В. Ю. Родинні стосунки як підстава недійсності шлюбу / В. Ю. Євко // Форум права. – 2010. – № 1. – С. 93–99. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2010_1_17
2. Лепех С. М. Проблеми правового регулювання відносин конкубінату за Сімейним кодексом України 2002 р. / С. М. Лепех // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. – 2010. – № 3. – С. 147–154.
3. Райчук А. Визнання шлюбу недійсним: теорія та практика / А. Райчук // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. – Вип. 77–78. – 2007. – С. 102–105.
4. Трофимец И. А. Институт брака в России, государствах-участниках содружества независимых государств и Балтии: автореф. дис. на соиск. уч. степ. д-ра юрид. наук: 12.00.03 / И. А. Трофимец. – Хабаровск, 2011. – 47 с.

ЗМІСТ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ З НАДАННЯ КОНСАЛТИНГОВИХ ПОСЛУГ

Шаркова Ганна Юрійвна
заступник директора з навчально-
методичної роботи та наукової роботи
ПВНЗ «Кропивницький інститут
державного та муніципального управління»,
кандидат юридичних наук, доцент

Змістом зобов'язання є права та обов'язки сторін – кредитора та боржника, тобто умов за яких укладено договір. За загальним правилом, умови договору визначаються на розсуд сторін, крім тих випадків, коли зміст такої умови прямо передбачено законом або іншими нормативними актами.

Основний обов'язок боржника – це обов'язок із передачі об'єкта зобов'язання. Йї кореспондує право кредитора.

Договір консалтингу є двостороннім, тому обидві сторони являються один для одного боржником та кредитором, відповідно мають спільні права та обов'язки. Права і обов'язки сторін у двосторонніх договорах завжди взаємопов'язані між собою, є зустрічними: те, що для однієї сторони є обов'язковим, складає зміст права вимоги другої сторони. Отже, доки одна сторона не виконає свій обов'язок, інша сторона не може реалізувати своє право.

Обов'язки виконавця. 1). Основним обов'язком за договором консалтингу є надання послуг відповідно до погоджених сторонами завдання та передача одержаних результатів у погоджений строк замовнику. 2). Специфічною рисою договору консалтингу є встановлення вимоги стосовно виконавця надати послугу особисто. Це означає, що особа-виконавець, зобов'язана надати послугу особисто, не покладаючи цього обов'язку на іншого суб'єкта цивільних правовідносин. Якщо це консалтингова фірма, тобто юридична особа, то у договорі повинно бути зазначено, який саме спеціаліст повинен надати послугу. 3). За договором консалтингу має передбачатися обов'язок виконавця утримуватися від публікацій та розголошення відомостей, які можуть становити комерційну таємницю. 4). Виконавець за договором консалтингу зобов'язаний надати послугу бездоганно.

Права виконавця. 1). Передусім виконавець має право вимагати від замовника прийняти послугу та оплатити її. 2). Виконавець має право залучати до виконання проекту (завдання) інших спеціалістів-консультантів, але із дозволу замовника. Якщо це правило не застережено, то виконавець повинен надати консультації особисто. 3). Виконавець має право залучати до виконання завдання працівників замовника, які володіють необхідною інформацією, котра необхідна для виконання даного проекту. 4). Виконавець має право особисто мати доступ до інформації, яка становить професійний інтерес для виконання завдання. 5). Має право на збір інформації та підготовки її у зручній для виконавця формі. 6). Має право на забезпечення сприятливих матеріальних умов для роботи (приміщення, обладнання, копіювання, друк матеріалів та ін). 7). Має право на одержання гонорару. 8). Виконавець має право вимагати навчання персоналу новим методам роботи, якщо цього потребує виконання договору.

Обов'язки замовника. 1). Передусім, замовник повинен забезпечити виконавця необхідною дійсною і повною інформацією. В першу чергу, це має бути вихідна інформація. 2). Замовник зобов'язаний чітко визначити тематику

поставленої проблеми перед виконавцем, в обумовлений строк, якщо це зазначено у договорі. 3). Завдання (проект), як правило, розробляється та підписується ще до укладення договору, воно має містити визначення основних параметрів очікуваних результатів. Погоджене завдання з виконавцем стає невід'ємною частиною договору. Підготовка завдання (проекту) може бути покладена і на виконавця, у такому разі його розглядає і схвалює замовник. 4). Безумовним обов'язком є оплата надання консалтингових послуг. 5). Замовник зобов'язаний прийняти надану послугу та оплатити її.

Права замовника. 1) Замовник, в першу чергу, має право вимагати передання йому проекту. Він має також право усунення недоліків, які були допущені з мети виконавця. 2). Замовник має право надавати виконавцю інформацію, яка йому стала відома після укладення договору. 3). Замовник має право отримати інформацію від виконавця на будь-якому етапі впровадження проекту. 4). Замовник має право використовувати передані йому результати робіт консультанта у межах і на умовах, зазначених у договорі. 5). У договорі може передбачитися право замовника реалізовувати результати робіт консультанта третім особам.

Отже, одним із найважливіших обов'язків сторін при використанні будь-яких результатів наданих консультацій є збереження їх конфіденційності. Обсяг відомостей, що визначаються конфіденційними або комерційною таємницею, визначаються у договорі. Перелік прав та обов'язків сторін у договорі консалтингу не є вичерпним. Норми законодавства не становлять будь-яких обмежень щодо прав та обов'язків сторін за договором консалтингу, так як правове регулювання даного виду договору у законодавстві взагалі відсутнє і діє на загальних нормах про договори, зобов'язання та договору про надання послуг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Аномалії в цивільному праві України: Навч.-практ. посібник // Відп. ред.. В. А. Майданник. – К. : Юстиніан, 2007. – 1134 с.
2. Тихомиров А. В. Медицинская услуга. Правовые аспекты. – М. : Информационно-издательский дом «ФИЛИНЪ», 1996 – С. 95
3. Тихомиров А. В. Медицинское право. Практическое пособие. – М. : Статут, 1998. – 324 с.
4. Трохимова О. А. Методи забезпечення ефективності консалтингової діяльності на підприємствах промисловості: Дис... канд. екон. наук: 08.07.01 / О. К. Трохимова; Національний аерокосмічний ун-т ім. М. С. Жуковського «Харківський авіаційний ін-т». – Х., 2002. – С.43.
5. Чеботарев М. За ошибки надо платить / М. Чеботарев // эж-Юрист. - 2003. - № 22. - С. 4-6.

МЕДІАЦІЯ ЯК АЛЬТЕРНАТИВНИЙ СПОСІБ ВИРІШЕННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ СПОРІВ

Юнін Олександр Сергійович

*директор Навчально-наукового інституту
післядипломної освіти та заочного навчання
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, доцент*

Процедура медіації як спосіб вирішення спорів, альтернативний судовому, широко поширена в світі. Хоча залучення посередників до вирішення різних спорів було з давніх часів відоме праву різних країн (Стародавня Греція, Вавилон, Рим), медіація в її сучасному розумінні почала формуватися та розвиватися в ХХ столітті. Будучи поширеною спочатку в країнах англосаксонського права - США, Великобританії, Австралії, надалі медіативні процедури почали активно застосовуватись і в країнах Європи. На сьогодні сфера застосування процедури медіації є доволі широкою – від вирішення спорів у сімейних правовідносинах до багатосторонніх спорів в публічній сфері.

В Україні медіація з'явилася як напрацьована в зарубіжних країнах технологія в середині 90-х років, центри медіації почали працювати з 1997 року в Одесі.

Ефективність медіаційної процедури визнана Європейським Співтовариством, яке рекомендує її впровадження в якості основного методу альтернативного вирішення спорів на досудовому етапі та під час судового розгляду, що знаходить своє відображення в підписаній Україною Угоді про Асоціацію України з ЄС. Країни Європейського Союзу дали згоду на те, що забезпечення верховенства права та кращого доступу до правосуддя повинно включати доступ як до судових, так і до позасудових методів врегулювання спорів. Як свідчить практика, у країнах Європи 80 % спорів, що перебувають у провадженні суду і передаються на медіацію, вирішуються без судового розгляду.

Нормативне визначення медіації знаходимо у статті 1 Типового закону Комісії ООН з міжнародного торгового права (ЮНСІТРАЛ) «Про міжнародну комерційну примирювальну процедуру з настановами щодо її впровадження та затосування», за якою медіація визначається як процес, коли сторони залучають третю особу або осіб з метою надання ними допомоги у мирному врегулюванні спорів, що виникають із приводу контрактних чи інших правових відносин, або пов'язані з ними [9].

Більшість науковців що досліджують дану сферу наголошують на нейтральності та неупередженості основних вимогах до медіатора, оскільки

тільки будучи незацікавленим в результатах справи, він може діяти однаково в інтересах обох сторін [3, с. 138].

Стосовно аналізу досвіду зарубіжних країн щодо правового регулювання статусу медіатора та вимог до нього.

Так, за законодавством Австрії медіатором може бути особа, яка досягла 28 років, має професійну кваліфікацію, заслуговує на довіру та застрахувала свою цивільно-правову відповідальність. У Польщі медіатори повинні мати відповідну кваліфікацію та зареєструватися в суді, оплата їх праці здійснюється з державного бюджету. Подібно і у Франції послуги медіаторів оплачуються з державного бюджету і є безкоштовними для суб'єктів спору, а медіатор підлягає акредитації прокурором та повинен підписати контракт з Міністерством юстиції. В Чехії діє служба апробації та медіації, яка є державною організацією і входить до підпорядкування Міністерства юстиції. Медіатором у цій службі може бути особа, яка має відповідну підготовку у галузі права або соціальних наук та пройшла спеціальний тренінг. Законодавство Російської Федерації встановлює різні вимоги до медіаторів в залежності від того, чи здійснюється їх діяльність на професійній основі (особи, які досягли віку 25 років, мають вищу професійну освіту та пройшли курс навчання за програмою підготовки медіаторів, що затверджується в порядку, визначеному урядом), чи на непрофесійній основі (особи, які досягли віку 18 років, мають повну дієздатність і не мають судимості).

В залежності від того, хто виступає медіатором, І. Г. Ясиновський виділяє 4 моделі медіації:

- судова медіація, яка проводиться суддею, який отримав на це доручення і, який має відповідну підготовку, навички та не відповідає за винесення рішення по справі. Угода, якої досягли сторони в ході медіації, затверджується судом. Залежно від суб'єкта, що виступає в ролі посередника, судова медіація може проводитися суддями і безпосередньо посередниками, медіаторами;
- адвокатська медіація, коли у ролі медіатора виступає особа, яка має право на зайняття адвокатською діяльністю. Зокрема, в Італії асоціації адвокатів вправі створювати свої організації з надання послуг медіації;
- нотаріальна медіація, при якій посередником виступає нотаріус, який допомагає сторонам досягти згоди, і належно оформити домовленість;
- професійна медіація. У більшості країн існують співтовариства медіаторів, діяльність яких регулюється внутрішнім актом [10, с. 95].

Слід зазначити, що спільноти медіаторів розробляють стандарти професійної підготовки медіаторів, кодекси етики медіаторів, правила проведення медіацій, дисциплінарні процедури, що застосовуються до медіаторів – членів організацій. Організації медіаторів здійснюють про-

фесійну підготовку та навчання медіаторів, їх сертифікацію і подальше підвищення кваліфікації медіаторів. Так, за підтримки Європейської комісії групою професійних медіаторів було розроблено і в липні 2004 року в Брюсселі прийнято Європейський кодекс поведінки медіаторів, що являє собою звід етичних правил поведінки медіаторів у цивільних та комерційних справах. У ньому передбачено принципи діяльності медіатора, до яких на добровільній основі і під особисту відповідальність може долучитися будь-який професійний медіатор.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бондаренко-Зелінська Н. Медіація: можливість запровадження в цивільному процесі України // Перспективи застосування альтернативних способів вирішення спорів (ADR) в Україні : матеріали Другого Львів.міжнар.форуму (Львів, 26-29 травня 2009 року). Львів.:Львів.держ.ін-т новіт.технологій та управління ім. В. Чорновола. 2009. С. 179-182.
2. Єршоменко Г. І. Медіація як спосіб вирішення суперечок / Г. Єршоменко / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://innovations.com.ua/ua/interview/13281/temp>
3. Канарик Ю. С., Волкович Н. В. Медіація як альтернативний спосіб вирішення цивільних спорів // Молодий вчений.2015.№11.Ч.1.С.138–141.
4. Кохан Г. Чи потрібна медіація Україні? // Юридичний радник.2014. – № 2 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://yuradnik.com.ua/stati/>
5. Мазаракі Н. Медіація в Україні: проблеми теорії та практики // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2016. № 1. С.92–100.
6. Огренчук Г. О. Визначення медіації в правовій доктрині та законодавстві // 2014. – № 6. – С. 96–99.
7. Притика Ю., Козляковська О. Медіація, як спосіб вирішення цивільно-правових спорів : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ilandmanagement.com/Publication/45/>
8. Про деякі аспекти медіації у цивільних та господарських правовідносинах: Директива Ради ЄС 2008/52 від 21 травня 2008 року : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008L0052&from=EN>
9. Про міжнародну комерційну примирювальну процедуру з настановами щодо її впровадження й застосування: Типовий Закон Юнсітрал від 05 березня 2002 року: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/ml-conc/0390953_Ebook.pdf
10. Ясиновський І. Г. Характеристика моделей медіації в розвинутих країнах // Юридичний вісник.2014. – № 4. – С. 94–98.

**СЕКЦІЯ № 4. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ
ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ПІД ЧАС
ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА**

**ЗНАЧЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСНОВ СУБ'ЕКТИВНОЇ СТОРОНИ
СКЛАДУ ЗЛОЧИНУ**

***Вереша Роман Вікторович**
професор кафедри кримінального та
адміністративного права
Академії адвокатури України,
кандидат юридичних наук, доцент*

Завдяки суб'єктивній стороні злочину як фактичній конструкції є можливим встановити і суб'єктивну сторону складу злочину. В межах складу суб'єктивної сторони злочину визначаються юридичні ознаки суб'єктивної сторони складу злочину. Тобто, суб'єктивна сторона злочину є такою фактичною конструкцією, без якої неможливо встановити юридичну конструкцію – суб'єктивну сторону складу злочину. Остання є досить складною для фактичного встановлення, оскільки практично неможливо зафіксувати органами чуття чи спеціальними технічними засобами те, що відбувалося у психіці людини під час вчинення злочину. Це стає можливим лише за допомогою встановлення психологічних ознак складу суб'єктивної сторони злочину, які і обумовлюють внутрішнє (психічне) ставлення особи до вчинюваного злочинного діяння, що визначає зміст суб'єктивної сторони складу злочину у кожному конкретному випадку.

Слід погодитися з тим, що будь-яка прикладна наука, в тому числі й кримінальне право, розвивається та вдосконалюється на підставі законів, принципів і методів, які визначаються науками фундаментальними. Особливе місце серед таких фундаментальних наук посідає психологія, яка впливає на формування кримінально-правових уявлень про ті чи інші явища.

Можна погодитись з А.П. Козловим з приводу того, що лише у випадку адекватного висвітлення дійсності і пропонування чітких інструментів, які б реально допомагали законодавчій і правозастосовній діяльності, кримінальне право може вважатися справжньою наукою [2, с. 14-16]. Психологічне та правове розуміння злочину та його елементів відрізняються одне від одного, крім того, мета і задачі кожної з цих наук є неоднаковими, а, отже, існують відмінності і у визначенні меж достатності дослідження тих чи інших явищ. Деякі вчені звертають увагу на те, що результати таких досліджень матимуть не лише теоретичне значення, але будуть важливими і для практичного застосування тих чи інших положень у правозастосовній практиці [1, с. 55-56].

У кримінальному праві зазначається, що злочин, як і будь-яка інша поведінка, характеризується ознаками зовнішньої (фізичної) та внутрішньої (психічної) сторін діяння особи, що його вчинила, оскільки поведінка людини являє собою сукупність цих двох складових [3, с. 84]. Дослідження особливостей суб'єктивної сторони злочину свідчить про те, що вона являє собою психічне ставлення суб'єкта злочину до вчинюваного суспільно небезпечного діяння. Таким чином, суб'єктивна сторона злочину являє собою внутрішній зміст суспільно небезпечного діяння і включає в себе саме ті процеси, які відбуваються у психіці людини в момент вчинення злочину.

Виходячи з цього, суб'єктивна сторона складу злочину, характеризуючи суспільно небезпечне діяння із внутрішньої сторони, має саме психологічний зміст. Це означає, що вона не сприймається іншими особами безпосередньо як явище об'єктивної реальності, на відміну від об'єктивної сторони злочину, яка являє собою фактичний зміст діяння та об'єктивно сприймається особами, які є учасниками кримінального провадження.

Отже, сукупність ознак, які характеризують психологічну діяльність особи, що вчинила злочин, являє собою один з елементів складу злочину, а саме його суб'єктивну сторону. Такі взаємозалежні та взаємопов'язані юридичні ознаки як вина, мотив, мета злочину та емоційний стан суб'єкта можна розкрити зміст суб'єктивної сторони складу злочину. Водночас вищевказані ознаки визначаються за допомогою окремих психологічних явищ, які утворюють склад суб'єктивної сторони злочину.

Тому, суб'єктивна сторона складу злочину має пряму залежність від психічних та психологічних особливостей особи, яка вчинила злочин. Зокрема, контролювати власну поведінку, дотримуватися морально-етичних норм та правил поведінки, адекватно сприймати зовнішній світ може лише особа з певним рівнем розумових здібностей.

Психічне ставлення особи до вчинюваного суспільно небезпечного діяння визначається свідомістю та волею. У КК України зазначається, що необхідною умовою для настання кримінальної відповідальності особи є її осудність, тобто здатність усвідомлювати свої дії та керувати ними (ст. 19 КК України). Тому і нести відповідальність за свої діяння та відбувати покарання за вчинення злочину може лише особа з належним станом психіки. В межах вчення про детермінованість поведінки особи, воля та свідомість людини є головними психічними функціями, визначальними для її поведінки, є базовою основою, на якій ґрунтуються положення кримінального права про осудність фізичної особи. Виходячи з цього, людина є розумною вольовою особистістю, що усвідомлено обирає тип власної поведінки, а не біологічною істотою, що перебуває під впливом фізіологічних факторів. А оскільки людина є свідомою та вольовою особистістю, то вона може повністю керувати своїми діями.

Саме зв'язок психічного стану особи та її поведінки є найбільш важливим при здійсненні кваліфікації суспільно небезпечного діяння.

Людська психіка являє собою засіб для сприйняття та розуміння різних явищ і процесів, правил поведінки, моральних норм, суспільного та державного ладу і навколишнього світу взагалі. Крім того, психічні процеси допомагають досягати мети, тренувати волю, вчинювати дію або бездіяльність, усвідомлювати значення своїх дій (бездіяльності) при вчиненні злочину, відчувати вину тощо.

Отже, особливої актуальності набуває встановлення та визначення сутності основних психологічних ознак суб'єктивної сторони злочину, які утворюють її склад. Це дозволить більш чітко зрозуміти саму психологічну основу суб'єктивної сторони злочину, окреслити коло категорій, які входять у її зміст та визначити, як вони взаємодіють між собою.

У сучасному кримінальному праві суб'єктивна сторона злочину – це його психологічний зміст. Відображення на інтелектуально-вольовому рівні об'єктивних властивостей вчинюваного злочину і обумовлює наявність ознак суб'єктивної сторони злочину як фактичної конструкції, що робить можливим визначити суб'єктивну сторону складу злочину як юридичну конструкцію. Отже, психічна діяльність особи в цілому першопочатково утворює суб'єктивну сторону злочину. Саме вона показує не лише внутрішній стан особи під час вчинення злочину, а й дієвість та взаємодію інтелектуальної та вольової складових психіки людини, що одночасно утворюють єдине ціле і мають самостійний зміст, оскільки виконують різні функції.

Аналізуючи психологічні аспекти суб'єктивної сторони злочину потрібно зауважити, що, з огляду на психологію людини будь-який акт її діяльності (проступок, злочин) – це сукупність суб'єктивних та об'єктивних факторів. Висловлюється думка про те, що протиставлення таких категорій як свідомість та матерія є важливим положенням, на якому ґрунтується кримінологічне дослідження закономірностей фактичного відображення суб'єктивної сторони злочину, незважаючи на те, що таке протиставлення відсутнє в реальній дійсності та в діяльності суб'єкта злочину.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Дорохіна Ю. А. Суб'єктивна сторона злочинів проти власності / Ю. А. Дорохіна. – К. : Юридична наука, 2014. – № 4. – С. 52–59.
2. Козлов А. П. Понятие преступления. – СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс». 2004. – 819 с.
3. Салій П. І. Суб'єктивна сторона складу злочину порушення недоторканності житла / П. І. Палій. – К. : Юридична наука, 2012. – № 2. – С. 84–95.

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ІНСТАНЦІЙНОЇ ПОБУДОВИ СУДІВ ЗАКОНОМ УКРАЇНИ «ПРО СУДОУСТРІЙ І СТАТУС СУДДІВ»

Гусаров Костянтин Володимирович
завідувач кафедри цивільного процесу Національного
юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
доктор юридичних наук, професор

Прийняття Закону України «Про судоустрій і статус суддів» № 1402-VIII від 2 червня 2016 р. надало можливості оновити судову систему держави. Науковий інтерес до дослідження новітніх положень вказаного нормативного акту порушено, зокрема, у роботах І.Ф.Коваль та О.І.Попова [1, с. 19-23, 30-33]. Законодавцем змінено інстанційну побудову судів, зокрема цивільної юрисдикції. Залишаючи незмінним можливість розгляду справи місцевими судами в якості суду першої інстанції та перегляду рішень цього суду в апеляційному порядку, касаційний перегляд судових рішень, що набрали законної сили, здійснюватиме Верховний Суд України, динаміку розвитку цивільного процесуального законодавства в практиці якого було досліджено В.В.Комаровим [2]. Законодавець, з одного боку, відмовився від функціонування Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ. З іншого, діяльність суду касаційної інстанції судів різних юрисдикцій здійснюватиме Верховний Суд України в особі відповідних касаційних судів.

У зв'язку з цим слід відмітити встановлену на законодавчому рівні обмеженість об'єктів касаційного перегляду по деяким категоріям цивільних справ. Наприклад, ухвала апеляційного суду про скасування судового наказу є остаточною і оскарженню в касаційному порядку не підлягає. На думку автора, касаційному оскарженню мають підлягати судові рішення, що є об'єктами апеляційного перегляду та рішення суду апеляційної інстанції, якими закінчується апеляційний розгляд, не залежно від особливостей тієї чи іншої категорії цивільної справи.

Новелою Закону України «Про судоустрій і статус суддів» є запровадження двох вищих спеціалізованих судів – Вищого суду з питань інтелектуальної власності та Вищого антикорупційного суду. До повноважень вказаних органів судової влади належить здійснення правосуддя в якості суду першої інстанції у справах, визначених процесуальним законом, а також аналіз судової статистики, вивчення та узагальнення судової практики, інформування про результати такого узагальнення Верховного Суду України. Перелік повноважень вказаних судів не є вичерпним, оскільки п.3 ч.1 ст.32 вказаного нормативного акту передбачає можливість здійснення ними інших повноважень, визначених законом. Характеризуючи окремі питання правового статусу Вищого спеціалізованого суду з питань інтелектуальної власності, І. Ф. Коваль справедливо звертає увагу на невизначеність законодавчого

механізму оскарження рішень вказаного судового органу [1, с. 19–23], оскільки ані вказаним законом, ані процесуальним законодавством не передбачений інстанційний перегляд актів спеціалізованих судів. Вважаю, що такий законодавчий підхід протирічить одній з основних засад судочинства, котра зводиться до забезпечення права на апеляційний перегляд справи та у визначених законом випадках – на касаційне оскарження судових рішень (п.8 ч.1 ст.129 Конституції України).

Проголошуючи можливість здійснення правосуддя Великою Палатою Верховного Суду України, законодавець не визначив чітко повноваження постійно діючого вказаного колегіального органу щодо перегляду рішень спеціалізованих судів. Частина 2 ст.45 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» передбачає, Велика Палата Верховного Суду у визначених законом випадках діє як суд касаційної інстанції з метою забезпечення однакового застосування норм права касаційними судами, а також діє як суд апеляційної інстанції у справах, розглянутих Верховним Судом як судом першої інстанції.

Вказані форми здійснення правосуддя навряд чи дають підстави стверджувати про їх застосування до рішень вищих спеціалізованих судових установ з наступних причин. По-перше, перегляд рішень вказаних судів в касаційному порядку без проходження актом правосуддя через такий процесуальний «фільтр», як апеляційний розгляд справи, не є можливим. По-друге, застосування функціональних повноважень суду апеляційної інстанції Великою Палатою Верховного Суду можливе лише стосовно рішень по тим справам, які розглядалися Верховним Судом як судом першої інстанції.

Враховуючи наведене, уявляється доцільним звернути увагу законодавця на необхідність нормативного закріплення механізму апеляційного та касаційного оскаржень рішень вищих спеціалізованих судових установ, діяльність котрих передбачається Законом України «Про судоустрій і статус суддів» № 1402-VIII від 2 червня 2016 р. Не забезпеченість можливості оскарження рішень суду першої інстанції та набрання ними законної сили одразу після проголошення може стати предметом справедливої критики з боку міжнародних судових установ, юрисдикція яких визнана нашою державою. Прикладом може служити справа «Олександр Волков проти України», в рішенні по котрій Європейський суд з прав людини ставить під сумнів легітимність всіх постанов Вищого адміністративного суду України, ухвалених ним в якості суду першої інстанції [3].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Цивільний процес на зламі століть: матеріали наук.-практ. конф., присвяч. 50-річчю заснування каф. цив. процесу (м. Харків, 20-21 жовт. 2016 р.) / за заг. ред. К. В. Гусарова. – Х. : Право, 2016. – 164 с.

2. Комаров, В. В. Цивільне процесуальне законодавство у динаміці розвитку та практиці Верховного Суду України [Текст] / В. В. Комаров. — Х. : Право, 2012. – 624 с.
3. Гусаров К. В. Окремі питання легітимності рішень Вищого Адміністративного суду України в практиці Європейського суду з прав людини // Актуальні правові та організаційні проблеми публічного управління та судочинства: Зб. наук. праць Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Кіровоград, 12-13 квітня 2013 р.): у 2-х частинах. – Частина друга: «Вплив вимог Європ. конв. з прав людини на вітчизняне судочинство в адмін., цив. і госп. справах. Актуальні проблеми здійснення адмін., цив. і госп. судочинства» – К. : НДІ приватного права і підприємства НАПрН України, 2013. – С.18–21.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ІНСТИТУТУ ВІДВОДІВ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

*Дегтярьова Світлана Володимирівна,
суддя Кіровоградського окружного адміністративного
суду, доцент кафедри адміністративного,
кримінального права та процесу
ПВНЗ «Кропивницький інститут державного та
муниципального управління», кандидат юридичних наук*

У світлі розбудови правової держави та демократизації суспільства актуальними залишаються проблемні питання застосування інституту відводу судді (колегії суду).

Так, стаття 26 Кодексу адміністративного судочинства України закріплює принцип незмінності складу суду під час розгляду і вирішення адміністративної справи в суді однієї інстанції, крім випадків, встановлених законом.

Відповідно до статті 27 Кодексу адміністративного судочинства України, суддя не може брати участі в розгляді адміністративної справи і відводиться: 1) якщо він брав участь у розгляді цієї справи або пов'язаної з нею справи як представник, секретар судового засідання, свідок, експерт, спеціаліст, перекладач; 2) якщо він прямо чи опосередковано заінтересований в результаті розгляду справи; 3) якщо він є членом сім'ї або близьким родичем (чоловік, дружина, батько, мати, вітччм, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, брат, сестра, дід, баба, внук, внучка, усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, член сім'ї або близький родич цих осіб) сторони або інших осіб, які беруть участь у справі; 4) за наявності інших обставин, які викликають сумнів у неупередженості судді; 5) у разі порушення порядку визначення судді для розгляду справи, встановленого частиною третьою

статті 15-1 цього Кодексу. До складу суду не можуть входити особи, які є членами сім'ї, родичами між собою чи родичами подружжя.

Додаткові підстави для відводу (самовідводу) містить стаття 28 Кодексу адміністративного судочинства України. Так, суддя, який брав участь у вирішенні адміністративної справи в суді першої інстанції, не може брати участі у вирішенні цієї ж справи в судах апеляційної і касаційної інстанцій, у перегляді справи Верховним Судом України, а також у новому її розгляді у першій інстанції після скасування попередньої постанови або ухвали про закриття провадження в адміністративній справі. Суддя, який брав участь у вирішенні адміністративної справи в суді апеляційної інстанції, не може брати участі у вирішенні цієї ж справи в судах першої і касаційної інстанцій, у перегляді справи Верховним Судом України, а також у новому її розгляді після скасування постанови або ухвали суду апеляційної інстанції. Суддя, який брав участь у вирішенні адміністративної справи в суді касаційної інстанції, не може брати участі у вирішенні цієї ж справи в судах першої і апеляційної інстанцій, у перегляді справи Верховним Судом України, а також у новому її розгляді після скасування постанови або ухвали суду касаційної інстанції. Суддя, який брав участь у вирішенні адміністративної справи Верховним Судом України, не може брати участі у вирішенні цієї самої справи в судах першої, апеляційної і касаційної інстанцій. Суддя, який брав участь у вирішенні адміністративної справи в суді першої, апеляційної, касаційної інстанцій, у перегляді справи Верховним Судом України, не може брати участі у розгляді заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами у цій адміністративній справі.

Відповідно до ч.3 ст.30 Кодексу адміністративного судочинства України, відвід (самовідвід) повинен бути вмотивований і заявлений до початку судового розгляду адміністративної справи по суті у письмовій формі з обґрунтуванням підстав для відводу. Однак, після початку судового розгляду адміністративної справи по суті Кодекс адміністративного судочинства України передбачає можливість заявляти лише самовідвід і то, тільки у разі, якщо про підставу самовідводу стало відомо після початку судового розгляду.

Натомість підстави для відводу судді (колеґії суддів) можуть з'явитись також і після початку судового розгляду адміністративної справи по суті, однак закон використати таке право стороні на цьому етапі не дозволяє, що, фактично ставить такого учасника в складні процесуальні умови.

З огляду на викладене, доцільно частину третю статті 30 Кодексу адміністративного судочинства України викласти в наступній редакції:

«3. Відвід (самовідвід) повинен бути вмотивований і заявлений до початку судового розгляду адміністративної справи по суті у письмовій формі з обґрунтуванням підстав для відводу. Заявляти відвід (самовідвід) після цього дозволяється лише у разі, якщо про підставу самовідводу стало відомо (або вона з'явилась) після початку судового розгляду».

Дані зміни в період реформування демократичного суспільства нададуть сторонам у справі можливість довести за відповідних обставин існування підстав для відводу судді (колегії суду), що з'явилися, або про які стало відомо вже після початку розгляду адміністративної справи по суті. Таке формулювання норми дозволить уникнути можливості розгляду справи необ'єктивним (зацікавленим) суддею.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06 липня 2005 року. №2747-IV// Офіційний вісник України. – 2005. - №32. – ст. 1918.

В КОТРИЙ РАЗ ДО ПРЕБЛЕМИ ІНСТИТУТУ ПОНЯТИХ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

*Задорожня Інна Анатоліївна
студентка III курсу групи ДП-114
ПВНЗ «Кропивницький інститут
державного та муніципального управління»*

Генеральною метою залучення понять у кримінальне судочинство є посвідчення факту провадження слідчої (розшукової) дії, її ходу та результатів. Оскільки слідча (розшукова) дія на разі є основним засобом виявлення, перевірки й оцінки доказової інформації, то необхідність участі у ній сторонніх, незацікавлених у провадженні осіб, які б унеможливили зловживання і об'єктивізували хід та результати її проведення не викликає сумнівів. Єдиною і неодмінною умовою є забезпечення участі в якості понятого саме незацікавленої особи.

Враховуючи важливість інституту понять для досягнення завдань кримінального судочинства він постійно перебуває в полі зору юристів науковців та практиків.

Окремі питання процесуального статусу понять розглядалися в різні часи в працях вітчизняних і зарубіжних вчених Ю. І. Азарова, Ю. П. Аленіна, В. П. Бахіна, І. М. Бацька, А. Р. Белкіна, О. Л. Булейко, Т. В. Варфоломеевої, І. В. Вернидубова, В. І. Галагана, В. Г. Гончаренко, Ю. М. Грошевого, А.Я. Дубинського, В. С. Зеленецького, А. В. Іщенка, Н. С. Карпова, В. П. Колмакова, В. О. Коновалової А. А. Котової, В. Т. Маляренка, А. Р. Михайленка, М. А. Погорецького, С. М. Стахівського, О. Ю. Татарова, Ю. М. Фролова, О. Г. Яновської та ін.

В основному в працях вказаних вчених зверталася увага на те що, законодавець не наводить визначення понятого, як суб'єкта кримінального процесу, не закріплено кримінальний процесуальний статус (права,

обов'язки, гарантії діяльності, процесуальна відповідальність) такого учасника кримінального провадження; не визначено вимоги щодо громадянства, дієздатності, статі, віку та інших соціально-демографічних ознак понятих; не передбачено підстави та порядок відводу понятих, а також гарантії їх безпеки [1; 2, с.187 та ін.].

На жаль, більшість з означених у цих наукових працях питань, до теперішнього часу не знайшли свого втілення в діючому кримінальному процесуальному Кодексі України (у подальшому КПК України).

Мета статті: на основі аналізу норм чинного та зарубіжного законодавства, що регламентують інститут понятих, дослідження стану правозастосовної практики, думок вчених юристів з питань інституту понятих у кримінальному процесі, проаналізувати доцільність збереження інституту понятих, акцентувати увагу на проблемах участі понятих при провадженні процесуальних дій та надати пропозиції щодо вдосконалення діючого кримінально-процесуального законодавства.

Одразу ж зазначимо, що хоча законодавець в новому КПК України дещо зменшив кількість процесуальних дій, в яких орган розслідування зобов'язаний залучити понятих (за умови застосування безперервного відеозапису ходу проведення відповідної слідчої (розшукової) дії), не змінним залишився порядок їх залучення, а отже і основна, на нашу думку, проблема цього інституту перекочувала з КПК України 1960 року в КПК України 2012 року.

Слід погодитись з В. Фастовцем який зазначав, що законодавець під час формулювання цього положення, напевно не замислювався над питанням, де в наш час можна знайти двох адекватних, незацікавлених у результатах розслідування кримінальної справи осіб, які б погодились бути присутніми під час провадження слідчих дій враховуючи специфіку деяких з них [3, с. 78], крім того, в ході проведення і після яких на особу буде покладено ще й ряд обов'язків.

Враховуючи незначний за обсягом об'єм статті слід визначити два основні способи залучення незацікавлених осіб у якості понятих. Перший – примусовий (за відмову притягати до юридичної відповідальності) і заохочувальний – другий.

На нашу думку мудро підійшов до розв'язання цього питання законодавець Азербайджану, який ці два способи в статті 94 КПК Азербайджанської Республіки раціонально поєднав [4]. Окрім цього, в зазначеній статті наводиться визначення і процесуальний статус понятого як іншої особи, яка приймає участь у кримінальному процесі.

Узагальнюючи вищезазначене, виникає необхідність у перегляді на законодавчому рівні ролі та місця інституту понятих, прийнятті змін і доповнень до кримінального процесуального закону з огляду на перспективи розвитку кримінального судочинства та досвіду інших держав у цьому напрямку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Котова А. А. Інститут понять у кримінальному провадженні України: дис. ... канд. юрид. наук зі спеціальності: 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність; МВС України, Національна академія внутрішніх справ. – Київ, 2013. – 218 с.
2. Назаренко П. Г. Процесуальний статус понятого: деякі особливості за новим кримінальним процесуальним кодексом України / П. Г. Назаренко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО. Випуск 29. Том 2, 2014 р. С.185-188.
3. Фастовець В. Інститут понять. Архаїчне явище чи процесуальна гарантія захисту прав учасників кримінального судочинства / В. Фастовець // Вісник прокуратури. – 2012. – № 3. – С. 74-81.
4. Уголовно-процесуальний кодекс Азербайджанской Республики. Утвержден Законом Азербайджанской Республики от 14 июля 2000 года № 907-ІГ.

ДОВІРА НАСЕЛЕННЯ ДО ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ЯК СКЛАДОВА ГРОМАДСЬКОЇ ОЦІНКИ ЇХ ДІЯЛЬНОСТІ

Зелінський Сергій Едуардович

*докторант кафедри державної політики та суспільного розвитку
Національної академії державного управління
при Президентіві України,
кандидат технічних наук, доцент*

Неефективність роботи правоохоронних органів стала однією з ключових проблем сучасної України, тому ми є свідками їх реформування. В той же час існує побоювання, що разом зі структурними реформами буде забута одна з найважливіших і відомих формул – не громадянин для держави, а держава для громадянина. У цьому контексті оцінка і задоволеність суспільства роботою органів правопорядку заслуговує на особливу увагу, тому що є однією з ключових цілей, на яких направлено реформування всієї правоохоронної системи [3].

Успіх будь-якої реформи залежить від того, наскільки висока довіра населення до неї. Довіра як загальне сприйняття або очікування від суспільних систем соціального порядку [4], має три рівні: особистісний (довіра людини до себе самої); міжособистісний (довіра до інших людей); інституційний (сприйняття людиною держави, її соціальних, політичних,

економічних та правоохоронних інститутів). Крім того, довіру можна вважати складовою громадської оцінки діяльності правоохоронних органів.

Інституційний рівень довіри можна використовувати для формування громадської оцінки діяльності правоохоронних органів, яка відноситься до зовнішнього оцінювання. Ключовими показниками проведення такого оцінювання є:

- рівень довіри громадян до правоохоронних органів (в цілому, в територіальному розрізі);
- відчуття безпеки;
- поведіння працівників правоохоронних органів (уважність до громадян, оперативність реагування, пояснення власних дій, спонукання до корупційних дій);
- оцінка розповсюдженості правопорушень;
- рівень задоволеності громадян від спілкування з працівниками правоохоронних органів;
- готовність надати допомогу правоохоронним органам (готовність виступати як свідок, припинити правопорушення, затримати злочинця, повідомити про потенційний злочин).

Відомо, що оцінки результативності діяльності органу влади можуть бути «твердими» (статистичні дані) та «м'якими» (обстеження громадської думки, експертні опитування, загальні настрої в суспільстві). Інструментами визначення довіри до правоохоронних органів можуть бути:

- соціологічне дослідження (метод інтерв'ю). Його проводять соціологічні служби і компанії, хоча проведення можливе і в рамках співпраці з громадськими організаціями;
- інтерактивне оцінювання (система он-лайнної оцінки діяльності працівників правоохоронних органів).

Соціологічні дослідження є більш розповсюдженим інструментом, тому що ними займаються багато компаній і організацій. Основне завдання таких досліджень – визначити і врахувати думку громадян. В результаті одного дослідження (кінець 2012 року) було отримано висновок, який полягає в тому, що «правоохоронна і судова системи України не відповідають своєму призначенню та неналежно виконують свої функції» [6]. Про це свідчить загальна тенденція погіршення ставлення населення до міліції та судів протягом останніх 10 років, сприйняття міліції як фактора не захисту, а небезпеки майже третиною громадян України, абсолютна зневіра населення у можливості відновити законність і віднайти справедливість в судах. Тому є досить широка підтримка самосуду як способу покарання злочинців.

Якщо звернутися до результатів опитувань з питань довіри до органів влади за останні декілька років, то можна констатувати про те, що рівень довіри до правоохоронних органів в Україні погіршився. Наприклад, за даними опитування фонду «Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва» та Київського міжнародного інституту соціології (КМІС) недовіра (баланс

«довіра-недовіра») до усіх правоохоронних органів за 5 останніх років істотно зростає: суди (-72% у 2015 році, -72% у 2014-му, -45% у 2010-му), прокуратура (-66% у 2015 році, -48% у 2010-му). Конституційний суд України теж не має довіри (-58%). До СБУ довіра дещо вища, хоча за 5 років вона теж істотно знизилася: від -9% у 2010 році до -35% у грудні 2015 року. А от до новоутвореної поліції довіра зросла, хоча баланс «довіра-недовіра» все ж залишається негативним (у липні 2015 року баланс «довіра-недовіра» до міліції складав -57%, а у грудні 2015 вже до поліції -24% [1]). В той же час генеральний прокурор України Юрій Луценко на засіданні парламентського Комітету з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності у вересні 2016 року надав доволі сумну статистику, щодо кількості злочинів в Україні, яка за останній рік зросла на 23% [5]. 60% всіх злочинів – це крадіжки, від яких постраждали 221000 людей. Зокрема, за 2016 рік кількість крадіжок зросла на 38%, на 40% збільшилась кількість грабежів, на 30% – розбійних нападів. Кількість вчинення злочинів у громадських місцях зросла на 55%. Крім того, на 16% збільшилась кількість крадіжок автомобілів – з 6000 до 7000 (в середньому за добу в Україні викрадають 33 автомобілі) [5]. Ще більш критичні оцінки щодо ефективності діяльності правоохоронних можна знайти в аналітичних записках [2].

Якщо соціологічні дослідження торкаються загальної маси людей, які висловлюють свою думку під час опитування, то інтерактивне оцінювання стосується думки тих, хто безпосередньо «відчуває» на собі результати діяльності правоохоронних органів. Самі ж правоохоронні органи мають бути зацікавлені у створенні он-ланових ресурсів, які б дозволили проводити опитування їх клієнтів після того, як вони отримають відповідні послуги. Це дасть можливість оцінити діяльність працівників відповідних правоохоронних органів з точки зору громадської оцінки і тим самим підвищити довіру з боку населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. 2015-й: політичні підсумки – думка населення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dif.org.ua/article/2015-y-politichni-pidsumki-dumka-naselennya> (дата доступу: 15.03.2017).
2. Баганець О. В. Як робота реформованих правоохоронних органів відображається на криміногенній ситуації в країні? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://baganets.com/blogs-baganets/jak-robotareformovanih-pravoohoronnih-o.html> (дата доступу: 15.03.2017).
3. Ониани М. Г. Участие гражданского населения в оценке и контроле за деятельностью органов внутренних дел // Актуальные проблемы права: материалы Междунар. науч. конф. (г. Москва, ноябрь 2011 г.). – М.: Ваш полиграфический партнер, 2011. – С. 105-108.
4. Проневич О. С. Довіра населення як критерій оцінювання ефективності діяльності правоохоронних органів / О. С. Проневич // Форум права. –

2015. – № 4. – С. 225–231 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/jpdf/FP_index.htm_2015_4_41.pdf (дата доступу: 15.03.2017).
5. Реформа і статистика: Підсумки роботи Хатії Деканоїдзе на посту голови Нацполіції <http://ua.112.ua/statji/reforma-i-statystyka-pidsumky-roboty-khatii-dekanoidze-na-postu-holovy-natspolitsii-353357.html> (дата доступу: 15.03.2017).
6. Ставлення населення до правоохоронних органів та судів в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://justice.org.ua/diyalnist/podiji-fakti-komentari/stavlennya-naseleण्या-do-pravookhoronnikh-organiv-ta-sudiv-v-ukrajini> (дата доступу: 15.03.2017).

ЮРИСДИКЦІЯ ЦИВІЛЬНИХ СУДІВ: СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД ЗАКОНОДАВЦЯ

Лимарь Ірина Володимирівна

*аспірант кафедри цивільного процесу Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого*

Законодавчий пошук шляхів оновлення судової системи України неминуче призводить до зміни реалізації судової форми захисту цивільних прав та інтересів, що охороняються законом. Не стала виключенням і зміна кола форм такого захисту в цілому і випадків їх застосування.

Стаття 124 Конституції України в редакції Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» у певній мірі змінює межі застосування судової юрисдикції. Питанням удосконалення судової юрисдикції та форм захисту цивільних прав у цілому в науковій літературі приділяється пильна увага [див., напр.: 1, с. 23,25; 2, с. 183–234].

Сучасне нормативне закріплення останньої обумовлено тим, що юрисдикція судів поширюється на будь-який юридичний спір (ст. 124 Конституції України в редакції Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 02.06.2016р.). До набрання чинності вказаним Законом у конституційній нормі визначалось, що юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі.

Уявляється, що сучасний зміст юрисдикції судів характеризується її розповсюдженням лише на спірні правовідносини, на відміну від раніше закріпленого змісту вказаного інституту, відповідно до якого сфера його застосування визначалась не спірним характером правовідносин, а обов'язковою урегульованістю суспільних відносин нормами права. На нашу думку, спрямована увага законодавця на розповсюдження юрисдикції судів

лише на спірні правовідносини може призвести до з'ясування відповідності Конституції України, окремих положень ЦПК України відносно нормативного закріплення розгляду судами справ наказного та окремого провадження, у змісті яких відсутній спір про право цивільне.

Разом з тим, ч. 3 ст. 124 Конституції України в редакції вищевказаного Закону передбачає можливість законодавчого визначення обов'язковості досудового порядку врегулювання спору. Існування аналогічної норми мало місце у п. 1 ч. 1 ст. 136 ЦПК УРСР 1963 р., відповідно до якої суд відмовляв у порушенні провадження по цивільній справі за умови недотримання обов'язкового досудового порядку врегулювання спору. Таке положення норм цивільного процесуального права стало предметом справедливої критики з боку найвищого судового органу держави. Так, пунктом 8 Постанови Пленуму Верховного Суду України № 9 від 01.11.1996 р. «Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя» визначається, що суд не вправі відмовити особі у прийнятті позовної заяви чи скарги лише з тієї підстави, що її вимоги можуть бути розглянуті в передбаченому законом досудовому порядку. Питання відповідності Конституції України, положень галузевого законодавства щодо обов'язкового дотримання досудового порядку вирішення, зокрема, цивільно-правових спорів, стало предметом критики і з боку Конституційного Суду України. У частині 3 рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Проценко Раїси Миколаївни, Ярошенко Поліни Петрівни та інших громадян щодо офіційного тлумачення статей 55, 64, 124 Конституції України (справа за зверненням жителів міста Жовті води) № 9-зп від 25.12.1997 р. зазначено, що юрисдикція судів, тобто їх повноваження вирішувати спори про право та інші правові питання, поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі, незалежно від установленого досудового порядку врегулювання спору.

Виходячи із зазначеного, можна зробити висновок про недоцільність запровадження обов'язкового порядку досудового врегулювання спорів на конституційному рівні перед усім при вирішенні цивільно-правових справ. Причина такого висновку полягає в негативній оцінці такого законодавчого положення в недалекому минулому з боку вищевказаних судових органів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гусаров К. В. Перспективи розвитку форм захисту права власності [Текст] / К. В. Гусаров // Право власності: проблеми забезпечення, реалізації та захисту : тези доп. та наук. повідом. наук. семінару молодих вчених (м. Харків, 14-15 вересня 2001 р.). – Х., 2001. – С. 23–25.
2. Цивільне судочинство України: основні засади та інститути: монографія / В. В. Комаров., К. В. Гусаров, Н. Ю. Сакара та ін. ; за ред. В. В. Комарова. – Х. : Право, 2016. – 848 с.

НЕГЛАСНІ СЛІДЧІ (РОЗШУКОВІ) ДІЇ ТА ЇХ УНОРМУВАННЯ

Лук'янчиков Євген Дмитрович
професор кафедри інформаційного права
та права інтелектуальної власності
Національного технічного університету
України «КПІ імені Ігоря Сікорського»,
доктор юридичних наук, професор

Важливим напрямом діяльності держави в умовах демократизації суспільства є протидія правопорушенням у різних формах їх прояву. Найбільшу загрозу суспільству становлять злочини, кількість яких щорічно зростає, форми і способи їх вчинення постійно удосконалюються. Одним із напрямів протидії і стримування злочинності є формування кримінального процесуального законодавства, яке б відповідало потребам сьогодення та озброєння слідчих надійним арсеналом засобів пізнавальної діяльності з розслідування. Чинний КПК України визначає завдання кримінального провадження, одним із яких є забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування (ст. 2 КПК). Відповідно до КПК 1960 р. виконання даного завдання забезпечувалося оптимальним поєднанням пізнавального інструментарію двох видів діяльності: кримінально-процесуальної і оперативно-розшукової. Реалізація кожного виду діяльності покладалася на відповідні державні органи і посадових осіб.

Слід звернути увагу на те, що у науковій і навчальній літературі радянського періоду загальновизнаною була позиція про те, що оперативно-розшукову і кримінально-процесуальну діяльність змішувати небезпечно. Зрощування цих двох функцій, а тим більше поєднання в одній особі або одному органі, неприпустимо, оскільки це може негативно позначитися на оцінці зібраних відомостей і формуванні доказів, об'єктивності розслідування, обґрунтуванні висновків у кримінальному провадженні.

Прагненням розширити пізнавальні можливості органів досудового розслідування слід вважати новації чинного КПК України. В першу чергу це стосується інституту негласних слідчих (розшукових) дій, під якими пропонується розуміти – різновид слідчих (розшукових) дій, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених цим Кодексом (ст. 246).

Отже, чинний КПК України суттєво розширює перелік процесуальних засобів спрямованих на отримання необхідної інформації про злочин. Аналіз норм глави 21 дозволяє дійти висновку, що негласні слідчі (розшукові) дії за своїми пізнавальними прийомами збігаються з однойменними оперативно-розшуковими заходами, що передбачені Законом

України «Про оперативно-розшукову діяльність». В ст. 246 визначаються підстави, а точніше *умови*, за яких можуть проводитися негласні слідчі (розшукові) дії: а) відомості про злочин та особу, яка його вчинила, неможливо отримати в інший спосіб; б) проводяться виключно у кримінальному провадженні щодо тяжких або особливо тяжких злочинів.

У даній статті визначаються суб'єкти проведення негласних слідчих (розшукових) дій - слідчий, який здійснює досудове розслідування злочину, або за його дорученням уповноважені *оперативні підрозділи* визначених у цій статті міністерств і відомств (виділено – Є. Л.). Зазначена обставина має суттєве значення і спрямована на приведення норм КПК у відповідність до вимог Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність». Даним законом застосування оперативно-розшукових заходів покладається на оперативні підрозділи визначених служб і відомств, а не на органи дізнання, як це мало місце у попередньому КПК.

Зазначені нововведення, з одного боку, суттєво розширюють засоби одержання інформації слідчим, а з іншого, він наділяється правом застосування пізнавальних прийомів, що є притаманними оперативним підрозділам, за своєю сутністю вони нагадують оперативно-розшукові заходи, але не замінюють останні. Пізнавальні прийоми набули кримінально-процесуальної форми, а тому не слід казати про те, що в КПК закріплено оперативно-розшукові заходи. Оперативно-розшукові заходи були і залишаються інструментарієм пізнавальної діяльності оперативних підрозділів.

В окрему групу виділяються дії, що пов'язані з втручанням у приватне спілкування. Загальні положення про втручання у приватне спілкування викладені в ст. 258 чинного КПК, у якій визначаються його різновиди: 1) аудіо-, відеоконтроль особи; 2) арешт, огляд і виїмка кореспонденції; 3) зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж; 4) зняття інформації з електронних інформаційних систем. В результаті такого втручання може бути отримана важлива інформація про обставини злочину. Постає питання про можливість її використання в процесі розслідування як доказів. Докази формуються в процесі проведення слідчих або інших процесуальних дій, які певною мірою пов'язані з втручанням у права та інтереси осіб, до яких вони звернені. Крім того, наступний третій параграф має назву «Інші види негласних слідчих (розшукових) дій». В такому випадку в ст. 258 КПК слід зазначити, що втручання у приватне спілкування відбувається в процесі проведення відповідних слідчих дій, повний перелік яких навести у даній статті.

Не спостерігається однастайності у віднесенні тих або інших засобів отримання інформації до слідчих (розшукових) дій і у авторів науково-практичного коментаря до КПК України. Так, у коментарі до ст. 246 загальні положення про негласні слідчі (розшукові) дії, до них відносять лише ті, що містяться в її ч. 2. Тобто, до слідчих дій не відносять установа

місцезнаходження радіоелектронного засобу. У той же час у коментарі до ст. 268 зазначається, що її частина перша надає можливість проведення негласної слідчої (розшукової) дії спрямованої на установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу (мобільного терміналу систем зв'язку та інших радіо випромінювальних пристроїв, активованих у мережах операторів рухомого (мобільного) зв'язку, тобто мобільного телефону [1, с. 533-535, 588-589]. Установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу не відносять до слідчих дій і інші автори [2, с. 98]. Деякі автори відносять до негласних слідчих (розшукових) дій використання конфіденційного співробітництва [3, с. 189]. Інші вважають, що це є унормуванням загальних умов використання конфіденційного співробітництва під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Порядок та тактика встановлення конфіденційного співробітництва визначаються законодавством України в сфері оперативно-розшукової та контрольно-розшукової діяльності [1, с. 601].

Сумнівним є віднесення до слідчих, навіть негласних дій, «виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації» ст. 272 КПК. За характером і змістом це нагадує тактичну операцію, яка включає систему організаційних, оперативно-розшукових і тактичних заходів входження в злочинну групу і отримання інформації, що має значення для розкриття злочину. Не зовсім чітко визначені строки для її проведення – шість місяців або строк досудового розслідування.

Цікаво визначити і роль слідчого у проведенні даної слідчої (розшукової) дії. Якщо вона полягає у наданні доручення оперативним підрозділам, у чому тоді сутність слідчої дії? Це є традиційний оперативно-розшуковий захід, що проводиться оперативним підрозділом за завданням слідчого для отримання необхідної інформації. Даний вид діяльності і відносини, що при цьому виникають регулюється спеціальним Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність».

Як висновок слід зазначити, що незважаючи на видимі перспективи розширення засобів забезпечення боротьби із злочинністю, шляхом включення до КПК негласних слідчих дій, їх перелік і порядок проведення потребують подальшого опрацювання та унормування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар ; за заг. ред. проф. В. Г. Гончаренка, В. Т. Нора, М. Є. Шумила. – К. : Юстініан, 2012. – 1224 с.
2. Оперативно-розшукова діяльність та негласні слідчі (розшукові) дії у схемах [Текст] : посіб / [Никифорчук Д. Й., Зима Л. М., Тарасенко О. С. та ін.]. – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2012. – 156 с.
3. Шепітько В. Ю. Криміналістика і кримінальний процес: система залежностей та суперечностей / В. Ю. Шепітько // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. – 2013. - № 1(5). – С. 186–191.

АНАЛІЗ МАТЕРІАЛІВ ЄДИНОГО ДЕРЖАВНОГО РЕЄСТРУ СУДОВИХ РІШЕНЬ УКРАЇНИ ЩОДО РОЗГЛЯДУ СПРАВ ОДНІСЮ ІЗ СТОРІН, ЯКОЇ Є ОСОБА З ІНВАЛІДНІСТЮ

Соболь Євген Юрійович

*завідувач кафедри державно-правових
дисциплін та адміністративного права
Кіровоградського державного педагогічного
університету імені Володимира Винниченка,
доктор юридичних наук, доцент*

В юридичній літературі під правом на судовий захист пропонується розуміти право кожного на відкритий розгляд і вирішення упродовж розумного строку компетентним, незалежним і неупередженим судом, утвореним відповідно до закону, конкретної судової справи правовими засобами, наданими судом з метою захисту гарантованих Конституцією та законами України прав і свобод людини і громадянина, прав і законних інтересів юридичних осіб, інтересів суспільства і держави, а також законодавчо закріплена і гарантована можливість оскарження судового рішення з мотивів його незаконності та / або необґрунтованості [1, с. 47].

Право на судовий захист належить до найважливіших громадянських прав людини, які представляють собою традиційні цінності, які визнаються демократичною державою. Безпосередньо право на судовий захист закріплено ст. 55 Конституції України, згідно з якою права і свободи людини і громадянина захищаються судом.

Порівняльний аналіз регламентації права кожного на судовий захист в міжнародних документах з прав людини та чинному законодавстві України дозволяє дійти висновку, що воно має складний зміст, проте враховуючи ту обставину, що чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України - можна стверджувати, що на законодавчому рівні право кожного на судовий захист забезпечене та гарантується в повній мірі, як Конституцією та чинним законодавством України, так і цілою низкою міжнародних документів у галузі прав людини. Так, відповідно до ч.1 ст.6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод «кожна людина при визначенні її громадянських прав та обов'язків або при висуненні проти неї будь-якого кримінального обвинувачення має право на справедливий і відкритий розгляд упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, створеним відповідно до закону».

Звернення до суду за захистом порушених прав в демократичній країні має бути гарантом об'єктивного, повного та всебічного розгляду всіх обставин, що мають юридичне значення і, як кінцевий результат, - забезпечити винесення законного, обґрунтованого і справедливого рішення.

Людина з інвалідністю у порівнянні із людиною, яка інвалідності не має, із початку має гіршу життєву стартову позицію, в першу чергу, внаслідок стану свого здоров'я та обмеження власних фізичних, психічних, розумових та інших можливостей. Однак, не менше значення мають і такі чинники як: існуючі соціальні стереотипи сприйняття, відсутність пристосованої інфраструктури населених пунктів, практична доступність інститутів освіти, працевлаштування та інше. До таких чинників треба додати й правовий захист.

На сьогоднішній день в українському законодавстві є низка законів і підзаконних актів, що забезпечують права людей з інвалідністю. В першу чергу це: Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні»; Закон України «Про реабілітацію інвалідів в Україні»; Закон України «Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам»; Закон України «Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам» та інші.

Також Україна долучилася до низки міжнародно-правових документів, які стосуються правозахисту людей з інвалідністю. Найважливішими з таких документів є Конвенція Організації Об'єднаних Націй про права інвалідів та Факультативний протокол до неї, які були прийняті на засіданні Генеральної Асамблеї ООН 13 грудня 2006 року.

Основою Конвенції та окремих її статей служать вісім керівних принципів: повага до притаманного людині достоїнства, її особистої самостійності, зокрема свободи робити власний вибір, і незалежності; недискримінація; повне й ефективне залучення та включення до суспільства; повага до особливостей інвалідів і прийняття їх як компонента людської різноманітності й частини людства; рівність можливостей; доступність; рівність чоловіків і жінок; повага до таких здібностей дітей-інвалідів, які розвиваються, і повага до права дітей-інвалідів зберігати свою індивідуальність.

Вищевказана національна та міжнародно-правова законодавча база теоретично повинна була забезпечити рівні можливості у захисті власних прав інвалідів, а також призвести до попередження всіх форм дискримінації за ознакою інвалідності. Однак, достовірно невідомо як насправді, на практиці, здійснюється судовий захист цієї категорії осіб, наскільки він є успішним, якою є його специфіка, тощо. Відповіді на ці питання вимагають спеціалізованого наукового вивчення судової практики України у справах, в яких в якості сторони приймали участь інваліди.

З цією метою нами було проаналізовано судові документи з електронного ресурсу бази даних веб-сайту «Єдиний державний реєстр судових рішень України» [11], що були ухвалені в період з 1 жовтня 2015 р. по 1 жовтня 2016 р.: 180 судовий документ із адміністративного судочинства, 92 судових документів із цивільного судочинства, 45 судовий документ із кримінального судочинства.

У рамках адміністративного судочинства найбільша кількість справ стосувалися призначення, виплати, перерахунку пенсії або державної соціальної допомоги (82 випадки), майже третина – оскарження дій або бездіяльності й зобов'язання вчинити дії посадових осіб або виконавчого органу (58 випадків), ще у 20 випадках – стягнення недоотриманої грошової суми або заборгованості (допомоги на оздоровлення, щорічної разової грошової допомоги, тощо). Також у 5 випадках «внесення до списку виборців», та 15 «скасування постанови про накладення адміністративного стягнення». Всього було проаналізовано 35 судових ухвал та 145 постанов, серед яких 143 документів відносились до суду першої інстанції, 30 апеляційної та 7 касаційної інстанції.

У рамках цивільного судочинства найбільша кількість судових позовів стосувалися адміністративних відносин (50 документів), одна четверта частина – цивільних відносин (25 документів), близько однієї десятої – сімейних відносин (10 документів), та ще 7 судових документа були про встановлення факту, що має юридичне значення. Всього було проаналізовано 8 судових ухвал та 84 судових рішення, серед яких 75 документів відносились до суду першої інстанції, 16 апеляційної та 1 касаційної інстанції.

У рамках кримінального судочинства найбільша кількість випадків вчинення злочинів інвалідами стосувалася злочинів проти життя та здоров'я особи (15 випадок), 6 випадків – проти власності, 5 випадків – проти безпеки руху та експлуатації транспорту, 8 випадків - у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення, 5 випадки – проти громадської безпеки, й по 3 випадки – проти громадського порядку та моральності та у сфері господарської діяльності відповідно. Всього було проаналізовано 33 судових вироки, 10 постанов та 2 судові ухвали, серед яких 40 документів відносились до суду першої інстанції та 5 апеляційної інстанції.

Більша частина інвалідів із загальної кількості проаналізованих нами справ за всіма формами судочинства захищали себе у судовому процесі самостійно. Послугами представника або адвоката користувалися загалом близько 30 відсотків осіб.

У проаналізованих судових документах з цивільного та кримінального судочинства не було виявлено жодного посилання на міжнародні нормативно-правові документи, а з адміністративного судочинства – лише у 5 документах. При чому не було виявлено жодного посилення на положення Конвенції ООН про права інвалідів. У 4 судових документах були присутні посилання на Конвенцію ООН про захист прав людини і основоположних свобод й протоколи до неї та рішення Європейського суду з прав людини.

Загалом, враховуючи відсутність у переважній кількості справ представників, можна констатувати, що загальна результативність (успішність) захисту особами з інвалідністю власних прав є більш-менш

позитивною. Так, більш ніж 2/3 позовів в рамках адміністративного та 6/7 позовів в рамках цивільного судочинства в тому чи іншому ступеню було задоволено. У рамках кримінального судочинства не можна сказати наскільки був успішним захист власних прав обвинувачуваними, які мають інвалідність, оскільки у кожному випадку є свої нюанси. Однак можна констатувати, що при визначенні виду та міри покарання суд враховував інвалідність як пом'якшуючу відповідальність обставину.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Мігорян С. Д. Регламентация права на судебный захист в міжнародному праві з прав людини / С. Д. Мігорян // Науковий вісник Чернівецького університету. – 2005. – Випуск 306. Правознавство. – С.46–47.
2. Права человека : учебник для вузов / отв. ред. Е. А. Лукашова. – М. : Изд - во НОРМА, 2002. – 573 с.
3. Голубок С. А. Международно-правовые стандарты права на судебную защиту / С. А. Голубок // Правоведение. – 2007. – № 1. – С.112–123.
4. Шило О. Г. Проблеми реалізації права на судовий захист у ході досудового провадження по кримінальній справі / О. Г. Шило // Вісник Академії правових наук України. – 2005. – № 01(40). – С. 161-166.
5. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. — № 30. – Ст. 141.
6. Про судоустрій та статус суддів : Закон України від 7 липня 2010 року № 2453-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2010. – № 41-42, № 43, № 44–45. – Ст. 529.
7. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 № 2747-IV року // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 35–36. – № 37. – Ст. 446.
8. Лазарева В. А. Теория и практика судебной защиты в уголовном процессе / В. А. Лазарева. – Самара, 2000. – 180 с.
9. Кудрявцев В. Н. Стратегии борьбы с преступностью / В. Н. Кудрявцев. – М., 2005.
10. Шило О. Г. Проблеми реалізації права на судовий захист у ході досудового провадження по кримінальній справі / О. Г. Шило // Вісник Академії правових наук України. – 2005. – 01(40). – С. 161-166.
11. Єдиний державний реєстр судових рішень України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua>.
12. Про прокуратуру : Закон України від 05.11.1991 № 1789-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 53. – Ст. 793.
13. Питання оплати послуг та відшкодування витрат адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу : постанова Кабінету Міністрів України від 18.04.2012 № 305 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 30. – Ст. 1114.

ПЕРЕРВА У ДОПИТІ: ПОГЛЯД ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ РОЗУМНОСТІ СТРОКІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Степанов Павло Леонідович
завідувач кафедри адміністративного,
кримінального права та процесу
ПВНЗ «Кропивницький інститут державного
та муніципального управління»,
кандидат юридичних наук, доцент

Відповідно до статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (РИМ, 4.XI.1950), яка згідно з частиною першою статті 9 Конституції України є частиною національного законодавства України, кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення.

Недотримання строків розгляду цивільних, кримінальних справ і справ про адміністративні правопорушення порушує конституційне право на судовий захист, гарантований статтею 55 Конституції України, і негативно впливає на ефективність правосуддя та на авторитет судової влади.

Саме з вказаних положень Пленум Вищого спеціалізованого суду України розпочав виклад матеріалу у постанові від 17.10.2014 № 11 «Про деякі питання дотримання розумних строків розгляду судами цивільних, кримінальних справ і справ про адміністративні правопорушення» [1]. Далі за текстом у згаданій постанові зазначено, що матеріали судової практики свідчать про те, що основними причинами порушення процесуальних строків є недоліки в діяльності судів, пов'язані насамперед із незадовільною організацією судового процесу. Є випадки, коли всупереч вимогам процесуальних законів і без будь-яких підстав для цього цивільні справи та кримінальні провадження призначаються до судового розгляду з порушенням передбачених законодавством строків, у тому числі й тоді, коли підсудні знаходяться під вартою.

Проблемам реалізації положень розумності строків, як загальної засади кримінального судочинства приділяли увагу такі українські і закордонні вчені-юристи: Ю. М. Грошевий, С. О. Заїка, Л. В. Карабут, О. Б. Комарницька, А. П. Кругліков, О. П. Кучинська, М. І. Леоненко, Л. М. Лобойко, В. Т. Маляренко, Є. В. Рябцева, О. Ю. Татаров, О. М. Толочко, С. Б. Фомін, О. Г. Шило та ін.

Зазначені науковці зробили значний внесок у розробку інституту розумності строків кримінального судочинства. В працях вчені

досліджували роль і місце засади розумності строків у системі загальних засад кримінального провадження, приділяли увагу проблемам визначення критеріїв цієї засади, питанням реалізації інституту під час досудового розслідування та у судових стадіях кримінального процесу.

У той же час, аналіз норм чинного кримінально-процесуального законодавства України свідчить про те, що законодавство у сфері забезпечення реалізації засади розумності строків у кримінальному судочинстві, не є досконалим. По-перше, потребує законодавчого закріплення визначення «розумності» строків. На таку необхідність вже звертали увагу у юридичній літературі [2, с. 149]. На наше переконання таке закріплення слугувало б виведенню розумності строків з оціночного поняття в матеріальну площину.

По-друге, враховуючи те, що рудименти обвинувального ухилу ще мають місце у правозастосовній практиці, необхідним є чітке визначення строків вчинення процесуальних дій і реалізації прав учасниками кримінального провадження. Наразі ж складається думка, що законодавцем визначено дану засаду лише для врегулювання строків у випадку коли неможливо визначити конкретний, абсолютний період часу для вжиття процесуальної дії, прийняття рішення тощо.

По-третє, хотілося звернути увагу на те, що процесуальні строки є однією з гарантій захисту конституційних прав і свобод, тільки тоді коли вони є достатніми для їх реалізації.

Так, встановлюючи в ч.2 ст.224 КПК України правило згідно з яким допит не може продовжуватись без перерви понад дві години, а в цілому – понад вісім годин на день законодавець не визначає часові межі такої перерви. А це може бути дієвим інструментом, при бажанні органу розслідування довести вину підозрюваного у будь який спосіб, схилити при цьому свідка до бажаних показань. І на відміну від права передбаченого для підозрюваного в ч.4 ст.224 КПК України відмовитись відповідати на запитання, давати показання, що відразу зупиняє допит, свідок такої можливості немає. Слід додати, що даний факт у поєднанні з постійним зазначенням положень ст.385 КК України про кримінальну відповідальність за відмову від давання показань може неабияк зашкодити інтересам правосуддя.

Враховуючи вказане, вважаємо за необхідне закріплення в статті 224 КПК України мінімальної часової межі для перерви між допитами – 30 хвилин. А задля забезпечення реалізації завдання кримінального провадження – швидкого розслідування, передбачити можливість скорочення вказаного часу за клопотанням допитуваної особи, що відображати в протоколі допиту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про деякі питання дотримання розумних строків розгляду судами цивільних, кримінальних справ і справ про адміністративні правопорушення: Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду судами цивільних і кримінальних справ; від 17.10.2014 № 11. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0011740-14>
2. Яворська О. М. Розумність строків як засада кримінального провадження за кримінальним процесуальним кодексом України / О. М. Яворська, Л. В. Омельчук. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.visnyk-juris.uzhnu.uz.ua/file/visnuk_24%20t.%204.pdf

ВИНИКНЕННЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ НАУКИ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА В ПЕРІОД РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ

Стецюк Богдан Романович
професор кафедри історії держави і права
України Навчально-наукового інституту
права та психології Національного
університету «Львівська політехніка»,
доктор юридичних наук, доцент

На теренах Російської імперії, до складу якої тоді входила більша частина українських земель, процесуальне право як наука бере свій початок у XVIII ст., виділившись з інших суспільних наук паралельно з філософією та історією.

Першим теоретиком вітчизняного процесуального права можна назвати професора Московського університету, уродженця українського міста Ніжина С. Ю. Десницького (1740 – 1789). У правовій сфері Десницький розробив ряд інститутів. Він запропонував поділ права на державне, цивільне, кримінальне і судове. С. Ю. Десницький підкреслював значення гласності судового процесу як засобу виховання народу в дусі законності. Кримінальні і цивільні справи, на думку мислителя, повинні розглядатися і вирішуватися публічно у присутності сторонніх людей. У той час судовий процес був письмовим, а С. Ю. Десницький, навпаки, висував ідею усного процесу і вважав, що свідки, яких вислуховують як судді, так і сторони, повинні свідчити усно. Він вважав, що судочинство повинно вестися на зрозумілій для народу рідній мові. С. Ю. Десницький, проголошуючи право обвинуваченого на захист, вважав необхідним уведення в Росії інституту адвокатури і вважав, що судовий процес повинен проходити з дебатами сторін і з обов'язковою участю адвокатів [1, с. 15–17].

Біля витоків такої важливої галузі юриспруденції, як кримінально-процесуальне право, стояв теоретик кримінального судочинства Я.І. Баршев. В 1841 році була видана його основна праця «Основания уголовного судопроизводства с применением к российскому уголовному судопроизводству». У книзі давався аналіз поняття, предмета, теорії кримінального судочинства. Я.І. Баршев своїми науковими працями і поглядами на довгі роки наперед визначив розвиток кримінально-процесуальної науки, дослідивши такі важливі проблеми теорії кримінального судочинства, як кримінальна осудність, теорія доказів, учення про вирок. Разом з тим, він виступав проти гласності судочинства [2, с. 47–48].

Професор Рішельєвського ліцею (Одеса) В. А. Ліновський у своїй роботі про слідче кримінальне судочинство значну увагу приділив такій формі кримінального процесу, як розшуковий (інквізиційний) процес, висвітлив такі стадії процесу, як слідство, вирок, виконання вироку [3].

З монографій, що були опубліковані до судової реформи, слід відзначити «Теорию улик» А. С. Жириєва (Дерпт, 1855), в якій автор основну увагу приділив розробці теорії про непрямі докази. У його класифікації непрямі докази поділялися на обвинувальні та виправдовувальні, загальні та окремі, він диференціював їх залежно від форм зв'язку з предметом доказування чи за часом виникнення [4, с. 45–46].

Наступним кроком у розвитку процесуального права стала необхідність осмислення перших результатів Судової реформи 1864 р. і коригування деяких її положень з урахуванням вимог суспільно-політичної ситуації в країні. Ця реформа істотно стимулювала розвиток науки права і особливо кримінального процесу. Тематика праць вітчизняних правознавців у другій половині XIX – на початку XX ст. у основному визначалася необхідністю коментування Статуту кримінального судочинства. У цьому контексті слід відзначити роботи І. В. Гессена, Г. А. Джаншієва і М. А. Філіпова, які досліджували причини, підстави, етапи і умови проведення Судової реформи в Росії [5; 6; 7].

У 1884 р. з'явився I-й том «Курса уголовного судопроизводства» І. Я. Фойницького, присвячений питанням судочинства і осудності. Автор дає теоретичні конструкції процесуальних інститутів, порівнює положення російського права з іноземним законодавством у питанні про загальне та особливе в російській змагальності [8, с.65].

Професор університету Святого Володимира Д. Г. Тальберг своє наукове дослідження «Гражданский иск в уголовном суде или соединённый процесс» присвячує важливому в теоретичному та практичному відношенні питанню про поєднуючий процес, ідея якого полягає в поєднанні в одному провадженні кримінальної справи (справи про злочин) і цивільної справи (справи про відшкодування шкоди). Іншою дуже цінною працею Тальберга є «Російське кримінальне судочинство» (1889–1891), що відрізняється широкою постановкою теоретичного дослідження в кримінальному процесі

чинного законодавства. Ця робота зі смертю автора залишилася незакінченою, але на особливу увагу заслуговує ґрунтовний виклад вчення про кримінальні докази.

Одним із визначних вітчизняних процесуалістів початку ХХ ст. був В. М. Гордон, найголовніші праці якого стосуються цивільного процесу. З них заслуговують на особливу увагу магістерська дисертація «Основание иска в составе изменения исковых требований» і докторська дисертація «Иски о признании». Гордоном виданий великий практичний коментар до Статуту цивільного судочинства (5-е видання, Спб., 1911).

Потрібно відзначити, що в цей час певна увага приділялася теоретичним аспектам адміністративної процедури. Особливої уваги заслуговують наукові праці М. М. Сперанського, в яких автор вказував на необхідність встановлення відповідальності адміністрації за свої дії і надання кожному підданому можливості, без врахування його станової приналежності, оскаржувати рішення органів управління до адміністративно-судових установ [9, с. 11].

У другій половині ХІХ ст. одним з перших звернув увагу на інститут адміністративної юстиції визначний учений-поліцейст і державознавець І. Ю. Андріївський, який у 1873 р. оприлюднив статтю, присвячену адміністративним судам. Адміністративний суд І. Ю. Андріївський вважав «особливим розглядом», що встановлений з тих спірних справ, розгляд яких законодавець не надавав звичайним судам. До цих справ він відносив такі, де однією стороною є приватна особа, іншою – адміністрація [10, с. 241–242].

Проте слід констатувати, що наукова зацікавленість вітчизняних правознавців до питань адміністративної юстиції активізувалася в ХІХ ст., коли вийшла монографія М. Й. Куплеваського «Административная юстиция в Западной Европе» (Харків, 1879). У подальшому виходить ґрунтовна двотомна робота С. О. Корфа «Административная юстиция в России (1910 р.)», основні аспекти якої були пов'язані з порівняльним аналізом діяльності адміністративних судів провідних західноєвропейських держав і органів адміністративної юстиції Росії [11, с. 452–453, 472–477].

Цікаві думки про адміністративну юстицію висловив відомий учений-адміністративіст першої третини ХХ століття А. І. Єлістратов, перу якого належить робота «Основные начала административного права» (1914 р.). Він відстоював ідею єдиної юстиції в державі, але при цьому вважав, що адміністративні процедури повинні бути розглядатися в спеціальних палатах загальних судів.

Підсумовуючи, можна відзначити, що у вітчизняній правовій науці в ХІХ столітті починає формуватися нова галузь знань, предметом вивчення якої виступає процесуальне право. В працях науковців-процесуалістів розглянуто вчення про суб'єкт судочинства і об'єкт юридичних стосунків; вивчена проблема незалежності судів, умови призначення на судові посади, принцип незмінності суддів, інститут присяжних. Також у багатьох наукових

роботах російська судова система досліджена на тлі європейських систем; викладені права усіх сторін процесу, розглядаються інститути, що забезпечують їх захист; описані усі стадії судового процесу і його принципи, розкриті заходи судового примусу і способи доказу винуватості і невинуватості підозрюваного.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Балабанова Н. А. Государственно-правовые воззрения С. Е. Десницкого: автореф. дис. канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 – теория и история права и государства; история учений о праве и государстве / Н. А. Балабанова. Владимир, 2006. 21 с.
2. Баршев Я. И. Основания уголовного судопроизводства с применением к российскому уголовному судопроизводству./ Я. И. Баршев. М. : Лекс Эст, 2001. – 270 с.
3. Линовский В. Опыт исторических разысканий о следственном уголовном судопроизводстве в России / В. Линовский. Одесса : типография Л. Нитче, 1849. 264 с.
4. Жиряев А. Теория улик / Жиряев А. – Дрпнт :Типография Г. Лаакманна,1855. 320 с.
5. Гессен И. В. Судебная реформа / И. В. Гессен.- СПб. : Типо-литогр.Ф. Вайсберга и П. Гершунина, 1905. 267 с.
6. Джаншиев Г. А. Страница из истории судебной реформы / Г. А. Джаншиев. М. : типо-литография И. Н. Кушнерева и Ко, 1883. 155 с.
7. Филиппов М. А. Судебная реформа в России / М. А. Филиппов. Т. I: Ч. 1. СПб.: Тип. И.И. Глазунова , 1871. 631 с.
8. Фойницкий И. Я. Курс уголовного судопроизводства. / И. Я. Фойницкий СПб.: Тип. Правительств. Сената, 1902. Т. 1. – 538 с.
9. Буторин А. Е. Административная юстиция в России: историко-правовое исследование : автореф. дис. канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 теория и история права и государства; история учений о праве и государстве / А. Е. Буторин. Владимир, 2006. – 24 с.
10. Андреевский И. Е. Административный суд // Русский энциклопедический словарь И. Н. Березина. / И. Е. Андреевский. СПб: Тип. тов. «Общественная польза», 1873. С. 241242.
11. Корф С. А. Административная юстиция в России. Т. 2./ С. А. Корф. СПб : Типография Тренке и Фюсно,1910. 507 с.

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Телійчук Віталій Григорович

*доцент кафедри кримінально-правових
дисциплін юридичного факультету
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ, кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник, доцент*

Знання законів полягає не в тому, щоб пам'ятати їх слова, а в тому, щоб розуміти їх зміст.

Цицерон

Задача права состоит не в том, чтобы лежащий во зле мир обратился в царствие божие, а только в том, чтобы он до времени не превратился в ад.

С. Соловйов

Філософсько-понятійне осмислення морально-етичних аспектів ОРД відкриває сприятливу можливість перейти до аналізу її нормативно-правових основ [1].

Сучасна криміногенна ситуація в Україні – якісно новий феномен як за масштабами злочинних проявів, так і за ступенем їх руйнівного впливу на життєдіяльність суспільства, права і свободи громадян. За останні роки відбулася трансформація організованої злочинності в нашій країні, зростає кількість організованих злочинних формувань, які мають чітку ієрархічну структуру, використовують новітні технічні засоби забезпечення протиправної діяльності, протидії правоохоронним органам. Організовані злочинні угруповання перетворились на симбіоз ділків тіньової економіки, озброєних груп, що обслуговують їх, та корумпованих державних службовців різних рівнів. Сьогодні динаміку і структуру злочинності, поряд із традиційними причинами й умовами, продовжують визначати криміногенні фактори, що впливають із труднощів соціального й економічного розвитку суспільства. На цьому фоні відбулося відхилення ціннісних орієнтирів окремих груп населення в бік протиправного способу життя, що призвело до зміцнення такого суспільно небезпечного явища як організована злочинність [2, с. 40].

Оперативно-розшукова діяльність займає особливе місце в системі державно-правового регулювання, будучи, по суті, закритою формою контролю девіантної поведінки, і в силу цього потребує жорсткої регламентації [1].

Як свідчать наукові праці вчених та практична діяльність оперативних підрозділів правоохоронних органів, в наш час особливої уваги

вимагає дослідження та визначення правового аспекту оперативно-розшукової діяльності та її основної категорії оперативно-розшукової тактики. З урахуванням стану протидії сучасної злочинності і особливо організованої, протидіяти їй тільки гласними силами дуже важко або зовсім неможливо. Тому, оперативно-розшукова діяльність відіграє в цьому процесі важливу роль. Як відомо, у протидії злочинності застосовуються негласні сили, засоби, форми та методи ОРД. На жаль, застосування негласного апарату, засобів, методів і форм ОРД інколи призводить до дій, які межують з порушенням законів. У зв'язку з цим оперативно-розшукова діяльність, як і будь-яка діяльність, потребує обов'язкового правового регулювання, а процес застосування елементів оперативно-розшукової тактики у протидії злочинності, на нашу думку, – особливого.

Дослідження питання, що вивчається, показує, що важливе значення для правильного розуміння призначення та змісту ОРД має визначення меж правового регулювання, від якого, у свою чергу, залежить дієвість пошукової роботи і, відповідно, діяльність заходів щодо запобігання злочинам, які вчиняються окремими особами, та їх припинення, а також гарантованості захисту прав і свобод громадян, які потрапили в поле зору оперативних підрозділів [3].

Дослідженням правової основи та правового регулювання оперативно-розшукової діяльності та її основної категорії оперативно-розшукової тактики займалися такі вчені, як К. В. Антонов, О. М. Бандурка, Б. І. Бараненко, В. І. Василенчук, В. О. Глушков, О. М. Джужа, О. Ф. Долженков, Е. О. Дідоренко, В. П. Євтушок, В. П. Захаров, В. А. Іщенко, О. О. Кісільов, І. П. Козаченко, О. І. Козаченко, Ю. Я. Кондратьєв, В. В. Матвійчук, Д. Й. Никифорчук, В. А. Некрасов, В. О. Глушков, С. І. Ніколаюк, М. А. Погорецький, І. І. Приполов, В. О. Селюков, І. В. Сервецький, О. П. Снігерьев, А. Г. Цветков, І. Р. Шинкаренко, А. Ю. Шумилов, М. Є. Шумило, Г. М. Бірюков, Є. Д. Скулиш, С. В. Албул, Д. О. Ноздрін та інші.

З прийняттям нового Кримінального процесуального кодексу, який докорінно змінив структуру досудового розслідування кримінальних правопорушень, внесено зміни до чинного Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність». Основними новелами змін є: введення додаткових суб'єктів ОРД; обмеження принципів ОРД принципами верховенства права, законності, дотримання прав і свобод людини; переорієнтовано зміст ОРД на попередження, виявлення та припинення злочинів; законодавчо закріплено порядок здійснення ОРЗ відповідно до КПК; надано перелік негласних слідчих (розшукових) дій, передбачених статтями 246-275 нового КПК. Наслідком означених новел стала зміна підстав здійснення ОРД, до яких належить наявність достатньої інформації, одержаної в установленому законом порядку, що потребує перевірки за допомогою оперативно-розшукових заходів і засобів, про:

злочини, що готуються; осіб, які готують учинення злочину; осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду або ухиляються від відбування кримінального покарання; осіб, безвісно відсутніх; розвідувально-підривну діяльність спецслужб іноземних держав, організацій та окремих осіб проти України; реальну загрозу життю, здоров'ю, житлу, майну працівників суду і правоохоронних органів у зв'язку з їх службовою діяльністю, а також осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, членів їх сімей та близьких родичів, з метою створення необхідних умов для належного відправлення правосуддя; співробітників розвідувальних органів України у зв'язку із службовою діяльністю цих осіб, їх близьких родичів, а також осіб, які конфіденційно співробітничали або співробітничали з розвідувальними органами України, та членів їх сімей з метою належного здійснення розвідувальної діяльності.

Це призвело до перебудови всієї системи протидії злочинності та зміни стратегії ОРД з реактивної на проактивну модель. У той же час, досвід використання КПК та діяльність оперативних підрозділів, відповідно до змін у Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність», визначає необхідність удосконалення нормативного регулювання ОРД на ґрунті подальшого розвитку теорії оперативно-розшукової діяльності як методології формування сучасної правової бази протидії злочинності [7].

Аналіз низки нормативно-правових актів, що представляють вітчизняне та зарубіжне законодавство у сфері оперативно-розшукової діяльності та кримінального провадження, підсумки вивчення досвіду правоохоронної діяльності в Україні свідчать про те, що в сучасний період виникає нагальна потреба у реформуванні концептуальних підходів до організації роботи оперативно-розшукових підрозділів та органів досудового розслідування й суду. Заслужують на підтримку та схвалення кримінальні процесуальні норми, що забезпечують максимально швидке реагування органами досудового розслідування на повідомлення про вчинений злочин, із яких джерел воно б не надходило. Система слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій, передбачена в новому КПК України, є унікальною і найбільш досконалою, порівняно із законодавством як країн СНД, так і Європи, та в перспективі надасть можливість проводити досудове розслідування з найбільшою ефективністю та в максимально короткі проміжки часу[4].

Проте, зміни, внесені до Закону України “Про оперативно-розшукову діяльність”, значно звузили поле діяльності оперативних підрозділів, які свої знання та професіоналізм у протидії злочинності могли б використати у більшій мірі, за умов належної правової регламентації її ведення.

Оперативно-розшукова діяльність перебуває у тісному діалектичному зв'язку з кримінальним провадженням, оскільки ці два відносно відокремлені

види державно-владної діяльності мають за єдину мету протидію злочинності. Проте, традиційно така протидія забезпечувалась різними засобами.

І тут, правильним та доречним є передбачення В.О. Глушкова, що з урахуванням невідповідності рівня професійної підготовки особового складу органів досудового розслідування та працівників оперативних підрозділів, системи професійної освіти, об'єднавши ці два види державної діяльності в один, як це відбулося за новим КПК України, окрім низки вищеперерахованих позитивних факторів, ми отримали значний негатив.

По-перше, після вступу в дію нового законодавства, оперативні підрозділи введені у стан штучної бездіяльності, оскільки втрапилася їх самостійність щодо протидії вчиненим злочинам, адже вони можуть проводити негласні слідчі (розшукові) дії лише після отримання доручення слідчого, а це передбачає відповідного часу для очікування. По-друге, навіть на етапі виявлення, запобігання та протидії злочинам, що готуються, оперативні підрозділи виявилися досить безпорадними щодо організації своєї діяльності [5]. Слід підкреслити, що існує нагальна потреба у розробці нормативного акту, який би встановлював засади ведення оперативно-розшукової діяльності уповноваженими суб'єктами.

Ми поділяємо погляди сучасних науковців, що можливим є варіант прийняття відомчого, оперативно-розшукового кодексу, який би став результатом систематизації норм узагальненого Закону «Про оперативно-розшукову діяльність»; норм, що визначають статус оперативних підрозділів кримінальної поліції; положень відомчих нормативних актів, що регламентують організацію і тактику ОРД відповідних оперативних підрозділів [6].

Аналізуючи проблему доцільності проведення кодифікації оперативно-розшукового законодавства України, можна дійти висновків, що вона має як позитивні, так і негативні сторони. Позитивними аспектами кодифікації оперативно-розшукового законодавства можна вважати такі:

порядок її ведення регулюватиметься не сукупністю розрізнених, а єдиним кодифікованим нормативним актом; вдасться досягти кореляції оперативно-розшукового та кримінального процесуального законодавства, що сприятиме підвищенню ефективності взаємодії оперативних підрозділів та органів досудового розслідування у протидії злочинності; забезпечуватиметься автономність правового регулювання у оперативно-розшуковій діяльності; детальна правова регламентація оперативно-розшукової діяльності виступатиме запорукою ефективності її ведення, оскільки організація та проведення оперативно-розшукових заходів будуть чітко визначені; однозначно розглядатимуться також форми ведення оперативно-розшукової діяльності визначеними законом суб'єктами; за рахунок детальної правової регламентації зростуть гарантії законності її ведення; розшириться взаємодія між окремими суб'єктами оперативно-розшукової діяльності, оскільки Кодексом встановлюватимуться засади

взаємодії оперативних підрозділів у ході ведення оперативно-розшукової діяльності, в тому числі в сфері міжнародного співробітництва; підвищиться рівень соціального захисту осіб, що беруть участь у веденні оперативно-розшукової діяльності; буде створено достатнє правове підґрунтя для розробки відомчих нормативних актів окремими суб'єктами оперативно-розшукової діяльності.

До негативних наслідків кодифікації нормативно-правового регулювання ведення оперативно-розшукової діяльності слід віднести:

оперативні підрозділи діятимуть у жорстких правових межах; значно підвищиться „прозорість” оперативно-розшукової діяльності.

Але слід зазначити, що виявлених на перший погляд недоліків набагато менше, ніж позитивних аспектів, що свідчать на користь розробки та прийняття Оперативно-розшукового кодексу України [6].

Як справедливо, на наш погляд, зазначає В.О. Глушков, розробка та прийняття Оперативно-розшукового кодексу України не тільки співзвучна з вимогами часу та відповідає потребам практики діяльності оперативних підрозділів, але й є нагальною та необхідною, тому що створить ефективне правове поле для ведення оперативно-розшукової роботи, наслідком чого виступить належний рівень протидії злочинності та забезпечення національної безпеки держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Нормативно-правові основи оперативно-розшукової діяльності [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://stud.com.ua/62153/pravo/normativno_pravovi_osnovi_operativno_rozshukovoyi_diyalnosti#srcannot_1
2. Албул С. В. Основи оперативно-розшукової діяльності : навч. посіб. / С. В. Албул, С. В. Андрусенко, Р. В. Мукоїда, Д. О. Ноздрін; за заг. ред. С. В. Албула. - Одеса : ОДУВС, 2016. - 270 с.
3. Бірюков Г. М. Правове забезпечення оперативно-розшукової тактики [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Nvnudpsu/2011_2/Biryukov_
4. Глушков В. О. Вдосконалення оперативно-розшукового законодавства України [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/muvnudp_2014_1_9.
5. Глушков В. О. Проблеми кодифікації оперативнорозшукового законодавства України [http://irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/boz_2013_3\(spets.__22](http://irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/boz_2013_3(spets.__22)

6. Ноздрін Д. О. Деякі проблеми нормативно-правового регулювання протидії підрозділів карного розшуку злочинам у сфері незаконного обігу синтетичних наркотиків [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://e-pub.aau.edu.ua/index.php/chasopys/article/download/224/245>
7. Шинкаренко І. Р. Боротьба зі злочинністю: правове та організаційне забезпечення [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nvdduvs_2014_1_32.

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ИНСТИТУТА ЧАСНОГО ОБЖАЛОВАНИЯ В РОССИИ

Ткачева Наталья Николаевна

доцент кафедры гражданского процесса

ФГБОУ ВО «СГЮА»,

кандидат юридических наук, доцент

(г. Саратов, Российская Федерация)

Реформирование российского процессуального законодательства в последние годы направлено реализацию первостепенных задач, обозначенных в концепции федеральной целевой программы «Развитие судебной системы России на 2013-2020 годы» [5]. В гражданский процессуальный кодекс РФ регулярно вносятся изменения, направленные на снижение нагрузок на судей, повышение авторитета судебной власти, реализации принципа доступности правосудия и т. д.

Тем не менее, хотелось бы отметить, что многие институты гражданского процессуального права, требующие реформирования остаются без внимания законодателя, в частности институт частного обжалования (частной жалобы).

Е. В. Васьковский, в свое время говорил о частных производствах, что это придатки, осложняющие нормальный процесс [2, с. 398]. Однако, согласиться в полной мере, с данной точкой зрения представляется сложным, поскольку не во всех случаях частное производство препятствует обычному ходу процесса. В некоторых случаях, без разрешения частного вопроса вообще невозможно начало гражданского судопроизводства, например при возврате искового заявления.

В ст. 135 ГПК РФ указаны основания, при наличии которых, судья возвращает исковое заявление. В такой ситуации суд, выносит определение в порядке, предусмотренном ст. 224, 225 ГПК РФ. Правовыми последствиями

возврата искового заявления является отсутствие препятствия повторно обратиться в суд с указанными требованиями тому же истцу к тому же ответчику, если истец устранит недостаток, послуживший возврату искового заявления.

Важной гарантией, способствующей реализации права на обращение в суд, выступает возможность обжалования определения суда о возвращении искового заявления по основаниям, указанным в ст. 135 ГПК РФ.

На определение суда о возврате искового заявления может быть подана частная жалоба в течение 15 дней, со дня вынесения определения судом первой инстанции в вышестоящий суд, т.е. суд апелляционной инстанции (ст. 331 ГПК РФ). Частная жалоба подается по правилам главы 39 ГПК РФ «Производство в суде апелляционной инстанции».

Одной из недоработок и несовершенств действующего законодательства в данном вопросе выступает срок рассмотрения частной жалобы в суде апелляционной инстанции. Так, частная жалоба, представление прокурора на определение суда первой инстанции рассматриваются в срок, предусмотренный ст. 327.2 ГПК РФ, который составляет – 2 месяца.

В период реформирования судебной системы, и соответственно гражданского процессуального законодательства, сокращения сроков рассмотрения некоторых категорий гражданских дел, введение упрощенного производства, предоставлять суду срок 2 месяца для рассмотрения частной жалобы, частного вопроса, который препятствует движению дела и тем самым препятствует реализации права на обращение в суд, следует признать недопустимым.

Любое усложнение процесса ведет к негативным последствиям в виде отрицательного отношения граждан к судебной власти, а также ко всей судебной системе в РФ.

Кировский районный суд г. Саратова 24.01.2017г. вынес определение о возврате искового заявления истцу, по причинам неподсудности дела суду [4]. Истец, не согласившись с доводами суда, подал 01.02.2017г. частную жалобу, которая только 21.02.2017г. поступила суд апелляционной инстанции. Жалоба пролежала в суде первой инстанции около 3-х недель. Очевидно, что в сложившейся ситуации сложно говорить о реализации принципа доступности к правосудию.

Другой пример свидетельствует о нелогичности всей процедуры частного обжалования. Так, суд по своей инициативе вынес определение об исправлении арифметической ошибки в порядке ст. 200 ГПК РФ. Суд рассмотрел данный вопрос самостоятельно и формально подошел к вопросу назначения судебного заседания и вызова лиц, участвующих в деле в судебное заседание [3]. Истец, узнав о том, что резолютивная часть решение была изменена судом, подает в течение 15 дней частную жалобу на определение суда об исправлении ошибки. Затем суд первой инстанции должен передать ее в суд апелляционной инстанции, на это еще уходит

минимум недели 2, а уже суд апелляционной инстанции должен в течение 2-х месяцев рассмотреть жалобу по существу. Что же в результате получается? Истец, несогласный с вынесенным судебным решением, должен подать в течение месяца апелляционную жалобу (ст. 321 ГПК РФ) и параллельно суд апелляционной инстанции должен рассмотреть частную жалобу на определение суда первой инстанции об исправлении судебной ошибки. Помимо возможной путаницы в требованиях истца, сформулированных в апелляционной жалобе и частной жалобе, в данном случае прослеживается нелогичность действий, а также явный бюрократизм. Фактически параллельно друг другу будут вестись два производства по одному и тому же вопросу. На это будет тратиться не только время работы суда, но федеральные средства.

В этой связи следует согласиться с точкой зрения Н. А. Батуриной о том, что необходимо ввести 10-дневный срок на исправление опечаток и явных арифметических ошибок [1, с. 15], что в свою очередь сделает процедуру более простой и эффективной.

Если рассмотреть процедуру частного обжалования по всем институтам гражданского процессуального права (обеспечение иска, доказательств, оставление искового заявления без движения и т. д.), то становится очевидным ее неэффективность. Не должна частная жалоба рассматриваться судом апелляционной инстанции тот же срок, что и само гражданское дело в суде первой инстанции.

Представляется необходимым, внести изменения в действующее гражданское процессуальное законодательство. Установить 10 дневной срок для рассмотрения частной жалобы на определение суда первой инстанции судом апелляционной инстанции.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Батурина Н. А. Проблемы института исправления опечаток и явных арифметических ошибок в судебных актах (на основе анализа судебной практики по гражданским делам // Российский судья, 2015, № 12, С. 15.
2. Васьковский Е. В. Учебник гражданского процесса / Е. В. Васьковский: МГУ им. М. В. Ломоносова, юрид. фак., каф. граждан. процесса, КубГУ, юрид. фак., каф. граждан. процесса и трудового права. – Краснодар, 2003. (классика российской процессуальной науки) С. 398.
3. Дело № 2-2286 /16 // Архив Фрунзенского районного суда г. Саратова.
4. Дело № 33-1658/2017 // Архив Кировского районного суда г. Саратова.
5. Распоряжение Правительства РФ от 20.09.2012 N 1735-р «Об утверждении Концепции федеральной целевой программы «Развитие судебной системы России на 2013 - 2020 годы» / Собрание законодательства РФ, 01.10.2012, N 40, ст. 5474.

ПРО ПРАВОВУ ПРИРОДУ СУДОВОГО ЗБОРУ

Шаповал Леся Іванівна

доцент кафедри цивільного права та процесу

Національної академії внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук, доцент

Для впорядкування інституту судового збору 8 липня 2011 року було прийнято Закон України «Про судовий збір». Але, варто зазначити, що зміни економічних відносин у нашій державі, проведення реформи судової влади потребує періодичного перегляду деяких положень правового регулювання судового збору, що свідчить про динамічність цього виду судових витрат. Також, слід згадати про недостатнє наукове опрацювання проблемних питань визначення та сплати судового збору, у зв'язку з чим **законодавчі нововведення нерідко негативно сприймаються громадськістю та юристами-практиками**. Так, лише деякі питання судового збору розглядали у своїх працях такі автори, як О. Р. Радишевська, К. С. Пашенко, І. С. Похиленко, С. В. Лазюк, Р. А. Майданик та інші. Але у працях цих науковців не запропоновано напрямів подальшого вдосконалення законодавства України про судовий збір у частині забезпечення принципів справедливості та рівності доступу до правосуддя, в чому й вбачається актуальність даної статті.

Отже, спробуємо проаналізувати деякі проблеми правової природи та нормативно-правового забезпечення судового збору і практики його застосування в Україні.

У наукових та практичних юридичних колах відбувалися гучні дискусії щодо правової природи, ставок, механізму нарахування, сплати судового збору, що замінив державне мито.

Як неодноразово наголошували законотворці, правова природа та сутність судового збору полягає в тому, що він повинен компенсувати витрати суду як державного органу, пов'язані з розглядом справ та відправленням правосуддя. Парламентарі наголошували, що такі витрати виникають, наприклад, у зв'язку з опрацюванням позовних заяв, інших матеріалів, що надходять до суду, оплатою поштової кореспонденції, виготовленням і врученням копій судових рішень, оформленням і видачею судових наказів, виконавчих листів, інших документів та матеріалів, містять витрати на фіксування судового процесу, здійснення технічного запису, проведення засідань у режимі відеоконференції тощо.

Згідно ст. 9 Закону України «Про судовий збір», судовий збір сплачується за місцем розгляду справи та зараховується до спеціального фонду Державного бюджету України. Суд перед відкриттям (порушенням) провадження у справі, прийняттям до розгляду заяв (скарг) перевіряє зарахування судового збору до спеціального фонду Державного бюджету

України. Кошти судового збору спрямовуються на забезпечення здійснення судочинства та функціонування органів судової влади [1].

Таким чином, це положення установлює додаткові гарантії належного **фінансування забезпечення функціонування судів і діяльності суддів**, що згідно з ч. 1 ст. 130 Конституції України є **обов'язком держави**. Так, в ст. 130 Конституції України зазначено, що «держава забезпечує фінансування та належні умови для функціонування судів і діяльності суддів. У Державному бюджеті України окремо визначаються видатки на утримання судів з урахуванням пропозицій Вищої ради правосуддя» [2].

Таким чином, завдяки сплаті судового збору відбувається перерозподіл бюджетних коштів на користь органів судової влади, які нині недостатньо фінансуються з державного бюджету та потребують збільшення фінансового забезпечення [3].

Проте наведене трактування призначення судового збору не завжди підтримувалося суспільством, оскільки законодавством чітко встановлено, що **фінансування судів має відбуватися виключно за рахунок коштів Державного бюджету України**.

І це положення слід визнати небезпідставним, оскільки у певних випадках **обов'язок сплати судового збору може стати перепорою для звернення за захистом до суду й таким чином обмежить доступ до правосуддя, що є неприпустимим з точки зору правової держави**.

Як стверджують науковці, одним із основоположних принципів функціонування системи захисту прав і свобод людини, побудови судової системи та здійснення правосуддя, що передбачений у Конституції України [2] та розкритий у Концепції вдосконалення судочинства для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів [4], є принцип доступності правосуддя. Цей принцип передбачає обов'язок судів не відмовляти в розгляді справ компетентної юрисдикції з метою захисту порушеного права, свобод та інтересів особи, поінформованість особи про організацію і порядок діяльності судів, територіально зручне розміщення судів, наявність достатньої кількості судів та суддів на території України, а головне — судові витрати, що несе особа, не повинні бути перешкодою для судового захисту її прав та свобод [5].

Гарантією реалізації права на судовий захист в аспекті доступу до правосуддя є встановлення законом помірною судового збору для осіб, які звертаються до суду. Це відповідає Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам від 14 травня 1981 р. No 2 R (81) 7 щодо заходів, які полегшують доступ до правосуддя: «Тією мірою, якою судові витрати становлять явну перешкоду для доступу до правосуддя, їх треба, якщо це можливо, скоротити або скасувати» (підпункт 12 пункту D) [6]. Але, **як ми бачимо на практиці, то судовий збір не скорочується, а навпаки збільшується. Так, наприклад, в Законі України «Про судовий збір» 2011 року було передбачено ставку судового збору за подання до суду позовної заяви**

майнового характеру у розмірі 1 відсотку ціни позову, але не менше 0,2 розміру мінімальної заробітної плати та не більше 3 розмірів мінімальної заробітної плати, а на сьогодні ця ставка вже становить 1 відсоток ціни позову, але не менше 0,4 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб та не більше 5 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб за подання позовної заяви майнового характеру фізичною особою.

Таким чином, вважаємо, що збільшення з кожним разом суми судового збору за подання заяв до суду обмежує доступ до правосуддя, що суперечить ст. 55 Конституції України.

Саме вільний доступ до правосуддя є конституційним правом особи і основою справедливого судочинства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про судовий збір» від 8 липня 2011 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua>
2. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
3. Комітет з питань верховенства права та правосуддя не підтримує проект закону про внесення зміни до статті 5 Закону «Про судовий збір» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://rada.gov.ua/news/Novyny/Povidomlennya/80631.html>
4. Концепція вдосконалення судочинства для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів : Указ Президента України від 10 травня 2006 р. No 361/2006 // Урядовий кур'єр. — 2006. — No 18.
5. Радишевська О.Р. Особливості справляння судового збору в Україні: колізійні аспекти вітчизняного законодавства / О. Р. Радишевська [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://aplaw.knu.ua/index.php/holovna/item/269-osoblyvosti-spravlyannya-sudovoho-zboru-v-ukrayini-koliziyini-aspekty-vitchyznyanoho-zakono-davstva>.
6. Рішення Конституційного Суду України від 28 листопада 2013 р. No 12–рп/2013 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ccu.gov.ua/doccatalog/document?id=228194>.

ПРОБЛЕМИ СПАДКУВАННЯ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ

Літвінов Максим Сергійович

студент IV курсу гр. ДП-113

ПВНЗ «Кропивницький інститут державного та муніципального управління»

За п. 4 частини першої ст. 12 Господарського процесуального кодексу України господарським судам підвідомчі справи, що виникають з корпоративних відносин у спорах між господарським товариством та його учасником, у тому числі учасником, який вибув, а також між учасниками господарських товариств, що пов'язані із створенням, діяльністю, управлінням та припиненням цього товариства, крім трудових спорів [3].

Визначення господарських товариств містить ст. 1 Закону України «Про господарські товариства». Господарським товариством є юридична особа, статутний капітал якої поділений на частки між учасниками. Господарськими товариствами за Законом визнаються підприємства, установи, організації, створені на засадах угоди юридичними особами і громадянами шляхом об'єднання їх майна та підприємницької діяльності з метою одержання прибутку. До господарських товариств належать: акціонерні товариства, товариства з обмеженою відповідальністю, товариства з додатковою відповідальністю, повні товариства, командитні товариства. Учасником господарського товариства може бути фізична або юридична особа. Господарське товариство, крім повного і командитного, може бути створено однією особою, яка стає його єдиним учасником[4].

Під корпоративними відносинами маються на увазі відносини, що виникають, змінюються та припиняються щодо корпоративних прав, як це встановлено ч. 3 ст. 167 Господарського кодексу України[2].

Визначення корпоративних прав містить частина 1 ст. 167 Господарського кодексу України[2] та п. 8 ст. 2 Закону України «Про акціонерні товариства»[5].

Господарський кодекс України визначає корпоративні права, як права особи, частка якої визначається у статутному капіталі господарської організації, що включають правомочності на участь цієї особи в управлінні господарською організацією, отримання певної частки прибутку даної організації та активів у разі ліквідації останньої відповідно до закону, а також інші правомочності, передбачені законом та статутними документами[2].

Таким чином, корпоративні права становлять сукупність немайнових і майнових прав. В практиці господарського суду виникають незначні складнощі при вирішенні спорів з корпоративних відносин, зокрема, це стосується справ, пов'язаних із правами спадкоємців учасників господарських товариств – фізичних осіб.

Спадкуванням є перехід прав та обов'язків від фізичної особи, яка померла, до інших осіб. Спадкування здійснюється за заповітом або за законом. До складу спадщини входять усі права та обов'язки, що належали спадкодавцеві на момент відкриття спадщини і не припинилися внаслідок його смерті, однак, до складу спадщини, як встановлено п. п. 1, 2 ч. 1 ст. 1219 Цивільного кодексу України, не входять права та обов'язки, що нерозривно пов'язані з особою спадкодавця:

- особисті немайнові права;

- право на участь у товариствах, якщо інше не встановлено законом або їх установчими документами[1].

Отже, саме право на участь у товариствах, якщо інше не встановлено законом або установчими документами товариств, не може бути спадщиною за нормами цивільного кодексу України.

Для створення юридичної особи її учасники розробляють установчі документи, які викладаються письмово і підписуються всіма учасниками, якщо законом не встановлений інший порядок їх затвердження. Установчими документами товариства є затверджений учасниками статут або засновницький договір між учасниками, якщо інше не встановлено законом. Акціонерне товариство, товариство з обмеженою відповідальністю створюються і діють на підставі статуту, повне і командитне товариство – засновницького договору. Товариство, створене однією особою, діє на підставі статуту, затвердженого цією особою.

Спадкоємець набуває корпоративні права у товаристві лише, якщо стає його учасником.

За ч. 5 ст. 147 Цивільного кодексу України частка у статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю переходить до спадкоємця фізичної особи, якщо статутом товариства не передбачено, що такий перехід допускається лише за згодою інших учасників товариства [1].

Корпоративні права акціонера щодо цього акціонерного товариства посвідчує акція, що є пайовим цінним папером. Усі акції товариства є іменними, а акціонери - їх власниками.

Виходячи з викладеного, об'єктом спадкування є частка у статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю та іменні акції акціонерного товариства.

Корпоративне право визначається у статутному капіталі.

Перелік засновників юридичної особи, у тому числі ім'я, місце проживання, реєстраційний номер облікової картки платника податків, якщо засновник - фізична особа, найменування, місцезнаходження та ідентифікаційний код, якщо засновник - юридична особа містить державний реєстр юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців, який згідно з ч. 1 ст. 16 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» Єдиний державний реєстр створюється з метою забезпечення державних органів, а також учасників цивільного обороту достовірною інформацією про юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців з Єдиного державного реєстру. Отже, спадкоємець набуває корпоративних прав лише після того, як стає учасником товариства, про що зазначено в установчих документах та внесені дані до Реєстру [6].

Звертаючись до суду за захистом корпоративних прав, спадкоємець повинен чітко, повно із посиланням на норми законодавства та відповідні докази викласти підстави набуття ним названих прав.

До того, як спадкоємець не став учасником товариства з обмеженою відповідальністю із внесенням даних про це статуту товариства та здійсненням державної реєстрації змін до статуту, не став акціонером акціонерного товариства, немає порушення корпоративних прав у корпоративних відносинах, тому підстави для звернення його до господарського суду як позивача відсутні.

Спадщина відкривається внаслідок смерті особи або оголошення її померлою. Для прийняття спадщини встановлюється строк у шість місяців, який починається з часу відкриття спадщини. Свідцтво про право на спадщину видається спадкоємцям після закінчення шести місяців з часу відкриття спадщини. Таке передбачено ч. 1 ст. 1220, ч. 1 ст. 1270, ч. 1 ст. 1298 Цивільного кодексу України[1]. За названий строк у товаристві, учасник якого, що володів більш як 40 відсотками акцій помер, може виникнути необхідність провести загальні збори учасників, зокрема щодо питань, які входять до виключної компетенції таких зборів. Відповідно до ч. 2 ст. 41 Закону України «Про акціонерні товариства», загальні збори акціонерного товариства мають кворум за умови реєстрації для участі у них акціонерів, які сукупно є власниками не менш як 60 відсотків голосуючих акцій[5].

За ч. 1 ст. 6 Закону України «Про акціонерні товариства» акціонерне товариство може бути створене однією особою чи може складатися з однієї особи у разі придбання одним акціонером усіх акцій товариства. Фактично, в результаті смерті такого учасника чи акціонера паралізується робота з прийняття рішень, що належать до компетенції загальних зборів [5].

Отже, найбільш невизначеним на теперішній час залишається питання спадкування приватного підприємства, оскільки законодавство України чітко не встановлює механізму такого спадкування. Оскільки всі правовідносини, пов'язані з прийняттям спадщини, нерозривно пов'язані з вчиненням певних нотаріальних дій, в своїй більшості представники нотаріату визнають, що механізм спадкування приватного підприємства в Україні взагалі відсутній. В Україні необхідно удосконалити чинне законодавство щодо спадкування корпоративних прав саме приватного підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Цивільний кодекс України. Офіційне видання. – Видавничий Дім: Київ. – 2007. С. 478.
2. Господарський кодекс України. – Харків: «Одисей». 2007. – С. 240.
3. Господарський процесуальний кодекс України. Прийнятий 6 листопада 1991р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992 – № 6. – Ст. 12.
4. Закон України "Про господарські товариства". – Верховна Рада України; Закон від 19.09.1991 № 1576-ХІІ.- <http://zakon.rada.gov.ua/>.
5. Закон України «Про акціонерні товариства». – Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2008, N 50-51. – <http://zakon.rada.gov.ua/>.
6. Закон України "Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців". – Верховна Рада України; Закон від 15 травня 2003 року N 755-IV. – <http://zakon.rada.gov.ua/>.